DENETİMLİ SERBESTLİK ALTINDAKİ GENÇLERİN AİLE YAPILARI VE SUÇA YÖNELİMLERİ KONUSUNDA NİTEL BİR ARAŞTIRMA: "İSTANBUL, HASANPAŞA ÖRNEĞİ"

Zeynep Şentürk Dızman
131154207

DOKTORA TEZİ

Sosyoloji Anabilim Dalı
Doktora Programı
Danışman: Prof. Dr. Nurgün Oktik

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Şubat, 2019

DENETİMLİ SERBESTLİK ALTINDAKİ GENÇLERİN AİLE YAPILARI VE SUÇA YÖNELİMLERİ KONUSUNDA NİTEL BİR ARAŞTIRMA: "İSTANBUL, HASANPAŞA ÖRNEĞİ"

Zeynep Şentürk Dızman
131154207

DOKTORA TEZİ

Sosyoloji Anabilim Dalı
Doktora Programı
Danışman: Prof. Dr. Nurgün Oktik

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Şubat, 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Zeynep ŞENTÜRK DIZMAN'ın " Denetimli Serbestlik Altındaki Gençlerin Aile Yapıları ve Suça Yönelimleri Konusunda Nitel Bir Araştırma: İstanbul Hasanpaşa Örneği"" başlıklı tezi 25/02/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği"nin ilgili maddeleri uyarınca, Sosyoloji Dalında Doktora tezi oy birliğiyle / ~~oy çokluğuyla~~, başarılı / ~~başarısız~~ olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı. Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Prof.Dr.Nurgün OKTİK	.....
Üye	: Prof.Dr.Sabahattin GÜLLÜLÜ	.....
Üye	: Doç.Dr.Özgür SARI	.....
Üye	: Doç.Dr.Güncel ÖNKAL	.....
Üye	: Dr.Öğr.Üyesi Yalçın KAHYA	.....

Doç.Dr.Ahu TUNÇEL ÖNKAL

Enstitü Müdürü

maltepe üniversitesi	ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI	Doküman No	FR-178
		İlk Yayın Tarihi	01.03.2018
		Revizyon Tarihi	
		Revizyon No	00
		Sayfa	1/1

Revizyon Takip Tablosu

REVİZYON NO	TARİH	AÇIKLAMA
00	01.03.2018	İlk yayın.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

25/02/2019

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarından bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; çalışmanın Maltepe Üniversitesinde kullanılan "bilimsel intihal tespit programı" ile tarandığını ve öngörülen standartları karşıladığını beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Öğrencinin Adı ve Soyadı

Zeynep ŞENTÜRK DIZMAN

Hazırlayan	Kalite Koordinatörü	Kurumsal Yetkili
İlgili Birim	Dr. Öğr. Üyesi Şafak GÜNDÜZ	Prof. Dr. Belma AKŞİT

(Dokuman No: FR-178; Yayın Tarihi: 01.03.2018; Revizyon Tarihi: ; Revizyon No:00)

TEŞEKKÜR

Tez konusunun belirlenmesinde ve tezin yazılması aşamasında çok değerli katkıları olan ve bana her türlü desteği sağlayan tez danışmanım ve sevgili hocam sayın Prof. Dr. Nurgün OKTİK' e,

Tezin yazım aşamasında eleştiri ve katkılarından dolayı Doç. Dr. Güncel ÖNKAL' a,

İlgi ve istekle araştırmama katılan gençlere,

Yoğun çalışma dönemlerimde manevi desteğini en fazla hissettiğim canım annem Figen Şentürk'e ve eşim Umut Dızman'a,

Doktora öğrenimim boyunca emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Zeynep Şentürk Dızman

Şubat, 2019

ÖZ

DENETİMLİ SERBESTLİK ALTINDAKİ GENÇLERİN AİLE YAPILARI VE SUÇA YÖNELİMLERİ KONUSUNDA NİTEL BİR ARAŞTIRMA: "İSTANBUL HASANPAŞA ÖRNEĞİ"

Zeynep Şentürk Dızman
Doktora Tezi
Sosyoloji Anabilim Dalı
Doktora Programı
Danışman: Prof. Dr. Nurgün Oktik
Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019

Bu tez, denetimli serbestliğe tabi tutulan gençlerin suç işlemelerinde ailenin etkisini anlamaya yönelik bir çalışma olup, "denetimli serbestlik sisteminin" suç önlemede etkilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın teorik çerçevesini sosyal öğrenme teorisi ve sosyal kontrol teorisi oluşturmaktadır.

Gençlerin suç işlemelerinde etkili olan ailesel nedenlerin tespiti için ilk olarak literatür taraması yapılmış, genç suçluluğu ve aile yapısı üzerine yapılmış olan diğer çalışmalar incelenmiş ve "Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde" bulunan 18-30 yaş arası 60 kişiyle derinlemesine görüşme yapılmıştır. Bu bağlamda aile yapısına ilişkin olarak; ebeveynlerin eğitim ve ekonomik seviyeleri, çocuklarına karşı davranış ve tutumları, alkol ve uyuşturucu madde alışkanlıkları ve suç geçmişlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. En genel anlamıyla ailede suç unsuru içeren davranışların gençlerin suç işlemelerinde ne gibi etkilerinin olabileceği incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, gençlerin aile yapıları ile suç işlemeleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Bu tezin bir diğer amacı ise, "denetimli serbestlik sisteminin" suçu önlemedeki etkilerinin incelenmesidir. Bu bağlamda denetime tabi tutulan gençlerden elde edilen veriler doğrultusunda, sistemin suçu önlemede yeterli olmadığı ve iyileştirme faaliyetlerinin hedeflenenin gerisinde kaldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Gençlik, Aile Yapısı, Suç, Denetimli Serbestlik

ABSTRACT

A QUALITATIVE RESEARCH ON THE FAMILY STRUCTURES OF THE YOUNG PEOPLE UNDER THE PROBATION SYSTEM: "THE ISTANBUL, HASANPAŞA EXAMPLE''

Zeynep Şentürk Dızman
PhD Thesis
Sociology
PhD Programme
Thesis Advisor: Prof. Dr. Nurgün Oktik
Maltepe University Social Sciences Graduate School, 2019

In this thesis, it is aimed to determine family related reasons which have influence in youngsters who have committed crime and are under probation, and to determine effects of probation system in preventing crime. Social learning theory and social control theory compose theoretical framework of the study.

To determine family related reasons which have influence in youngsters to commit a crime literature review was initially performed, other studies performed on youth crime and family structure were reviewed and study was performed with in-depth interview method performed with 60 people, aged between 18 and 30, at "Anatolian Probation Directorate." In this context, regarding family structure, information on education and economic level of parents, on behaviour and attitude of parents for their children, on alcohol and drug addiction and criminal record of parents is provided. In the most general sense, possible effects of behaviour which involves crime elements on youth were analysed. According to obtained results, it was determined that there is a logical correlation between family structure and youth delinquency.

Another aim of this thesis is to investigate effects of probation system on prevention of crime. In this context, it was determined according to data acquired from youth under probation that system was not qualified enough to prevent crime, improvement activities fell behind what was targeted and the system was not deterrent as it is.

Keywords: Youth, Family Structure, Crime, Probation System

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ……..……..……ii

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI.....iii

TEŞEKKÜR…...……...iv

ÖZ...……...…v

ABSTRACT…….....vi

İÇİNDEKİLER…….....vi

TABLOLAR LİSTESİ…….....xi

ŞEKİLLER LİSTESİ……...…xii

KISALTMALAR……...xiii

ÖZGEÇMİŞ…….……...…xiv

1.BÖLÜM GİRİŞ..... 1

1.1.Problem..... ..……3

1.2. Amaç..... ..4

1.3. Önem 4

1.4. Varsayımlar 5

1.5. Sınırlılıklar..... 5

1.6. Tanımlar..... 5

1.7. Gençlik Kavramı ve Sorunları..... 6

1.8. Aileye Sosyolojik Bakış 12

1.9. Sosyal Sapma ve Suç..... 18

1.9.1. Genç Suçluluğu..... 28

1.10. Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik..... 29

1.10.1. Denetimli Serbestliğe Tarihsel Bakış 35

1.10.2. Sistemin Avantajları ve Dezavantajları 38

1.10.3. Denetimli Serbestlik Sisteminin Personel Yapısı..... 39

2. BÖLÜM GENÇ SUÇLULUĞUNA ETKİ EDEN FAKTÖRLER..... 40

2.1. Suça Etki Eden Ailesel Faktörler..... …40
2.2. Genç Suçluluğuna Etki Eden Aile Dışı Faktörler..... …..51
3. BÖLÜM YÖNTEM..... 62
3.1. Araştırma Modeli..... 62
3.2. Evren ve Örneklem..... 63
3.3. Veriler ve Toplanması..... 63
3.4. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması..... 64
3.5. Uygulamada Karşılaşılan Güçlükler ve Etik Sorunlar..... 64
3.6. Süre ve Olanaklar..... 65
4. BÖLÜM BULGULAR..... 66
4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular..... 66
4.1.1. Cinsiyet Dağılımı..... 69
4.1.2. Yaş Dağılımı..... 69
4.1.3. Medeni Durum ve Çocuk Sayısı..... 69
4.1.4. Çocuklarının Eğitim Durumu..... 71
4.1.5. Doğum Yerleri..... 72
4.1.6. Katılımcıların Yaşamakta Oldukları İller..... 72
4.1.7. Katılımcıların Birlikte Yaşadıkları Kişiler..... 73
4.1.8. Öğrenim Düzeyi..... 73
4.1.9. Mesleki Durum..... 77
4.2. Katılımcıların Aile Yapılarına İlişkin Bulgular..... 79
4.2.1. Ailenin Sosyo-Ekonomik Durumuna İlişkin Bulgular..... 79
4.2.1.1. Katılımcıların Annelerinin Meslek Durumları..... 79
4.2.1.2. Katılımcıların Babalarının Meslek Durumları..... 80
4.2.2. Katılımcıların Anne ve Babalarının Eğitim Durumlarına İlişkin Bulgular. 82
4.2.2.1. Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumu..... 82
4.2.2.2. Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumu..... 83
4.2.3. Katılımcıların Anne ve Babalarının Doğum Yerlerine İlişkin Bulgular..... 83
4.2.3.1. Katılımcıların Babalarının Doğum Yerleri..... 83
4.2.3.2. Katılımcıların Annelerinin Doğum Yerleri..... 84
4.2.3. Aile İçi Şiddet..... 84
4.2.4. Parçalanmış Aile Yapısı..... 88

4.2.5. Ailede Suçlu Ebeveyn / Kardeş Varlığı 90
4.2.6. Ailede Madde/Alkol Kullanımı 91
4.2.7. Katılımcıların Kardeşlerine İlişkin Bulgular 93
4.3. Katılımcıların Arkadaş Çevresi ve Suç İlişkilerine İlişkin Bulgular 94
4.4. Katılımcıların Yaşadıkları Yere İlişkin Bulgular 97
4.5. Katılımcıların Göç Deneyimine İlişkin Bulgular 102
4.6. Katılımcıların Suç Kavramı Hakkındaki Düşünceleri 106
4.6.1. Katılımcıların Kendi Suçları Hakkında ki Düşünceleri 106
4.7. Katılımcıların Suç Türlerine İlişkin Bulgular 109
4.7.1. Uyuşturucu Madde Kullanma 109
4.7.1.1. Katılımcıların Kullandıkları Uyuşturucu Madde Türleri 116
4.7.1.2. Katılımcıların Uyuşturucu Maddeyi Bırakma İsteği 118
4.7.2. Yaralama Suçu 120
4.7.3. Hırsızlık Suçu 122
4.7.4. Dolandırıcılık Suçu 125
4.8. Katılımcıların Suç Geçmişine İlişkin Bulgular 126
4.8.1. Katılımcıların Daha Önce İşledikleri Suç Türleri 127
4.9. Katılımcıların Suç Nedenlerine İlişkin Bulgular 127
4.10. Suç İşledikten Sonra Yaşananlar 128
4.11. Katılımcıların Denetimli Serbestlik Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Bulgular 133
4.12. Katılımcıların Denetimli Serbestlik Hizmetlerinden Beklentilerine İlişkin Bulgular 148
4.13. Gelecekle İlgili Düşüncelerine İlişkin Bulgular 153
5. BÖLÜM TARTIŞMA 155
6. BÖLÜM SONUÇ 185
6.1. Özet 185
6.2. Yargı 190
6.3. Öneriler 190
EKLER 193
EK 1: Görüşme Formu 193
EK 2: Nitel Görüşme Yapılan Kişilere Ait Bilgiler 195

EK 3: Denetimli Serbestlik Sistemi'ne Ait Mahkeme Kararı Örnekleri 200
EK 4: Adalet Bakanlığı İzin Belgeleri..... ..220
KAYNAKÇA..... 223

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo Demografik Özellikleri…….67

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 2012-2017 Yılları Arası Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı Tarafından İncelenen Toplam Dosya Sayısı……..37

Şekil 2. Katılımcıların Ailelerinin İstanbul'a Göç Ettikleri Bölgeler …….105

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AKT: Aktaran

AMATEM: Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezi

BKZ: Bakınız

DSU: Denetimli Serbestlik Uzmanı

Md: Madde

T.C: Türkiye Cumhuriyeti

TCK: Türk Ceza Kanunu

TUİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)

UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

vb: Ve benzeri

vd: Ve diğerleri

yy: Yüzyıl

ÖZGEÇMİŞ

Zeynep Şentürk Dızman
Sosyoloji Anabilim Dalı

Eğitim

Derece	*Yıl*
Doktora	2019 Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı
Y.Ls.	2012 Girne Amerikan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Ls.	2018- (Devam ediyor) Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Sosyoloji Anabilim Dalı
	2018 Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Adalet Önlisans Programı
	2010 Girne Amerikan Üniversitesi, Siyasal Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Lise	2004 Özel Ahmet Şimşek Koleji

Yayınlar ve Diğer Bilimsel/Sanatsal Faaliyetler

Osmanlıdan Günümüze Türk Aile Yapısnın Değerlendirilmesi. (2019). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 88,* s. 833-839.

The Disintegration of Socialist Federal Republic of Yugoslavia: Internal And External Factors. (2012).Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Girne Amerikan Üniversitesi. Girne.

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı : İstanbul, 1985 Cinsiyet: K
Yabancı diller : İngilice (çok iyi); Almanca (İyi); Fransızca (Başlangıç)
GSM / e-posta: 05302759385/ zeynepcyp@hotmail.com

1. BÖLÜM: GİRİŞ

Kişilerin suç işlemesinde, toplumsal nedenlerin bireysel nedenlere göre daha fazla etkili olduğu hatta bireysel nedenlerin temelinde toplumsal nedenlerin bulunduğu genel olarak kabul edilen bir görüştür (Sevük,1998 akt. Aldemir, 2010: 17).

Suç davranışının ortaya çıkmasına neden olan toplumsal nedenlerin başında aileye ait özellikler yer almaktadır. Çünkü aile çocukluk döneminde sosyal rollerin, ahlak standartlarının ve toplum yasalarının öğrenilmesinde önemli bir role sahiptir. Aile ya çocukların sosyal ve duygusal gereksinimlerini karşılar ya da ihmal eder; bu temel ihtiyaçların ebeveynler tarafından ihmal edilmesi, çocuğun tutum ve davranışlarının şekillenmesinde derin bir etki yaratabilir (Bartollas & Schmalleger, 2017: 184).

Bu konuda öncelikle parçalanmış aile yapısının gençlerin suç işlemelerindeki etkileri üzerinde durulması gerekmektedir. Çeşitli araştırma sonuçları, parçalanmış aile yapısının gençler üzerinde sosyal kontrol eksikliğine yol açtığını, dolayısıyla da genç suçluluğu ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Çoban, 2012: 28).

Diğer bir neden olarak, ebeveynlerinden şiddet gören ya da aile içinde şiddete şahit olan gençlerin ileride suç davranışı gösterdiklerine yönelik çalışmalar mevcuttur. Gençlerin aile içi şiddete şahit olmaları, şiddeti benimsemelerine ve yetişkinlik döneminde ailesine karşı şiddet uygulamasına neden olabilmektedir (Demirel, 2017: 88).

Ailede olumsuz rol modellerin olması da gençlerin suça yönelmelerinde önemli bir etkendir. Yapılan araştırmalar, suça neden olan davranışların yakın gruplar arasındaki iletişim yolu ile öğrenildiğini, dolayısıyla aile içerisinde hatalı davranışlar sergileyen bir yetişkinin gencin suç işlemesinde etkili olabileceğini belirtmektedir (Gökpınar, 2007: 2019).

Gençlerin suça yönelmelerinde etkili olabilecek bir diğer neden ailenin ekonomik düzeyinin düşük olmasıdır. Ekonomik düzeyi düşük ailelerde yetişen çocuklar sağlık, konut ve eğitim yetersizlikleri yaşayacaklardır (Gökpınar, 2007: 220). Ayrıca bu gençlerin ucuz ikamet bölgelerinde yaşayan suçlularla iletişim kurmaları,

onların olumsuz davranışlarını taklit etmelerine neden olabilecektir (Dönmezer, 1994 akt. Aldemir, 2010: 21).

Öte yandan yapılan pek çok çalışma, kalabalık ailelerin çocuklarının daha fazla suç davranışı gösterdiklerini belirtmektedir. Ailede çocuk sayısı arttıkça anne-babanın her bir çocukla ilgilenmesi zorlaşacak, dolayısıyla çocuklar üzerindeki ilgi ve dikkat azalacaktır. Ayrıca ailede çocuk sayısının artışı ev nüfusunu daha kalabalık bir hale getirecek, bu da çocukta öfke, hüsran ve çatışmaya neden olabilecektir (Dinç, 2013: 47).

Genç suçluluğuna etkisi olabilecek ailesel nedenlerin bir diğeri de ebeveynlerin düşük eğitim seviyesine sahip olmalarıdır. Çocuk eğitiminde pedagoglar, uzmanlar dahi sıkıntıya düşerken, eğitimsiz ebeveynlerin düzgün bireyler yetiştirebilmesi oldukça güçtür (Şahinli, 2012: 54).

Ailenin göç etmesi de gençleri suça sürükleyen etkenlerden biridir. Göçle kentlere gelenlerin geldikleri yere uyum sağlamakta zorlanmaları, göçün ilk yıllarında yaşanılan ekonomik sıkıntılar, çocukların küçük yaşta çalışmak zorunda kalmaları ve sağlıksız yapılaşma ortamında büyümeleri gibi nedenler, göçün gençlerin suç işlemelerinde etkileri olarak sayılabilir (Aldemir, 2010: 28).

Genel bir ifadeyle, çocuğun davranışlarının ilk geliştiği yer aile ortamıdır. Çocuk büyüdüğü aile ortamında edindiği öğretiler doğrultusunda hareket eder ve gençliğe bu öğrendikleri ile geçer. Bireyin çocukluk döneminde aile ortamında yaşadığı sorunlar onun davranışlarına yön vererek gençliğinde suçlu biri olarak karşımıza çıkmasına neden olabilir (Demir, 2016: 17).

Bu tez kapsamında, gençlerin suç işlemelerine neden olduğu düşünülen aile faktörüne değinilecektir. Ancak genç suçluluğu birçok nedeni olan bir konudur. İlk olarak gencin aile yapısı olmak üzere gencin arkadaşları, yaşadığı çevre, uyuşturucu madde kullanımı ve işsizlik gibi diğer faktörlerde onun suç işlemesinde etkili olabilmektedir. Gençlerin suç işlemelerine neden olabilecek diğer faktörlerinde bir şekilde aile ile ilişkilendirilebileceği veya aile faktörünün bu etkenler üzerinde önemli etkilileri olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle bu araştırma kapsamında, genç suçluluğuna etki eden faktörler; ailesel faktörler ve diğer faktörler olarak ayrı şekilde ele alınmış, genç suçluluğunda etkili olduğu düşünülen ailesel faktörlere ağırlık verilmiştir.

Araştırma kapsamında sağlıklı verilere ulaşabilmek amacıyla "Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde" bulunan 60 kişi ile "niteliksel araştırma tekniği" kullanılarak derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcı gençlerden elde edilen veriler doğrultusunda gençlerin aile yapıları, suç işleme nedenleri ve denetimli serbestlik hakkındaki düşünceleri açıklanmaya çalışılmıştır.

Tez altı bölümden oluşmaktadır; birinci bölümde giriş, araştırmanın problemi, araştırmanın amacı, araştırma soruları, araştırmanın önemi, varsayımları, sınırlılıkları, tanımları açıklanmış, araştırmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesine yer verilmiştir. Bu kapsamda, "gençlik", "aile", "suç" ve "denetimli serbestlik" kavramları açıklanmış, "genç suçluluğu" kapsamında suç kuramları ele alınmıştır.

İkinci bölümde, gençlerin suç işlemelerinde etkili olduğu düşünülen aile yapısına ilişkin faktörlere ve diğer suç faktörlerine yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde, araştırmanın evreni ve örneklemi ortaya konarak genel bağlamda araştırmanın veri analizinde kullanılan nitel araştırma tekniğinin özellikleri açıklanmıştır.

Dördüncü bölüm ise katılımcılardan elde edilen verilerin niteliksel analizi ve bulgularını kapsamaktadır. 18-30 yaş arası denetimli serbestliğe tabi tutulan gençlerin cinsiyet, yaş, eğitim, meslek, gelir, aile yapıları, yaşadıkları çevre, arkadaş seçimleri ile suç davranışları arasındaki ilişki ve "denetimli serbestlik sistemi" hakkındaki görüşleri ortaya konmaktadır.

Tezin beşinci bölümünde katılımcılardan elde edilen araştırma bulguları genç suçluluğu ve denetimli serbestliğe ilişkin yapılmış olan diğer çalışmalar ile tartışılmaktadır.

Tezin altıncı bölümünde ise sonuç ve değerlendirmeye yer verilmektedir.

1.1. Problem

Genç suçluluğunun ülkemizde ve dünyada giderek artan bir sorun haline gelmesi, bu suç türünün nedenlerinin araştırılması gerekliliğini daha da önemli hale getirmiştir. Bunun yanı sıra artan suç oranlarıyla birlikte ülkemizde 2005 yılından beri uygulanmakta olan "denetimli serbestlik sisteminin" etkinliğinin incelenmesi ve eğer

varsa eksikliklerinin belirlenerek sisteme katkı sağlanması son derece önem arz etmektedir.

Bu tezin konusu; 18-30 yaş arası suç işlemiş gençlerin aile yapılarını incelemek ve denetimli serbestliğin genç suçluluğunu önlemede yeterliliğini değerlendirmektir.

Yapılan araştırma neticesinde; denetimli serbestliğe tabi tutulan gençlerin cinsiyetleri, medenî halleri, çocuk sayıları, eğitim, iş ve yaş durumları sınıflandırılmıştır. Öte yandan genç suçluluğunda etkili olduğu düşünülen faktörler, ailesel ve diğer faktörler olarak farklı başlıklar altında toplanmış, tezin konusu aile yapısı ve genç suçluluğunu ilgilendirdiğinden aile faktörüne daha fazla yer verilmiştir.

1.2. Amaç

Bu tez, genç suçluluğu ve aile arasındaki ilişkiselliği saptayabilmeyi, denetimli serbestliğin gençler tarafından nasıl değerlendirildiği ve denetimli serbestliğin suç tekrarını önlemek için ne tür yöntemlere başvurması gerektiği konuları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu amaçla cevaplandırılmaya çalışılan sorular şunlardır:

- Genç suçluluğu ve aile yapısı arasında bir ilişki var mıdır?
- Gençleri suç iten diğer etkenler nelerdir?
- Denetimli serbestlik nedir ve hangi suç türleri denetimli serbestlik kapsamına girer?
- Denetimli serbestlik uygulamasının Türkiye'deki işleyişi ve genç suçlulara uygulanması nasıl gerçekleşmektedir?
- Denetimli serbestlik uygulamasının suçu önleyici özellikleri var mıdır?
- Genç suçlularda denetimli serbestliğin avantajları ve dezavantajları nelerdir?

1.3. Önem

Bu tez kapsamında ilk olarak, gençlerin neden suç davranışına yöneldikleri ve neden yasaklanmış olan şeyleri ihlal etmek istedikleri açıklanmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte gençlerin suç davranışları; demografik özellikleri yanında, aile yapısı, yaşanılan çevre ve arkadaş ortamı gibi değişkenlerle açıklanarak, suçun nedenleri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Öte yandan ülkemizde genç suçluluğunun artması ile birlikte "onarıcı adaletin" önemli bir uygulaması olan "denetimli serbestlik sisteminin" etkinliğinin araştırılması gerekliliği daha da önem kazanmıştır. Bu araştırma, denetimli serbestliğe tabi tutulan gençlerin görüşlerine dayanarak değerlendirilmiş, denetimli serbestliğin suçu önlemede etkili olup olmadığı, sistemdeki aksaklıkların neler olduğu tespit edilerek, sistemin geliştirilmesine katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Bu düşüncelerden hareketle uygulanan araştırma, gerekli izinler alındıktan sonra "İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde" görevli uzman psikolog ve sosyologların yardımıyla gerçekleştirilmiştir.

1.4. Varsayımlar

Araştırma kapsamında derinlemesine görüşme yapılan örneklem grubunun araştırmanın evrenini temsil ettiği,

Araştırma kapsamındaki örneklem grubunun kendilerine yöneltilen sorulara doğru cevap verdikleri kabul edilmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu tez, herhangi bir suç nedeniyle "İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde" bulunan 18-30 yaş arası 60 genç katılımcının görüşleriyle sınırlıdır.

Bu tezde gençleri suça yönelten aile faktörünün dışında yaş, cinsiyet, sosyal çevre, suçlu arkadaş etkisi, suç ve okul ilişkisi, işsizlik, alkol ve madde kullanımı olgularına değinilmiş, tezin konusu aileyi ilgilendirdiğinden aile ve genç suçluluğu ilişkisine ağırlık verilmiş, kitle iletişim araçlarının gençlerin suç işlemeleri üzerindeki etkilerine ise yer verilmemiştir.

1.6. Tanımlar

Tezin kuramsal çerçevesinin belirlenmesinde önemli rolü olan bazı kavramlar söz konusudur. Bu kavramlar "gençlik", "aile", "suç", ve "denetimli serbestliktir. Bu kavramları kısaca tanımlayacak olursak;

Gençlik: Gençlik, biyolojik olmaktan ziyade sosyolojik açıdan ele alınması gereken bir kavramdır. Gençliğin, toplumların sosyo-ekonomik gelişmeleri, içinde bulunulan

zaman, kültür ve geleneklere göre tanımı yapılır. Bu sebeple, gençlik tanımlamaları için tek bir yaş aralığından söz edilen evrensel olarak kabul görmüş bir tanımdan söz etmek mümkün değildir. Ülkemizin şartlarına göre gençlik politikalarının hedef grubu, 14-29 yaş aralığındaki bireyler olarak kabul edilmektedir (Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi, 2013: 4 akt. Bilgen, 2014: 4).

Aile: Aile, milli kültürün taşınmasını, nüfusun yenilenmesini, çocukların toplumsallaştırılmasını, psikolojik, ekonomik ve biyolojik tatmin fonksiyonlarının yerine getirilmesini sağlayan temel toplumsal kurumdur (Erkal, 1993: 88 akt. Avcı, 2008: 51).

Suç: Suç en genel anlamıyla "bir toplumda haksız sayılıp, yazılı-yazısız kurallarla yasaklanan veya devletçe yasalarla tanımlanıp yaptırımlara bağlanmış olan kurallara aykırı davranış" (Türk Dil Kurumu, 1988: 1344 akt. Dinç, 2013: 3) şeklinde ifade edilir.

Denetimli Serbestlik:"Denetimli serbestlik sistemi", suç işlemiş bireylerin rehabilite edilerek toplumla yeniden bütünleşmelerini sağlamak ve temel olarak suç davranışını önlemek amacıyla ortaya çıkmış olan bir cezalandırma yöntemidir (Ertan & Demez, 2018: 42).

1.7. Gençlik Kavramı ve Sorunları

Gençlik dönemi, bireylerin kim olduklarını ve neler yapabileceklerini anlamaya çalıştıkları bir dönemdir (Hunter, 1998: 5 akt. Certel, 2010: 5). Gençler, yetişkin birer birey olma yolunda ilerlerken sosyal, fiziksel ve duygusal yönden hayata hazır olmak zorundadırlar (Allen, Moore, Kuperminc, & Bell, 1998; Scales, Leffert, & Lerner, 1999 akt. Quane & Rankin, 2006: 1230).

Gençlik kavramının birçok disiplinde çeşitli tanımları bulunmaktadır (Rigel, 1995: 16). Sosyoloji, gençlerin yaşantılarını, kendine özgü eylem şekillerini, imkânlarını, problemlerini ve zorunluluklarını toplumun yapısına göre incelerken, psikolojideki gençlik teorileri, duygusal durum ve bilişsel gelişim dinamiklerine bakmaktadır (Scherr, 2009: 18). Pedagoji ve eğitim bilimi ise gençlerin öğrenimini ve sosyalleşme gelişimini incelemektedir (Scherr, 2009: 18).

Gençlik sosyolojisine ilişkin çalışmalar incelendiğinde, gençlik üzerine üç farklı görüşün mevcut olduğu görülmektedir. Marcuse gençliği homojen bir grup olarak görürken, Bourdieu gençliğin homojen olmadığını ve sosyal statünün gençliği birbirinden farklılaştırdığını savunmaktadır (Lüküslü, 2005: 35 akt. Şahin, 2007: 169). Dubet ise gençlerin sahip oldukları sosyal statüye göre farklılık gösterdiklerini ancak aynı dönemin insanı olmak ve benzer şeyleri yaşamış olmak gibi birtakım ortak özelliklere sahip olduklarını iddia etmektedir (Lüküslü, 2005: 35 akt. Şahin, 2007: 169).

Gençlik kavramı, her toplumda farklı yaş aralıkları ile tanımlansa da UNESCO'nun ve "Birleşmiş Milletlerin Uluslararası Gençlik Yılı" kapsamında gerçekleştirdiği çalışmalarında, gençlik dönemi 15-24 yaş aralığı olarak kabul edilmiştir (Lüküslü, 2009: 22; Kurtaran vd.,2012: 5; UNESCO, http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/youth, 2013).

Ülkemizde ise gençlik yaşı, "Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın" tanımına göre 14-29 yaş arasında bulunan kişiler olarak belirtilmiştir (Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi, 2013: 4).

Yörükoğlu'na (1987) göre gençlik dönemi 12-21 yaş aralığını kapsar. Köknel (1981) ise gençlik dönemini 15-25 yaş arası olarak ifade eder ve bu dönemi kişiliğin toplum tarafından değer kazandığı bir arayış dönemi olduğunu iddia eder. Ekşi (1991) ise gençliğin 11-12 ile 21-22 yaş aralığı olduğunu belirterek, bu dönemin fizyolojik değişikliklere karşı verilen ilk psikolojik tepkiler ile başladığını ve dönemin kişiliğin bulunduğu yaşa kadar devam ettiğini belirtir. Çelebi (1991) ise gençliği, sosyalleşme dönemini hızlı geçirmekte olan kişi olarak tanımlamaktadır (Akt. Nair, 2015: 45-46).

Atabek (1989) gençlik kavramını tanımlarken sadece belirli bir yaş aralığında olmak değil, kendi evi olmamak, aile ile birlikte yaşıyor olmak ve maddi açıdan ailenin bakımı altında yaşıyor olmak gibi unsurların da göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtir (Akt. Nair, 2015: 48).

Özellikle gençlik dönemini sosyal ve ekonomik açıdan çocukluktan yetişkinliğe geçilen bir dönem olarak ele alırsak, bu geçiş döneminin farklı özelliklere sahip olduğunu da göz ardı etmemiz gerekir. Curtain (2002), yetişkinliğe geçiş dönemine ait özellikleri şu şekilde sıralamıştır;

1. Anne-baba evinden ayrılıp, kendine ait bir evde yaşamaya başlamak,

2. Eğitimini tamamlamış olmak,

3. Aile dışında, genellikle evlilik ile sonuçlanacak yakın ilişkiler kurmak,

4. İşgücüne katılmış olmak (Akt. Certel, 2010: 6).

Bu geçişlerin hepsi birbirlerine bağlıdır, örneğin anne-baba evinden ayrılıp kendine ait bir evde oturmaya başlamak çalışarak bir gelir sahibi olmayı, bir gelir sahibi olmakta işgücüne katılmış ve becerilerini göstermiş olmayı gerektirir (Certel, 2010: 6).

Öte yandan 20.yy'da yaşanan kentleşme ve sanayileşme süreçleri gençlik döneminin uzamasına da neden olmuştur. 20 yaşında üniversiteye giden bir genç ile küçük yaştan beri çalışan, evli ve çocuk sahibi olan 20 yaşında bir gencin benzer davranışlar sergilediğini söylemek mümkün değildir (Kentel, 2005: 13).

Gökçe (2004) gençlik kavramını, gencin yaşadığı yere göre; kent, köy, gecekondu gibi ve sorumlu olduğu okul veya iş hayatına göre sınıflandırmaktadır. Aynı şekilde Köknel'de (1979), gençleri yaşadıkları yere göre; kent ve köy gençliği, iş ve eğitim durumlarına göre; öğrenci gençliği, çalışan gençlik ya da işsiz ve öğrenci olmayan gençlik olarak gruplandırmaktadır (Akt. Nair, 2015: 51).

Kırsal kesimde yaşayan gençlik; genellikle tarım sektöründe çalışan, hiç eğitim görmemiş ya da ilköğretim düzeyinde olan, erken yaşta iş ve aile sorumluluğu yüklenmiş kişilerden oluşmaktadır (Köknel, 1979: 205 akt. Nair, 2015: 53). Ülkemizde kırsal bölgelerde yaşayan gençlerin sorunları birbiri ile benzerlik göstermektedir. Genel olarak bu sorunlar; çalışma koşulları, ulaşım, sosyal güvenlik, üretim ve eğitim ile ilgili sorunlardır (Kocacık, 1985: 46-47). Bu bölgelerde yaşayan gençlerin sorumlulukları ile kentlerde yaşayan gençlerin sorumlulukları farklılık göstermektedir (Gökçe, 2004: 178).

Kırsal kesimde yaşayan kızların küçük yaşta evlilik yapabileceği ve anne olabileceği düşünülür. Kırsalda yaşayan erkekler ise askerliklerini tamamlayıp döndüklerinde evlendirilirler (Gökçe, 2004: 178). Kentlerde yaşayan aynı yaş grubu kız ve erkekler ise hala çocuk olarak görülmekte, kendi ekonomik özgürlüklerini sağlayıncaya kadar ailelerinden destek görmektedirler (Nair, 2015: 53). Öte yandan

kentlerde yaşayan gençliğin sorunları ise; işsizlik, geçim, sağlık, ulaşım, yüz yüze ilişkilerin azlığı, psikolojik (intihar, suç vb.) olarak sıralanabilir (Kocacık, 1985: 47).

Genel bir ifadeyle, gençlik döneminin başlangıç ve bitiş aralığı bireylerin tümünde aynı olmamakla beraber önemli bir dönemi içerir. Güçray'a (2001) göre bu dönem, gençlerin yaşamlarında yeni seçenekler keşfettiği, kendi kimliğini ve toplumdaki yerini araştırdığı bir yaş aralığıdır (Güçray, 2001: 107). Bu dönem bireylerin toplumsal, fiziksel ve ruhsal alanda önemli değişimler yaşadıkları bir dönemdir (Gürsoy, 2006: 184).

Öte yandan toplumların en verimli ve en dinç grubu olan gençlerin çok çeşitli ve karmaşık sorunları vardır (Balcıoğlu, 2000: 83). Çocukların fark edilmeyen ya da önemsenmeyen pek çok davranışı, gençlik çağında önemli sorunlara yol açabilir. Gençlik sorunları genellikle geçicidir, ancak kimi zaman kalıcı ve ağır ruhsal rahatsızlıkların habercisi de olabilir (Balcıoğlu, 2000: 73). Gençlik sorunları genellikle sosyal yapıdan etkilenerek ortaya çıkan bir sorundur. Bu nedenle ülkemizdeki sosyo-ekonomik yapının giderek geleneksel toplum özelliğinden uzaklaşması, gençler üzerinde önemli etkileri olan yapısal sorunlara yol açmaktadır (Tezcan, 2000: 94). Gençlerin yaşadıkları sorunları toplumun sorunlarından ayrı tutamayız, dolayısıyla gençlik sorunlarının çözümü, toplumsal sorunların çözümüne bağlıdır (Nair, 2015: 170-171). Yaşanan tüm bu değişimler göz önüne alındığında, toplum yapısının sürekliliğinin korunmasında ve toplumda yaşanan sorunların çözümlenmesinde gençliği anlamak daha önemli hale gelmektedir (Oktik, 2013a: 6).

Toplumumuzda geleneksel aile yapısının özelliklerine göre gençler soru sormayacak, büyüklerinin sözünü dinleyecek ve tartışmaya girmeyecek şekilde yetiştirilmek istenir (Gökçe, 2004: 180). Toplum tarafından geleneksel değerler doğrultusunda tabu olarak görülen pek çok konu, gençlerin kendi öğrenimlerine bırakılarak kişiliğinde çatışmalar yaşamasına neden olmaktadır (Nair, 2015: 177). Gençler ve yetişkinler arasında yaşanan çatışma alanları, şehirde ve kırsal kesimde farklılıklar göstermektedir. Kırsalda genellikle çatışma alanları giyim kuşam, meslek ve evlilik seçimi konularından oluşmaktadır. Şehirlerde ise; siyasal konular, öğrenim

sorunları, gece dışarı çıkma, arkadaş ilişkileri, evde evcil hayvan besleme isteği ve karşı cinsle olan ilişkiler olarak sıralanabilir (Tezcan, 1981: 81).

Dutton'a (2007) göre gençlik döneminde kimlik arayışında olan bireylerin suç eğiliminde olmalarının en önemli nedenlerinden biri kendi içlerinde taşıdıkları olumsuz modellerdir (Dutton, 2007: 166). Suça eğilimli, şiddet davranışı gösteren bir modele sahip olan genç, çabuk sinirlenir ve kendini sakinleştirmesi oldukça güçtür, çünkü içinde kimliğini olumsuz yönde etkileyen bir başka kişiliği temsil etmektedir (Nair, 2015: 59).

Genç, yaşadığı süreçten kaynaklanan bir takım sorunlar yaşarken eğitimde, ekonomik alanda, toplumda ve sosyo-kültürel yaşamda birçok sorunla karşılaşmakta ve bu sorunlarla ilgili konularda arayışlar içine girmektedir (Tezcan, 2000: 95). Bu arayışlar yetişkinlerin onlara kuşku ile bakmalarına, hatta bu kuşku zaman zaman yetişkinler ve gençler arasında çatışmalara kadar gidebilmektedir (Tezcan, 2000: 95).

Öte yandan ülkemizde cinsiyet farklılığına ilişkin sorunlar, genellikle gençlerin yetiştirilme biçimlerinde önemli derecede etkili olabilmektedir. Kentlerde dâhil olmak üzere kızların aile baskısı nedeniyle çocuk yaştan itibaren kadınlarla ilgili toplumsal rollerini kabul etmek zorunda bırakıldıkları bilinmektedir (Köknel, 1979: 45 akt. Nair, 2015: 173). Yapılan araştırmalar çocukların 4 yaşından itibaren cinsiyet kimliğine ait güçlü bir bilince sahip olduklarını, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerindeki farklılıkları kavrayabildiklerini belirtmektedir (Başbakanlık, 1994: 310 akt. Nair, 2015: 173).

Toplumumuzda kadınlar, çocukluk dönemlerinden itibaren kadınlık/annelik rolüne hazırlanarak yetiştirilmektedir. Cinsiyet farklılığı, erkek ve kız çocukların oyunları ve oyuncakları da dâhil olmak üzere etkilerini göstermektedir. Örneğin kız çocuklarının evcilik gibi anneyi rol model alan oyunlarla oynaması desteklenirken, erkek çocukları daha çok mekanik yetenekleri geliştirici oyunlara ve oyuncaklara yönlendirilmektedir (Gönenç vd., 2002: 257).

Kız çocukları, toplum geleneklerine uygun davranmak ve erkekler tarafından kabul edilebilir kadın tipini gösterebilmek amacıyla beceri, zevk ve yetenek yönünden erkeklerden daha geriymiş gibi davranışlar sergilemek zorunda kalmaktadırlar. Aynı

zamanda bir kızın evlenmek için aradığı erkek modelinin kendisinden eğitim seviyesi ve gelir yönünden daha yüksek olması hatta erkeğin kendisinden boyca daha uzun olması şeklinde beklentileri olmaktadır. Özellikle kadınları etkileyen bu toplumsal değerler, onların kendilerini geliştirmelerine engel olmakla beraber toplumun gelişmesini de engellemektedir (Başbakanlık, 1994: 312 akt. Nair, 2015: 173).

Öte yandan sosyal öğrenme kuramı, cinsiyet farklılığının suç üzerindeki etkilerine değinmiştir. Araştırmalar, bireylerin bebeklik döneminden çocukluk dönemine kadar saldırgan davranışlar konusunda herhangi bir cinsiyet farklılığı göstermediklerini, erkek çocukların büyümeye başlamalarıyla birlikte saldırgan davranışlar sergilemeye başladıklarını, kız çocuklarının ise daha uysal davranışlar sergilediklerini destekler niteliktedir. Küçük yaşta saldırganlık konusunda cinsiyet farkının görülmemesi, çocukların büyüdükçe gösterdikleri davranış farklılıklarının nedeninin biyolojik değil, öğrenilerek kazanıldığının bir göstergesidir (Zülal, 2001: 39).

Diğer yandan, günümüzde insan ilişkilerinde etkili olan yabancılaşma kavramı, özellikle gençler üzerinde son derece önemli etkilere sahiptir (Nair, 2015: 178). Toplumsal yabancılaşma kavramı genel olarak bireyin yaşadığı topluma ve o topluma ait olan her şeye düşman olması ve reddetmesi anlamına gelmektedir (Tezcan, 1991: 223).

Gençlerin neden topluma yabancılaştığını araştıran Çuhadaroğlu (2008), gençlerin çevrelerinde olup bitenlere duyarsız hale geldiklerini belirterek, önceleri sokakta tartaklanan biri görüldüğünde insanların hemen koşup yardım ettiklerini, ancak günümüzde şiddet olaylarının sıklıkla medyada görülmesinin insanlarda alışkanlık yarattığını ve şiddetin yaşamın bir parçası olarak görülmeye başlandığını belirtmiştir (Çuhadaroğlu, 2008: 92).

İşlevselci sosyologlar, gençlerin toplumdan uzaklaşmalarının yabancılaşmaya yol açtığını iddia ederler. Bununla birlikte gençler; kültürel ve toplumsal karışıklıklarda belirsizlik yaşayabilir, toplumsal değişme sürecine uyum göstermede bocalayabilirler. Ayrıca toplum tarafından geleneksel değerlere uymaları için zorlanmaları da, gençlerin yabancılaşmalarına neden olabilmektedir (Nair, 2015: 179).

Öte yandan genç nüfus, suça yönelik yaklaşımlar açısından kentleşme sürecinin önemli konularından biri olarak değerlendirilmektedir. Gençler düşük ücretli işlerde çalışmakta, eğitimden yeterince faydalanamamakta ve kentin sunduğu imkânlardan yeterince yararlanamamaktadır. Toplumun geleceği açısından genç nüfusa duyulan bağlılık, gençleri anlamayı oldukça önemli kılmaktadır (Oktik, 2013a: 5). "Marjinal İnsanlar" (Eckardt, 2015: 19) olarak adlandırılan gençler bir şekilde kentin kültür ve değerlerini yeniden inşa etmektedirler. Weber'in düşünceleri ile değerlendirildiğinde "gençler, uçuruma doğru ilerleyen bir ekspres treninin içinde giderken bir sonraki makasın doğru açılıp açılmadığından emin olmayan" duyguları taşımaktadırlar. (Weber,1996: 72 akt. Kahya, 2016: 50).

Şakiroğlu'na (2012) göre bu dönemde ailesi tarafından desteklenen gencin benlik bilinci gelişir. İyi gelişmiş benlik bilincine sahip olan genç kolaylıkla çevrenin etkisi altında kalmaz. Kendi kimliği gelişmeyen genç ise bireysel kimlik yerine bulunduğu ortamın kimliği altına girer (Şakiroğlu, 2012: 104). Dolayısıyla gençlerin suç işlemelerinde etkili olan faktörler incelendiğinde aslında hepsinin bir şekilde aile ile ilişkilendirilebileceği ya da ailesel faktörlerin bu etkenler üzerinde önemli etkileri olabileceği görülecektir.

Genel olarak, bütün gençlik sorunlarının başında gelen sevgi ve güven yokluğunun giderilmesi, sağlıklı bireyler yetiştirilebilmesinde önemli bir yere sahiptir. Gençlerin bağımsız hareket etmeleri ve düşünebilmeleri, sağlıklı birer birey olmanın temelini oluşturduğu gibi sağlıklı bir toplum içinde olması gereken bir özelliktir (Çetinkanat, 1997: 95).

1.8. Aileye Sosyolojik Bakış

Toplumun temelini oluşturan aile; gençlerin sosyalleşmesi, eğitimi ve ekonomik hayata katılımı gibi birçok önemli fonksiyona sahiptir (Şahinli, 2012: 22). Tüm dünyada farklı özelliklere sahip olan aile için şu şekilde bir tanım yapılabilir;

> "Aile, biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün sürekliliğini sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilere belirli kurallarla başlandığı, o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal yönleri bulunan toplumsal bir birimdir" (Tezcan, 2000: 13-14).

Aile tanımında görüldüğü üzere, aile çok yönlü bir kavramdır ve toplumda birçok işleve sahiptir. Her şeyden önce aile sosyal bir birim olması nedeniyle sevgi, nüfusu sürdürme, çocukların sosyalizasyonu, ekonomik güvence, psikolojik ve biyolojik doyum fonksiyonlarını yerine getirme, ırk sürdürme gibi özellikleri içerisinde barındırır (Oktik, 2018: 4).

Aile çocuğun sosyalleşmesini ve dış dünyaya açılmasını sağlayan ilk gruptur. Çocuk, sosyalleşme sürecinde dış dünyayı, çevresini ve kendisini, benzer özelliklerini taşıdığı toplumun sosyal kalıtımı aracılığı ile keşfedip, sosyal dünyada kendine bir yer edinerek başkalarıyla ortak bir yaşam oluşturur. Bu yaşam kişinin ilk var olduğu çevresi olan aile ile şekillenir. Aile toplumda mevcut olan düzenin taşıyıcısı olup, düzenin devam ettirilmesi için temel amaç olan kontrolü sağlar. Kontrol, kişinin sosyalizasyon sürecinde, kişiye toplumdaki kuralların öğretilmesi ve neyin toplum tarafından onaylandığı neyin onaylanmadığının ailede başlayan ve gittikçe genişleyen halkalar şeklinde süreçsel olarak anlaşılır kılınmasıyla mümkün olur. Sosyal kontrolün bulunmadığı yerde düzenden söz etmek mümkün değildir. Sosyal düzenin olmadığı bir sistemde, kaos, düzensizlik, kuralların ve örgütlenmenin olmaması yaşanırken, kişilerin birbirini yok sayarak uzlaşmayı reddetmeleri söz konusu olur. Sosyal yapıda var olan değer ve normlar bizlere yol gösterici oldukları gibi, bizleri yönlendirip, diğerleriyle bağlayıp ilişkimizi kolaylaştırırlar. Birbirimizi anlamamızı sağlayan bu yaşam örüntüleri ayrıca birbirimizi anlayıp nasıl tepki vereceğimiz konusunda da ipucu verirler. Bu değer ve normlar ayrıca bizim rollerimizi de belirleyen en önemli ögeler olup aile tarafından bize aktarılırlar (Oktik, 2003: 208).

Birleşmiş Milletler'in önermiş olduğu tanıma göre: "Aile; kan, yasa ve evlilik yoluyla birbirlerine belirli derecelerde akrabalıkları bulunan hane halkı üyelerinden meydana gelir" (Akt. Oktik, 2018: 3). Türkiye koşulları göz önüne alındığında, aile, kan bağlılığı, akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan fertlerden oluşan, fertlerin cinsel, psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, fertlerin topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği temel bir toplumsal birimdir şeklinde tanımlanabilir (Oktik, 2018: 3).

Aile tanımlarından en kapsamlısı Burgess ve Locke'un Aile (The Family-1953) adlı eserindeki tanımdır: "Evlilik, kan bağı ya da evlat edinme yoluyla bağlanmış bir evde birbirleriyle ilişki ve etkileşimde bulunan karı-koca, anne-baba, erkek kardeş, kız kardeş gibi saygın sosyal rolleri üstlenen ve ortak kültürü oluşturan grup, ailedir" (Burgess & Locke, 1953: 7-8).

Aile, toplumların gelişme aşamalarına göre farklı özellikler gösteren bir kurumdur. Bugün aile özellikleri ve tipleri düne göre önemli farklılıklar içermektedir. Önceleri aile tiplerini sosyologlar geleneksel geniş aile, çekirdek aile ve çözülen aile diye sıralarken, bugün bu sıralama farklı özellikleri içermektedir (Oktik, 2018: 4).

Bir evde kendi çocukları ya da evlat edinilmiş çocuklarıyla yaşayan iki yetişkinden oluşan birlikteliğe çekirdek aile denilmektedir. Geleneksel toplumların çoğunda çekirdek aile, daha genel nitelikteki bir çeşit akrabalık ağının bir parçasıdır. Evli çift ile çocukların dışındaki yakın akrabalar aynı evde yaşadıkları ya da birbirleriyle yakın ve sürekli bir ilişki içinde olduklarında, geniş aileden söz edilmektedir. Geniş aile, büyükanne ve babaları, kardeşler ile onların eşlerini, teyze ve yeğenleri içerebilir (Oktik, 2018: 4).

Aile tiplerinin sınıflandırılmasında, özellikle evlenme biçimlerine önem verilmektedir. Evlenme biçimlerinin ayırt edilmesinde de farklı ölçütler kullanılabilmektedir. Modern toplumlarda evlilik, dolayısıyla da aile, tek eşlilikle birlikte gerçekleşir. Bir erkek ya da kadının, aynı anda birden fazla insanla evlenmesi yasa dışıdır. Tek eşlilik, dünyanın genelinde en sık rastlanan evlilik biçimi değildir. George Murdock, günümüz toplumları arasında yaptığı ünlü karşılaştırmada, bir kadın ya da kocaya birden fazla eş edinme olanağı veren çok eşliliğe birçok toplumda izin verildiğini tespit etmiştir. Çok eşliliğinde iki türü vardır. Bunlar; bir erkeğin aynı anda birden fazla kadınla evlenebileceği çok karılılık ile çok daha az rastlanan, bir kadının aynı anda birden fazla erkekle evlenebildiği çok kocalılıktır (Giddens, 2013: 246-249).

Aile içerisinde egemenlik ve yetkinin anne ya da babada olması da ailenin yapısını etkiler. Anne egemenliğine dayalı anaerkil, baba egemenliğine dayalı ataerkil ve anne ve babanın eşit egemenliğine dayalı eşitçilik aile olmak üzere üç aile tipolojisi sayılabilir (Oktik, 2018: 5).

Evlenme biçimlerinde akrabalık ilişkilerinin yapısı da aile sosyolojisinde önemli bir yere sahiptir. Baba soyunun başat olduğu, ana soyluluğuna dayalı ve hem baba hem ana soyu akrabalığa dayanan üç aile tipi görünmektedir. Evlenme ile ilgili bir başka ölçüt de evli çiftin ikamet biçimine göre kategorileştirilmesidir. Evli çift, erkeğin ana-babasının evinde ve onlarla birlikte yaşıyorsa patrilokal, kadının anne-babasının evinde ve onlarla birlikte yaşıyorsa da matrilokal aile tipleri ortaya çıkar. Bu sonuncu aile tipi Türkiye'de iç güveyi olarak adlandırılır (Oktik, 2018: 5).

Bugün çekirdek aile yapısı dediğimiz aile yapısı anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşmaktadır (Oktik, 2018: 5). Çekirdek aile yapısında; aile üyeleri, birçok açıdan bağımsızlaşmıştır. Aileye katılan her yeni birey alacağı eğitim, evleneceği eş, yürüteceği meslek ve oturacağı eve kadar pek çok konuda kendi tercihlerini yapabilmektedir. Ailedeki otorite, başta eşler olmak üzere aile üyeleri arasında paylaştırılmaktadır. Diğer aile türlerine göre kadının ev içi kararlarda etkinliği daha ön plandadır. Bu durumu kadının dışarıda çalışıyor olması ve aldığı eğitim sağlamaktadır. Kırsal alana göre aile üyeleri azalan sosyal kontrol ile daha rahat yaşama imkânı bulmaktadır. Geniş ailenin çok görüldüğü kırsal alandaki yaş ve cinsiyet gibi unsurlar çekirdek ailenin daha sık görüldüğü kentte önemini kaybetmektedir (Çakır, 2013: 22).

Yapısal-fonksiyonalist kuramcılardan biri olan Parsons (1955: 36-37), çekirdek ailenin kentlerdeki üretim ve yaşam koşullarıyla ilişkili olarak ortaya çıktığını belirtmektedir. Kırsal kesimde sanayileşme öncesi aile, çoğu kez tüm bireylerin beraber çalışıp beraber ürettikleri ekonomik bir özellik taşımaktaydı. Buna karşın 19. yy'dan sonra aile yapısı bu özelliğini yitirmeye başlamış, işyeri ve ev birbirinden giderek uzaklaşmaya başlamıştır. Aile üyeleri, üretimin aile dışında yapılması nedeniyle ev dışında çalışarak, ailenin diğer üyelerinden bağımsız hale gelmektedirler. Bu durum, geniş ailede mevcut olan aile bireyleri arasındaki ast-üst ilişkilerini ve akraba ilişkilerini ortadan kaldırmaktadır (Parsons, 1955: 36-37). Farklılaşmış bir endüstri toplumunda aile, artık görevlerinin önemli bir bölümünü diğer kurumlara bırakmıştır. Parsons çekirdek aile yapısının, modernleşme sürecinin ekonomik yönünü oluşturan sanayileşmenin ihtiyaçlarıyla uyuştuğunu belirtmektedir (Çakır, 2013: 21-22).

Geniş aile genellikle kırsal veya geleneksel toplumların görüngüsü olup ekonomik ve siyasal bir birlik olarak kabul edilebilir. Geniş aileyi belirleyen en önemli özellik ekonomik bir birim olmasıdır. Bunun yanı sıra üreme, barınma, korunma ve psikolojik desteğin gerçekleştiği çok boyutlu bir kurum görevi görmektedir. Bu aile yapısında üretim ve tüketim ortak yapıldığından çocuk yaştan itibaren ailenin her üyesinin üretimin bir parçası olması söz konusudur. Günümüz aile yapılarında önemli değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır. Çekirdek ve geleneksel ailenin yanı sıra eşler arasındaki etkileşimin az olduğu aile tipine çözülen aile denirken; tek ebeveynli, aynı cinsten bireylerin oluşturduğu lezbiyen ve gay ailelerde yeni aile tipolojileri olarak kabul edilmektedir (Oktik, 2018: 5).

Sosyoloji açısından ailenin halen en mahrem ve kutsal bir kurum olduğu kabul görmektedir (Örn., Hobson & Olah, 2006; Frejka vd., 2008; Jokinen & Kuronen, 2011; OECD, 2011). Ancak aile kavramı bugün düne nazaran oldukça büyük farklılıkları içermektedir. Özellikle modern toplumlarda devlet tarafından tek ebeveynli ailelere verilen destekler ve kadının çalışma hayatına girmesiyle birlikte ortaya çıkan yeni aile yapısı ailenin sosyal ve ekonomik yapısını yeniden şekillendirmektedir (Livia Sz. Olah, Rudolf Richter & Irena E. Kotowska, 2014: 11 akt. Oktik, 2018: 5-6).

Ailenin işlevleri sosyal bir birim olmasıyla ilintili olup barınma, beslenme ve korunma, yetiştirme, sağlıklı yaşama eğitme, haklarını öğretme ve kişisel gereksinimlerini karşılama gibi kişisel ve bireysel gereksinimlerini oluştururken, yeni nesle kişilik kazandırmak, nesli sürdürmek, insani duyguları öğretmek, duygusal doyum sağlamak da ailenin evrensel ve temel işlevlerindendir (Oktik, 2018: 6).

Evrensel olan bu işlevlerin yanı sıra, her toplumda dokunulmaz olan aile, içişlerinde bağımsız olup mahrem ve kapalı bir kutu özelliğindedir. Kapılar kapandığında her aile içişlerinde özgür olup mahremiyetini korur (Oktik, 2018: 6).

Genel olarak aile, bireyin topluma uyum sağlamasını ve toplumda kabul görmesini sağlayan bir kurumdur. Sanayileşme ve kentleşmenin etkisiyle birlikte ülkemizde ve dünyada önemli değişimler yaşanmıştır. Kuşkusuz bu değişimden en fazla etkilenen sosyal kurumda aile olmuştur (Şahinli, 2012: 23). 19. yy'la birlikte geleneksel geniş ailelerin ekonomik ve toprak bütünlüğü için beraber yaşama mecburiyeti ortadan

kalkmış, yeni sanayi kuruluşlarında çalışmaya başlayan aile üyelerinin ekonomik bağları zayıflamış, başka şehirlere iş bulmak amacıyla gidenlerde geniş aileden kopmalar yaşanmıştır (Şahinli, 2012: 23). Bunun yanı sıra teknolojik gelişmeler ve küreselleşmenin de etkisiyle toplumlardaki aile yapısı değişikliğe uğramış, kültürel ve geleneksel değerler sorgulanmaya başlanmıştır (Atalay vd., 1992: 1-3). Gelişen sanayileşmenin ve küreselleşmenin de etkisiyle Türk aile yapısında değişimler yaşanmış, çekirdek aileler geniş ailelerin yerini almıştır. Şehir merkezlerine çekirdek aile hayatı yaşamaya gelen aileler, herkesin birbirini tanıdığı köy yaşantısından artık kopmuşlardır. Şehir hayatında bireyler üzerindeki kontrol ve baskı artık ortadan kalkmıştır (Şahinli, 2012: 24).

1970'li yıllar itibarıyla Türkiye'de ailelerin %60'ı karı-koca ve evlenmemiş çocuklardan meydana gelen çekirdek aile tipindedir. Ataerkil geniş aileler tüm ailelerin yüzde 19'u, geçici geniş aileler yüzde 13'ü, parçalanmış ve eksik aileler de yüzde 8'idir (Timur, 1972: 30 akt. Oktik & Değer, 2018: 62).

2011 yılında yapılan Türkiye'de Aile Yapısı Araştırmasının bulgularına göre de Türkiye'de ki en yaygın aile tipi çekirdek ailedir (yüzde 68,6). Geçici geniş aileler yüzde 6,7, ataerkil geniş aile oranı ise yüzde 3,4'dür. Bunun anlamı yeni evlenen çocukların ebeveynleriyle birlikte yaşamasının, yaşlı insanların çocuklarıyla birlikte yaşamasına göre çok daha az rastlanılmasıdır. Geniş aileler daha çok kırsal yerleşim alanlarında görülmektedir. Kentlerdeki geniş aile oranı yüzde 8,8, kırda ise yüzde 13,2'dir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2011: 153-154 akt. Oktik & Değer, 2018: 62).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2017 yılında gerçekleştirdiği aile araştırmasında, Türkiye genelinde ailelerin %15,4'ü tek kişilik hane halkı, %66,1'i çekirdek aile, %16,0'ı geniş aile, %2,5'i de diğer hane halklarından oluşmaktadır (http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=24862, 2017). TÜİK verilerinde görüldüğü üzere, Türkiye'de en fazla bulunan aile türü çekirdek ailedir. Bu durumun gençlerin suç işlemelerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Örneğin çekirdek ailelerde ebeveynlerin çalışıyor olması sebebiyle geçim sıkıntısı görülmeyebilir ancak ebeveynlerin çocuğa vakit ayıramaması, onun yalnızlık hissi yaşamasına yol açabilir (Şahinli, 2012: 24).

Bununla birlikte toplumda yaşanan değişiklikler ebeveynler arasındaki geçimsizliğin artmasına neden olmuş, bunun sonucunda da boşanmalar artmaya başlamıştır. Bu bağlamda TÜİK verilerine göre, 2017 yılında ülkemizde evlenen kişi sayısı 569.459'a ulaşmış yine aynı yıl içinde 128.411 kişi boşanmıştır (http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=275932017, 2017). Boşanmalar sonucunda tek ebeveynle ya da üvey anne-baba ile yaşamak zorunda kalan gençlerin suç işleme oranlarının fazla olduğunu söyleyebiliriz (Attar, 1993; Akıncı, 1993; Saran, 1979; Mangır ve Silleli, 1994; Baltacı, 2011 akt. Şahinli, 2012: 25). Boşanmanın gençler üzerindeki etkilerini konu alan araştırmalar, boşanmanın çiftlerde yarattığı etkilerden çoğu zaman daha yıpratıcı ve yıkıcı psikolojik ve sosyal etkilerin gençlerde gerçekleştiğini göstermiştir (Akyüz, 1978 akt. Sarı, 2018: 235).

Aile hem mekânsal hem de süreçsel olarak hızlı bir dönüşüm yaşarken son yıllarda bu değişimler daha fazla görünür hale gelmiştir. Son yıllarda boşanma oranlarındaki artışlar, evlilik dışı birlikte yaşamlar, tek ebeveynli aile yapıları, yeni aile tipleri, evlilik oranlarındaki hızlı düşüşler, yeniden evlenmeler, farklı evlilik veya birlikte yaşamdan oluşan üvey aileler ailenin işlev ve özellikleri değişmese de yapısal değişimler göstermektedir (Oktik, 2018: 8).

Bugün ailenin hem korunduğu hem de suçlandığı, iki ateş arasında kaldığını iddia eden Mark Poster'a (1989) göre, aile bugün hem korunmakta hem de saldırıya uğramaktadır. Özellikle kadınları baskı altında tuttuğu, çocuklara kötü davrandığı, nevrozu yaydığı ve cemaati (community) engellediği için suçlanmakta; suçu önlediği, ahlakı yücelttiği, düzeni koruduğu ve uygarlığı sürekli kıldığı için ise övülmektedir. Aile bir kişinin umarsızca kaçmaya ya da özlemle sığınmaya çalıştığı bir yerdir. Bazıları için aile boğucudur, sıkıcıdır; diğerleri için ise şefkatli, müşfik ve içtendir (Poster, 1989: 23 akt. Oktik, 2018: 8).

1.9. Sosyal Sapma ve Suç

Sosyal normların ihlal edilmesi olarak tanımlanan sapma kavramı, mevcut toplumsal koşullara bağlı olmakta ve bu koşullardan bağımsız düşünülmemektedir (Reiners, Malli & Reckinger, 2006 akt. Kahya, 2016: 40).

Oktik'e göre sapma belli bir yolda giderken yoldan çıkmak, toplumda var olan norm ve değerleri kabullenmemek olarak tanımlanmaktadır. Sapkınlık ve sapma olgusu iki yaklaşım temelinde değerlendirilmektedir. Bunlardan ilki içinde yaşanılan toplumun değer yargılarının ihlali ve o sisteme uymamak, ikincisi ise normların ve değerlerin değişebilir olması ve bu değerlere uymamadan kaynaklanan damgalama ile açıklanabilmektedir (Oktik, 2013: 7).

Marshall (1999), sürekli değişen ve göreceli bir kavram olarak adlandırdığı sapmayı iki şekilde ele almaktadır;

> "İlk olarak sapmayı normların ihlali çerçevesinde dinsel normların sapmışlara, hukuksal normların suçlulara ve sağlık normlarının hastalığa sebep olmasını "normlar yelpazesi" olarak ifade ederken, ikinci anlamda ise belli zamanlarda belli eylem kalıplarının etiketlenmesi sürecini ifade eden "damga kurgusu" olarak tanımlamıştır" (Akt. Kamanlıoğlu, 2007:133).

Norm eylemlerin doğru ya da yanlış oluşunu tam olarak değerlendirmek mümkün değildir. Bu alanlar geniş bir toleransa sahiptir. Mesela bir sapma eylemini bireysel durum itibariyle değerlendirdiğimizde farklı bir sonuç ortaya çıkabilmektedir. Sadece bazı durumlarda sapma eylemleri suçluluğa yol açmaktadır (Örneğin uyuşturucu alımı). Fakat genel itibariyle bazı sapma eylemleri suçlu olmayan eylemlerden oluşmaktadır. Mesela; renkli saçlar, farklı alışık olmadık giyim tarzı, bunların içine dahil edilmektedir. Bu bağlamda sapma eylem formları dört başlık altında ele alınmaktadır (Dollinger ve Raithel, 2006: 13);

> "1- Geleneksel Sapma: Uygunluk ve sapma eylemi arasında bir sınırdadır. Burada söz konusu olan önemsiz sapma eylemi esneklik ve yenilikçi biçimleri sembolize eder.(Örneğin renkli saç gibi).
>
> 2- Provakatif Sapma: Buradaki normların zedelenmesi büyük bir çoğunluk tarafından kabul görmüştür (Örneğin selam vermemek).
>
> 3- Problematik Sapma: Bu sapma eylemleri tolere edilemez. Bu sapma eylemlerinin önüne geçebilmek veya sınırda tutabilmek için özel uygulamalar vardır (Örneğin, uyuşturucu kullanımı gibi).
>
> 4- Suç: Bu objektif bir kavramdır. Hukuki normlar tarafından bir kurala bağlanmıştır (Örneğin dolandırıcılık gibi)" (Dollinger ve Raithel, 2006: 13).

Kaner ise sapma eylemlerini hafif sapma ve ağır sapma olarak iki başlık altında ele almaktadır (Kaner, 2000: 86);

"• Hafif sapma; okula devamsızlık, kopya çekmek, yalan söylemek, okuldaki kuralları sık sık bozmak, öğretmenle kavga etmek, okuldan kaçmak, içki içmek ve sigara içmek olarak tespit edilmiştir.

• Ağır sapma olarak; hırsızlık yapmak, evden kaçmak, uyuşturucu satmak, uyuşturucu kullanmak, polisle başı derde girmek ve polis tarafından yakalanmak olarak tespit edilmiştir" (Kaner, 2000: 86).

Sapma ile ilgili diğer bir sınıflandırmayı J. H. Fichter yapmıştır. Fichter eylemleri ideal ve gerçek eylem olmak üzere iki başlıkta sınıflandırmıştır. İdeal olana hiçbir zaman ulaşılamasa da gerçek eylemler normal ve sapma olarak değerlendirilebilmektedir. Fichter sapmayı olumlu ve olumsuz olarak iki başlıkta değerlendirmektedir. Olumlu sapma, daha erdemli normlara ulaşmak için gerçekleşen eylemlerdir. Olumlu sapma gösteren kişiler genelde örnek, aziz ve kahraman kişilerdir. Olumsuz sapma ise, suç ve anti sosyal eylemlerde bulunan olağan kültürden farklı olan eylem tarzlarının sergilenmesidir. Sosyolojide üzerinde önemle durulan standart altı eylemler düşük sosyal değerlerle birlikte bulunmaktadır. Olumlu sapmada kültürel değer en yüksek değerde iken olumsuz sapma da düşük sosyal değerlere denk gelmektedir (Fichter, 2012: 219, 220, 221).

Suç kavramı; hukuk, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, biyoloji ve psikiyatri gibi birçok disiplin tarafından incelenmektedir. Suç kavramının incelenmesinde sosyoloji biliminin önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Nitekim suçun gerçekleşebilmesi için sosyal bir alanda hukuka aykırı bir olayın yaşanması gerekir. Toplum ve toplum sorunları sosyoloji bilimini doğrudan ilgilendirmektedir. Bu sebeple suçla ilgili yapılan çalışmalarda sosyolojinin önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz (Evcim, 2011: 11-12). İçli, "suçun nedenlerini, doğasını ve yayılmasını çözümleyen kuramlar içerisinde en kapsamlı ve sistematik bakış açısını sunan teorilerin, sosyolojik nitelikli teorilerdir" şeklindeki açıklaması ile suçun sosyolojik açıdan önemine değinmektedir (Akt. Kızmaz, 2005: 154).

Her toplumda suç davranışında bulunan, hukuksal veya toplumsal yaptırımlara konu olan ve aykırı davranışlarda bulunan kişilerin varlığı, düşünürleri her dönem yakından ilgilendirmiştir. Platon (2007) "Kanunlar" adlı eserinde, suçun bir tür ruh hastalığı olduğunu düşünmüş ve bu hastalığın nedenlerini haz arama alışkanlığı, tutkular

ve bilgisizlik olarak belirtmiştir (Akt. Bozkurt, 2015: 36). Aristo ise suçlu bireyleri toplum düşmanı olarak belirtmiş ve suçluların cezalandırılmaları gerektiğini, devrim ve yoksulluk gibi toplumsal koşulların suç işlemede etkili olduğunu ifade etmiştir (Akt. Aslan, 2012: 8).

Öte yandan Durkheim'ın yapmış olduğu tanıma göre suç, insanlar için doğal ve işlenmesi normal bir eylemdir. Durkheim suçun yararlı, normal ve zorunlu olduğunu düşünür. Yararlı oluşunu, toplumu durgun halden kurtarmasına; normalliği, tüm toplumlarda suçun mevcut olan bir eylem olmasına; zorunluluğu da, suça neden olan duyguların bütün insanlarda var oluşuna bağlamaktadır (Dönmezer, 1994: 50 akt. Evcim, 2011: 14).

Foucault'a göre suç, hata ve günah ile alakalı olan bir durum değildir; suç, topluma karşı yapılan haksızlıktır; karışıklıktır, topluma zarar verir, bütün toplumlar için önemli bir sorundur (Foucault, 2011: 219).

Suç kavramının en genel tanımını yapan Jhering'e göre "suç, toplum halinde yaşama şartlarına yönelmiş her türlü saldırıdır" (Akt. Dönmezer, 1994: 46; Evcim, 2011: 15). İçli (2004: 4-5) ise suçu, toplumun sahip olduğu değerler sistemi kapsamında geliştirilen normlara bağlı olarak, hukuk düzenine uygun olmayan eylemlerdir şeklinde ifade etmektedir. Suç davranışı doğuştan ya da sonradan kazanılan nitelikleri ile değil, içinde cereyan ettiği sosyal durumla açıklanabilir (İçli, 2004: 4-5).

Sonuç olarak, suç tanımlarına baktığımızda suçun birçok farklı tanımının yapıldığı görülmektedir. Yapılan tanımların ortak özelliği ise suçun geçmişten beri var olan evrensel bir kavram olduğudur. İnsanın sosyal bir canlı olmasından ve insanların birbirleriyle ya da toplumla çatışması nedeniyle, bu kavramın bütün toplumlarda ve zamanlarda var olduğunu söyleyebiliriz. Suç, toplumsal yönünün bulunmasından dolayı sosyolojiktir. Geçmişten bugüne hukuk normları değişmiş olsa da suç olgusu günümüze kadar gelmiştir (Evcim, 2011: 15).

Suç kavramının açıklanmasında, bireyin kişisel özellikleri ile ilgili psikolojik ve biyolojik teoriler geliştirilmiştir. Ancak insanın diğerleriyle olan ilişkileri, bireyin hayatında önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda suç kavramının açıklanmasında en sistemli ve detaylı açıklamalar sosyolojik teoriler tarafından getirilmiştir (Şahinli, 2012:

33). Bu teorilerden biri olan anomi teorisi; Durkheim (1987) tarafından ilk kez ele alınarak toplumlardaki suç oranları açıklanmaya çalışmıştır. Durkheim'a göre insanların istekleri sınırsızdır. İnsanlar arzuladıkları şeyi elde ettikten sonra daha iyisini ve daha fazlasını istemektedir. İnsanlar, daha lüks ve daha rahat bir hayat yaşamak istediklerinden dolayı istekleri ve ihtiyaçları hiçbir zaman bitmez. Bu istekler ise insanı mutsuzluğa götürmektedir. İnsanların bu sonsuz isteklerini sınırlayacak olan ise toplumdur. Ancak toplum tarafından konan kural ve limitler insanları sınırlandırabilmektedir (Akt. Dolu, 2010: 298).

Toplumların gelişim dönemlerinde yaşanan doğal afetler, ekonomik krizler, savaşlar ve çöküntüler gibi durumlar toplumsal hayattaki kuralları değiştirebilir. Durkheim bu durumu normsuzluk, düzensizlik hali anlamına gelen anomi kavramı ile açıklamaktadır. Durkheim'ın anomi teorisi arzu ve istekleri sınırlanamayan insanların, bu arzu ve istekleri elde etmek için her yolu kullanması olarak açıklanabilir (Dolu, 2010: 299-307).

Merton'ın anomi kavramı incelendiğinde, toplum tarafından ortaya konulan amaçlar ile bu amaçlara ulaşmada yine toplum tarafından belirlenmiş davranış kalıplarının kullanılması arasında meydana gelen uyuşmazlığı ifade ettiği görülür (Güçlü & Akbaş, 2016: 50).

Merton bunun yanı sıra anomiyi, kişisel hedefler ile buna ulaşmak için kullanılacak meşru araçlar arasındaki uyuşmazlık olarak görmektedir (Güçlü & Akbaş, 2016: 50). Herkes bu hedeflere ulaşmak ister, fakat toplumda hedeflere ulaşmak için yasal yollar eşit olarak yayılmamıştır (Oktik, 2013b: 13). Bundan dolayı toplumda genel bir gerilim durumu söz konusudur. Yasal fırsatlara ulaşamayanlar, toplumun belirlediği değerli olan amaca ulaşabilmek için yasal olmayan fırsatları kullanarak gerilimin üstesinden gelmeye çalışırlar (Oktik, Çukur & Ünal, 2010: 34). Başka bir ifadeyle sapma, "değerler ile fırsatlar arasındaki uyumsuzluktan" kaynaklanır (Wallace & Wolf, 2004: 11). Ancak fırsatların yetersiz olması nedeniyle gerilime maruz kalan herkesin suç davranışı göstereceği anlamı çıkarılmamalıdır. Çünkü Merton (1938), insanların yaşadıkları gerilime karşı farklı davranışlar geliştirdiklerini ifade eder (Kargın, 2016:

66). Bu davranışlar; uyumluluk, yenilik, alışkanlık, geri çekilme ve isyankârlıktır (Oktik, 2013b: 13).

Diğer yandan Albert C. Cohen (1955), alt tabakadan gelen erkek çocukların bulundukları konumlarından rahatsızlık duymaları nedeniyle çetelere katılarak suç alt kültürüne dâhil olduklarını belirtir (Giddens, 2008: 846). Cohen'e göre alt sınıf gençler orta sınıfın sahip olduğu değerlere ulaşmak istemekte, ancak bunları elde etmedeki yetersizlikleri gençleri suça yönelik davranışlara itmektedir (Güçlü & Akbaş, 2016: 56).

Cohen (1955), suç çeteleri ve alt sınıfın kentlerin gecekondu bölgesinde yaşadıklarını, alt sınıf gençlerin zengin olan akranlarına göre dezavantajlı olduklarını ve istedikleri amaçlara ulaşabilme ihtimallerinin düşük olduğunu belirtmektedir (Güçlü & Akbaş, 2016: 57). Bu nedenle alt sınıf gençler toplum tarafından saygı gören statülere ulaşamayacaklarını düşündüklerinden, bu statüleri elde etmek istemezler (Güçlü & Akbaş, 2016: 56). Ayrıca Cohen (1955), ailenin sosyal statüsünün de çocukları üzerinde etkili olduğunu, dolayısıyla bu durumun çocukların zaman içinde karşılaşacakları problemlerinin de nedeni olduğunu savunur (Güçlü & Akbaş, 2016: 57).

Öncülüğünü Goffman'ın (1963) yaptığı damgalama kavramı ise, "bireyin toplumda kabul görmesini engelleyen bir değer yitimidir" (Akt. Oktik, 2013b: 22). Goffman üç farklı damgalama tipinden söz eder: "Bunların birincisi bedendeki fiziki korkunçluklar, ikincisi ruhsal bozukluklar, eşcinsellik, alkolizm, işsizlik, bağımlılık, hapse girmek ve radikal siyasi davranışlar bu grupta yer almaktadır. Üçüncü ve son damgalama şekli ırk, ulus ve din bağlamında aşırı ideolojik olan sosyal gruplara üyelik" şeklinde belirtilmiştir (Goffman, 2014: 33).

Goffman'a (1963) göre damgalanan kişiler toplumsal değerlerden ve eskiden sahip oldukları sosyal ilişkilerden herhangi bir fiziksel engele gerek kalmadan dışlanırlar (Karğın, 2016: 153). Suçluluk damgasını yiyen kişi artık toplumdan dışlandığı için kendisine yeni bir yer ve ortam edinmeye çalışır (Karğın, 2016: 153). Yeni edindiği ortam kendisi gibi suçluluk damgası yiyen ve toplumdan dışlanmış kişilerden oluşur. Suçluluk damgası yiyen bu kişi artık suçlu alt kültürün hâkim olduğu bu ortamda yaşamını sürdürmek zorundadır (Karğın, 2016: 154). Sonuç olarak, toplum

tarafından damgalanan birey toplumun gösterdiği olumsuz tepkilerle toplumdan soyutlanacak ve yeniden suç işleyebilecektir.

Suçun bir birey veya grubun özelliklerinden öte, suçlularla suçlu olmayanlar arasındaki bir etkileşim süreci olduğunu iddia eden etiketleme kuramcıları ise, yasa ve toplumsal yapıyı şekillendirenlerin aynı zamanda etiketleme işini de kurallara uyulmama doğrultusunda gerçekleştirdiklerini savunurlar (Oktik, 2013b: 22-23). Dolayısıyla da bu teoriye göre seçme şansı olmayan gençlerin dış güçler tarafından yönlendirildikleri ve suç işlemeye mecbur bırakıldıkları görüşü iddia edilmektedir (Haralambos & Holborn, 1991: 601 akt. Oktik, 2013b: 23).

Becker'a (1963) göre ise birey suçlu olarak etiketlendiğinde toplumdan dışlanır ve çılgın, bağımlı, baş belası gibi etiketler yapıştırılır (Akt. Oktik, 2013b: 24). Bu etiketler bireyi sosyal çevresinden, ailesinden ve hatta işinden dışlayarak işsiz kalmasına neden olabilir. Suç işleyip cezasını çeken kişilerde topluma geri döndüklerinde işsiz kalıp tekrar suça yönelebilirler. Toplum tarafından etiketlenerek dışlanan kişi artık suçlu alt kültürün bir parçası haline gelecek ve tekrar suç işleyebilecektir (Haralambos & Holborn, 1991: 610-611 akt. Oktik, 2013b: 24).

Diğer bir suç teorisi ise, suçun oluşumunda çevresel etkenlere vurgu yapan sosyal düzensizlik teorisidir. Bu teori suç ve suçluluğu yapısal sorunlar sonucunda oluşan sosyal bir problem olarak görmektedir (Güçlü & Akbaş, 2016: 41). Başka bir deyişle teori, suç davranışını psikolojik ve biyolojik etkenlerden ziyade toplumsal koşullar etrafında ele almakta ve toplumsal yapı faktörlerini esas aktörler olarak görmektedir (Güçlü & Akbaş, 2016: 41).

Park, göç eden insanların yoksul bölgelere yerleştiğini, önceden bu bölgelerde yaşayan kişilerin ise zaman içerisinde maddi durumlarını düzelterek kentin daha iyi bölgelerine yerleştiklerini tespit etmiş ve bu sürecin bireyler üzerinde suç davranışının artması veya azalması gibi etkilere sahip olduğunu saptamıştır (Burke, 2009: 116 akt. Demirel, 2017: 33).

20.yy'ın başlarında sanayileşme nedeniyle Chicago şehri yoğun olarak göç almakta ve şehir dışarıya doğru genişleyerek yayılmaktadır (Güçlü & Akbaş, 2016:

171). Chicago'yu beş bölgeye ayıran Burgess (1925) merkezden dış bölgeye doğru gidildikçe suçun azaldığını gözlemlemiştir (Demirel, 2017: 33).

Burgess'in "Yoğunlaşma Bölgeleri Model'ine" göre;

> "Birinci bölgede şehrin merkezindeki iş merkezleri (1. Bölge) yer almaktadır. İkinci bölgede geçiş yeri olan ve genellikle göçmenlerin şehirde kaldıkları süre içerisinde yaşadığı bölge bulunmaktadır. İlk göçmenler endüstriyel alanlara yakın olan geçiş bölgelerine yerleşmektedir. Geçiş bölgesi (2. Bölge) olarak adlandırılan bu yerlerde, orada yaşayan ırksal / etnik grupların türüne bakılmaksızın, suç faaliyetlerinin yüksek olduğu görülmüştür. Bu bölgede yaşam kalitesi oldukça düşüktür. Bu bölgenin en fazla karakteristik özelliği, çok fazla nüfus hareketliliğinin görülmesidir. Geçiş bölgesine yerleşen insanlar belli bir süre sonra ekonomik düzeylerinin gelişmesine bağlı olarak diğer bölgelere taşınmaktadırlar. İşçi sınıfı şehrin üçüncü bölgesinde ve orta sınıf ise dördüncü bölgesinde yaşamaktadır. Beşinci bölge ise banliyö alanı olarak kabul edilmektedir" (Güçlü & Akbaş, 2016: 171).

Suç davranışını açıklamaya yarayan bir başka suç teorisi ise sosyal öğrenme teorisidir. Sosyal öğrenme teorisinin kökeni Gabriel Tarde'in "taklit teorisine" dayanmaktadır. Tarde, suç işleyenlerin aslında normal insanlar olduklarını ve suçu diğer davranışlar gibi öğrendiklerini belirtmiştir (Akt. Bozkurt, 2015: 43). Benzer şekilde öğrenmenin insanlar açısından önemine vurgu yapan Bandura'da, suçluluğun içsel bir dürtü olduğunu iddia eden kuramlara karşı çıkmıştır. Bandura'ya göre insanların suç işlemelerinin nedeni çocukluk dönemlerinde herhangi bir saldırgan davranış sonucunda ödüllendirmeleri ya da takdir görmeleri, aile ve çevre tarafından suça doğrudan teşvik edilmeleridir (Kaplan vd., 1994 akt. Nair, 2015: 95).

Sosyal öğrenme ve davranış teorileri üç önemli teoriyi içerirler: Bunlar; "Ayırıcı Birleşimler Teorisi", "Ayırıcı Güçlendirme Teorisi" ve "Nötrleştirme Teorisi'dir" (Köseoğlu, 2011: 28).

Edwin Sutherland, suçun sosyo-ekonomik ve kişisel özelliklerden kaynaklanmadığını iddia eder. Sutherland'a göre suç ancak diğer bireylerle ilişkiye geçildiğinde öğrenilebilen bir davranıştır. Suç davranışı genellikle birebir ilişki sürecinde öğrenilir. Bu sebeple televizyon, gazete ve sinema gibi iletişim araçlarının etkisi daha azdır (Dolu, 2012 akt. Bozkurt, 2015: 44). Sutherland'in bu teorideki amacı,

suç davranışının gerçekleşebilmesi için mevcut olması gereken koşulları belirleyerek artan suç oranlarını açıklayabilmektir (Walsh & Ellis, 2007: 114).

Genel olarak, "Ayırıcı Birleşimler" ve "Sosyal Öğrenme Teorileri" insanların yakın ilişkiler aracılığıyla suç davranışını öğrendiklerini iddia ederler. Sutherland, suçlu bireylerin suç olmayan davranışları öğrendikleri gibi aynı şekilde suç davranışlarını da öğrendiklerini belirtir (Cote, 2002: 125).

Akers'in öğrenme teorisine göre bireylerin suça karışma nedenleri şu şekildedir:

1. Bireyler uyumlu ve suçlu davranışları öğrenerek edinirler,

2. Toplumsal kuralların ihlalini destekleyen bireylerle ilişki kurulması suç davranışını geliştirir,

3. Bireyler suç olan davranışları uygun olan davranışlara göre daha fazla gözlemler ve uygularlar (Akt. Köseoğlu, 2011: 30).

Sutherland gibi Sykes ve Matza' da suçun öğrenilen bir davranış oluğuna inanırlar (Cote, 2002: 144). Suçlular bir çeşit nötrleştirme teknikleri geliştirerek suç işlemek için kendilerine fırsatlar yaratırlar. Suçlu bireyler genellikle suç davranışının yanlış olduğunu bilseler de, mağdurun bu davranışı hak ettiğini düşünerek suç işlemelerinde haklı olduklarını savunurlar. Bu düşünce suçun işlenmesi ardından gelişir ve bu davranışın doğru olmadığı düşüncesini nötrleştirerek suç davranışını benimserler (Cote, 2002: 145). Kısacası Sykes ve Matza suç davranışının öğrenme yoluyla elde edildiğini ve toplumsal değerlerin nötrleştirilmesinin bir sonucu olduğunu iddia ederler (Siegel, 1998: 205 akt. Köseoğlu, 2011: 34).

Bir diğer suç teorisi ise "Sosyal Kontrol Teorisi'dir." Bu teori suç davranışını bireylerin toplumsal değerlere olan bağlılık düzeyleri doğrultusunda açıklamaktadır. Ayrıca bu teori kapsamında aileye, sosyal çevreye ve arkadaşlara olan bağlılık derecesinin suç oluşumunda etkili olduğu iddia edilmektedir (Kızmaz, 2005: 192).

Travis Hirschi (1969) "Suçun Nedenleri" adlı çalışmasında şiddet ve sapma eğilimli insanların hepsinin şiddet ve sapmış davranışlar sergilemediklerine göre bu bireyleri kontrol altında tutan mekanizmaların neler olduğu sorusuna yanıt bulmaya çalışmıştır (Oktik, 2013b: 37-38). Hirschi bireyin yaşamında önem verdiği kişilerin

olmasının ve bu kişilerle olan bağlarının bireyi toplumun norm ve değerlerine uygun olarak hareket etmeye yönelteceğini belirmektedir (Akt. Oktik, Çukur & Ünal, 2010: 33).

Öte yandan Hirschi'ye göre adanmışlık, bağlılık, inanç ve sosyal aktivitelerde yer almak bireyi topluma bağlayan faktörlerdir (Dolu, 2012: 274-275). Hirschi kişinin diğer bireylerle olan bağlılığının suç davranışına engel olabileceği gibi diğer birçok toplumsal problemi de önleyebileceğini iddia etmiştir. Ayrıca diğer insanlarla arasında bağ olmayan kişilerin kendisinden başkasını düşünmeyerek toplumsal kuralları hiçe sayacağını ve rahatlıkla suç işleyebileceğini belirtmiştir (Hirschi, 1969: 17-18 akt. Coştan, 2014: 28).

Hirschi'ye (1969) göre adanma, "insanların yıllar süren emek ve zahmet sonucunda elde ettiği iyi bir iş, iyi bir kariyer, iyi bir sosyal konum, saygınlık vb. pek çok güzel şeyi riske atmamak için gösterdiği özendir" (Akt. Coştan, 2014: 28). Bu açıklamaya göre adanmışlık düzeyi yüksek olan bireylerin sahip oldukları konumu sürdürme istekleri ve geleceğe yönelik beklentileri onların suç işlemelerine engel olmaktadır. (Hirschi, 1969: 20-21 akt. Coştan, 2014: 28).

Bununla birlikte Hirschi bireylerin suç işlemelerine engel olan en büyük dürtünün korku olduğunu belirtmiştir. İnsanların kanunları ihlal ederek kar ve zevk peşinde olmalarına engel olan tek şey korkudur. İnsanların birçoğu kanunlara sonuçlarından ötürü uyar. Hirschi bu uyumu taahhüt olarak nitelemiştir. Hirschi'nin taahhüt kavramına göre insanların birçoğu suç işlediği takdirde çıkarlarının tehlikeye gireceğini varsayar. Bu nedenle bireyler elde ettikleri şöhreti, malları ve gelecek beklentilerini kaybetmek istemezler. Bu birikimler ise kişilerin kanuna uymaları açısından toplumun garantisidir (Hirschi, 2004: 20-21 akt. Saltık, 2011: 8).

Öte yandan Hirschi çocuğun gelişiminde ve sosyalleşmesinde ebeveynlerin önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Ailesinden kopuk olan ve ebeveynlerinin düşüncelerini hiçe sayan gençler üzerinde toplumda gerekli kontrolü sağlayamaz. Bu anlamda gençler üzerinde kontrolü sağlayacak olan mekanizmaların mevcut olmaması gençlerin suç davranışına yönelmelerini kolaylaştıracaktır (Walsh & Ellis, 2007: 123).

1.9.1. Genç Suçluluğu

Genç suçluluğu, ülkemizde ve dünyada yeni bilinen ve araştırılan bir suç türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Genç suçluluğu daha çok çocuk suçluluğu ile karıştırılmakta ve genel olarak çocuk suçluluğu başlığı altında açıklanmaya çalışılmaktadır (İçli, 1998 akt. Kocadal, 2004: 40).

Ülkemizdeki suç istatistikleri ve suç araştırmalarına bakıldığında bu konuda ayrı bir kategorinin olmadığı görülmektedir. Aynı şekilde, yabancı literatürlerde de genç suçluluğuyla ilgili yapılan çalışmalar tam olarak belirgin değildir. Genç suçluluğu kavramı yeni yeni suç literatürüne girmektedir (Kocadal, 2004: 40).

Türkiye'de son yıllarda önemli hale gelen genç suçluluğu kavramı, "Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın" tanımına göre 14-29 yaş arasında bulunan genç ve genç erişkinlerin suçluluğu anlamında kullanılmaktadır. Almanya'da genç suçlularla ilgili kararlar Genç Mahkemesi Kanunu'na (JGG) göre verilmekte, ülkemizde ise genç suçluluğunu takip edecek belirgin bir yasa mevcut değildir (Kocadal, 2004: 40).

Görüldüğü gibi, Türkiye'de genç suçluluğu ile ilgili yasal düzenlemelerin yetersiz olduğu ve bu suç kategorisinin, yetişkin suçluluğu ve çocuk suçluluğu açısından değerlendirildiği görülmektedir. Bu nedenden dolayı son derece önemli bir sorun olan genç suçluluğu ile ilgili yapılacak olan araştırmalar, ülkemizdeki bu suç türünün daha da belirginleşmesini sağlayacak ve genç kategorisinde olan bireylerin daha adil bir şekilde yargılanmasına olanak sağlayacak ve gelecekte suç işlemelerini önleyecek ıslah çalışmalarının yapılmasına ışık tutacaktır (Kocadal, 2004: 41).

Genç suçluluğu türünün günümüzde her toplamun sosyal bir problemi olduğu görülmektedir. Bu suç türünün nedenleri her toplumda farklı değişiklikler göstermektedir. Gencin aile yapısı, eğitim ve meslek durumu, arkadaş ilişkileri, ikamet ettiği çevre, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, okul çevresi gibi etkenler genç suçluluğunda etkili olan değişkenlerden sadece bir kaçıdır (Kocadal, 2004: 45).

Özellikle aile ile ilgili etkenler gencin suç davranışı göstermesinde önemli bir yere sahiptir. Gencin, aile yapısı, parçalanmış bir aileye sahip olması, kalabalık aile yapısı, anne-babanın düşük eğitim ve gelir düzeyine sahip olması, ailede olumsuz rol

modelin bulunması, aile içi şiddet gibi etkenler gencin suç işlemesi üzerinde oldukça etkili olmaktadır (Demirbaş, 2001 akt. Kocadal, 2004: 45).

Sonuç olarak genç suçluluğu olgusu, diğer suç türleri gibi araştırılması gereken önemli bir konudur. Çünkü dünya genelindeki birçok ülkede ve ülkemizde nüfusun neredeyse yarıdan fazlasını gençler oluşturmaktadır. Ayrıca gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde işlenen suçların neredeyse yarısı gençler tarafından işlenmektedir. Bu nedenle zaman geçirmeden genç kategorisinde olan bireylerin suç davranışına yönelik çalışmaların yapılması son derece önem arz etmektedir. Bu bağlamda gençleri suça iten nedenlerin incelenip bu nedenlerin ortadan kaldırılması bir toplumun geleceğinin sağlıklı bir şekilde yapılandırılmasında oldukça önemli bir yere sahiptir (Kocadal, 2004: 45-46).

1.10. Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik

Türk Ceza Kanunu'na (TCK) göre cezanın amacı "kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir" (TCK. md.1). TCK'nın bu maddesinde ön plana çıkan toplumsal düzenin sağlanmasıdır. Dolayısıyla kanun koyucu bireyden ziyade toplumsal tepkiye neden olan eylem üzerinde durmaktadır (Güçlü & Akbaş, 2016: 33). Suç ve cezalandırmaya sosyolojik açıdan yaklaşmanın önemi de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Suç, anomi, yabancılaşma gibi kavramlar kişilerin içinde yaşadıkları toplumun ortak değerlerini benimsememiş olmalarının bir sonucudur (Demez vd., 2017: 38). Toplumun ortak değerlerinin anlam kaybına uğraması, bireyin toplumsal bütünleşmesine engel olacağı için aykırı davranan birey damgalanır ve toplum tarafından dışlanır. Böylece bireyleri caydırmak amacıyla cezalar devreye girer. Dolayısıyla söz konusu cezalandırma sistemleri toplumun ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenir (Demez vd., 2017: 39).

Geçmişten bu yana toplumsal cezalandırma uygulamalarında, değişen toplumsal yapıya göre düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca geçen sürelerle birlikte iktidarın yapısında oluşan değişimlerle beraber iktidarın işleyişiyle ilişkili olan cezalandırmanın da anlamı değişmiştir. Cezalandırmanın iktidarla bağlantısını irdeleyen Özdek'e (2001) göre bu değişim; sosyal, politik ve ekonomik etkenlerden ayrı düşünülemez (Özdek, 2001: 21-

22). Öte yandan bu değişimler sonucu ortaya çıkan hapishaneleri bu bağlamda ele alan Foucault, hapishanelerin bir ceza alanı olarak görülmesini kapitalizmin doğuşuna dayandırırken, iktidarın yapısının da yine bu dönemden sonra değiştiğini belirtmektedir. Oysa 18.yy'dan önce hapishaneler suçlunun cezaya çarptırılmadan önce cezanın uygulanması için beklediği bir mekân olarak karşımıza çıkmaktadır (Foucault, 2011: 13). Kapitalizmin doğuşuyla beraber ortaya çıkan bu süreci "Büyük Kapatılma" olarak adlandıran Foucault, bu süreçle birlikte bireylerin sadece hapishanelere değil, aynı disiplin yapısına sahip olan tımarhanelere, kışlalara, okullara ve fabrikalara kapatıldığını da belirtmektedir (Foucault, 2011: 14).

Her toplumsal ilişkide tekrar üretilen ve her yerde mevcut olan iktidar daima özneler üzerinde sınırsız ve özgür harekete sahip olarak tüm ilişki ve eylem biçimlerinde kendini göstermektedir. Foucault bu konuda iki türlü özne'den bahsetmektedir; "Birincisi denetim ve bağımlılık yoluyla başkalarına tabi olan özne, ikincisi ise vicdan ya da öz bilgi yoluyla kendi kimliğine bağlanmış olan öznedir. Aslında her iki öznede boyun eğdiren ve boyun eğen bir iktidar biçiminin sonuçlarıdır" (Foucault, 2014: 63). Ceza ve iktidar arasındaki suçu iktidara karşı yapılmış bir hareket olarak gören bu dönemde cezalar, bedene işkence çektirmeye dayalı pratiklerden oluşmaktadır. Ayrıca kişiye verilen cezanın, iktidarın yeniden güçlenmesine yarayacak özellikte olması gerekmektedir. Sonuç olarak, burada asıl önemli olan suçun ortaya çıkması veya suçluyu ıslah etmek değil, asıl amaç iktidarın sahip olduğu gücünü suçlu kişinin bedeni üzerinden herkese göstermesidir (Balcı, 2011: 15). Ancak topluluk hayatının zaman itibariyle değişime uğraması suç olarak görülen davranışların ve cezaların değişmesine neden olmuştur. Bu durum ne tür davranışların suç kapsamına girdiği veya hangilerinin girmediği, suç davranışlarına karşı ne tür bir ceza yaptırımının uygulanacağı konusunda yeni bir cezalandırma sisteminin doğmasına neden olmuştur (Demez vd., 2017: 43).

Durkheim'a (2006) göre "ilkel toplumlar adil ve yararlı bir cezalandırmayı düşünmezler, onlar sadece cezalandırmak için cezalandırırlar" (Akt Bal, 2014: 242). Durkheim, bu tür suçu aşan cezaların ilkel uygulamalar olduğunu, günümüz için uygun olmadığını söylemektedir (Akt. Bal, 2014: 243). Bu bağlamda değişen toplumsal yapılar doğrultusunda günümüz cezalandırma sistemi de değişmiş, baskıcı hukuk sistemi yerine

onarıcı hukuk sistemi yerini almıştır. Onarıcı adaletin temelinde, suçlulara karşı insani bir tutum sağlamak ve mağdurların suç sonrasındaki esenliği yatar (Bartollas & Schmalleger, 2017: 388). Suçluyla beraber mağdurunda durumuna önem veren onarıcı adalet felsefesinde, suçlunun cezaevinde hapis olmasının aksine toplum denetimi ile hapis olmaya alternatif yöntemler savunulur (Bartollas & Schmalleger, 2017: 388).

Günümüz adalet sisteminin suç işleyenlerin ıslahı konusunda yetersiz kalması sonucunda, kişilerin yeniden suç işlemesinin nasıl bir uygulama ile önleneceği konusu önemli hale gelmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda, suçu azaltan programların toplum temelli uygulamalar olduğu; rehabilitasyon uygulamasına suç işleyen gençlerle beraber ailesinin de dahil edildiği, bir başka ifadeyle gençleri cezalandırmak yerine ıslah ederek tekrar topluma kazandırmayı hedefleyen onarıcı adalet uygulamasının başarılı olduğu tespit edilmiştir (Baykara & Acar 2013 akt. Karataş, 2016: 79).

Ülkelerin birçoğu mevcut ceza adalet sisteminin yetersizliği nedeniyle suç ve toplumsal düzensizlik konusunda yeni çözüm arayışına girmiştir. Yeni alternatif yöntemler suçluya verdiği zararı gidermesinde katkıda bulunma fırsatı vermektedir. Ayrıca bu davranış, suçlu ve mağdur arasındaki uyuşmazlığın barışçıl yollarla çözülmesini destekleyen bir uygulama olarak da görülmektedir (Dandurand & Griffiths 2013 akt. Karataş, 2016: 79). Bu bağlamda cezaevlerinin bireyin suç davranışı üzerinde herhangi bir caydırıcı etkisinin bulunmadığı yapılan çalışmalar tarafından da desteklenen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda hafif bir suçtan dolayı cezaevinde olan bireyler, cezaevinin suça itici etkisi ile daha fazla suç davranışı gösterebilmektedir (Cullen vd., 2011: 485-655). Örneğin ABD'de ceza sistemi için yapılan çalışmalarda da, ölüm cezasının bile cinayet suçu üzerinde caydırıcı bir etkisinin olmadığı hatta ölüm cezasının vahşileşme etkisi (brutalization effect) yaratarak suç davranışını arttırdığı tespit edilmiştir. (Tonry, 2008 akt. Demirel, 2017: 57).Yine Mears ve Bales'in son derece güvenlikli bir hapishanede yapmış oldukları çalışmada, mahkûmların suç işleme eğilimlerinin güvenlikli olmayan bir hapishanede bulunan mahkûmlarla aynı olduğu, hatta daha fazla suç içeren davranışlarda bulundukları tespit edilmiştir. Bu durum ağır cezaların bile suç davranışını engellemediğini göstermektedir (Demirel, 2017: 57).

Cezaların şiddetinin giderek artmasına karşın bireyin suç davranışını önlemedeki yetersizliğinin en önemli göstergesi; cezaevlerine geri dönme oranının giderek artması ve cezaevi nüfusundaki artış eğiliminin önüne geçilememesidir. Langan ve Levin'in (2002) yapmış oldukları çalışmada, 1994 yılında ABD'de salıverilen mahkûmların %67,5'inin üç yıl içerisinde tekrar cezaevine döndükleri tespit edilmiştir (Demirel, 2017: 58). Benzer şekilde ülkemizde de hapis cezalarının artmasına rağmen suç işleyen kişi sayısının artıyor oluşu, hapis cezalarının arttırılmasının suçu önlemede etkin bir yol olmadığını göstermektedir.

Ceza sistemi genel olarak, suç işleyenlere ceza vererek toplumun refahının sağlanmasını temel almaktadır. Suçun yarattığı zararı suçluya zarar vererek ödetme anlayışı bulunmaktadır. Onarıcı adalet uygulamasında ise suçun zararının suçluya zarar vererek telafi etmeye çalışmanın suçu önlemede etkili olmadığı, bunun yerine suçluyu rehabilite etmenin zararı telafi etmede ve tekrar suç işlenmesinde daha etkili olabileceği vurgulanmaktadır (Gökulu, 2013, 84-85).

Dünya üzerinde birçok ülkede bireyler mevcut cezalandırıcı adalet teorilerinin istenilen amaca ulaşamadığını, adaleti, barışı ve toplumsal düzeni sağlayamadığını düşünmektedir (Zehr, 2002: 3). Bu şekilde düşünmelerinin nedeni, cezalandırıcı adalet sisteminin faili ıslah etme, mağduru önemseme ve suçu önleme gibi konularda yetersiz kalmasıdır. Bu yetersizliklerin sonucunda, yeni bir adalet anlayışı geliştirilmiştir. Bu yeni adalet anlayışı onarıcı adalettir (Kırca, 2009: 90).

Onarıcı adalet uygulaması en sade biçimde suça yanıt olarak alternatif bir düşünme biçimi olarak adlandırılabilir (Zehr, 2002: 5). Onarıcı adalet uygulamasında birincil hedef mağdurun istek ve durumunun ön plana çıkarılmasıdır. Uzlaşma ve affetme onarıcı adaletin varmak istediği sonuçtur ancak ilk hedefi değildir (Kırca, 2009: 90).

İkinci olarak, onarıcı adalet bir tek arabuluculuk yaklaşımı değildir. Toplum, fail ve mağdur arasında arabuluculuk yapılmaya çalışılır ancak yine birincil hedef arabuluculuk değildir ve genellikle arabuluculuk yerine karşılıklı diyaloğun gerçekleştirilmesi daha önemli bir yere sahiptir. Üçüncü olarak onarıcı adalet yalnız

sabıkalı bireylerin yeniden suç işleme eğilimlerini yok etmek ya da azaltmak için kullanılan bir yöntem değildir. Onlar içinde kullanılan bir uygulama olmakla beraber tek hedefi bunu başarabilmek değildir. Dördüncü olarak onarıcı adalet bir tek detaylı bir proje ya da belirli bir program olarak görülmemelidir. Durağan bir kavram olmayıp; devamlı kendisini geliştiren bir özelliğe sahiptir. Beşinci olarak onarıcı adalet yalnız hafif suçlar için uygulanan bir yöntem değildir. Nasıl işlendiğine bağlı olarak tüm suçlar için kullanılabilecek bir uygulamadır. Altıncı olarak onarıcı adalet kavramı cezalandırıcı adalet yaklaşımının zıttı değildir. Yedinci olarak onarıcı adalet tüm sorumların çözümü olarak algılanmamalıdır. Onarıcı adalet uygulamasının da etkili olamayacağı ve çaresiz kaldığı durumların olabileceğini kabul etmek gerekmektedir. Sekizinci olarak ise onarıcı adalet uygulaması sadece cezaevine bir alternatif olarak düşünülmemelidir (Kırca, 2009: 91).

Onarıcı adaletin ne olmadığının doğrultusunda bu kavramı faili, mağduru, sosyal ağları, yargı organlarını ve toplumu kapsayan bir problem çözme yöntemi olarak değerlendirebiliriz (https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison reform/restorative_justice_HB_new.pdf, 2006).

Onarıcı adalet anlayışı mağdur eksenli bir uygulama olup, suç davranışını devletin hukuk düzenine karşı gelinmiş bir durum olarak değil; bir kişinin başka bir kişiye yaptığı haksızlık şeklinde ele alır. İşlenen bir suçun ilk olarak mağduru sonrasında ise tüm toplumu etkileyeceği esas alınır. Bu durumda suçu meydana getiren davranış, bir tek hukuku ihlal etmekle sınırlı kalmaz, topluma ve mağdura verdiği zarar ile ön plana çıkar. Zarar gören toplum ve mağdur olduğu içinde gereken destek ve yardımın öncelikle toplum ve mağdura gösterilmesi, mağdurun tüm bu süreç içerisinde yalnız bırakılmaması ve dışlanmaması esas alınır. Bu nedenle onarıcı adalet mağdurun gereksinimlerinden ortaya çıkmış bir uygulamadır. Asıl amaç mevcut sorunları çözmeye çalışmak, olayları düzene sokmak ya da en azından durumu daha iyi bir hale getirmeye çalışmaktır. Bu nedenle de her zaman uzlaşmacı olunması gerektiğini savunmaktadır (Kırca, 2009: 92).

Sonuç olarak, “denetimli serbestlik sistemi” de baskıcı cezalandırma sistemine bir alternatif olarak suçlu bireyi topluma kazandırma çalışmasıdır. Bir başka deyişle,

suçluyu topluma kazandırmak ve koşullarını iyileştirmek amacıyla yeni bir hukuki ve onarıcı bir sistem olarak ortaya çıkmıştır (Demez vd., 2017: 43).

Kamer'e göre denetimli serbestlik; sistemden yararlanan kişilerin, toplum içerisinde denetimlerinin sağlanmasına ve suç işleyen bireyin kendi sorunlarını çözümlemesine yardımcı olan bir sistemdir (Kamer, 2007: 4). Mcfall ise denetimli serbestliği, ilk kez suç işleyen ve tekrar suç işleme riski düşük olan kişilerin tedbiri kabul etmesi şartıyla mahkeme kararı ile kişiye yüklenen yükümlülükler olarak ifade etmektedir (Mcfall 2005: 1-2).

Nursal ve Ataç'ın yapmış olduğu tanıma göre (2006: 34);

> "Denetimli serbestlik ve yardım; sınırları yasal bir çerçeveyle belirlenmiş olan belirli kategorilerdeki suçlar için öngörülen veya bu yasal çerçevede, belirli suçlular hakkında usulüne uygun olarak adli merciler tarafından hükmedilen ceza ve tedbirlerin, kararda öngörülen yaptırıma uygun biçimde bir hapis dışı bir infaz kurumunun veya bir sivil toplum kuruluşunun elemanlarının denetimi altında toplum içinde çektirilmesi, mahkemenin en doğru karara ulaşmasına yardımcı olmak amacıyla bu kişiler hakkında sosyal araştırma raporlarının düzenlenmesi, mahkûmların tahliye sonrasında korunmasına ve iş sahibi olmalarına yardımcı olunması, suçlu ile mağdur arasında arabuluculuk yaparak mağdurun zararının giderilmesi, infaz sürecinde suçluya psikolojik, sosyal, pedagojik veya tıbbi yardım ve danışmanlık sağlanması, hükümde öngörülen mükellefiyetlere uyulmaması halinde ise, ceza veya tedbirin yasada belirtilen mercilerin kararıyla hapis cezasına dönüştürülmesi esasları üzerine kurulmuş bir sistem olarak tanımlanabilir" (Nursal & Ataç, 2006: 34).

Denetimli serbestlik ile ilgili yapılmış olan tanımların ortak noktası sistemin suç işleyen kişilerin toplumdan dışlanmadan toplum içinde rehabilite edilmelerinin yanı sıra suç işleyen kişilerin ihtiyaçlarına yanıt vererek toplumla bütünleşmelerine katkı sağlayacağı görüşüdür. Yani denetimli serbestlik suç işleyenler için sadece bir ceza kurumu değil, onların sorunlarına çözüm yolu arayan ve toplumla bütünleşmelerine yardımcı olan bir kurumdur (Demirbaş, 2008: 58). Demirtaş'ın yapmış olduğu denetimli serbestlik tanımında, denetime tabi tutulan bireye bu süre içerisinde yaşadığı toplumun kurallarına karşı gelmek yerine, uymaya istekli olduğunu kanıtlaması için "denetimli serbestlik sistemi" ile bir şans sunulduğu belirtilmektedir (Demirbaş, 2008: 547). Bu tanım denetimli serbestliğin karşılığı olan İngilizce probation kelimesinin Latince kökeninin anlamı ile de uyumludur. İngilizce olan probation kelimesinin Latince kökeni

probatum'dur (Allen, 2003:1109 akt. Dağdelen, 2017: 49). Probatum, Katolik mezhebinde din işlerine aday olan kişilerin göreve başlamadan önce geçirdikleri adaylık sürecini belirtmek amacıyla kullanılmaktadır (Dressler, 1965: 51 akt. Dağdelen, 2017: 49).

Denetimli serbestlik ile koşullu olarak salıverilmesine iki yıl kalan birey tahliye edilerek geri kalan cezasının infazına cezaevinde değil, toplum içinde devam etmesi amaçlanmıştır. Dışarıda şarta bağlı olarak kalınan süre bireyin bir deneme veya topluma uyum sağlama süreci olarak düşünülebilir (Dağdelen, 2017: 49).

1.10.1. Denetimli Serbestliğe Tarihsel Bakış

Denetimli serbestlik fikrini modern anlamda ilk kez ortaya koyan bir ayakkabı tamircisi olan Bostan'lu John Augustus'tur (Nursal & Ataç, 2006: 39-40).

John Augustus 1841 tarihinde parası olmadığı için hapse girmek zorunda kalan bir suçlunun denetim altında tutularak serbest bırakılmasını sağlamıştır. Hâkim tarafından hükmü üç hafta ertelenen sanığın güvenini kazanan Agustus, sanığa iş bularak ve ailesini geçindirmede yardımcı olarak ıslah olmasını sağlamıştır. Üç hafta sonunda tekrar hâkim önüne çıkan sanık değişimi ile hâkimi etkilemiştir. Augustus denetimli serbestliğin doğuşu olarak kabul edilen bu olayda kullandığı yöntemle 1842 ve 1858 tarihleri arasında yaklaşık 2000 kişinin cezaevine girmek yerine denetim altına alınmalarını sağlamıştır (Nursal & Ataç 2006: 40). "Denetimli serbestlik sistemi" Amerika'dan sonra İngiltere'de ve daha sonra Kıta-Avrupası'nda yerini almıştır (Dağdelen, 2017: 52).

19. yy'ın başlarında denetimli serbestlik uygulamaları dini kurumlar tarafından yürütülmüştür. Ceza anlayışındaki değişimle birlikte suç işleyen kişilere ve onların sosyal psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasına odaklanılmaya başlanmıştır. Bu değişim ile 20.yy'ın ilk yıllarında birçok Avrupa ülkesinde suç işleyenleri iyileştirme faaliyetlerini gerçekleştirmek ceza sisteminin temel amaçlarından biri haline gelmiştir. Bu faaliyetler zamanla gönüllüler yerine uzmanlar tarafından yürütülmeye başlanmıştır (Nursel & Öztürkmen, 2005: 13). İlk kez denetimli serbestlik uzmanı Boston'da

görevlendirilmiş (Hamai vd., 1995: 29), denetimli serbestlik 1981'den itibaren tüm eyaletlerde uygulanmaya başlanmıştır (Lewis, 1960: 189 akt. Dağdelen, 2017: 53).

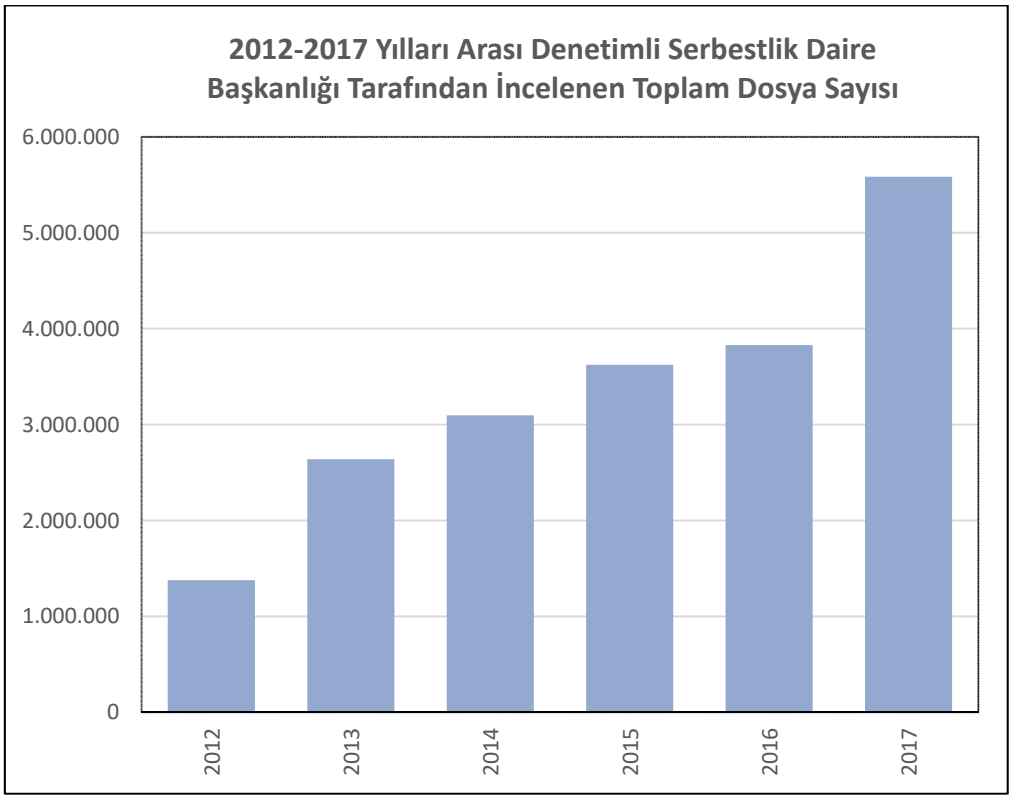
Öte yandan "İslam Hukuku'nda" cezaevi olarak nitelendirilebilecek yerlerden ziyade bireyleri cezaların infazına kadar beklettikleri yerler olduğundan söz edilmektedir (Çolak & Altun, 2008: 12). "Tanzimat döneminde" ise suç işleyenlerin kefaletle serbest bırakıldıkları ve "nefi cezasının" da uygulandığı belirtilmektedir. Bu ceza uygulamasına göre mahkûm mahkeme tarafından başka bir yere gönderilerek orada ikamet etmeye mahkûm edilmekteydi (Dağdelen, 2017: 54). Bu cezada mahkûm olan bireyin yer değiştirmesi, başka bir yere gitmesi yasaktı (Gökcen, 1989: 66 akt. Yavuz, 2011: 151). Günümüzde uygulanan "denetimli serbestlik sisteminden" farkı mahkûm herhangi bir denetim veya kontrol altında tutulmamaktaydı. Ancak kişi mahkemenin vermiş olduğu kararlara uymadığı takdirde cezalandırılırdı (Nursal & Ataç, 2006: 277-278). Bu cezada denetimli serbestlik kapsamında değerlendirilebilir. "Nefi cezası" sürgün anlamına gelmektedir. Hâkim tarafından belirlenen bir süre dâhilinde kişinin başka bir yerde yaşamaya zorlanması uygulamasıdır (Nursel & Öztürkmen, 2005: 20).

"Osmanlı döneminde" günümüzde olduğu gibi suçlulara "denetimli serbestlik sistemi" anlamında yardımda bulunan herhangi bir kuruluş bulunmamaktadır. Ancak birçok vakıf ve hayır kurumuna sahip olan Osmanlı'nın mahkûmlara cezaevi sürecinde ve tahliye sonrasında sosyal ve maddi yardımlarda bulunduğu bilinmektedir (Nursal & Ataç, 2006: 278).

Ülkemizde "denetimli serbestlik sistemi" ilk olarak "03.07.2005 yılında 5402 Sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu ile kurulmuştur" (Kale, 2009: 20). 11.05.2012 yılında 6291 sayılı kanun ile "Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu" olarak ismi değiştirilmiştir (http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120411-11.htm, 2012).

Denetimli serbestlik hem bir iyileştirme hem de bir infaz kurumudur. Sistemde mevcut olan başlıca infaz şekilleri; eğitim programlarına katılma zorunluluğu, rehberlik ve iyileştirme tedbirleri, kamu hizmeti cezası, elektronik kelepçe ile takip etme olarak kendini göstermektedir (Dağdelen, 2017: 57-58).

2012-2017 yılları arası "Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı" tarafından incelenen dosya sayısı 2012 yılında 1.377.785, 2013'de 2.638.712, 2014'de 3.095.569, 2015'de 3.624.113, 2016'da 3.829.397, 2017 yılında ise hızla artarak 5.583.948'e ulaşmıştır (www.cte-ds.adalet.gov.tr, 2017). Bu durum ülkemizde "denetimli serbestlik sisteminin" mahkemeler tarafından sıklıkla uygulandığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Şekil 1. 2012-2017 Yılları Arası Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı Tarafından İncelenen Toplam Dosya Sayısı

Kaynak: Cezaevi Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı'nın Web Sitesinden (http://www.cte-ds.adalet.gov.tr/) elde edilen veriler kullanılarak derlenmiştir.

2005 yılında sistemin kurulmasıyla; cezaevlerindeki mahkûm sayısının azalacağı, hükümlülerin cezaevine girmeden toplum içinde denetlenerek cezalarını tamamlayacakları, cezaevlerine ve mahkûmlara harcanan maliyetin azalacağı düşüncesi mevcuttu. Ancak istatistiki verilerden de anlaşılacağı üzere, tutuklu ve hükümlü

sayılarının her yıl hızla arttığı görülmektedir. Dolayısıyla sistemin suç işlemenin önüne geçecek daha kapsamlı ve uzmanlaşmış programlara, eğitimli ve nitelikli personele, yeterli bütçeye ve toplumun desteğine ihtiyacı olduğu görülmektedir.

1.10.2. Sistemin Avantajları ve Dezavantajları

- **Sistemin Dezavantajları**

a) Suç işleyen birinin serbest bırakılması toplumun güvenliğine karşı tehlike oluşturur. Oysa suç işleyen bireyin cezalandırılması hem toplumun güvenliğini sağlar hem de mağdurun suçlaya karşı öç alma isteğini tatmin eder (Nursal & Ataç, 2006: 49).

b) Denetimli serbestlik suç işleyen bireyin cezadan kaçmasını sağlamakta ve toplumun güvenliğini tehlikeye atmaktadır. Çünkü sistem ile kişinin suç işlemesinde etkili olan çevreye tekrar dönmesine izin verilmektedir (Nursal & Ataç, 2006: 49).

c) Bu sistemin başarılı olabilmesi için iş yükünün fazla olmaması ve iyi eğitim almış denetim memurlarına ihtiyaç vardır. Dava yükünün fazla oluşu ve iyi yetişmiş personel eksikliği denetimin yapılmasına engel olacak, denetimi bir formalite haline getirecektir (Nursal & Ataç, 2006: 49).

- **Sistemin Avantajları**

a) Denetimli serbestliğe tabi olan birey cezaevine girmemekte ve toplumsal hayattan kopmamaktadır. Kişi ailesi ve çevresi tarafından sabıkalı olarak damgalanmamakta ve toplumdaki yerini korumaktadır (Nursal & Ataç, 2006: 49).

b) Denetimli serbestlik bireyin aile bağlarını korumakta, aile parçalanmalarını engellemektedir (Nursal & Ataç, 2006: 49).

c) Denetimli serbestlik bireyi sosyal yaşantısından koparmamakta ve çalışabilmesini sağlamaktadır. Böylece kişi kendi ihtiyaçlarını ve ailesinin geçimini çalışarak sağlayabilmekte ve toplumda hem üretici hem de tüketici olarak yer almaktadır (Nursal & Ataç, 2006: 49).

d) İlk kez suç işleyen gençler cezaevine girdiklerinde suça daha fazla eğilimli olarak cezaevinden çıkmaktadırlar. Ailelerinden ve çevrelerinden uzaklaşmadan denetimli

serbestliğe tabi tutulan kişiler hapishane kültüründen zarar görmemektedirler (Nursal & Ataç, 2006: 50).

e) Denetimli serbestliğin maliyeti suç işleyen bireyin cezaevindeki maliyetinden daha ucuzdur (Nursal & Ataç, 2006: 50).

1.10.3. Denetimli Serbestlik Sisteminin Personel Yapısı

"Denetimli serbestlik sistemi" açısından önemli bir yere sahip olan denetim memurlarının iyi yetişmiş ve donanım sahibi olan kişilerden seçilmesi gerekmektedir. Sistemin başarılı bir şekilde sürdürülmesi denetim memurlarının suç işleyen birey ile iletişimine bağlıdır (Ataç, 2004: 30).

Denetim memurunun temel görevlerinden biri hüküm öncesi yaptığı araştırmadır. Denetim memuru tarafından yapılan bu araştırmada suçun türü ve ciddiyeti belirtilmektedir. Çünkü hâkim tarafından verilecek karar denetimli serbestlik memurunun birey hakkında yaptığı araştırma sonucunda belirlenir. Hâkim araştırma sonucunda ya denetimli serbestliğe ya da hapis cezasına hükmedecektir (Clear & Cole, 1994: 180-188 akt. Nursal & Ataç, 2006: 65).

Denetim memuru bireye sorular sorarak yaşadığı çevre, suç hakkındaki görüşleri, eğitim durumu, işlediği suçun niteliği ve iş durumu hakkında bilgi edinir. Memur bu araştırmayı yaparken bireyin arkadaşlarından, ailesinden ve ilgili kurumlardan yararlanır. Hazırlanan araştırma raporu denetim memuru tarafından hâkime sunulur. Hâkim denetimli serbestliğin uygulanıp uygulanmayacağına bu raporda yer alan bilgiler doğrultusunda karar verir (Clear & Cole, 1994: 180 akt. Nursal & Ataç, 2006: 65).

Öte yandan denetim memurlarının diğer bir görevi ise denetime tabi tutulan bireylerin denetimini sağlamaktır. Memur bu süreçte kişilerin şartlara uyup uymadıklarını kontrol edecektir. Ayrıca denetim memuru denetime tabi tutulan kişilerin sorunlarını belirleyerek, bu sorunlara çözüm yolu bulunmasına yardımcı olmakla görevlidir. Bunun için denetim memurunun sosyoloji, psikoloji ve kriminoloji alanlarında donanımlı olması gerekmektedir (Yücel & Tören, 1965: 1324, Ataç, 2004: 34 akt. Nursal & Ataç, 2006: 66).

2. BÖLÜM: GENÇ SUÇLULUĞUNA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Tezin bu bölümünde, genç suçluluğuna etki ettiği düşünülen faktörler; ailesel faktörler ve diğer faktörler olarak ayrı şekilde ele alınacaktır.

2.1. Suça Etki Eden Ailesel Faktörler

Ayrılık, boşanma, ölüm gibi sebeplerle aile bütünlüğünün bozularak ebeveynlerden birinin veya her ikisinin de olmaması durumu parçalanmış aile yapısı olarak tanımlanmaktadır (Uluğtekin, 1991: 37-38 akt. Kunt, 2003: 43). Ailenin parçalanmasına neden olan durumlar sadece anne, babanın ayrılması ya da ebeveynlerden birinin ölümü değildir. Evlilikleri devam etmesine rağmen duygusal açıdan parçalanmış ailelerde bu kategoriye dâhildir (Kunt, 2003: 43).

Kız çocuk büyürken anneyi, erkek babayı model alarak büyüyecektir. Ebeveynlerinden sadece biri tarafından büyütülen çocuk örnek alacağı modelini kaybetmiştir. Dolayısıyla bu durum gençlerin yetişkinlikte örnek birer anne veya baba olma imkânlarından yoksun kalmalarına neden olacaktır. Tek cümleyle ebeveynden birini kaybetmek, çocukta hayata karşı küskünlük, güvensizlik, uyumsuzluk ve aşağılık duygusunun gelişmesine neden olmaktadır (Gökçe, 1991: 18). Bu nedenle ailede ölüm, terk ve boşanma sebebiyle anne veya babadan birinin olmayışı suç davranışının oluşumunda önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır (Ada, 2007: 306).

Anderson'ın 2002 yılında kamu verilerini kullanarak yaptığı araştırmada, aile yapısındaki değişimlerin suç davranışını; cinsiyet, sosyo ekonomik statü, etnik köken ve yaşanılan yerden bağımsız olarak etkilediği ifade edilmektedir. Aile yapısındaki değişimlerden, yaşı büyük olan çocukların, yaşı küçük olanlara göre daha fazla etkilendikleri belirtilmektedir (Anderson, 2002: 575-587).

Boşanma, ekonomik kaynakların azalması ile birlikte ebeveyn rollerindeki değişimi de beraberinde getirir (Schroeder vd., 2010: 584). Fry (2010) tek ebeveyn ile yetişen çocuklarda, ebeveynin çocuğu denetleme gibi görevleri yerine getirmede zorlanması nedeniyle, çocuğun yetişkinlik döneminde suç davranışı gösterebileceğini ifade etmektedir. Ayrıca çocukla ebeveyn arasında kurulan güçlü bağın, boşanma

sonrası dahi, çocuğun suç işleme olasılığını azaltarak, kontrol altında tuttuğunu belirten çalışmalarda mevcuttur (Akt. Demirel, 2017: 93).

Tek ebeveyne sahip olan çocukların suç davranışına etkisini inceleyen çalışmalar, genellikle sosyal kontrol teorisi kapsamında konuyu ele almaktadırlar. Kontrol teorisine göre, tek ebeveynin sağlayacağı gözetim ve kontrolün iki ebeveynin sağlayacağından daha yetersiz olması, çocukta hem öz kontrolün zayıflamasına, hem de ebeveyn ve çocuk arasında bir bağ kurulmasına engel olmaktadır. Zira konu ile ilgili yapılan çalışmalar, parçalanmış ailelerde çocukla ebeveyn arasındaki bağın zayıf olduğunu belirtmektedir (Fry, 2010: 20).

Öte yandan sosyal kontrol temsilcilerinden biri olan Nye'ın (1958) yapmış olduğu bir araştırmada, boşanmanın çocuklar üzerinde doğrudan bir etkisinin olmadığı, aile ilişkileriyle birlikte kurulan sosyal kontrol mekanizması yoluyla, dolaylı yoldan etkili olduğu belirtilmektedir. Nye'a göre, tek ebeveynli ailelere sahip olan çocukların suç eğiliminin fazla olmasının nedeni, bu çocukların gerekli ebeveyn kontrolünde tutulamamasıdır. Benzer bir çalışma Voorhis (1988) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ailede yaşanan ölüm, boşanma gibi durumların sonucunda ebeveyn kontrol ve denetiminin azaldığı, bu nedenle parçalanmış ailelerde yetişen çocuklarda suç işleme oranın daha fazla olduğu ifade edilmiştir (Demuth & Brown, 2004: 4).

Benzer şekilde Laub ve Sampson (1988) boşanmanın çocuk ve ebeveynleri arasındaki bağı zayıflattığını ve bu durumun gençlerde suç davranışını arttırdığını belirtmişlerdir. Yine Anderson (2002) tarafından yapılan araştırmada, tek ebeveynli ailelere sahip olan özellikle erkek çocukların ileriki dönemlerinde suç işleme olasılıklarının fazla olduğu tespit edilmiştir (Akt. Demirel, 2017: 94).

Kulaksızoğlu'nun 15-22 yaş arası 295 genç ile bedensel istismar konusunda yapmış olduğu araştırmanın sonuçları oldukça dikkat çekicidir. Araştırmada ebeveynleri ayrı olan geçlerin daha çok istismara uğradıkları tespit edilmiştir. Başka bir araştırmada ise parçalanmış ailelere sahip olan gençler diğer gençlerle karşılaştırıldığında daha çok suç davranışı gösterdikleri saptanmıştır (Kulaksızoğlu, 1998: 1997 akt. Nair, 2015: 136).

Kolvin ve diğerlerinin (1988) yapmış oldukları çalışmada, beş yaşına kadar ebeveynleri boşanan gençlerin 32 yaşına kadar suç işleme ve cezaevine girme risklerinin fazla olduğu görülmüştür. Yine Wadsworth (1979) tarafından 5000 genç üzerinde yapılan çalışmada, 0-4 yaş döneminde yaşanan boşanma veya ebeveyn kaybının, 21 yaşına kadar suç işleme riskini arttığı, böylece boşanmanın suçluluğu arttıran önemli bir değişken olduğu tespit edilmiştir. Aynı çalışmada, anne veya babanın boşanma sorası yeniden evlenmesinin de suç davranışıyla ilişkili olduğu gözlenmiştir (Akt. Farrington 2010: 211). Yine Merril'in 3000 suç işleyen gençle yaptığı araştırmasında, gençlerin %50,7 oranında parçalanmış ailelerden geldiği, suç işlemeyenlerde ise bu oranın %26,7 olduğu tespit edilmiştir (Kunt, 2003: 44).

Sosyal kontrol teorisine göre, boşanma sonrası annenin yeniden evlenmesi, çocuk üzerinde tekrar kontrolü sağlayacağı ve bozulan aile yapısının üvey babayla yeniden düzeleceği öngörülmektedir. Ancak, bu konuyla ilgili literatürde birbirinden farklı görüşler mevcuttur. Örneğin Wadsworth (1986) suç davranışının, ebeveynleri 4 yaş ve üzerindeyken boşanan ve üvey ebeveynlere sahip olan çocuklarda daha sık görüldüğünü belirtmektedir. Schroeder ve diğerlerinin (2010) yapmış olduğu çalışmada ise, annenin başka biriyle yeniden evlenmesinin gençlerde suçluluk eğilimini arttırdığı ifade edilmektedir (Akt. Demirel, 2017: 94-95).

Literatürde, genç suçluluğu artışında ebeveynlerin boşanmasından ziyade, boşanma öncesi ve sonrası ebeveyn tutumunun belirleyici olduğu yönünde çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin, Jian McCord (1982) tarafından yapılan çalışmada, ailenin parçalanmasından ziyade ebeveyn çatışmasının genç suçluluğunu arttırdığı belirtilmiştir. Yine Schroeder ve diğerlerinin (2010) yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarına göre, ebeveynler arasında yaşanan sorunun her ne olursa olsun çocuğu suç davranışından korumak adına evliliği sürdürmenin yanlış bir yöntem olduğu ifade edilmektedir (Akt. Demirel, 2017: 95).

Öte yandan yapılan araştırmalarda ailenin boşanma veya ölüm nedeniyle parçalandığı durumlarda, suç işleyen gençlerin artması gerçeğinin karşısında, yoksul ya da eğitimsiz ailelerde büyüyen gençlerde ebeveyn sevgisinin daha fazla görüldüğü ve bu

ailelerde yetişen gençlerin daha az suç davranışı gösterdikleri belirtilmektedir. (Yörükoğlu, 1989: 402 akt. Nair, 2015: 136).

Genel olarak ifade etmek gerekirse, parçalanmış aile yapısı çocuğun toplumsallaşma sürecini kesintiye uğratması nedeniyle eksik sosyalleşmeye yol açar. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar suç davranışı ile parçalanmış aile yapısı arasında önemli ilişkiler bulunduğunu desteklemektedir (Balcıoğlu, 2000: 78).

Suç davranışının nedenlerinden biri olduğu düşünülen bir diğer faktör ise kalabalık aile yapısıdır. Geniş aile; aile nüfusunun diğer ailelerden fazla olması olarak ifade edilirken, evin aile bireylerine dar gelmesi kalabalık aile olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda her geniş ailenin kalabalık aile olması söz konusu değildir (Bahar & Seyhan, 2006: 25-26).

Yavuzer'e göre kalabalık aile evde odabaşına ikiden fazla yetişkinin düşmesi olarak anlaşılır. Ayrıca Yavuzer'in tanımına göre konuttaki 10 yaşından küçük iki çocuk bir yetişkine tekabül etmektedir (Yavuzer, 2009: 160). Yapılan araştırmaların bazıları sıklıkla görülen bir vaka olarak kardeşlerin aynı yatakta beraber yattıklarını, bazen de ebeveynlerin çocuklarıyla aynı odayı paylaştıklarını belirlemiştir (Dinç, 2013: 46).

Ülkemizde yapılan demografik bir araştırmaya göre 3–5 kişilik hane halkı oranının %61 olduğu ve doğuya doğru gidildikçe bu sayının arttığı tespit edilmiştir. 9 kişiden daha kalabalık olan hanelerin oranının Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde %16.47, Ortadoğu Anadolu'da ise bu oranın %15.97 olduğu belirlenmiştir (Kılıç, 2007: 92).

Kalabalık aile yapısının, genç suçluluğu üzerinde etkileri olduğuna yönelik çalışmalar mevcuttur. Kalabalık ailelerde ebeveynler daha tahammülsüz ve stresli olabilmekte, çocuklarına ayırdıkları zaman ve onları denetleyebilme kabiliyetleri düşmektedir (Demirel, 2017: 83). Bu bağlamda Fischer ve Wadsworth tarafından yapılan çalışmada dört veya daha fazla çocuğa sahip olan ailelerde gençlerin suç işleme oranı %24 iken, tek çocuklu ailelerde bu oranın %9 olduğu tespit edilmiştir (Solak, 2007: 27).

Ferguson'un 1300 erkek çocukla yaptığı araştırmada kalabalık ve geniş aile yapısının genç suçluluğu ile arasında önemli bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan Cambridge araştırmasında da benzer sonuçlar elde edilmiş; aile nüfusunun normalden kalabalık olduğu ailelerde, genç suçluluğunun daha fazla görüldüğü sonucu ortaya çıkmıştır (Bahar & Seyhan, 2006: 26).

Farrington (2010) ise dört ya da daha fazla kardeşe sahip olan çocukların suç işleme olasılıklarının diğer çocuklara göre iki kat daha fazla olduğunu ve kalabalık ailelerde aile bağlarının yetersiz olması nedeniyle gençlerin suça yönelebileceklerini ifade etmiştir (Akt. Demirel, 2017: 83).

Genel olarak ifade etmek gerekirse, ailede çocuk sayısının fazla olması ebeveynlerin her bir çocuğa ilgi ve dikkat göstermesini güçleştirmektedir. Özellikle yoksul ailelerde çocuk sayısının fazla olması çocuklara yapılan yatırımı azaltmakta, çocukların eğitimlerini bırakarak niteliksiz işlerde çalışmalarına neden olabilmektedir. Bununla birlikte Dönmezer, kalabalık ailelerde yaşayan çocukların kendilerini ihmal edilmiş hissedeceklerini ve bu etkinin suç işlemelerine neden olabileceğini belirtmiştir (Dönmezer, 1994: 251).

Genç suçluluğuna neden olan ailesel faktörlerden bir diğeri de aile içi şiddettir. Aile içi şiddet türleri genellikle; ebeveynlerin çocuklara karşı şiddeti ya da ebeveynler arası şiddet şeklinde görülmektedir (İçli, 2007: 143-159).

Gençlerin suç davranışı göstermelerinde ebeveyn ilişkileri ve genel olarak yaşadığı aile ortamının önemli etkileri vardır (Özsan, 1991: 39 akt. Nair, 2015: 133). Çocuğun aile ortamında şiddete maruz kalması, gençlik ve ileri yetişkinlik dönemlerinde şiddet davranışı göstermesine neden olabilmektedir. Bu çerçevede, şiddet gösteren gençlerin göstermeyenlere göre daha fazla aile içi şiddete maruz kaldıkları ya da daha çok şiddet davranışının var olduğu çevrelerde büyüdükleri görülmüştür (Kızmaz, 2006: 258).

Şiddet gören veya ihmal edilen gençlerin ileride suçluluk eğilimi gösterme olasılığı literatürde genel kabul görmektedir. Özellikle ABD olmak üzere bazı Batı ülkelerinde çocuklara ve ebeveynlere yönelik programlar hazırlanarak, bu tür yanlış

ebeveynliğe maruz kalan çocukların ebeveyn olduklarında aynı davranışları devam ettirmesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır (Demirel, 2017: 86).

Hollist, Hughes, ve Schaible'ın (2009) lise çağında olan 2000 gencin suç işleme nedenlerini araştırdıkları çalışmalarında, ebeveynleri tarafından kötü muameleye maruz kalan gençlerin suç işledikleri, bu suçlar arasında ciddi suçlarında bulunduğu ve bu gençlerin uyuşturucu kullandıkları tespit edilmiştir (Akt. Eker, 2016: 1951).

Sankır'ın 2014 yılında Türkiye'deki lise öğrencilerinin düşüncelerini araştırdığı çalışmasında ise kendine karşı güveni az olan ve suç davranışı geliştiren gençlerin anne ve babaları tarafından sevilmedikleri, aşağılandıkları, şiddet gördükleri ve kendilerine düşmanca davranıldığı tespit edilmiştir (Sankır, 2014: 1330). Sankır yine aynı çalışmasında ebeveynleri tarafından istenmediklerini düşünen bu gençlerin öz saygısı yüksek olan gençlere göre alkol, sigara ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapan maddeleri daha fazla kullandıklarını, evden ve okuldan daha fazla kaçtıklarını, kendi vücutlarına zarar verdiklerini, okul idaresiyle sorun yaşadıklarını ya da polislerle başlarının sürekli derde girdiğini tespit etmiştir (Sankır, 2014: 1330). Yine 2006 yılında üniversite öğrencisi olan 15-24 yaş aralığındaki gençlerle yapılan araştırmaya göre; Türkiye'de aile içi şiddetin gençlerin en önemli sorunlarının başında geldiği, ekonomik koşullar ve uyuşturucunun ise ikinci sırada yer aldığı tespit edilmiştir (Gür vd., 2012: 22).

Ebeveyn şiddeti ve genç suçluluğu üzerine çalışma yapan Farrington (2010), çocuğa uygulanan fiziksel şiddetin, çocuğun beyninde hasar yaratabileceğini, çocuğun sosyalleşme sürecini ve kendine güvenini olumsuz yönde etkileyeceğini ve çocuğa şiddet uygulanmasının onun acıya olan duyarlılığını azaltarak yetişkinlik döneminde suç işleme olasılığını arttırabileceğini ifade etmektedir (Farrington, 2010: 210).

Sonuç itibariyle, aile içi şiddete maruz kalan veya şahit olan gençlerin ileride suç işleme olasılıklarının yüksek olduğuna yönelik çalışmalar mevcuttur. Gencin şiddetin mevcut olduğu bir ailede yetişmesi, aktarım mekanizması aracılığıyla yetişkinlik çağında kendi ailesine şiddet uygulamasına neden olabilmektedir (Demirel, 2017: 86).

Sosyal bilimciler ve eğitimciler suçun öğrenilmiş bir davranış olduğunu ve suç davranışının grup yaşamına bağlı bir problem olduğunu kabul etmektedirler (Dinç, 2013: 48). Çocuğun öğrenme sürecinde doğru modellerle karşılaşmaması onun ileriki

yaşantısında tamir edilemez sorunlarla karşılaşmasına neden olabilir. Dolayısıyla başarılı toplumsallaşmanın temelinin başarılı model almak olduğu söylenebilir (Ersanlı, 2007: 323-324).

Farrington (2010) suçlu ebeveyne sahip olan gençlerin suç işleme olasılıklarının daha fazla olduğunu, özellikle suçlu babaya sahip olmanın gençlerin ileriki dönemlerde suç davranışı göstermelerinde önemli bir etken olduğunu ifade etmektedir (Farrington, 2010: 205). Yapılan çalışmalar, kardeş veya ebeveyn suçluluğunun, gencin suç davranışında etkili olan faktörlerden biri olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda McCord'un 30 yıl süren 250 genç ile yaptığı araştırmasında, suç işleyen gençlerin mahkûmiyet almış babalara sahip oldukları saptanmıştır. Yine aynı araştırmada gençlerle ebeveynleri arasında suç türleri açısından bir ilişki olup olmadığı tespit edilememiştir. Ancak suç işleyen babaların suç işleyen oğullara sahip olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Bahar & Seyhan, 2006: 23-24).

Ferguson'un yaptığı araştırmada babaları suçlu olan gençlerin, suçlu olmayanlara göre iki kat daha fazla suç işledikleri tespit edilmiştir. Aynı araştırmada suçlu ağabeye sahip olan gençlerin, diğer gençlere göre üç kat daha fazla suç işledikleri saptanmıştır (Yavuzer, 1998: 147 akt. Bozkurt, 2015: 73).

Robins' in yapmış olduğu araştırmaya göre ise suç işleyen gençlerin genellikle uyuşturucu madde kullanan, devamlı suç işleyen ebeveynlere sahip oldukları gözlenmiştir. Yine aynı araştırmada gençlerin suç geçmişlerine bakıldığında ebeveynleriyle aynı suçları işledikleri tespit edilmiştir (Solak, 2007: 23-25 akt. Balcı, 2011: 54).

Genç suçluluğunun en önemli nedenin sağlıksız ebeveynler olduğunu belirten Dannerbeck (2005), ebeveynlerden birinin cezaevine girmesinin gencin hayatında dengesizliklere ve kopukluklara yol açacağını belirtmiştir. Anne veya babanın belirli bir süre cezaevinde yatması çocuk açısından sadece maddi zorluklara yol açmaz, bununla birlikte ebeveynlerin çocuğu denetlemesinde de sorunlara yol açar (Dannerbeck, 2005: 200-201).

Amerika'da 253 genç hükümlü ile yapılan çalışmada, gençlerin 69'unun babalarının alkolik olduğu ve bu gençlerin %43'ününde alkol nedeniyle suç işledikleri

tespit edilmiştir. Yine aynı çalışmada gençlerin 45'nin babaları her hangi bir suç nedeniyle cezaevine girmiş ve bu gençlerinde %56'sının babalarıyla aynı suçu işlemiş oldukları belirtilmiştir (Mangır & Silleli, 1987: 17-18 akt. Gökpınar, 2007: 219).

McCord'un (1991) suçlu ebeveynlerin çocuklarının suç davranışlarını incelendiği çalışmasında suçun öğrenilen bir davranış olduğu ve nesiller arası aktarılabildiği belirtilmektedir. Yine aynı çalışmada bir takım koruyucu mekanizmaların bu aktarıma engel olabileceği, örneğin babanın suçlu olduğu bir ailede ilgili bir annenin varlığının gencin suç davranışında bulunmasını önleyebileceği ifade edilmektedir. Sonuç itibariyle, suç davranışının aktarımında biyolojik etkenlerin değil, öğrenme sürecinin belirleyici olduğu söylenebilir (Demirel, 2017: 82).

Genç suçluluğuna neden olan diğer bir etken ise ailenin ekonomik durumudur. Yaşadıkları yoksulluktan kurtulmak isteyen gençler kolay yoldan para kazanmak isteyebilir ve suç işleyebilirler. Okul döneminde olan gençler kendilerini sınıf arkadaşlarıyla kıyaslayarak yetersizlik ve aşağılık duyguları geliştirebilirler (Akıncı, 1993: 130 akt. Bozkurt, 2015: 69).

Yoksul ailelerde yetişen bireyler, yetişme koşulları nedeniyle suça daha yatkındırlar. Çünkü yoksul aile çocukları arkadaşlarını seçme ve belirli bir saatte evde olmak gibi konularda daha serbesttirler. Ailede disiplin yetersizliği ve maddi olanakların azlığı nedeniyle gençler genellikle hırsızlık suçunu işlerler (Dönmezer, 1999: 255 akt. Kılıç, 2007: 101).

Öte yandan ikamet edilen evin yetersiz olması gençlerin dar yaşam alanında ebeveynlerinin her türlü kavgasına şahit olmalarına, evdeki gergin ortamdan uzaklaşmak amacıyla evden kaçmalarına ve dolayısıyla sokaklarda suçlu arkadaş çevresiyle tanışmalarına neden olmaktadır (Demirbaş, 2005: 196).

Booth' un yoksulluk üzerine yapmış olduğu çalışmada aile bireylerinin psikolojisini etkileyen yoksulluğun aynı şekilde ailenin bir üyesi olan çocukları da etkilediği belirtilmiştir. Yine aynı çalışmada gençlerin temel gereksinimlerini meşru yollardan elde edememeleri nedeniyle gayri meşru yollara başvurdukları sonucuna ulaşılmıştır (Şahinli, 2012: 55).

Yoksulluk demek pek çok ihtiyacın karşılanamaması demektir. Yoksul ailelere sahip olan gençler, kötü koşullarda olan evlerde otururlar ve bu gençlerin arkadaş ortamları belirli bir seviyenin altındadır. Bütün bu olumsuz şartlar bir araya geldiğinde gencin sağlıklı bir şekilde yetişmesine engel olur. Kendine güvenmeyen, sorunları ile başa çıkamayan bir birey olarak hayata atılır (Mangır ve Silleli, 1997: 14 akt. Şahinli, 2012: 56).

Burt'un suç işleyen gençlerle yaptığı çalışmasında, gençlerin %56'sının yoksul sınıflardan geldiği tespit edilmiştir. Benzer şekilde West'in 1973'te yaptığı çalışmasında, suç işleyenlerin %13,6'sının ekonomik düzeyinin yüksek olduğu, %33,3'ünün ise ekonomik düzeyinin oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir (Boğa, 2011: 98-99).

Glueck'lar da 2000 suç işleyen bireyin 3/4'ünün ekonomik durumunun oldukça düşük olduğunu belirlemişlerdir. Ankara Üniversitesi'nin çalışma sonuçlarına göre ise 1000 suç işleyen gencin %39'unun ailesinin ekonomik durumunun kötü olduğu, %50'sinin ise aile bütçesinin orta durumda olduğu tespit edilmiştir (Boğa, 2011: 98-99).

Öte yandan aileler düşük gelir nedeniyle çocuklarını okula göndermemekte, onların eğitim çağında çalışmalarını, aileye katkıda bulunma çabası içerisinde olmalarını istemektedirler. Gençlerin erken yaşta para kazanma çabaları eğitimlerini aksatmakta, aynı zamanda iş ortamında olumsuz arkadaş ve alışkanlıklar edinmelerine neden olabilmektedir (Hancı, 1999: 24-28).

Birçok araştırmacı, gençlik döneminde yüksek bir duygusallık yaşandığı noktasında birleşmektedir. Yoksul aile çocuklarının arkadaşlık kurdukları kişilerin maddi durumları ile kendi koşulları arasında farkın bulunması gençlerin aşağılık kompleksine kapılmalarına neden olmaktadır. Özellikle bu duygu gençlik döneminde kendini çevresine beğendirme ve arkadaşlarına kabul ettirmeyi arzuladığı çağda gençlerde büyük yaralar açmaktadır (Kılıç, 2007: 103).

Genç suçluluğuna neden olan ailesel etkenlerden bir diğeri de ebeveynlerin eğitim seviyelerinin düşük olmasıdır. Hayatı boyunca hiç eğitim almamış hatta okuma yazma bilmeyen ebeveynlerin eğitimli çocuklar yetiştirmesi oldukça güçtür (Yavuzer, 1990: 48 akt. Şahinli, 2012: 54). Bu bağlamda Ok'un (1989) "İzmir Şirinyer Çocuk

Islahevinde" 176 çocukla yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarına göre, babaların %48'inin ilkokul mezunu, %4'ünün ortaokul mezunu ve %5'inin lise mezunu olduğu, annelerin ise sadece %34'ünün ilkokul mezunu olduğu saptanmıştır (Akt. Şahinli, 2015: 54).

Karabulut'un Adana'da yapmış olduğu çalışmada, suç işleyen çocukların suç işleme nedenleri incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, çocukların anne ve babalarının eğitim düzeylerinin düşük olduğu ve ebeveynlerin eğitim durumlarının çocuğun suç işlemesinde başat rol oynadığı tespit edilmiştir (Karabulut, 2006: 200).

"Başbakanlık, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü" tarafından yapılmış olan araştırmaya göre ise eğitimsiz annelerin çocuklarının özellikle kaçakçılık ve narkotik suçlarını işledikleri, ortaokul mezunu babaların çocuklarının ise devlet memuruna hakaret suçlarını daha çok işlemiş oldukları belirtilmiştir (İçli, 2009: 88).

UNICEF'in yapmış olduğu "Dünya Çocuklarının Durumu, 2007" adlı çalışmaya göre Türkiye'deki kadınların %38,6'sının okula hiç gitmediği veya ilkokulu bitirmeden ayrılmış olduğu, %37,6'sının ise ilkokulu bitirmiş olduğu tespit edilmiştir. UNICEF raporuna göre, ülkemizdeki kadınların çoğunun eğitimli çocuklar yetiştirme konusunda yetersiz kaldığı görülmektedir. Çünkü araştırma raporuna göre kadın nüfusunun sadece %14,2'sinin lise ve üniversite diplomasına sahip olduğu belirtilmiştir (Kılıç, 2007: 111).

Sonuç olarak, genç suçluluğu ve ailenin eğitim durumuna ilişkin yapılmış olan çalışmalar, anne babaların çoğunlukla düşük eğitim seviyesine sahip olduklarını göstermektedir. Ebeveynlerin eğitim düzeylerinin düşük olması nedeniyle gençler bilimsel temellerden uzak yetişmekte ve bu da suç işlemelerine neden olabilmektedir (Şahinli, 2012: 55).

Öte yandan literatürde ailenin göç etmiş olmasının, genç suçluluğu üzerinde önemli etkileri olduğu yönünde birçok çalışma mevcuttur. Göç, "genel olarak kişilerin çeşitli nedenlerle yaşamlarını başka bir coğrafi mekânda sürdürmek üzere yer değiştirmeleri" (Hatipoğlu, 2008: 87) olarak açıklanabilir.

Yaşanılan yerdeki hayat şartlarının kötülüğü, işsizlik, yoksulluk gibi nedenler göçe neden olan etkenlerdir. Ancak ne yazık ki göç eden insanların, göç ettikten sonra

yaşadıkları sorunlar devam etmektedir. Bu durum gençler üzerinde sorunlara yol açabilir ve bu sorunlar suça yönelmelerini daha kolay hale getirebilir (Güngör, 2008: 30).

Göç olgusu tek nedenli bir faktöre dayalı değildir. Genel olarak göç bireyin yaşadığı yerden hoşnut olmaması nedeniyle yer değiştirmesi şeklinde tanımlanabilir (Oktik, 2016: 3). Yaşadığı konumdan memnun olmayan bireylerin göç etmesi söz konusuyken, göç olgusu daha iyi bir yaşam, eğitim, yoksulluk ve işsizlik gibi nedenlere dayanır (Oktik, 2016: 3).

Kırdan kente göç etmenin getirdiği en önemli problemlerden biri ise gecekondulaşmadır. Gecekondulaşma; kentlerde yaşanan işsizlik, çevre, trafik gibi sorunlarla birlikte gençlerin kentlere uyum sağlamasını engellemekte ve aynı zamanda güç şartlarda yaşayan gençler için suça zemin hazırlamaktadır (Başpınar, 2008: 27).

Son yıllarda özellikle kentlerin göç alan yoksul bölgelerinde gençler arasında suç davranışları hızla artmaktadır (Oktik, 2016: 6). "Bu bölgeler Goffman'ın da belirttiği gibi, kentin damgalanmaya uygun bölgeleri olup depo görevini üstlenmektedir" (Oktik, 2016: 6). Göç, bir anlamda hem kentsel hem de kırsal değerleri bir araya getirerek kırsal ya da kentsel özelliklerin dışında farklı bir kültürel yapıyı meydana getirmektedir (Kocadal, 2004: 52).

Ülkemizde hırsızlık suçunun yoğun olarak yaşanmasının temel nedeni işsizlik sorunudur. Kırsal bölgelerden iş bulmak amacıyla kentlere göç eden insanlar kentlerin belirli bölgelerinde nüfus artışına sebep olmuşlardır. Kentlerde yaşanan nüfus artışı işsizliğe, işsizlik ise insanların suç işlemelerine neden olmuştur (Coştan, 2014: 65).

Hancı'ya (1999) göre göç, kültürel farklılıkları meydana getirmesi nedeniyle gerginlik ve düşmanlık yaratmaktadır. Bu kültür çatışmasından özellikle gençler etkilemektedir. Şehirde elde edeceğini sandığı şöhret, eğlence, zenginlik ve macera beklentisinin gerçekleşmemesi gençleri hayal kırıklığına uğratmakta ve şehirlilere karşı nefret duygusu beslemelerine neden olmaktadır. Bununla birlikte ailenin yaptırım gücünün şehirde zayıflamış olması, gençlerin suç işleme olasılığını arttırmaktadır (Akt. Dinç, 2013: 57).

Yapılan araştırmalar, genç suçluluğunun nüfusun yoğun ve yaşam koşullarının kötü olduğu hastalık, yoksulluk ve suçluların bulunduğu yerlerde fazla olduğunu göstermektedir (İçli, 2007: 314). Özellikle kentlerin gecekondu bölgeleri yoksul ailelerin yaşadığı yerler olarak bilinmektedir. Bu bölgelerde yaşayan suçlular, çevrelerini olumsuz yönde etkilemekte ve gençlerin suç işlemelerinde etkili olabilmektedir (Polat, 2004: 202).

Göç ve genç suçluluğu üzerine yapılmış tüm çalışmalar göçün birçok değişken yoluyla gençlerin suç işlemeleri üzerinde rol oynayabileceğini belirtmektedir. Örneğin göç etmiş gençlerin ikamet ettikleri sosyo-ekonomik yönden avantajsız çevrelerin, gençlerin suç davranışı gösteren arkadaş ortamına katılımını kolaylaştırdığı ve suç işlemelerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir (Haynie, Silver ve Teasdale, 2006: 144-169 akt. Korkmaz & Erden, 2010: 82).

Göç ederek büyük kentlere gelen kişilerin illegal davranışlar sergileme nedeni, içinde bulundukları çevrenin suça teşvik etmesidir. "Kırsal alandaki yaşam tarzının kentte imkân bulamaması nedeniyle önceki yerleşim alanındaki yapı özelliklerinin değişmesine, dolayısıyla sosyal kontrolün yaptırım gücünün azalmasının suç işleme eylemine neden olacağı ileri sürülmektedir" (Keskinkılıç, 2008: 28).

Kentler, kırsal bölgelere göre sosyal kontrolün daha az olduğu, homojen yapının bulunmadığı, gelir eşitsizliği nedeniyle gerginliklerin daha fazla yaşandığı, kırsal bölgelerin aksine çekirdek aile yapısının yaygın olduğu bölgelerdir. Ayrıca kent yaşantısı özellikle hırsızlık ve dolandırıcılık gibi mala karşı işlenen suçların gerçekleşmesi açısından da kolaylaştırıcı bir etkiye sahiptir (Demirel, 2017: 123).

Sonuç olarak, gencin oturduğu yerin suça etkisi sosyal öğrenme teorisi açısından da incelenebilir. Bu teori suçun sık görüldüğü çevrelerde gençlerin suç işleme olasılıklarının daha fazla olduğunu; çünkü suça tanık olarak suç davranışını öğrendiklerini savunmaktadır (Çoban, 2012: 44).

2.2. Genç Suçluluğuna Etki Eden Aile Dışı Faktörler

Suça ilişkin faktörlerden biride yaş unsurudur. Birçok suç türünde suç işleme oranı gençlik döneminde doruk noktasına ulaşmakta, ileri yaşlarda ise düşme eğilimi

göstermektedir (Steffensmeir & Alan, 1991: 70-80 akt. İçli, 2004: 325). Bu bağlamda Sutherland'da "Ayırıcı Birleşimler Teorisi'nde", gençlerin yaşlılara göre daha sık suç işlediklerini belirtmiştir. Sutherland'a göre yaş, suç türü üzerinde de önemli bir faktördür (Sutherland & Cressey,1996:133-138 akt. İçli, 2004: 331).

Gottfredson ve Hirshi' de, suç oranlarının özellikle gençlik döneminde doruk noktasına ulaştığını, bu oranın gençlik döneminden sonra düşmeye başladığını düşünürler. Ayrıca Gottfredson ve Hirshi, bireylerin yaşlandıkça fiziki güçlerinin azalması nedeniyle daha az suç davranışı gösterdiklerini belirtmişlerdir (Adler, vd., 1991:42 akt. İçli, 2004: 325).

Suçun gençlik döneminde işlenmesinde etkili olan hazcılık, taşkınlık ve benmerkezcilik duyguları yasalara karşı gelinmesini gencin gözünde haklı kılmaktadır. Steffensmeir ve Alan biyolojik açıdan suçun en fazla 25 ile 30 yaş aralığında işlendiğini, 50'li yaşların ortalarına doğru ise suç oranının düşmeye başladığını belirtmişlerdir (Steffensmeir & Alan, 1991: 70-80 akt. İçli, 2004: 327-328). Benzer şekilde Türkiye'de 1989-1991 yılları arasında 24 cezaevinde 2934 kişiyle yapılan araştırma sonuçlarına göre suç işleyenlerin çoğunlukla 20-25 ve 25-30 yaş aralığında olduğu ve bunu 15-20 yaş aralığında olanların takip ettiği görülmüştür (İçli, 1992: 55-56).

1950'lerde ise kriminologlar suç davranışı ile cinsiyet farklılığı ilişkisini sosyalizasyon süreci ile açıklamaya çalışmışlardır. Bu çalışmalarda erkek çocuklarının sert ve güçlü yetiştirildiklerini, kız çocuklarının ise ev işlerine yatkın, nazik ve rekabetten uzak bir şekilde yetiştirildiklerini ve bu nedenle de erkeklere göre daha az suç davranışı gösterdiklerini belirtmişlerdir (Steffensmeier & Clark, 1980 akt. İçli, 2004: 365).

1970'lerde ise Simon ve Adler, kadının ekonomik ve sosyal rollerinin kadın suçluluğu ile ilişkisine odaklanmışlardır. Simon ve Adler'e göre kadınların düşük suç oranlarının nedeni, onların toplumda ikinci sınıf ekonomik ve sosyal pozisyonda olmalarıdır. Onlara göre kadınların yaşam şekilleri ve sosyal rolleri erkeklere benzedikçe suç işleme oranları da artacaktır (Siegel, 1989: 75 akt. İçli, 2004: 365-366).

Öte yandan Dönmezer, geleneklerin yok olması ile birlikte kız çocukları üzerindeki ebeveyn otoritesinin zayıfladığını ve bu durumun kadınların suç işleme oranını arttırdığını belirtmektedir. Bütün bunlara rağmen çocuk sahibi olan evli kadınların erkeklere göre daha fazla sorumluluk sahibi oldukları ve bu durumun onları suçtan alıkoyduğunu belirtmektedir (Dönmezer, 1984: 164 akt. Boğa, 2011: 66).

Türkiye'de 2934 kişi ile cezaevinde yapılan araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların sadece %7'sinin kadın olduğu sonucuna ulaşılmıştır (İçli, 1992: 62-78 akt. İçli, 2004: 374). Benzer şekilde "Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün" verilerine göre, 2017 yılında tutuklu ve hükümlü erkek sayısının 216 bin 18, kadın sayısının ise 9 bin 985 olduğu görülmektedir (http://www.cte.adalet.gov.tr/, 2017).

Gençlerin suç işlemelerine neden olan etkenler üzerine yapılan çalışmalar, suçlu arkadaş çevresinin de geçlerin suç işlemelerine neden olabileceğini belirtmektedir. Araştırmacılar tarafından suçlu arkadaş çevresinin genç suçluluğuna olan etkilerine ilişkin teorik çerçevenin genellikle sosyal öğrenme teorisi tarafından ele alındığı görülmektedir (Demirel, 2017: 127).

Arkadaş çevresi gençlerin aileden sonra en önemli sosyalleşme araçlarından biridir. Özellikle gençlik döneminde birçok kişi arkadaş çevresiyle daha fazla zaman geçirmeye başlar ve dolayısıyla da arkadaşlarından diğer sosyalleşme birimlerine göre daha fazla etkilenir (Güçlü & Akbaş, 2016: 188). Arkadaş ortamının gençler üzerinde etkisi oldukça güçlüdür. Bu etki gençlik çağında zirveye ulaşır (Polat, 2004: 189-201). Patterson ve Anderson (1964) gençlik döneminde çevreye duyarlılığın arttığını ortaya koymuşlardır (Şengül, 2012: 25).

Arkadaş çevresinin olumlu etkilerinin yanı sıra, olumsuz etkileri de mevcuttur. Bu olumsuz etkiler olumlulardan daha etkili ve baskındırlar. Aile ilişkileri zayıf olan gençlerin arkadaş gruplarına daha fazla ilgi duydukları ve arkadaş gruplarından olumsuz yönde etkilendikleri söylenebilir (Uluğtekin, 1991 akt. Şengül, 2012: 25).

Gençler en fazla yakın ilişki kurdukları bireyleri taklit ederler. Bu durumda genç sürekli etrafında suç işleyen arkadaşlarıyla görüşürse sık olarak görüşmediği kişilerden ziyade suç davranışı sergileyen arkadaşlarını taklit edecektir (Kılıç, 2016: 175). Bu bağlamda Yavuz'un (2003) suç işleyen gençler ve arkadaş ilişkisini araştırdığı

çalışmasında, gençlerin %64,8'inin suçlu arkadaş çevresine sahip olduğu tespit edilmiştir. Yine aynı çalışmada arkadaş ortamının suça etkileri araştırıldığında, gençlerin %69'u suç işlemelerinde arkadaşlarının etkili olduğunu belirtmişlerdir (Sulan, 2013: 75).

Diğer yandan Güngör'ün 2013 yılında yaptığı "Risk Altındaki Çocukların Aile Yapıları ve Suça Yönelimleri" başlıklı çalışma sonuçlarına göre, gençlerin uyuşturucu maddeye kolay ulaştıkları ve gençler arasında sigara ve bali kullanımının yaygın olduğu saptanmıştır. Uyuşturucu madde kullanımı ilk olarak arkadaş ortamında gerçekleşmektedir. Çalışan ve sokakta yaşayan gençler ise grup tarafından itibar görmek ve kabul edilmek amacıyla grubun kurallarına karşı çıkmadan bu kuralları benimsemek zorundadırlar (Güngör, 2013: 431).

Sutherland, düşük zekânın ve kişisel karakterlerin suç işlemede tek başına etkili olmadığını, suçun oluşması için aile yapısının, gencin yaşadığı çevrenin ve arkadaş ortamının suç davranışının gelişmesinde daha etkili olduğunu ifade etmektedir. Örneğin arkadaşları uyuşturucu madde veya alkol kullanan gençler, kullanmayanlara göre alkol veya uyuşturucu kullanımının sosyalleşemeye önemli etkileri olduğunu düşünürler. Arkadaş ilişkisinin etkisi uyuşturucu ve alkolün zararlarıyla ilgili olan diğer tüm bilgilendirmelerin önüne geçer (Kılıç, 2016: 177-178).

Cohen'e göre ise gençler kişilik özellikleriyle değil suçlu arkadaş gruplarının içerisinde suç davranışını öğrenirler. Bu gençler toplumda rahatsız oldukları tavırlara karşı bir araya gelerek çeteler oluştururlar (Akt. Dolu, 2010: 344). Ayrıca Cohen, bu gençlerin suçlu arkadaş gruplarıyla suç işlemelerinin ve ebeveynlerine karşı asi ve isyankâr tavırlar göstermelerinin suçlu arkadaş grubuyla ilgisi olmadığını, suç çetelerine gençlerin katılma nedeninin ailelerin etkisiz ve yetersiz denetimleri olduğunu iddia eder (Akt. Dolu, 2010: 345). İlgili ve denetimli ailelerin çocukları bu tür suçlu arkadaş gruplarına katılmamakta ve böylece isyankâr ve anti sosyal tavırlar sergilememektedir (Dolu, 2010: 345).

Sonuç olarak, arkadaş çevresi ve suç ilişkisini en iyi açıklayan teoriler Sutherland'in (1947) "Ayırıcı Birliktelikler" ve Akers'in (1998) "Öğrenme Teorileridir". Sutherland suç davranışının yakın sosyal çevreyle etkileşim sonucu

öğrenildiğini savunur (Ackerman, 2003: 5). Akers'in öğrenme teorisine göre ise kişi sadece kendi deneyimlerinden değil, çevresindekilerden de etkilenmektedir. Eğer kişi yaşadığı ortamda suçlu davranışların ödüllendirildiğini görüyorsa, taklit ederek suçlu davranışları kendisi de uygulamaya başlayacaktır (Ackerman, 2003: 11).

Diğer yandan konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, suçun gerçekleştiği yerden ziyade gençlerin yaşadığı çevrenin önem arz ettiği belirtilmektedir. Çevre deyince ilk olarak akla gelen; gencin mahalle ortamı, arkadaş grubu, yaşadığı ev, okul çevresi ve boş zamanlarında vakit geçirdiği yer olan mekânları kapsamaktadır (Kahya, 2016: 182). Bu bağlamda Altunbaş'ın 2014 yılında yapmış olduğu çalışmada, suç işleyen gençler ve ailelerinin daha çok şehrin arazi değeri düşük olan bölgelerinde yaşadıkları tespit edilmiştir (Altunbaş, 2014: 188).

Karakaş'ın 2013 yılında yapmış olduğu "Suç Mekân ilişkisi Açısından Elazığ Şehrinde Hırsızlık Suçları" adlı çalışmasının sonuçlarına göre, mahallelerdeki nüfus artışı ile suç arasında bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Ancak mahallenin sahip olduğu arazi ve bulunduğu konumundaki ticaret, iş, eğitim, sanayi, sağlık vb. özellikleri önem arz etmektedir. Örneğin iş yerlerinin yoğun olan mahallelerde bulunmasının iş yeri hırsızlığını arttırdığı, evden hırsızlıkları ise azalttığı tespit edilmiştir. Diğer yandan konutların fazla olduğu bölgelerde evden hırsızlıkların arttığı, işyeri hırsızlığının ise azaldığı belirtilmiştir. Evden yapılan hırsızlıklar genellikle binaların konut sayısının fazla, oturanların maddi durumunun yüksek ve ışıklandırmanın yetersiz olduğu bölgelerde daha yüksek oranda olmaktadır (Karakaş, 2013: 23).

Öte yandan 1950'li yıllardan itibaren İstanbul'da yaşanan hızlı kentleşme sosyal, yapısal ve ekonomik değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. "Aşırı nüfus, yaşam standartları altında yaşayan nüfusun artması, işsizlik, fakirlik, suç, kirlilik, kültürel değişim ve çatışma, çocuk istihdamı, gecekondulaşma, yabancılaşma, trafik problemleri ve gelecek ile ilgili belirsizlik ve anksiyete" gibi sorunlar bu süreç içerisinde ortaya çıkmıştır (Turan & Beşirli; 2008 akt. Bilen vd.,2012: 27).

Suç konusu sadece bir tek kurumun değil, tüm toplumu ilgilendiren bir sorun olduğundan sorunların çözüme kavuşturulması sadece kolluk güçleri tarafından değil, toplumun genelinin birlikte hareket ederek çalışmasını gerektirmektedir (Kahya, 2016:

187). Bu konu ile ilgili Güçer'in (2012) İstanbul'un 32 ilçesinde 5400 kişi ile yapmış olduğu "Kent Güvenliği: İstanbul Örneği" başlıklı araştırmada, katılımcıların %65,1'i İstanbul'un güvenli bir yer olmadığını ve suçun çok ciddi bir sorun olduğunu, %32,9'u ise ciddi bir sorun olduğunu ifade etmiştir (Güçer, 2012: 340).

Şen (2012) ise kentsel yapının değişmesiyle birlikte özellikle iş imkânlarının fazla olduğu kent merkezlerinde "çöküntü" mahallelerin görüldüğünü belirtmektedir. Özellikle İstanbul Eminönü'nün bu özelliği en fazla taşıyan yer olduğu belirtilen bu çalışmada, çöküntü bölgelerin zamanla göç de almaya başladığını ve bu bölgelerdeki aile sayısının giderek azaldığını ifade etmektedir. Eminönü'nün yanı sıra Laleli, Tarlabaşı, Beyoğlu, Balat ve Kasımpaşa gibi semtlerde de benzer durumların gözlendiği ve bu bölgelerde "gettolaşma" eğilimi ortaya çıktığı belirtilmektedir (Şen, 2012: 320).

Suç davranışına neden olan bir diğer etkende alkol ve uyuşturucu madde kullanımıdır. Son yıllarda birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de alkol, uyuşturucu madde, sigara vb. madde kullanımının gençler arasında yaygın olduğu bilinmektedir. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de bağımlılığın ilk olarak alkol ve sigara ile başladığı daha sonra ise diğer uyuşturucu maddelerin kullanıldığı belirtilmektedir (Boğa, 2011: 94).

Gençlik döneminde alkol bağımlılığı oldukça sık görülen bir sorundur. Sık alkol kullanan gençlerde; davranış bozuklukları, okulda başarısızlık, kazalar, kanuni sorunlar, arkadaş ve aile ilişkilerinde sorunlar görülebilir (Özbay & Öztürk, 1995: 104-106 akt. Nair, 2015: 181). Bu bağlamda Elliot ve Huizinga (1984) yaptıkları çalışmada, suç işlemiş gençlerin yaklaşık %50'sinin çoklu madde kullanımı olduğunu, %82'sinin ise bir yasa dışı maddeyi kullandığını belirtmişlerdir. Yine aynı çalışmada ciddi suç işlemiş gençlerin alkol kullanım oranının suç işlememiş gençlere göre 4 ila 9 kat oranında daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Bartollas & Schmalleger, 2017: 284).

Ankara Üniversitesi tarafından yapılan bir başka araştırmada ise toplam 1000 suç işleyen kişinin 597'sinin alkol kullandığı, 403'ünün ise hiç alkol kullanmadığı saptanmıştır. İlk sırayı alkolün aldığı tabloda 27 kişinin eroin, 43'ünün de esrar kullandığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte suç işlerken sarhoş olan kişi sayısının 315 olduğu belirtilmiştir (Boğa, 2011: 95).

Öte yandan gençlerin alkol ve uyuşturucu madde kullanımında, ana-baba tutumları ve arkadaş grupları da etken olabilmektedir. Kroll ve arkadaşlarının (1985) 31 alkolik erkek ile yapmış oldukları çalışmada, ailesinden şiddet gören alkolik erkekler ile geçmişinde şiddete uğramayan alkolik erkekler karşılaştırılmıştır. Ailesinden şiddet gören alkolik erkeklerin diğer gruptakilere göre daha fazla suça karıştıkları, kendi eşlerine ve çocuklarına daha fazla şiddet gösterdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca bu gruptaki erkeklerin diğer gruba göre daha fazla intihar girişiminde bulundukları gözlenmiştir (T.C. Başbakanlık, 1995: 11 akt. Nair, 2015: 182-183).

"Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi" tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre uyuşturucu madde alışkanlığı en sık olumsuz arkadaş etkisiyle başlamaktadır. Tedavi altındaki kişilerin %71,7'sinin maddeyi ilk kez arkadaşlarıyla birlikteyken kullandıkları, %39,7'sinin merak, %13,9'unun sıkıntılarından kurtulmak ve %10,2'sinin ise eğlence amaçlı uyuşturucu madde kullanımına başladıkları tespit edilmiştir (Boğa, 2011: 97).

Uyuşturucu ve alkol kullanımının hem suç hem de sapmış davranışlarla ilişkili olduğunu belirten Dawkins (1997) suç işleyen gençlerin önemli bir bölümünün uyuşturucunun etkisi altındayken suç işlediklerine dikkat çekmektedir. Benzer şekilde alkol kullanımı ile suç ve diğer sapmış davranışlar arasında önemli bir ilişki söz konusudur (Ünal vd., 2010:12). Dönmezer (1994: 310) uyuşturucu madde kullanan gençlerin suçlu kişilerle sürekli beraber olduklarını ve maddeyi elde etmek için veya madde kullanımından sonra yaşadıkları maddi zorlukları giderebilmek amacıyla suç davranışı gösterdiklerini belirtmiştir.

Hirschi, ailesiyle bağlılık gücü zayıf olan gençlerin, ebeveynleri tarafından kontrol edilemediklerini ve bu gençlerin daha sık uyuşturucu madde ve alkol kullandıklarını belirtmiştir (Cullen & Agnew, 2003: 231 akt. Eker, 2016: 113). Sosyal bağ teorisine göre bağlılık, suçun işlenmesine engel olan en önemli unsurlardan biridir. Birey açısından çevresinde önem verdiği kişilerin kendisi hakkında ne düşündüğü önemlidir. Bu durumda bireyler, değer verdiği kişileri kaybetmemek amacıyla suç işlemezler. Örneğin anne-babasına değer veren genç, ebeveynlerinin kendisi hakkındaki

düşüncelerine önem verir. Ancak ailesiyle bağları zayıf olan gençlerin suç işleme olasılıkları fazladır (Paternoster & Bachman, 2001: 78 akt. Eker, 2016: 113).

İşsizlik ve genç suçluluğuna ilişkin yapılmış olan çalışmalar, işsizliğin ya da yeterli gelir olanaklarının bulunmayışının suça itici bir etkisi olduğunu göstermektedir (Altay, 2007: 33).

İşsizlik değişik yönlerden suç işleme üzerinde önemli etkilere sahiptir. İşsizlik maneviyat bozucu etkisiyle bireyin dışarıdan gelen tehditlere karşı gelme gücünü zayıflatmaktadır. İnsanın ruhi dengesi açısından önemli olan iş unsuru sadece ekonomik yönden değil, bireyin normalden sapan davranışları üzerinde de etkili olmaktadır. Ayrıca işsizlik bu etkiler dışında ruhi bunalımlar, hastalık ve zaruret meydana getirmektedir. Konu ile ilgili yapılan araştırmalara göre işsizliğin neden olduğu suçlar, mala karşı işlenen suçlardır (Dönmezer, 1984: 373 akt. Boğa, 2011. 99). Bu çalışmalardan biri olan Wells'in (1995) İngiltere'nin yoksul ve işsizlik oranının en fazla olduğu bölgelerinde yaptığı araştırmasında, hırsızlık gibi suçların bu bölgelerde daha fazla işlendiği tespit edilmiştir (Kızmaz, 2013: 284). Benzer şekilde Phillips, Votey ve Maxwell'de (1972) işsiz gençlerin çalışan gençlere göre daha fazla hırsızlık, gasp gibi suçları işlediklerini belirtmişlerdir (Kızmaz, 2013: 287).

Arjoura, Triplet, ve Brinker (2002) suçlu gençlerden edindikleri 14 yıllık örneklem verilerini kullanarak, yoksulluğun ve yoksulluğa maruz kalınan dönemin suça bulaşma ihtimalini arttırdığını tespit etmişlerdir (Bartollas & Schmalleger, 2017: 96). Yine Baron ve Hartnagel'in (1997) evsiz gençlerle yaptıkları çalışmada, uzun süreli işsizliğin ve düşük gelirin gençlerde suç işleme olasılığını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Bartollas & Schmalleger, 2017: 97).

Diğer yandan Üresinler'in (2005) "Sosyo Kültürel Yapı ve Suç (Kırıkkale Örneği)" adlı çalışması suç ile sosyo-kültürel yapı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Çalışma, herhangi bir suç nedeniyle cezaevlerinde bulunan 170 kişi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın genel sonuçlarına göre, kişilerin suç işlemelerine neden olan etkenler arasında işsizlik ve maddi sıkıntılar başta gelmektedir. Diğer bir önemli bulgu ise eğitim düzeyi ile suç davranışı arasındaki ilişkidir. Bu nedenle eğitim düzeyi yükseldikçe suçluluk oranı azalmaktadır. Araştırmada elde edilen

diğer bir sonuç ise suç davranışının genellikle sosyal kontrolün az olduğu şehirlerde işlenmekte olduğu ve suç işleyenlerin çoğunluğunun erkek olduğu tespit edilmiştir (Akt. Kahya, 2016: 171).

Sonuç itibariyle, konuyu sosyal bağ teorisi bağlamında incelediğimizde, suçun işlenebilmesi için gerekli enerji ve zamanın mevcut olması gerekmektedir. Dâhil olma, sosyal bağ teorisinin zamanla alakalı olan bir unsurudur. Bireyin yeterli enerji ve zamanı olmaması onu suçtan korur. Örneğin spor yapmak, işe gitmek, ders çalışmak gibi eylemler bireyin suç işlemeye enerji ve zaman ayırmasını engeller. Bu bağlamda işsiz olan kişiler suç işlemeye daha fazla zaman ve enerji bulacaklardır (Paternoster & Bachman, 2001: 78 akt. Eker, 2016: 114).

Ailede başlayan sosyalleşme süreci, bireyin ileriki dönemlerinde diğer faktörlerinde etkisinde kalarak devam eder. Aile içinde edinilen tutumlar, çocuğun topluma katılma sürecinde de etkili olmaktadır. Aileden öğrendiği davranışlarla okul hayatına başlayan çocuk, artık toplumda kendini göstermek için ilk adımını atmıştır (Şahinli, 2012: 43).

Aileden sonra ikinci önemli sosyalleşme yeri okuldur. Çocuğun okulda kazandığı olumlu alışkanlıklar, sorunlu ve genellikle yoksul ailelerden gelen çocukların suç işleme olasılıklarını tamamen ortadan kaldırabilir. Ailenin en temel sorunları eğitim ve gelir yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Bu iki sorun suç işlemede etkili olan diğer sorunları da beraberinde getirmektedir. Bağımsız değişken olan eğitimsizlik ve gelir yetersizliği diğer değişkenleri de belirlemektedir (Bal, 2004: 25-28).

Okul, öğrenciye toplumun değer yargılarını, iyi veya kötü hareketleri, paylaşmayı, uyumlu olmayı ve kendi hakları kadar diğer insanlarında haklarını gözetmeyi öğretir. Okuldaki ilişkilerde başarılı olan birey, aynı şekilde sosyal hayatında da başarılı olur (Stefani, vd., 1970: 215 akt. Soyaslan, 2003: 127). Bu bağlamda Isparta'da yapılan ve suç işleyen gençlerin eğitim durumlarını da kapsayan çalışmada; gençlerin %40'ının ilköğretim mezunu ve %5'inin lise terk olduğu tespit edilmiştir. Yine Antalya'da yapılan ve suç işleyen gençlerin eğitim durumlarını da kapsayan çalışmada, görüşülen gençlerin %13'ünün okuryazar olmadığı, %25'inin ilkokul terk,

%8'inin ilkokul mezunu, %19'unun ortaokul terk, %18'inin ortaokul mezunu, %10'unun lise terk olduğu tespit edilmiştir (Bal, 2004: 93-121 akt. Boğa, 2011: 88).

Bilindiği gibi genç suçluluğu, okul başarısı düşük olan gençler içinde daha fazladır. Sağlam tarafından 2009 yılında hazırlanan "Ortaöğretim Kurumlarında Yaşanan Şiddet Olgusu" adlı yüksek lisans tezinde düz lise öğrencilerinin çoğunluğunun Anadolu Lisesi öğrencilerine göre daha fazla şiddete eğilimli oldukları belirtilmektedir. Ülkemizdeki okullar arası eğitim farklılıklarına bakıldığında Anadolu liselerinin düz liselere göre akademik olarak daha başarılı olduğu, bununda okul ortamı ile ilişkili olduğu anlaşılmaktadır (Sağlam, 2009: 95).

Diğer yandan Duyan ve Duyan'ın "Gençlerin Demografik Özellikleri, Aile İlişkileri ve Aile İşlevleri, Arkadaşlık İlişkileri, Okul Yaşamı ve Yoksulluğun Suç Eylemine Etkisi" konusunda Ankara'da 2153 lise öğrencisi ile yaptıkları çalışmada, öğrencilerin yedisinden biri lise dokuzuncu sınıfta kalmış, %5,8' i ise disiplin cezası almıştır. Ayrıca her üç öğrenciden biri okulunu sevmediğini ve başka bir okula gitmek isteğini belirtmiştir. Öğrencilerin yarıya yakını ise okulda danışabilecekleri hiç kimsenin olmadığını ifade etmişlerdir (Duyan & Duyan, 2007: 92).

Okul ile okul çevresi güvenliği suç konusunda mekânsal açıdan önemli olan yerlerden biridir. Batıda okul ve okul çevresi güvenliği ile ilgili yapılmış olan çalışmalar 1900'lü yıllarda başlamıştır. Yapılan istatistiki araştırmalara göre ülkemizde 17 milyon 559 bin 989 kişi örgün eğitimden yararlanmaktadır. Bu yüksek öğrenci sayısı göz önüne alındığında öğrenci gençlerin okul ve çevresindeki tehditlere daha kolay maruz kaldıkları söylenebilir (Bright,1991: 32 akt. Güçer, 2012: 341, 342).

Mulvey ve Cauffman'ın (2001) yapmış oldukları araştırmada, şiddet unsurunun fazla olduğu mahallelerde ve çevrelerde yaşayan gençlerin bu davranışlarını okula taşıdıkları tespit edilmiştir. Baker (1998) ise yaşanılan çevreden okula aktarılan bu şiddet davranışlarının okulun sosyal iklimini olumsuz yönde etkilediğini ifade etmiştir (Akt. Yıldız & Sümer, 2010: 162).

Öte yandan konuyu Hirschi'nin sosyal bağ teorisine göre ele aldığımızda, okul kişiyi yaşadığı topluma bağlayan en önemli toplumsal kurumlar arasında yer alır. Okul, yaşama yeni dâhil olan kişinin toplumsal kuralları ve değerleri öğrendiği, öğretmeler ve

yeni arkadaşlar yoluyla topluma bağlandığı önemli bir kurumdur. Hirschi'ye göre bu bağlılık kişi üzerinde denetim işlevi görerek onun toplumsal değerlere ve ilişkilere zarar vermesini önlemektedir (İçli, 2007: 126 akt. Dolu, 2012: 275). Bu durumda eğitimini yarıda bırakmış veya hayatında hiç okula gitmemiş olan gençlerin, toplumla bağları zayıflamış olduğundan suç davranışı gösterme olasılıklarının fazla olduğu söylenebilir.

Genel bir ifadeyle, gencin sosyalleşmesi önce ailesinde başlamakta, yaşadığı çevrenin ve arkadaş ortamının da etkisiyle şekillenmektedir. Bu süreçte birey ailesinden, arkadaşlarından, çevresinden ve okulundan etkilenmekte ve onlardan öğrendiği deneyimlerle suç davranışı geliştirebilmektedir. Dolayısıyla gençleri suç davranışından koruyabilecek en önemli görev ebeveynlere düşmektedir.

Aile bireylerin sosyalleşme sürecinde diğer birimlere göre çok daha fazla etkilidir. Bireylerin anne ve babalarıyla ilişkileri ömür boyu sürerken, diğer birimlerle olan ilişkileri yaşamının sadece belirli bir dönemini etkilemektedir (Güçlü & Akbaş, 2016: 183).

Sonuç itibariyle aile, çocuğun bir tek fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamakla kalmaz onun; ekonomik, psikolojik ve sosyal yönden gelişiminde de katkıda bulunur (Mangır ve Silleli, 1987: 14). "Bu nedenle her toplum kendini meydana getiren birimlerin yani ailelerin sağlığını önemser, onu koruyacak önlemler alır. Aile sorunlarıyla uğraşma, toplum sorunlarıyla uğraşmak demektir" (Arı, 1995: 302 akt. Nair, 2015: 128).

3. BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemine ilişkin olarak, araştırma modeli, evren ve örneklemi, veriler ve toplanması, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması, uygulamada karşılaşılan güçlükler ve etik sorunlar ile süre ve olanaklara yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Niteliksel araştırmalar ne nerede ve ne kadar gibi soruları açıklamaya yarayan niceliksel çalışmaların aksine neden ve nasıl gibi soruların cevaplanmasında kullanılan bir araştırma yöntemidir (Sandelowski, 2004: 893 akt. Şavran, 2012: 69).

Mason, niteliksel araştırma yöntemlerinin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır;

> "1. Büyük ölçüde informel bir şekilde ve resmi cevap formatında değildir.
> 2. Bu görüşmeler yapılaşmış bir soru formuna sahip değildir.
> 3. Veriler etkileşim yoluyla elde edildiği iddiası geçerlidir çünkü hem görüşülenler hem de görüşme sürecinin kendisi veri kaynağıdır" (Akt. Kuş, 2009: 102).

Niteliksel araştırma teknikleri, derinlemesine görüşme ve odak grup görüşmeleri olarak iki farklı şekilde araştırmacılar tarafından uygulanan bir yöntemdir. Nitel görüşmelerin en önemli özelliği, katılımcıların kendi gözünden dünyayı nasıl gördüklerini açıklayabilmesidir. Bu araştırma kapsamında kullanılan derinlemesine görüşme tekniğine ilişkin özellikleri Akşit (2010) şu şekilde sıralamıştır;

> "1. Açık uçlu sorular sorulur, dinlenir ve not tutulur, cevaplar kaydedilir; ek sorular sorularak, o konu ile ilgili ayrıntılı bilgi alınır.
> 2. Rehber bir görüşme formu ile yapılan görüşmenin görüşme formunda soruların ardıllığı önemlidir. Tüm soruların kapsandığından emin olmak gerekir. Zamanın etkin biçimde kullanılması için olanak sağlar. Sorular herkese aynı derinlikte sorulmalıdır. Görüşme sürecinde ortaya çıkartılması planlanan veriler için oluşturulan, soru veya başlıkların bir listesinin çıkartılması (rehber form) gerekir. Yapılandırılmış formlarla yapılan görüşmelerin çerçevesi ve sınırları belirli olacağından toplanabilecek değişik bilgilerin önüne geçilmiş olması kısıtını barındırır.

3. Temel olarak bir grup insandan aynı sorularla belirli bir sistematik düzen içinde bilgi toplanabilmesini olanaklı kılar. Aslında, görüşme formu, görüşmecinin bu formda yer alan konu başlıkları ve alanları hakkında sorular üretmesine yardımcı olacak bir araçtır" (Akt. Ekşi, 2016: 82).

Nitel araştırmanın amacı; nicel araştırmada kullanılan anket gibi yöntemlerle açıklanması güç olan sosyal gerçekliği ortaya çıkartmaktır. Denetimli serbestliğe tabi tutulan gençlerin suç işleme nedenlerini ve sistem hakkındaki görüşlerini derinlemesine görüşme dışında başka bir yöntem kullanarak algılamak mümkün gözükmemektedir.

Görüşmelerde katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, aile yapıları, arkadaş ilişkileri ve yaşadıkları çevre üzerine konuşulduktan sonra "denetimli serbestlik sistemini" nasıl değerlendirdikleri üzerinde durulmuş ve her bir görüşme katılımcı ile baş başa gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte denetime tabi tutulanların birbirleriyle yaptıkları sohbetlerin daha samimi olacağı düşüncesiyle, "Denetimli Serbestlik Müdürlüğü" çevresinde geçirdikleri boş vakitlerde kahve molalarına çıkılmış ve birbirleri ile paylaştıkları görüşlerine kulak misafiri olunarak tanıklık edilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul il sınırları içerisinde herhangi bir suçtan dolayı denetimli serbestliğe tabi tutulan kişiler oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise "İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde" denetime tabi tutulan 18-30 yaş arası 60 kişi oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini oluşturacak olan katılımcıların sahip olması gereken ölçütler şu şekildedir;

1. 18-30 yaş aralığında olmak,

2. Görüşme için gönüllü olmak,

3. Halen denetimli serbestliğe tabi tutuluyor olmak.

3.3. Veriler ve Toplanması

Araştırmada, niteliksel araştırma yöntemi olan derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Bu kapsamda "Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde" bulunan 60 kişi ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir.

Görüşmelerde araştırmacı kendini tanıtarak, araştırmanın amacı ve konusu hakkında katılımcılara bilgiler vererek olumlu yanıt aldıktan sonra görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde ses ve görüntü kaydı alınmamış ve katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuştur.

3.4. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Araştırma konusunun belirlenmesinin ardından tez danışmanı ile beraber görüşme çerçevesi oluşturulmuştur. "Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde" görüşme yapılabilmesi amacıyla "Adalet Bakanlığı'ndan" 6 aylık izin süresi alınmıştır (Bkz: EK 4).

6 aylık süre içerisinde herhangi bir suç nedeniyle "İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde" bulunan 18-30 yaş arası 60 kişi ile derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Görüşmeler sırasında ses ve kamera kaydı alınmamıştır.

Görüşmeler yapıldıktan sonra her bir görüşmenin veri analizi yapılmıştır. Derinlemesine görüşmeler 30 dakika ile 1 saat arası sürmüştür. Tüm görüşmeler ve analizler tamamlandıktan sonra araştırmanın bulguları oluşturulmuş ve ardından araştırma kapsamında elde edilen veriler diğer araştırma sonuçlarıyla tartışılmıştır.

Araştırmada veriler, derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Her bir görüşmenin başında araştırmacı kendisini tanıtmış, araştırmanın konusu ve amacı hakkında katılımcılara bilgi vermiştir. Daha sonra görüşmeyi kabul eden katılımcılara 15 sorudan oluşan çerçeve soruları yöneltilmiştir (Bkz: EK 1).

Görüşmeler tamamlandıktan sonra bulgular özetlenmiş ve katılımcıların kişisel bilgilerine ait tablo oluşturulmuştur (Bkz: EK 2). Tüm görüşmelerin veri analizi yapıldıktan sonra katılımcılara ait sözler referans verilerek kullanılmış ve bu şekilde araştırmanın bulguları oluşturulmuştur.

3.5. Uygulamada Karşılaşılan Güçlükler ve Etik Sorunlar

Derinlemesine görüşmelerde bazı katılımcılar araştırmayı yapanın denetim sisteminin bir çalışanı olarak değerlendirmiş, kişisel bilgilerinin ve araştırma kapsamında verdikleri cevapların resmi kurumlara iletileceğini düşünmüşlerdir. Bu

nedenle derinlemesine görüşmeler öncesi katılımcılara konu ve uygulama hakkında bilgi verilmiş, araştırmacının tamamen kurum dışı bir araştırma projesi için orada olduğu ve kişisel bilgilerinin gizli tutulacağı açıklanmış ve katılımcıların düşüncelerini rahat bir şekilde ifade etmeleri sağlanmıştır.

Görüşmelerde karşılaşılan diğer bir güçlük ise bazı uyuşturucu madde bağımlısı katılımcıların maddenin etkisi altında olmaları, derinlemesine görüşmelerin gerçekleştirilmesini zorlaştırmıştır.

3.6. Süre ve Olanaklar

Bu araştırma, "Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğü'nün" uygun gördüğü tarihler içerisinde 27.03.2017-27.09.2017 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

4. BÖLÜM: BULGULAR

Araştırmanın verileri "İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde" 27.03.2017 - 27.09.2017 tarihleri arasında herhangi bir suç isnadıyla bulunan 18-30 yaş arası toplam 60 kişi ile "derinlemesine görüşme tekniği" kullanılarak toplanmıştır.

"İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde" yapılan niteliksel araştırmanın sonuçları, denetimli serbestliğe tabi tutulan tüm katılımcıları genellememekle birlikte, araştırmada genç katılımcılar hakkında önemli bilgilere ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında ilk olarak katılımcılara ait sosyo-demografik bilgilere yer verilmiştir. Sonrasında genç katılımcıların aile yapılarına ve ebeveynlerinin sosyo-demografik özelliklerine değinilmiştir. Araştırmanın devamında ise, katılımcıların yaşadıkları çevrenin özellikleri, arkadaş ilişkileri, suç türleri, suç işledikten sonra yaşadıkları ve denetimli serbestlik hakkındaki düşünceleri ele alınmıştır. En son katılımcıların gelecekle ilgili planlarına dair bilgilere yer verilmiş ve araştırmanın bulgular bölümü tamamlanmıştır. Bununla birlikte katılımcılar tarafından söylenen sözler, aynen ağızlarından çıktığı gibi ve kod numarası verilerek yer almaktadır.

Etik sorumluluğun bir parçası olarak, görüşme yapılan 60 katılımcıya araştırmanın içeriğinin ve amacının ne olduğuna ilişkin açıklayıcı bilgiler verilmiş, katılımcıların soruları yanıtlanmaya çalışılmıştır. Derinlemesine görüşmeler 30 dakika - 1 saat arası sürmüş olup ses ve görüntü kaydı alınmamıştır. Ayrıca katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuştur.

4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcılara ilişkin bulgular cinsiyet, yaş, medeni durum, varsa çocuk sayısı, eğitim durumları, meslekleri ve doğdukları yer olarak incelenmiştir. Katılımcılara ilişkin verileri gösterir 1 no'lu tablo aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo Demografik Özellikleri

Katılımcıların özellikleri		**Sayı**
Cinsiyet	Kadın	5
	Erkek	55
	Toplam	**60**
Yaş	18 ve daha az	0
	19-22	23
	23-26	12
	27-30	25
	30+	0
	Toplam	**60**
Medeni Durum	Evli	13
	Bekâr	41
	Boşanmış	6
	Toplam	**60**
Çocuk Durumu	Yok	41
	1	7
	2-3	11
	4-5	1
	Toplam	**60**
Doğum Yerleri		
Marmara Bölgesi (İstanbul, Lüleburgaz)		31
Doğu Anadolu Bölgesi (Ağrı, Bitlis, Ardahan, Muş, Bingöl, Kars,		10

Erzurum, Van)		
Karadeniz Bölgesi (Zonguldak, Tokat, Gümüşhane, Ordu, Trabzon, Samsun, Rize)		8
Güneydoğu Anadolu Bölgesi (Gaziantep, Mardin, Diyarbakır, Şanlıurfa)		4
Akdeniz Bölgesi (Antalya, Adana, Osmaniye)		3
Ege Bölgesi (İzmir, Afyon)		2
İç Anadolu Bölgesi (Yozgat, Ankara)		2
	Toplam	**60**
Eğitim	İlkokul mezunu	9
	İlkokul terk	5
	Ortaokul mezunu	10
	Ortaokul terk	2
	Lise mezunu	7
	Lise terk	15
	Üniversite mezunu	0
	Üniversite terk	2
	Öğrenci	5
	Hiç okula gitmeyenler	5
	Toplam	**60**
Mesleki Durum	Çalışıyor	46
	İşsiz	9
	Öğrenci	5
	Toplam	**60**

4.1.1. Cinsiyet Dağılımı

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere fikirlerine, deneyimlerine başvurulan 60 katılımcının 55'i erkek, 5'i kadındır. Bu araştırma kapsamında denetime tabi tutulan erkek katılımcıların sayısının kadınlara göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

4.1.2. Yaş Dağılımı

Katılımcıların 25'nin 27-30, 22'sinin 19-22, 13'ünün 23-26 yaş aralığında olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 1). Katılımcılar arasında en fazla suç işleyenlerin ise 27-30 yaş aralığındaki kişiler olduğu tespit edilmiştir.

Bu araştırma doğrultusunda; 27-30 yaş aralığında olan 25 katılımcının 7'sinin hırsızlık, 7'sinin yaralama, 6'sının uyuşturucu kullanma ve 5'inin dolandırıcılık,

23-26 yaş aralığında olan 12 katılımcının, 7'sinin uyuşturucu kullanma, 4'ünün yaralama ve 1'inin hırsızlık,

19-22 yaş aralığında olan 23 katılımcının ise, 20'sinin uyuşturucu kullanma, 2'sinin hırsızlık ve 1'nin yaralama suçundan denetime tabi tutulduğu belirlenmiştir.

Bu araştırma kapsamında, özellikle genç katılımcıların madde bağımlılığı nedeniyle denetime tabi tutuldukları tespit edilmiştir. İkinci sırada ise yaralama, üçüncü sırada hırsızlık, dördüncü sırada ise dolandırıcılık suçları yer almaktadır.

4.1.3. Medeni Durum ve Çocuk Sayısı

Araştırmaya katılan gençlerin 41'i bekâr, 13'ü evlidir. Katılımcıların 6'sı boşanmıştır. 11'i 2-3, 7'si 1 ve 1'i 4-5 çocuğa sahiptir. Genç katılımcıların 41'inin çocuk sahibi olmadığı görülmektedir (Bkz. Tablo 1). Evli olan katılımcıların en fazla hırsızlık, bekârların uyuşturucu kullanma, boşanmış olanların ise hırsızlık suçundan denetime tabi tutuldukları tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında evli olan katılımcıların tamamı severek evlendiklerini şu sözlerle belirtmişlerdir:

> *"Severek evlendik, mutluyuz Allah'a şükürler olsun"*(1).
>
> *"Aynı mahalle oturuyorduk eşimle. Birbirimizi gördük sevdik evlendik. Mutluyuz çok şükür"*(23).

"Eşim kendi köylüm, isteyerek, severek evlendik"(28).

Katılımcılardan biri görücü usulü ile evlendiğini ve 2 yıl sonra boşandığını şu sözlerle ifade etmiştir:

> *"Görücü usulüyle evlendim ben. Annemin arkadaşının kızıydı. Bende askerden dönmüştüm artık evleneyim dedim, hem hayatım düzene girer hem de yaş geçmeden çoluk çocuğa karışırım dedim. Boşandık 2 yıl sonra anlaşamadık. Şimdide yaralamadan buradayım ben. Eski eşimin abisini yaraladım"*(41).

Katılımcılardan biri, eşinin ailesinin kendisi ile evlenmesine izin vermediğini ve kaçarak evlenmek zorunda kaldıklarını şu sözlerle belirtmiştir:

> *"Sokaktaydım, pisliğin içinde. Eşimle tanışıyordum zaten 3 senelik bir konuşmuşluğum vardı. Eşimin ailesi evlenmemizi istemedi. Bende yaşı dolunca kaçırdım. 18'den gün aldığında iki gün bile durmadık kaçarak, severek evlendik"*(12).

Bekâr katılımcılar ise evlenmek istediklerini ancak neden evlenemediklerini şu sözlerle belirtmişlerdir:

> *"Evlenmek isterim de önce şu dertlerden kurtulmam gerek. Denetimlinin bitmesi gerek yani. Yoksa kim verir kız böyle adama. Ben baba olsam vermem. Derim bu niye denetimli de adam mı öldürmüş, kız mı kaçırmış ne yapmış derim kafamı kurcalar yani. Kimse bilmiyor ki denetimli serbestliğin ne olduğunu"*(3).

> *"Başım beladan kurtulmadı ki evlenme yoluna gireyim. Hep cezaevi ya da denetimli işte. Çok kız arkadaşım oldu ama bir hayatımı düzene sokup evlenemedim"*(9).

> *"Haytalıktan evlenmeye vakit mi kaldı abla. Hem zaten benim çevremde ki kızlarda hep suçun içindeler onlardan ev hanımı olmaz. Evlenmek istesem de çevremde düzgün insan yok ki seçip evleneyim"*(24).

"Bana kim kız versin? Denetimliye gelen adama kız mı veririler. Kız arkadaşım çok oldu önceden ama şuan yok. Evlilik çok başka bir şey flörtleşmek gibi değil. Önce sabit bir işimin olması gerek. Evlilik için önce maddi durumu düzeltmem gerek. Düğün yapmak bile para. Şimdi evlensem eşime ben denetimliye mi gidiyorum diyeceğim? Kız 3 günde bırakır beni. Buraya gelmem her şeyime engel oluyor. İşe bile giremiyorum buraya gelen adama iş mi verirler?"(22).

"Abla benim gibi adama kız verirler mi sence? İşimi tam oturtamadım. Hem daha askerliğim var. Birde burası var. Kız arkadaşımda yok zaten şuanda. Varda hepsi normal arkadaşlarım. Evleneceğim kızı zaten kendi çevremden seçmem. Belki görücü usulü evlenebilirim. Annem bulur bana evlenilecek bir kız o zamanlar gelsin de"(20).

Evlenmek isteyen katılımcılar, cezaevi ve denetimli serbestlik gibi süreçlerin evlenmelerine engel olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar evlenmemiş olsalar da kız arkadaşlarının olduğunu, ancak onlarında kendileri gibi suç işleyen kişiler olduklarını ve evliliğe uygun olmadıklarını belirtmişlerdir.

4.1.4. Çocuklarının Eğitim Durumu

Katılımcıların eğitim bilgileri analiz edildiğinde, kendilerinin eğitim seviyelerinin düşük olduğu, ancak çocuklarının eğitimiyle ilgili olumlu düşüncelere sahip oldukları görülmektedir:

"Kızım şuanda okuyor. En küçük oğlum daha okula başlamadı. İkisini de elimden geldiğince okutacağım. Okusunlar devlete millete hayırlı çocuklar olsunlar. Onlar bizim gibi olmasınlar"(1).

"Bir tane var çok ufak daha okula gitmiyor, bir tanesi de yolda gelir inşallah. Okurlarsa niye okutmayayım. Maddi durumum el verdiğince okuturum. Yeter ki istesinler. Babaları gibi olmasınlar"(2).

"İki kızım var. İkisi de ilkokuldalar. Okumak isterlerse sonuna kadar okuturum. Okumaya karşı değiliz ki biz. Biz okuyamadık keşke onlar sonuna kadar okusalar çok isterim. Ben okuyamadığım için içimde uhte kaldı bazı

şeyler neden istemeyeyim çocuklarım bir doktor bir mühendis olsun. Keşke okusalar gurur duyarım"(55).

"Ben okuyamadım. Durumumuz el vermedi o zamanlar okumaya. Şimdi çocuklarımı okutuyorum ama. Onlar okusunlar doktor, öğretmen olsunlar mesela çok gurur duyarım"(38).

Bu araştırma kapsamında, evli ve çocuk sahibi olmanın bireylere sorumluluk kazandırdığı ve suçu önlemede etkili bir faktör olduğu düşüncesiyle katılımcıların medeni durumları, çocuk sahibi olup olmadıkları ve çocuk sayıları irdelenmiştir. Ancak bu araştırmanın örneklemi denetime tabi tutulan gençleri kapsadığından ve 41'inin bekâr ve çocuk sahibi olmamasından ötürü, bu gençlerin aile yapıları, arkadaş ortamları ve yaşadıkları çevreye ilişkin verilerin daha fazla önem arz ettiği görülmektedir.

4.1.5. Doğum Yerleri

Tablo 1'de görüldüğü üzere; katılımcıların yarısından fazlası İstanbul'da doğmuştur. Görüşülen 2 katılımcı "İç Anadolu Bölgesi", 10'u "Doğu Anadolu Bölgesi", 8'i "Karadeniz Bölgesi", 4'ü "Güneydoğu Anadolu Bölgesi", 3'ü "Akdeniz Bölgesi" ve 2'si "Ege Bölgesi" doğumludur.

Öte yandan katılımcıların 49'unun bir ilçede, 11'inin ise köyde doğduğu görülmektedir (Bkz. EK 2).

4.1.6. Katılımcıların Yaşamakta Oldukları İller

Katılımcıların 59'u İstanbul, 1'i ise Ankara'da yaşamaktadır.

Katılımcılardan biri, Ankara'da yaşadığını ve çok izlenen bir dizide oyuncu olduğunu belirterek, yaşadığı yerde bu olayın duyulmasını istemediği için İstanbul'da denetimli serbestliğe gelmeyi tercih ettiğini şu sözlerle belirtmiştir:

"Ben bir dizide oynuyorum şuanda. Çokta izlenen bir dizi kesin bilirsiniz. Şimdi bu olay duyulsa benim bütün kariyerim yerle bir olur. Aslında İstanbul'da yaşamıyorum ben ailem ve çevrem duymasın diye İstanbul'da denetime gelmeyi tercih ettim. Ankara'da benim bütün akrabalarım ve

çevrem. Burada abim yaşıyor onun adresini verdim ki burada ki denetimliye göndersinler beni diye"(11).

4.1.7. Katılımcıların Birlikte Yaşadıkları Kişiler

Katılımcıların 32'si anne-babası ile birlikte yaşamaktadır. Tek başına yaşayan katılımcıların sayısı 15'dir. Evli katılımcıların 12'si eş ve çocukları ile birlikte yaşadıklarını, 1'i ise eşinin ailesiyle birlikte yaşadıklarını belirtmiştir. Bu durumda katılımcıların çoğunluğunun çekirdek aile yapısına sahip olduğu görülmektedir.

4.1.8. Öğrenim Düzeyi

Tablo 1'de görüldüğü üzere, katılımcıların 9'u ilkokul mezunu, 5'i ilkokul terk, 10'u ortaokul mezunu, 2'si ortaokul terk, 7'si lise mezunu, 15'i lise terk, 2'si üniversite terk, 5'i öğrenci ve 5'i hiç okula gitmemiştir. Katılımcılar arasında üniversite mezunu bulunmamaktadır.

Katılımcılar arasında yaşadıkları yoksulluk nedeniyle eğitimine devam edemediğini belirtenler durumlarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Babam annem benim cahillerdi, ikisi de okuma yazma bilmeyen insanlardı. Babam kömür istasyonunda kaçak olarak kömür satıyordu. Annem de zaten demir hurdasına çıkardı. 12 yaşına kadar böyle devam ettik Zonguldak'ta. 12 yaşından sonra İstanbul hayatımız başladı. Ailecek İstanbul'da da selpak mendil, kalem falan sataraktan geçim sağlamaya başladık. Çocukken hep sokaklardaydım mecbur çalışıyordum para kazanmak için ondan okuyamadım"(1).

"Okuyamadım neden dersen eğer babamın durumu yoktu okutacak bizi. Sanayiye verdi iş güç sahibi olalım elimiz ekmek tutsun diye. Üç beş kuruşa sabahtan akşama kadar çalışıyordum sanayide"(20).

"Ailemin durumu yoktu ki hiç okutacak. Zaten 7 kardeşiz hangi birimizi okutsunlar. Babam fabrikada işçiydi, annem ev hanımıydı. Babamın aldığı para 9 kişilik aileye yeter mi hiç. Bizde çocuk yaştan beri çalışıyoruz işte" (51).

"Durumumuz yoktu ki okuyalım. Aptal değiliz çok şükür. Okula gitmek bile para. Bunun çantası var, kalemi var, kitabı var. Nasıl alacaktı babamız bize bunları eline geçen iki kuruş parayla. O yaşlarda su satıyordum ben aileme yardım etmek için"(29).

"Ben ortaokuldan sonra bıraktım. İş hayatına atıldım. Okumak mı önemli para kazanmak mı önemli dedim çalışmayı seçtim. Ailemin durumu da vasat zaten. Kendi paramı kazanmayı seçtim bende. Hem liseyi okusaydım diyelim üniversite yine okuyamazdım ki. Para gerekli üniversite için"(22).

Yoksulluk nedeniyle okulu bırakmak zorunda kalan katılımcılar, hayatlarını idame ettirebilmek için vasıfsız işlerde oldukça düşük ücretlerle çalışmaya başladıklarını belirtmişlerdir.

Öte yandan babası hırsızlık suçundan cezaevine giren katılımcılar, babalarının kötü imajı nedeniyle yaşadıkları şehirden göç etmek zorunda kaldıklarını, bu nedenle de eğitimlerine devam edemediklerini şu sözlerle belirtmişlerdir:

"Babamın durumu hiç iyi değildi. Memlekette birde hırsızlık olayına falan karışınca insanların bize bakış açısı değişti tabi. Bizde İstanbul'a yerleştik. Buraya gelince de fakirlik çektik. Babam iş güç peşindeydi hep. Burada da bir sürü olaya karıştı babam kendisinin sabıkası çoktur. İstanbul'a gelince okulu da bıraktım zaten daha da okumadım. Buraya gelince tüm düzenim bozuldu"(51).

"Babam adam öldürdü cezaevine girdi benim. O ara bıraktım okulu. Taşındık zaten sonra İzmir'den İstanbul'a geldik. Babamda cezaevinden çıktıktan sonra vefat etti. Babamın cezaevine girmesi kötü oldu yani. Tepe taklak etti bizi ailecek"(32).

Katılımcılar arasında ekonomik nedenlerden dolayı okulu bırakanlar, babaları tarafından okuldan alınmalarını şu sözlerle belirtmişlerdir:

"Okuyamadık biz abla. Babam ilkokuldan sonra aldı beni okuldan. Çok üzüldüm o dönem, çok ağladım. Durumumuz hiç yoktu okuyacak. Çalışmam gerekiyordu"(7).

"Ben okumak istedim de babam dedi okuyacaksın da ne yapacaksın. Para yok diye aldı beni okuldan. Ortaokul da bıraktım okulu sonrada iş güç hayatı başladı işte"(3).

"Ben öğretmen olmak istiyordum. Matematik dersim çok iyiydi mesela. Ama babam dedi yeter artık bu kadar artık çalış para kazan dedi aldı beni okuldan. Okusaydım çok iyi bir matematik hocası olurdum belki de"(30).

"Benim derslerim iyiydi. Babam çalışmamı istedi. Eve katkıda bulunmam için parasal yönden bıraktırdı bana okulu. Hocam vardı bir tane. Eve geldi dedi bu çocuk okusun dersleri iyi dedi babama hatta. Ama olmadı işte kısmet değilmiş"(1).

Katılımcılar genellikle okul arkadaşlarının suç işleyen, uyuşturucu kullanan kişiler olduklarını, bu durumun eğitimlerini olumsuz yönde etkilediğini şu sözlerle belirtmişler:

"Okula gitmedim uyuşturucudan sonra ilgilenemedim derslerle. Aileme de dedim boşuna benimle uğraşmayın masrafa gerek yok dedim lisede bıraktım. Okul arkadaşlarım da kullanıyordu uyuşturucu okuldan kaçıp takılıyorduk işte. Arkadaş çevremden dolayı bıraktım okulu zaten. Onlarda okuyamadılar benim gibi"(37).

"Orta sona kadar iyiydi. Lise de bozuldu bende bıraktım. O ara okuldan arkadaşlarla uyuşturucuya merak sardık sonrada derslerle, okulla bağım koptu"(56).

"Ben bir ara okul değiştirdim. Zaten ne olduysa o ara oldu. O okul biraz suçlu çocukların olduğu bir okuldu. Bende onların arasına girince ben başladım okuldan kaçmaya, uyuşturucu kullanmaya. Sonrada bıraktım zaten okumayı"(60).

"O dönem arkadaşlarım çok haylaz çocuklardı. Hepsi de benim gibi maddi gücü yerinde olmayan çocuklardı. Bizde özeniyorduk tabi bazı şeylere. Hadi gidelim bakkaldan şunu çalalım diyorduk gidip çalıyorduk. Okuldan kaçıp

haylazlık ediyorduk. Bende onlara uydum biraz. Ondan okuyamadım bıraktım okula gitmeyi. Sonra iyice başımız beladan kurtulmaz oldu"(24).

"Önceden okul hayatım iyiydi de biz bir dönem taşındık. O ara arkadaş ortamımda değişti. Onlar biraz serseri çocuklardı. Beni de etkilediklerini düşünüyorum. Çünkü onlarla tanıştıktan sonra hiç okula gitmemeye başladım. Onlarda gitmiyorlardı çünkü"(26).

Araştırmaya katılanlar arasında hiç okula gitmediğini belirtenler, ebeveynlerinin düşük eğitim seviyesine sahip olmaları nedeniyle okumak istemediklerini, şayet eğitimli bir anne-babaya sahip olsalardı onları örnek alarak belki de şuan okumuş birer birey olacaklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Eğitim hayatım sıfır, hiç gitmedim ki okula. İstemedim hiç gitmek. Kimse demedi sen okula gitme etme diye. Ben istemedim içimden gelmedi okumak. Ailemde bir şey demedi. Onlarında okumuşluğu yok zaten. Belki de ondan bende okula gitmek istemedim"(36).

"Hiç okula gitmedim ki. Ailemde de okuma yazma bilen yoktu onlardan kaynaklanan bir şey olabilir. Okumuş biri olsaydı evde belki görür örnek alırdım ama yoktu. Okula git diye teşvik eden biri de olmadı ailede beni. Annem babam çok cahil insanlardı. Ekmeğimizin peşindeydik o dönem. Belki de ondan okutmamışlardır bilemiyorum. İsterdim ama en azından bir ilkokulu bitirmeyi. Okumuş bir ailem olsaydı belki liseyi bile okurdum"(32).

"Anne baba okumamış etmemiş insanlar. Sende onları örnek alıyorsun tabi. O zamanlar diyorsun babam okula gitmemiş ben niye gideyim. Örnek oluyor sana ama kötü örnek. Şimdi ben okulu bıraktım. Benim çocuğum beni örnek almasın diye diyorum bak ben okumadım böyle oldum. Sakın beni örnek alma diyorum. Hep nasihat veriyorum. Bize veren olmadı işte"(25).

"O zamanlar bizi yönlendiren olmadı ki. Okula giden abimiz ablamız da yoktu. En büyük çocuk bendim evde. Bakıp da örnek alacağımız kimse yoktu yani bizim. Annemle babam zaten okul görmemiş insanlar garibanlar. Bizde

onların peşinden gittik işte. Biri okumuş olaydı evde bize yardımcı olurdu"(39).

"Bizim sülalenin en eğitimlisi ortaokul mezunu. O da erkek kardeşim. Annem babam cahil insanlar ama okuma yazmaları var. E böyle olunca da bizlerde okumadık. Şimdi bazen küçük bir oğlum var diyor işte baba sende okumamışın bende bırakacağım diyor. Kızıyorum ona. Bize de zamanında kızan eden olsaydı bizde devam ederdik okula. Aileden gelen bir şey bunlar hep. Aile çok önemli bu konularda. Çocuk örnek alıyor çünkü"(28).

4.1.9. Mesleki Durum

Tablo 1'de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan gençlerin 46'sı çalışmakta, 9'u işsiz, 5'i ise eğitimine devam etmektedir. Çalışan katılımcılar düzenli bir işte çalışmadıklarını, sürekli iş değişikliği yaptıklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla düzensiz, gündelik, geçici, düşük ücretli çalışma koşulları bireylerin sosyal güvencelerden yoksun kalmalarına neden olmaktadır.

Katılımcıların meslek durumları incelediğinde, şoförlük yaptığını belirtenlerin sayısının fazla olduğu görülmektedir. İkinci sırada ise serbest meslek yer almaktadır (Bkz. EK 2).

"Şuan taksi şoförlüğü yapıyorum. Daha önce yedek parçacı da çalıştım fabrikada. Uzun süre çalışmasam da çalıştım yine de. Berberde çalıştım ufakken de"(3).

"Teknik servis, garsonluk yaptım, babam inşaatta çalışıyor usta ona yardımcı olmak amacıyla oraya gidiyorum o kadar"(13).

"Çaycılık yaptım, plaj garsonluğu da yaptım, telefon tamirciliği zaten kendi mesleğim"(30).

"Geçici olarak şoförlük yapıyorum taksi şoförüyüm. Ondan önce telefon aksesuar dükkânı var arkadaşın onun yanında çalıştım"(57).

"Serbest çalışıyorum ben abla. Yaptığım tek bir iş yok yani. Denetimliden sonra kendime sigortalı bir iş bulacağım Allah izin verirse. Böyle çok zor oluyor çünkü. Hiçbir garantin yok"(40).

Araştırmaya katılanların 9'unun işsiz oldukları görülmektedir (Bkz. Tablo 1). İşsiz olan katılımcılar kendilerine kamuya yararlı bir işte ücretsiz çalışma cezasının verildiğini şu sözlerle belirtmişlerdir:

"Hediyelik eşyada, ambalajda, inşaatta çalıştım ama şuan çalışmıyorum. Burada paspas yapıyorum tüm gün"(4).

"Şuan çalışmıyorum açık cezaevinde çalıştım. Ondan öncede bir iş hayatım olmadı. Şimdi burada çalışıyorum maaşsız çalıştırıyorlar ama"(32).

"Şuan çalışmıyorum önceden çiçek sattım ayrıca inşaatta da çalıştım. Ben şahsen boş bir insan değilim. Burada çalışmak zorunda olmasam gider para kazanacağım bir işte çalışırım"(36).

"Hurdacılık yaptım babamla beraber şuan çalışmıyorum burada tuvalet temizliyoruz, paspas yapıyoruz"(51).

"İşimiz yok diye bize kamu cezası verdiler. Ne faydası var şimdi bana burada çalışmanın?"(33).

"Sigortalı işim olmadığından kamu da çalışma cezası verdiler bana. Burada koridorda boş boş dikiliyorum işte yaptığım bir şey yok. Maaş da verdikleri yok zaten"(50).

Katılımcılar arasından 37 kişi çocuk yaştan beri çalıştığını belirtmiş, okumak yerine aileleri tarafından iş hayatına yönlendirildiklerini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Küçükken babamın zoruyla hayvan otlatırdım memlekette. Şimdi burada benzin istasyonunda çalışıyorum. Okusaydım belki de bu hallere düşmezdim"(58).

"Eğitim hayatım kısa sürdü. Okulu bırakınca ticaretle uğraşmaya başladım. Baba mesleğini sürdürdüm yani. Babam da okulu bırakmama bir şey demedi. Sevindi hatta beraber çalışacağız diye"(5).

"13 yaşından beri hep sanayi de oto tamiri işi yaptım. Para olmayınca çalışmak zorundasın. Aileden kimse de okula niye gitmiyorsun demedi. Paraları yoktu ki okutacak. Hem iş hayatına yönlendirdiler bizi açta açıkta kalmayalım bir meslek öğrenelim diye"(28).

"Benim ailem okumamı pek istemiyordu zaten. Erken yaşta çalışsın iş hayatını öğrensin istediler. Bence de iyi ettiler. Şimdi bir sürü üniversite mezunu adam işsiz geziyor. Ben ortaokul mezunuyum ama işim var çok şükür. Şimdi bir bakıyorsun ilkokul, ortaokul mezunu adam üniversite mezunlarına iş veriyor. Patronlar hep böyle artık öyle çok fazla okuyan adamlar değiller yani"(40).

"Ben baştan okumak istiyordum aslında. Sonra babam dedi bırak okulu çalış artık. Para daha önemli bu hayatta dedi. Bende istemedim okumayı bıraktım okula gitmeyi. Çocuk yaşta başladım çalışmaya. O zamandan beridir de hala çalışıyorum çok şükür"(26).

4.2. Katılımcıların Aile Yapılarına İlişkin Bulgular

Aile yapısına ilişkin sorunları; ekonomik yetersizlikler, anne ve babanın düşük eğitim seviyesi, aile içinde yaşanan şiddet, ailenin boşanma, ölüm gibi nedenlerden dolayı parçalanması, ailede uyuşturucu madde ve alkol kullanımı ve ailede suçlu kişilerin varlığı şeklinde açıklayabiliriz.

4.2.1. Ailenin Sosyo-Ekonomik Durumuna İlişkin Bulgular

4.2.1.1. Katılımcıların Annelerinin Meslek Durumları

Katılımcıların 50'sinin annesi ev hanımı, 8 katılımcının annesi temizlikçi, 2 katılımcının annesi ise bulaşıkçıdır.

"Annem ev hanımı. Hiç çalışmışlığı yok"(6).

"Annem bulaşıkçı. Yemek yenen bir yerde bulaşıkçılık yapıyor"(25).

"Annem ben bildim bileli evlere temizliğe gidiyor. Başka da bir işte çalışmışlığı yok"(26).

"Annemin okuryazarlığı bile yok. İstese de kim iş verir ona zaten. Ev hanımı, ev işleriyle ilgileniyor"(22).

4.2.1.2. Katılımcıların Babalarının Meslek Durumları

Katılımcılardan 42'si babasının serbest çalıştığını belirtmiştir. 3 katılımcı babasının işçi olarak çalıştığını söylemiştir. 3 katılımcının babası esnaftır. 2 katılımcının babası ise çiftçilik yapmaktadır.

"Babam bir fabrikada işçi olarak çalışıyor"(15).

"Babam inşaatlarda çalışıyor"(9).

"Memlekette çiftçilik yapıyor babam"(54).

"Babam serbest çalışıyor. Şimdi hurdacılık yapıyor"(2).

Bu araştırma kapsamında katılımcıların genellikle ekonomik durumu kötü olan ailelerden geldikleri tespit edilmiştir. Araştırmaya katılanlar, ailelerinin ekonomik durumlarının kötü olması nedeniyle yaşadıkları zorlukları şu şekilde ifade etmişlerdir:

"Ben maddi durumu kötü bir ailede doğmuşum. Allah'a şükürler olsun yine de sağlığımız yerinde. Parasızlık çok kötü bir şey ama ben çok iyi bilirim bunu. Kimi zaman yiyecek ekmek bulamazdık. Sokakta kaldığımız zamanlar bile oldu. Ben çocukken soğuktan zatürre geçirdim mesela. Belki de maddi olarak durumu iyi olan bir ailem olsaydı bende böyle olmazdım. Buralara düşmezdim belki de"(2).

"Annem babam parasal yönden devamlı sıkıntı yaşadılar. Annem babam beni olsun, kardeşlerimi olsun para için dövmezdi, sıkmazdı ama geçim sıkıntısı bizi yok etti. Nasıl yok etti dersen babam hep sokaklarda iş peşindeydi. Annem bize bakıyordu. Ev desen derme çatma bir ev, para desen yok, adam gibi yemek yemişliğimiz yok. Bu şekilde büyüdük biz. Yani zor bir yaşantım oldu diyebilirim"(1).

"Bizim paradan dolayı yüzümüz hiç gülmedi. Ailem olsun ben olayım hep maddi sıkıntı çektim. Bu benim kaderim herhalde parasız doğdum parasız öleceğim. Babam çalışır ederdi ama yetmezdi. Annem ev hanımı zaten. Çok

kötü şartlarda büyüdük biz kardeşlerimle. Şimdi de kimse demesin bana sen niye buralardasın diye. Açlık sefalet çekmeyen bilmez"(36).

Katılımcılar arasında ailesinin ekonomik düzeyinin düşük olması nedeniyle, kötü yollara saptığını belirtenler, ailenin ekonomik durumumun suç üzerinde önemli etkileri olduğunu şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Hep yokluktan yaptık ne yaptıysak. Parası olan insan hırsızlık yapar mı hiç. Ailemin durumu da çok kötüydü zaten. Bende yokluk içinde büyüdüm. Şuan da da kötü durumum. Düşün mesela zenginin çocuğu hiç hırsızlıktan içeri girmiş mi? Girmez neden? Parası var çünkü. Bende keyfimden burada değilim. Cezaevine de girdim ben hırsızlıktan şimdide buradayım işte. İnsanın parası olmadı mı her şeyi yapar ben bunu bilir bunu söylerim"(51).

"Fakir bir ailede yetiştik. Kendi ayaklarımız üzerinde durmaya çalıştık. Ailemiz de para olsaydı, okurduk belki de. İyi yerlere gelirdik ama olmadı işte. Yokluktan bu haldeyiz abla zaten. Babamız paralı olsaydı bizde kolejlerde okumuş olsaydık buralarda mı olurduk sence? Olmazdık. Aile çok önemli abla. Ailenin maddi durumu çok önemli çocuk için"(23).

"Ben hırsızlıktan buradayım. Kuyumcudan birkaç bir şey çalarken yakalandım. Param yoktu yaptım. Ailemin durumu zaten çok kötü. Hayat başka bir seçenek sunmadı bize. Yoksa bir şeylerin ne yaparsın çalarsın. Yokluktan ölecek halimiz yok ya. Bizde ayakta durmaya çalışıyoruz bir şekilde"(36).

"Benimde babamın doğru düzgün bir işi olsaydı ya da parası olsaydı bende hırsızlık yapmazdım. Ne okuyabildik ne de kendimizi geliştirebildik. Bunların tek nedeni aile tabi. İnsanın ailesi geleceğini belirliyor. Aile çok büyük şans insan hayatında. İyi bir aile de doğmuş olmak"(39).

Görüşmelerde, yoksul ailelerden geldiklerini belirten katılımcılar, geçim sıkıntısının ebeveynleri arasında çatışmalara neden olduğunu şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Maddi durumumuz mesela hiç iyi değildi. Maddi sıkıntı olunca evde gerilim oluyordu. Annem babam hep kavga ediyorlardı ama kavga hep parasızlıktan çıkıyordu. Hep bir kavga ortamı vardı evde"(4).

"İş yerimiz falan vardı iflas edince bütün aile düzeni bozuldu. Babam çok sinirli biri oldu o ara. Annemle kavgalar başladı. Sonra zaten babam eve hiç gelmemeye başladı"(12).

"Parasızlık yüzünden evde hep kavga vardı. Babam işsiz kalınca acısını hep bizden çıkartırdı. Bir sürü işe girip çıktı babam. Hiç birinde de dikiş tutturamadı"(40).

"Annemle babam çok tuhaf insanlardır benim. Bunların kavgası hiç eksik olmadı zaten. Boşandılar zaten sonradan. Paradan çıkıyordu hep evde kavga zaten. Durumumuz bozuldu biraz o dönem sonra başladı kavgalar. Babam bastı gitti ben annemle kaldım. Öküz öldü ortaklık bitti yani. Para yoksa huzurda yok"(33).

"Annemle babam ayrı benim. Babam uzun yol şoförüydü benim. Bir giderdi kaç hafta sonra eve dönerdi. Çok az aynı masada yemek yemişliğimiz vardır babamla. Boşandılar sonra hem maddi nedenlerden hem de babamın işinden dolayı. Kumarı içkisi falan yoktu babamın da işi ve maddi durumu pekiyi değildi. Ondan boşandılar yani"(26).

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, gençlerin yoksul ailelerden geldikleri görülmektedir. Katılımcıların en az 3 çocuklu ailelerden geldikleri göz önünde bulundurulduğunda ekonomik düzeyin fazlasıyla düşük olduğu daha net anlaşılabilir.

4.2.2. Katılımcıların Anne ve Babalarının Eğitim Durumlarına İlişkin Bulgular

4.2.2.1. Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumu

Katılımcıların 52'si annesinin hiç okula gitmediğini, 5'i ilkokulu bitiremediğini ve 3'ü annesinin ilkokul mezunu olduğunu belirtmiştir.

"Annem okula gitmemiş hiç okuma yazması bile yok"(37).

"Annem ilkokulu bırakmak zorunda kalmış yokluktan"(31).

"İlkokulu bitirince okumamış annem sonrada evlenmiş"(43).

4.2.2.2. Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumu

Katılımcıların babalarının annelerine göre eğitim seviyesinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların 6'sının babası hiç okula gitmemiştir. 7 katılımcının babası ilkokul terk, 35'i ilkokul mezunu, 5'i ortaokul terk, 4'ü ise ortaokul mezunudur.

"Babamın okuryazarlığı yok. Şuanda sokak satıcısı selpak, kalem falan satıyor"(1).

"Babam sanırım ilkokul mezunu. İlkokulu bitirdi mi tam bir bilgim yok. Önceden fabrikada çalışıyordu. Ondan sonra oradan ayrıldı inşaata döndü"(13).

"Babam ortaokulu bitirmiş bir insan. Bildim bileli fabrikada ustabaşıydı"(53).

"Babam ortaokulu okumuş diye biliyorum. Şuan çaycı çay ocağında çalışıyor, esnafa çay dağıtıyor"(54).

Katılımcıların ebeveynlerinin eğitim seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir. Araştırmanın bu bulguları, gençlerin eğitim seviyesi düşük ebeveynler tarafından hiçbir bilgi gerektirmeyen geleneksel yöntemlerle eğitildiklerinin bir göstermektedir.

4.2.3. Katılımcıların Anne ve Babalarının Doğum Yerlerine İlişkin Bulgular

4.2.3.1. Katılımcıların Babalarının Doğum Yerleri

Görüşülen 28 katılımcının babası "Doğu Anadolu Bölgesi" (Malatya, Ağrı, Bingöl, Bitlis, Ardahan, Muş, Tunceli, Bingöl, Van, Kars, Erzurum), 12'si "Karadeniz Bölgesi" (Tokat, Zonguldak, Gümüşhane, Kastamonu, Ordu, Trabzon, Sinop, Samsun, Rize), 7'si "Güneydoğu Anadolu Bölgesi" (Siirt, Gaziantep, Mardin, Şırnak, Diyarbakır, Batman, Şanlıurfa), 6'sı "İç Anadolu Bölgesi" (Sivas, Yozgat, Kırşehir,

Çankırı, Ankara), 4'ü "Ege Bölgesi" (İzmir, Afyon, Denizli, Kütahya), 3'ü "Akdeniz Bölgesi" (Antalya, Adana, Osmaniye), doğumludur.

4.2.3.2. Katılımcıların Annelerinin Doğum Yerleri

Görüşülen 24 katılımcının annesi "Doğu Anadolu Bölgesi" (Ağrı, Bingöl, Muş, Tunceli, Bingöl, Van, Kars), 19'u "Güneydoğu Anadolu Bölgesi" (Gaziantep, Siirt, Diyarbakır, Mardin, Şırnak, Şanlıurfa), 7'si "Karadeniz Bölgesi" (Ordu, Tokat, Zonguldak, Kastamonu, Trabzon, Rize), 7'si "İç Anadolu Bölgesi" (Yozgat, Ankara, Konya, Kayseri), 5'i "Akdeniz Bölgesi" (Osmaniye, Antalya, Mersin), 3'ü "Ege Bölgesi" (Afyon, İzmir, Manisa) doğumludur.

4.2.3. Aile İçi Şiddet

Katılımcıların 54'ü babasından şiddet gördüğünü belirtmiştir. 1 katılımcı annesi tarafından şiddet gördüğünü söylemiştir. 1 kadın katılımcı ise abilerinden şiddet gördüğünü ifade etmiştir.

Görüşmelerde, babalarından şiddet gördüğünü belirten katılımcılar, aynı zamanda babalarının annelerine de şiddet uyguladığını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

> *"Çocukken döverdi beni babam, çekinirdim babamdan. Alkol de kullanıyor zaten. Bağırıp çığırıyordu hep. Evden kovdu sonra ben ve eşimi. Artık hanımın babasında kalıyoruz. Alkol içtiği zaman ne dediğini ne konuştuğunu hiç bilmez. Çok ağır konuşur, saldırganlaşır. Çocukluktan beri çok çektik babamdan"*(2).

> *"Babamı arada görüyorum artık eskiden beri aram onunla hiç iyi olmadı, hiç bir şey de istemedim ondan şuan bile istemiyorum alakam yok onunla. Dayağını da çok yedim. Annemle de çok kavga ederlerdi. Onu da dövüyordu. Bende kopardım bağımı onunla"*(36).

> *"Babam çok sert bir insan, annem babamdan çok çekti devamlı kavga ederlerdi, döverdi annemi. Benimde ufakken çok dayak yemişliğim vardır kendisinden. Evde hep kavga vardı. Annem iyi kadındır onun bir şeyini görmedim. Bana bir şaplak atmışlığı yoktur"*(58).

"Çok dayak yedim ben babamdan. Bir tek beni değil kardeşlerimi de döverdi. Çok sinirli bir adam çünkü. Annemi de kaç kez dövdüğüne şahit oldum. Pek aram iyi değil babamla zaten. Belki de yediğimiz dayaklardan bir soğukluk oldu"(60).

"Çok dayak yedim ben. Öyle yerden yere vurmazdı da tokat falan atardı işte. Birde odaya kitlerdi çıkıp yaramazlık yapmalıyım diye"(57).

Katılımcıların 12'si annelerinin sert karakterli olduğunu belirtirken, 19'u annelerinin kendilerine karşı ilgisiz olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılardan sadece 1'i annesinden şiddet gördüğünü şu sözlerle ifade etmiştir:

"Annemin dayağını çok yedim. Annem babama ne yapsam yetiştirirdi. Önce annem döverdi akşam babam gelince eve annemin gazıyla birde ondan dayak yerdim. Annemin de eli baya ağırdı ama. Zaten yapı olarak da çok iri bir kadın"(52).

Kadın katılımcılardan biri, ebeveynlerinin kendisine şiddet uygulamadığını, ancak abilerinden şiddet gördüğünü ve bu nedenle de evden ayrılıp evlenmek zorunda kaldığını şu sözlerle ifade etmiştir:

"Anne babadan bir sıkıntım olmadı. Abimler çok çektirdi, çok döverlerdi ama beni. Onlar yüzünden gittim evlendim evden kurtulayım diye. Eşimden de dayak yedim. Abiler bitti eş dayağı başladı. Bu da benim şansızlığım herhalde. Benim burada olmamın yüzde yüz nedeni abilerim. Babamda hiç engel olmadı. Onları erkek çocuğu diye hep kayırırdı"(46).

Ebeveynlerinden şiddet gördüğünü belirten katılımcılar arasında, babasının kendi iyiliği için şiddet gösterdiğini ve bunu hak ettiğini düşünenlerde mevcuttur. Bu durumun şiddetin doğal karşılanmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında etkili olabileceği düşünülebilir.

"Babamdan belli bir dönem şiddet gördüm. Her gün döverdi. Belki de iyiliğimiz için dövüyordu bilemiyorum ama çok dayak yedik yalan yok. Ama severim gene de babamdır atamdır sonuçta döver de severde"(18).

"Şiddet gördüm ama bir şey yaptığımız da dövüyordu babam. Öyle durduk yerde değil. Mesela okuldan kaçıyorduk duydu mu akşam evde gümbürtü kopardı. Eve geç geldik diyelim akşam evde yerdik dayağı. Bir sebebi vardı yani dayak yememin haklıydı"(21).

"Çok dayak yedim babamdan. Biz doğru dürüst adamlar olalım diye dövdü hep. Yanlış yola sapmayalım diye uğraştı. Ben hak veriyorum babama. O dayakları yememiş olsaydık belki şimdi yüz kızartıcı bir suçtan burada olurduk"(49).

"Baba dayağı yedik tabi. Dayak yemeyen çocuk mu olur? Çok yaramazdık o da yapmayalım etmeyelim diye döverdi. Kötü bir niyeti yoktu yani"(44).

"Her çocuk dayak yer. Büyürken bende yedim tabi. Çok yaramazdım evden oynamak için bir çıkardım akşamın bir vakti gelirdim. E hep sokaklarda olunca eve gelince yiyorduk tabi dayağı. Haklılardı kızmakta"(51).

Çocuğun ebeveynlerinden fiziksel şiddet görmesi, çocuğun cezaya karşı duyarsızlaşmasına neden olabilir. Şiddet, çocuk için normal bir davranış olarak algılanabilir. Bu durum çocuğun ileriki dönemlerinde şiddet uygulamasına neden olabilir. Bu araştırmada gençlerin 18-30 yaş aralığında olmaları nedeniyle, ailelerinden çocukluk dönemlerinde fiziksel şiddet gördükleri belirlenmiştir. Ancak gencin çocukluk döneminde şiddet görmesi onda kapanmaz yaralar açacak ve ileride kendisi de şiddet uygulayan biri olarak karşımıza çıkabilecektir.

Katılımcılar arasında ebeveynlerinden şiddet görmediğini ancak anne-babası tarafından sevilmediğini düşünenler, sevgisizliğin kendilerini ne derece etkilediğini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Ailem için bana aşırı bağlılar düşkünler diyemem ama ailemle aram iyi. Benim için can verecek kadar sevmezler ama sonuçta evlat işte idare ediyorlar beni. Babamın beni kucağına alıp sevdiğini hiç hatırlamıyorum mesela. İnsan normalde çocuğunu alıp sevmez mi. Ben sokakta çocuk görsem tutup seviyorum. Çocukken kafama takıyordum bunu da artık umursamıyorum açıkçası"(9).

"Babamla aram selamın aleyküm aleykum selam o kadar. Yabancı insan gibi ilişkimiz yani. Arada arar sorar beni bende öyle arada arıyorum. İyi değildir aramız. Mesela çocukken görür özenirdim arkadaşlarıma, babaları yolda görünce sarılır ederlerdi. Benim babamda yoktu hiç öyle şeyler. Çocukluktan beri iyi değil aramız yeni olan bir şey değil"(36).

"Sevgi dolu bir ailede büyüdüm diyemem. Annem babama göre daha iyiydi bizlere karşı. Babam işinde gücündeydi zaten görmezdik evde onu. Şimdi kendi çocuklarıma ona göre davranıyorum mesela. Sevgiyi bilsinler bizim gibi büyümesinler diye. Evde ne görmediysek kendi çocuğumuza onu vermeye çalışıyoruz onlar mutlu olsunlar diye"(44).

"Soğuk bir annem babam var benim. Öyle bana çok düşkün değiller. Mesela buraya geldiğimi bile bilmiyorlar. Anca kendi dertlerindeler. Bir tek bana karşı değil kolu komşu olsun herkese karşı böyleler. Kendileri dışında kimse umurlarında değildir onların. Ben çocukken de böylelerdi şimdi de aynılar"(26).

Katılımcıların 4'ü çocukluk döneminde babalarından şiddet gördüklerini belirtmiş, belli bir süre sonra şiddet görmek istemedikleri için evden kaçmak zorunda kaldıklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Babamdan çok dayak yedim ben. 15-16 yaşlarımda hep evden kaçıyordum dayak yemeyeyim diye"(31).

"Annemden şiddet görmedim de babamın dayağını yemişliğim var. Kaç kere evden kaçtım ben bu sebepten dolayı. Eve gitmek istemiyordum"(43).

"Ben kaç kere evden kaçtım mesela. Sırf dayak yememek için. Bir keresinde bir çıktım evden 2 ay arkadaşım da kaldım. Çocukken oluyor bunlar"(41).

"Gece yarılarına kadar sokaklarda oynuyorduk o zamanlar. E eve gitsem babamdan dayak yiyeceğim bende gitmiyordum. Zaten dayak korkusuyla kaç kere eve gitmedim böyle. Çok haylazdım ben"(27).

4.2.4. Parçalanmış Aile Yapısı

Katılımcıların 41'inin anne babası beraberdir. 13 katılımcının anne babası boşanmış, 6 katılımcı ise babasının vefat ettiğini belirtmiştir.

Katılımcılar arasında boşanma sonrası annesiyle birlikte kaldığını belirtenler, yaşadıkları üvey ebeveyn ile ilişkilerinin kötü olduğunu şu sözlerle ifade etmişlerdir:

> *"Üvey babamla aram kötüydü. Ben hiç onu baba gibi görmedim. O da beni kızı gibi. En azından ben böyle hissediyorum yani sevilmediğimi anlıyorum"*(48).

> *"Annem babam ayrı benim. Baya oldu ama ayrılalı yeni olan bir şey değil. Ben annemle kaldım. Önceleri arada gidip geliyordum babama da sonradan babam başkasıyla evlendi. Evlendiği kadınla pek anlaşamıyoruz şimdi. Yoksa başka bir sorunum yok babamla"*(18).

> *"Babamla önceden aram iyiydi de sonradan bozuldu. Evli şuanda babam başka birisiyle. Ondan da çocuğu var. Evli olduğu kadın babamı bana karşı doldurdu şimdi aramız açık babamla. Kadınla zaten aramız hiç iyi olmadı"*(22).

Anne-babasının ayrılması sonrasında ebeveynlerinin başkalarıyla evlendiklerini belirten katılımcı, üvey baba ve annesi tarafından istenmediğini, kendisinin de onları sevmediğini ve sokakta yaşamaya başladığını şu sözlerle belirtmiştir:

> *"Annemle babam ben çocukken çok mutluydular. Daha sonra ben 18 yaşındayken babam başka biriyle evlendi. Bir iki yıl sonra annemde biriyle evlendi. Bende ondan sonra bir daha görüşmedim ikisiyle de. Evlendikleri insanlarda beni istemedi zaten. Bende hiç hoşlanmadım onlardan. Bir süre sokakta yattım kalktım onlarla yaşamamak için. Sonra mecburiyetten döndüm annemin yanına. O aralar yaşımızda küçüktü tabi. Şimdi çalışıyorum çok şükür. Muhtaç değilim hiçbirine"*(45).

Katılımcıların tamamı ebeveynlerinin boşanması sonrasında anneleriyle birlikte kaldıklarını ve boşanmadan sonra geçim sıkıntısı yaşadıklarını şu sözlerle belirtmişlerdir:

"Annemle babam ayrılınca ben annemle kaldım. Babam varken iyi kötü hayatımıza devam ediyorduk sonradan çok fakirleştik. Annem ev hanımıydı sonradan temizliğe falan gitti bizde çalışmaya başladık öyle toparladık biraz"(45).

"Babam evden ayrılınca maddi açıdan çok zor durumda kaldık. Annem de başkasıyla evlendi sonra"(48).

"Annem babamdan boşanınca maddi yönden zorlandık. Sonra annem bulaşıkçılık yaptı bir dönem. Kardeşlerimle ben işe güce başlayınca çalışmayı bıraktı. Babamla hiç görüşmüyorum mesela. Başkasıyla evlendi annemden sonra"(43).

"Önceden bizim durumumuz iyiydi aslında. Sonra annem babam boşandı o ara olan oldu zaten. Annem çalışmadığı için baya zorlandık maddi yönden"(22).

"Babamla annem ayrılınca para yönünden zorlandık açıkçası. Babam o ara başka kadınlara para yedirmeye başladı. Annemde boşadı onu. Sonra zorlandık ama toparladık çalışmaya başlayınca"(18).

Ailede yaşanan ölüm olayının da gençlerin suça yönelmelerinde önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Genç katılımcılar, ölüm olayından sonra psikolojilerinin bozulduğunu ve başıboş kaldıklarını şu sözlerle dile getirmişlerdir:

"Ben belki daha öncede suça karışabilirdim ama abim engelliyordu hep başımdaydı çünkü. O vefat edince başıboş kaldım. O zamanlar herkes abimden korkardı, yanıma yanaşamıyordu kimse. Trafik kazasında kaybettik abimi. Onun ölümü iyice yıktı beni. Babamda o dönem iflas etti işte. Her şey üst üste geldi hayatımda. Benim bu durumda olmamın nedeni bunlar bence"(12).

"Biraz asabiydim biran da öfkelenirdim çok sinirliydim ben. Babamın vefatından sonra iyice sinirlerim bozuldu. Ben adam yaraladım sebebini anlatayım adam ne baktın dedi bana durup dururken, bende sana mı baktım dedim sonra bıçak çekti derken olan oldu. Sırf bu yüzden cezaevine girdim

ben. O dönem babamı kaybetmiştim çünkü. Babamın ölümü çok sinirli yaptı beni"(30).

"Ben 12-13 yaşındayken babamı trafik kazasında kaybettim. Ondan sonra çok bozuldu psikolojim birde başıboş kalınca iyice zıvanadan çıktım diyebilirim. Annem de zapt edemedi o ara beni. Kadın haliyle nereye kadar peşimden koşacak. Baba çok önemli yani onu söyleyebilirim"(9).

4.2.5. Ailede Suçlu Ebeveyn / Kardeş Varlığı

Gencin aile çevresinde suçlu kişilerin olması, onun bu kişileri ve davranışları örnek alarak suç işlemesini meşrulaştırmaktadır. Suçun normal görüldüğü bu tür ailelerde yetişen bireyler, ihtiyaç duydukları saygınlığı illegal yollarla ve cezaevine girerek elde etmeye çalışmaktadır. Bu araştırmanın bulgularında da görüldüğü üzere, katılımcıların çoğunun ailesinde sabıkalı kişilerin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Görüşülen katılımcıların aile yapıları incelendiğinde, 21'inin kardeşi ve 12'sinin babasının cezaevi deneyimi olduğu tespit edilmiştir.

"Babam ben ufakken cezaevine girdi. Sonra da birkaç suça karıştı. Kardeşlerimin cezaevine girmişliği yok. Bizim aile de bir benim bir de babamın başı suçtan kurtulmuyor zaten. Sürekli başımız belada"(1).

"Kardeşlerim iyi çocuklardır, işinde gücünde sadece bir kardeşim suça bulaştı birde ben. Onun suçu çok başka bir şey ama şimdi söylemeyeyim. Benim suçum onunkinden çok daha hafif öyle diyeyim sana"(7).

"Erkek kardeşimde suça bulaştı, cezaevinde yattı 4 buçuk sene. O da geldi denetimli serbestliğe. Uyuşturucudan değildi ama adam yaralamaktan geldi. Onun da uyuşturucu kullanmışlığı var ama ceza yemedi hiç. O da içiyor uyuşturucu yoksa"(8).

"Büyük abim de gasp suçundan içeri girmişti vefat eden abim. Gasp suça giriyorsa bir o birde ben varım işte ailede"(12).

"Babam suça karışmış bir insan. Cinayet işledi ama benimle arkadaş gibiydi. Çok iyi bir babaydı ama adam öldürdü. Uzun bir süre cezaevinde kaldı.

Bizlere iyi davranırdı ama. Bir kere bile dayağını yemedim. Çok severdim babamı. Vefat etti geçen yıl. Ben de o ara cezaevindeydim. Uzun süre cezaevinde kaldığından sağlığı kötüydü zaten. Severdim ama babamı"(32).

Katılımcılar babalarının cezaevine girmesi sonrasında yaşadıklarını; kızgınlık, uyku sorunları ve özlem olarak şu sözlerle belirtmişlerdir:

"Babam iyi bir insandı. Cinayet işledi ama ben çocukken. Cezaevinde kaldı uzun süre. Bu olay beni çok etkiledi. O zamanlar hatırlıyorum kaç ay uyumadım üzüntüden. Annem diyordu gelecek baban üzülme hep teselli etmeye çalışıyordu beni"(32).

"Babamın cezaevine girmişliği var. Çocukluğumdan beri girip girip çıkıyor zaten. Bazen diyorum babama seni örnek ala ala bu hale geldim bende diye. Çok sinirleniyorum ona"(1).

"Bu durumların sebebi hep babam diye düşünüyorum. Karanlık işler peşine düştü hep. Ben bildim bileli cezaevine girip çıkar. Beni de etkilemiştir bu durum diye düşünüyorum. Kızgınım yani hala babama. Kimse suçlu doğmaz ki abla. Bir şekilde etkileniyorsun ailenden ondan bundan"(6).

4.2.6. Ailede Madde/Alkol Kullanımı

Katılımcıların 15'i kardeşlerinin uyuşturucu madde kullandığını, 28'i ise babasının alkol kullandığını belirtmiştir. Katılımcılar arasında sadece 1 kişi abilerinin sıklıkla alkol kullandıklarını ifade etmiştir.

Katılımcılardan elde edilen bilgiler doğrultusunda, gençlerin aile üyeleri içerisinde uyuşturucu madde/alkol bağımlısı olan kişilerin olduğu görülmektedir.

Katılımcılar, aile üyelerinden birinin uyuşturucu madde kullandığını veya alkol bağımlısı olduğunu şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Daha öncesine gidersek 8 yaşında sigara ve alkole başladım ilkokul da. Babam alkolü çok içerdi bende ondan görüyordum. Dedim babam içiyor bende içeyim. O zaman insan örnek alıyor tabi babasını. Bende ondan gördüklerimi yapıyordum"(1).

"Biz abi kardeş çok sıkıntı yarattık uyuşturucudan dolayı. Abimde uyuşturucu kullanıyordu sonra bende merak ettim başladım. Abim al zorla iç demedi tabi ama insan merak ediyor nedir diye. Şimdi hala kullanıyorum mesela. İlaç tedavisi görüyorum bırakmak için. Buraya gelme nedenim de uyuşturucu zaten. Uyuşturucu dediysem eroin falan değil esrar içiyorum sadece ama birkaç defa bonzai de içmişliğim var"(37).

"Abim uyuşturucudan denetimliye geldi önceden. O da benim gibi bağımlı değil ama keyfine zevkine içiyor. Zaten abim dedi bir şey olmaz denetimli verdilerse sana dedi. Bana biraz akıl verdi bu konuda. Burada nasıl davranmam gerektiğini falan söyledi. Kaçırma görüşmeleri, imzaları dedi onun dışında bir şey olmaz dedi. O tecrübeli çünkü"(31).

"Bizim ailede bir ben birde kardeşim esrar içiyor. Aile içinde yok kimse suça bulaşan eden. Her gün içtiğimiz bir şey değil ki zaten esrar. Arada keyfine içiyoruz abimle. Bence bu suç değil ama buradayız işte yapacak bir şey yok"(37).

"Babam çok alkol içer alkoliktir kendisi. Bütün eline geçen parayı da alkole verir. Aslında onun burada olması lazım. Ben keyif için esrar içerken yakalandım buraya yolladılar. Ben bağımlı değilim ki. Babam tedaviye gitti mesela alkol tedavisine uzun süre yattı hastahane de ama hala içiyor bırakmadı alkolü. Ben onun gibi değilim arada sırada keyif için içenlerdenim"(34).

Katılımcılardan elde edilen bilgiler doğrultusunda, gençlerin ailelerinde uyuşturucu madde veya alkol kullanan kişilerin olduğu görülmektedir. Bu gençlerin suç işlemelerinde alkolün ve madde kullanımının etkili olduğu söylenebilir. Ebeveyni alkol kullanan gençler huzursuz bir çocukluk dönemi geçirmiş olabilirler. Ebeveynin alkol kullanması çocuklarına şiddet göstermesine neden olabilir. Bu durum çocuğun şiddet davranışını öğrenerek gençlik döneminde kendisinin de uygulamasına yol açabilir.

Aynı şekilde kardeşlerden birinin uyuşturucu madde kullanıyor olması, gençlerin kardeşlerini model alarak aynı davranışları sergilemelerine neden olacaktır. Özellikle

ergenlik çağında gençlerin birlikte yaşadıkları bireyleri taklit ederek bu bireyler gibi davranışlar sergilemeleri ergenlik döneminin özelliklerinden biri olarak görülmektedir.

4.2.7. Katılımcıların Kardeşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmalar kardeş sayısı arttıkça ebeveynlerin çocukları üzerindeki kontrollerinin azaldığını ya da ailenin gelir düzeyinin daha da düşmesi gibi nedenlerle gençlerin suç davranışına daha çok yöneldiklerini ortaya koymaktadır.

Nitekim bu araştırmada da kardeş sayısı ile suç davranışı arasında pozitif bir ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcılar en az 3 çocuklu ailelerden gelmektedir. Ailede çocuk sayısının fazla olması, ebeveynlerin sorumluluklarını yerine getirmelerine engel olmaktadır. Çok çocuk aileye maddi açıdan yük getirmekte, anne-babaların çocuklarını kontrol etmede güçlük yaşamalarına neden olmaktadır.

Öte yandan erkek kardeşlerinin her birinin bir meslek sahibi olduğunu belirten katılımcılar, kız kardeşlerini ise evli, çalışmayan ve evde çocuk bakan kişiler olarak tanımlamışlardır. Ülkemizin bazı coğrafik bölgelerinde kız çocuklarının okutulmasının çeşitli sebeplerle gereksiz veya sakıncalı görüldüğü bilinmektedir. Bu sorununda katılımcıların kız kardeşlerinin eğitim seviyelerine yansıdığı görülmektedir:

> *"3 kardeşim var. 2 abim 1 tanede kız kardeşim. Abilerim işinde gücünde, kız kardeşim ortaokuldan sonra devam etmedi okula. Şimdi evde çalışmıyor"*(50).

> *"4 kardeşiz biz. 1 tane kız kardeşim var evli, evde çocuk bakıyor, çalışmıyor. Diğer 3'ü de erkek hepsi çalışıyor işinde gücünde insanlar, hepsi evli çoluk çocuk sahibi ben hariç"*(49).

> *"7 kardeşiz biz. Bir ablam var evli çalışmıyor. 5 tane de abim var. Abilerim memlekette sanayi de çalışıyorlar babamla birlikte. Ablam evli, ev hanımı, evde çocuklarına bakıyor"*(46).

> *"9 kardeşim var, beşi kız hepsi evli ve çalışmıyorlar, diğerleri de erkek onların hepsi çalışıyor"*(38).

"Biz 9 kardeşiz. 6 erkek, 3 kız. Kızlar evli, hepsinin çocuğu var, ev hanımı hepsi. Erkeklerden bir abim daha oyuncu benim gibi. Diğer abilerimin hepsi çalışıyor"(11).

Katılımcılar arasında, ebeveynleri boşandığı için üvey kardeşleri de olabileceğini düşünenlerde mevcuttur. Bu katılımcılar anne veya babalarıyla görüşmedikleri için toplam kaç kardeşleri olduğunu bilmediklerini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Bir tane büyük abim var baskı işi yapıyor, kolonyalı mendil baskısı. Onun dışında bir küçük kız kardeşim var o da evli, çalışmıyor. Bir tanede askerde erkek kardeşim var. Bir tane de küçük kardeşim var erkek o da asansör işi yapıyor. Babam biriyle evlendi beş yıl önce. Çocuğu olmuş sanırım bilmiyorum görüşmüyorum çünkü"(4).

"Aslında benim kardeş olayım çok karışık. Şimdi şöyle öz 5 kardeşim var. 2 ablam var onlar çalışmıyor, evliler. 3 abim hurda işinde babamla beraber çalışıyorlar. Babam annemden ayrıldıktan sonra iki kere daha evlendi. O kadınlardan da çocukları olmuş diye duyduk. Kesin bir bilgim yok görüşmüyoruz çünkü babamla ondan kaç üvey kardeşim var bilmiyorum"(51).

"Biz 7 kardeşiz. 5 abim 1 kız kardeşim var. Babam evlendi ama sanırım o kadından da var kardeşim. Ben kardeş gibi görmediğim için onu adı üstün de baba bağı var diye kardeş diyoruz işte. Kaç çocuğu oldu sonradan bilmiyorum ama. Görüşmem ben babamla. Bazen bayram da seyranda arıyorum kısa konuşup kapatıyorum işte"(37).

4.3. Katılımcıların Arkadaş Çevresi ve Suç İlişkilerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların arkadaş çevreleri incelendiğinde, arkadaşlarının da suç işleyen kişiler oldukları görülmektedir:

"Arkadaşlarım arada arıyorlar ama fazla muhabbetim yok artık çünkü sabıkası var hepsinin. Ondan pek fazla yüz vermiyorum onlara artık"(8).

"Mahalleden lise arkadaşlarım vardı, evde oturmazdım hiç. Onlarda benim kafadan çocuklardı. Onlarla kaçardık evden gezmek için. Hepsi iyi

çocuklardı ama uyuşturucu içenleri vardı. Hala da içlerinde kullananlar var uyuşturucuyu"(56).

"Arkadaşlık bağlarımız kuvvetlidir bizim. Hepsi iyi çocuklardır aslında ama sabıkası olmayan yok aralarında"(37).

"Hepsi pislik adamlardır arkadaşlarımın. Ama bir o kadar da makara adamlardır. Çok severim hepsini. Aralarında en normalleri benim diyebilirim size. Hepsinin de denetimliye gelmişliği vardır. Benim ilk gelişim mesela ama onların evi olmuş artık burası bir dosyaları kapanmadan diğeri açılıyor"(3).

"Çok arkadaşım var benim. Hem eski mahallemden hem de şuan oturduğumuz mahalleden bir sürü arkadaşım var. İçlerinde cezaevine girmiş olanda var. Uyuşturucu içende var. Ama özlerinde çok iyi çocuklardır hepsi. Ben kendime karşı bir yanlışlarını görmediğim sürece ne yaparlarsa yapsınlar. O da onların özel yaşantısı"(6).

Gençlerin aile denetimden yoksun olmaları nedeniyle dış çevrenin risklerine açık hale geldikleri görülmektedir. Katılımcıların biri babasının iflas etmesi ve abisini trafik kazasında kaybetmesi sonucu aile içinde sorunlar yaşanmaya başladığını ve kendisini arkadaş ortamında daha mutlu hissettiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Babamın iflasından sonra ailede huzursuzluk başladı. Babam o ara hiç eve gelmez oldu. Birde abim vefat edince bende ipler iyice koptu. Ergenlik dönemimdi alkol içenlerin yanına gittim içtim. Evde durmak istemiyordum artık. Arkadaşlarla sokakta daha mutluydum. Şuanda uyuşturucudan buradayım ben. Polise mukavemetten de dosyam var. Birde hırsızlıktan cezaevine girdim ben ama yasadan faydalanıp çıktım sonra polise hakaretten girdim gene çıktım"(12).

Araştırmaya katılanlar arasında arkadaş kurbanı olduğunu düşünmesine rağmen hala aynı kişilerle görüşmeye devam ettiğini belirtenler olmuştur. Bunun nedeninin arkadaşlık kurdukları kişilerinde kendileri gibi ilgisiz, yoksul, parçalanmış, göç etmiş veya şiddetin olduğu ailelerden gelen kişiler oldukları düşünülebilir. Kısacası

kendilerine benzeyen kişilerle arkadaşlık kuran gençlerin birbirlerinden kopamadıkları görülmektedir.

> *"Gayet sıkıdır arkadaşlık ilişkilerimiz. Güven problemi de yaşamam hiçbiriyle. Eskiden de öyleydi. Ben uyuşturucudan dolayı buradayım. İlk arkadaş ortamında gördüm tabi. Ama arkadaşlığımı bitirmedim yine devam ediyorum konuşmaya. Hiç kopmadık birbirimizden. Ailemden daha yakınlar bana"*(13).

> *"Arkadaşlar yüzünden başım yandı da sağlık olsun yapacak bir şey yok. Çocukluğumuzdan beri arkadaşız aynı semtte oturuyoruz. Çok bağlıyızdır birbirimize"*(6).

> *"Uyuşturucudan buradayım ben. Keyif için esrar istedim arkadaştan. O da gitti bana sokak ortasında verdi. O ara sivil polis gördü. Yaktı başımı açıkçası. Burada olmamın nedeni o arkadaşım ama gene de iyidir aramız. Çok severim onu"*(24).

> *"Abla suç ortamını arkadaş hazırlıyor. Niye dersen ben arkadaşın evine gittim. Onlarda kalabalıktı esrar içiyorlardı. Bende denemek için içtim o gün. O ara komşular şikâyet etmiş koku dışarı gitmiş. Polis geldi götürdü bizi. Bende arada kaynadım yani. Arkadaşım yaptı etti ortamı benimde buraya düşmeme neden oldu. O da denetimliye geliyor. Beraber geliyoruz gidiyoruz zaten çok severim en iyi arkadaşımdır kendisi. Aynı yerlerde oturuyoruz zaten"*(22).

Katılımcılardan biri, ailesiyle birlikte oturdukları semtten taşınmış olmalarına rağmen yine aynı arkadaş grubuyla görüşmeye devam ettiğini ve bağlarının kopmadığı şu sözlerle ifade etmiştir:

> *"Arkadaşlarım iyi çocuklardır aslında da uyuşturucu kullanıyorlar işte. Yoksa iyidir arkadaşlık bağlarımız. Ailemizden çok onlarla vakit geçiyoruz. Mesela biz taşındık iki yıl önce o semtten şimdi başka yerde oturuyoruz ama yine aynı arkadaşlarımla kopmadık görüşmeye devam ediyoruz. Onun dışında başka arkadaş grubum yok. Başkalarıyla iyi anlaşamıyorsun belli bir yaştan*

sonra. Bu yaşa kadar birbirimizin her şeyini bilir ederiz. Sırf uyuşturucu kullanıyorlar diye konuşmamak olmaz"(6).

Görüşmelerde, arkadaşı için hiç sorgulamadan kavga edip, suç işleyebileceğini belirten katılımcı, bunun arkadaşlık bağları için önemli olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

"Arkadaşlarımla çok bağlıyızdır birbirimize. Çocukluktan beri aynı mahallede büyüdük ettik. Benim burada olmama neden de arkadaşım zaten. Kavga çıkarmış beni de çağırdı. Dövdüğüm adam yaralanınca mahkemelik olduk. Ama ben sonuna kadar haklı olduğumu düşünüyorum. Arkadaşlık demek bir tek iyi gün de beraber olmak değildir. Şimdi yine arasın gel başım belada desin yine atlar giderim. Onlar da benim için aynısını yaparlar eminim"(27).

Katılımcılardan elde dilen veriler doğrultusunda, ev dışındayken ebeveynlerinin kendileri hakkında nerede oldukları ve kimlerle arkadaşlık ettikleri konusunda herhangi bir bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Yani ebeveynlerin çocukları üzerindeki kontrolleri oldukça zayıftır. Bu durum ebeveynlerin çocuklarına karşı ilgisiz olduklarını göstermektedir.

Gençlerin arkadaş ortamında daha özgür davranışlar sergiledikleri göz önüne alındığında, daha önce suç işlemiş arkadaşlarından etkilenmeleri olağan görünmektedir. Konu ile ilgili yapılmış olan birçok çalışmada gençlik gruplarının başlangıçta eğlence amaçlı bir araya geldiğini ancak daha sonra suç işleyen gruplara dönüştüğünü ve ebeveynlerin çocukları üzerindeki etkilerinin azalması sonucunda gençlerin arkadaş gruplarının anti-sosyal nitelikli davranışlarının daha çok etkisinde kaldıklarını göstermektedir.

4.4. Katılımcıların Yaşadıkları Yere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılanlar yaşadıkları semtleri suçlu ve ekonomik durumu zayıf olan kişilerin yaşadığı, uyuşturucu madde teminin kolay olduğu semtler olarak şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"İstanbul'da yaşadığımız semt aile ortamıydı. Kimsenin kimseye zararı yoktu ama şimdi uyuşturucu içmeyen yok bizim semtte. Çocukların ellerinde bile uyuşturucu var sen düşün artık nasıl bir yer de yaşadığımızı"(40).

"Ben çocukken yaşadığımız muhitte suç nedir bilmezdik. İnsan çok yoktu fazla ama şimdi son dönemlerde göç çok oldu. Kimseyi tanımıyorum, suçlu ipsiz sapsız insan doldu. İşleri yok güçleri yok anca itlik haytalık peşindeler. Hepsi suç makinası gibi kime ne zarar vereyim diye yaşıyorlar"(44).

"İstanbul'da büyüdüm. Herkes birbirini tanırdı o zamanlar sorunsuz bir mahalleydi. Sonradan çok bozuldu ne ararsan var artık yaşadığım muhitte. Eskiden iyisini de kötüsünü de bilirdik mahallede yaşayan. Şimdi öyle bir şey yok. Tanımadığım bir sürü insan var. Çok pislik görüyorum ben bizim semtte. Hiç güvenilir değil artık ortam"(45).

"Benim mahallede ne ararsan var. Uyuşturucunun her çeşidini kullanan mevcut. Geçen bir baktım polisler gelmiş mahalleye. Biri bonzaiden komaya girmiş. Ambulans falan geldi sonra götürdüler çocuğu sonra öğrendim ki 15 yaşındaymış"(24).

Araştırmaya katılanlar özellikle bazı bölgelerde uyuşturucu kullanan ve suç işleyenlerin sayıca fazla olduğunu, bu kişilerin belirli bölgelerde toplandıklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Bozuk bir semt, göç almış bir yer bizim orası ne ararsanız var herkes bilir o semti zaten. Uyuşturucu kullanan çok fazla var. Ben askerdeyken bıraktım ama şuan kullanmıyorum. Askere gitmeden önce içiyordum bende"(50).

"Oturduğumuz semtte her çeşit insan var. Kime sorsanız söylerler zaten meşhurdur bizim semt. Çevre çok bozuk artık görüyorum ilkokul çocuklarının elinde bonzai ama artık her yerde böyle bir tek bizim semtte değil. Öyle dört dörtlük, güvenilir bir mahallem var diyemem yani size. İyisi de var kötüsü de ama kötüsü daha fazla. Hele artık şimdi kimse kimseyi tanımaz oldu çok kalabalıklaştı. İnsan sayısı artınca uyuşturucu içende, satanda arttı"(56).

"İstanbul'da yaşayan herkese sor, bilir bizim mahalleyi. Adı çıkmış bir yer zaten. Her gün bir olay görürsün bizim mahallede"(59).

"Abla açıkçası bizim oralar genelde maddiyatı iyi olmayan insanların oturabileceği bir yer. Ucuz yani ev kira fiyatları. E adamlar oradan buradan kalkıp geliyorlar İstanbul'a çalışmaya. Para yok iş yok nereye yerleşecek. Bakıyor nerde kendisi gibi durumu olmayan adam var onların olduğu yerlere yerleşiyor. Böyle böyle zamanla bozuldu işte bizim semtte"(57).

Katılımcılar arasında birçok kez denetimli serbestlik cezası aldığını belirtenler, yaşadıkları çevreden dolayı başlarının sürekli belaya girdiğini şu sözlerle ifade etmişledir:

"Benim buraya kaçıncı gelişim. Bir sürü dosyam var hep ayrı suçlardan. Çevrem de o kadar pislik adam varken benim buradan kurtulmam imkânsız gibi. Niye dersen sen istemesen de onlar gelip sana bulaşıyor. Bunlara bir kere elini verirsen yandın. Ne kolun kalır ne bacağın"(4).

"İstanbul'da yaşadığım mahalle berbat bir yer. Sanırsın ülkenin bütün bela adamları bu mahallede toplanmış yani hangi şehirden ne ararsan var. Hepsi oradan buradan İstanbul'a gelmiş burada çete kurmuş adamlar bunlar. Yani tam bir gangster yuvası onu söyleyeyim. Ben uyuşturucudan önceden de denetime geldim. Başka suçtan da geldim ama uyuşturucudan ikinci gelişim buraya. Geliyorum cezamı tamamlıyorum yine başım belaya giriyor yine geliyorum. Çevre o kadar bozuk ki. İnsan bir kere bulaştı mı bir daha kurtulması zor"(9).

"Kavga ettiğim için buradayım ben yaralamadan yani. Oturduğum yer çok değişti artık. Bir sürü insan oldu farklı farklı. Her gün bir vukuat var. Önceden de kaç kere kavga ettim bu tiplerle ama şikâyetçi olmadılar. En son ki olayda yaralama olunca artık mahkemelik oldum. Çevre o kadar kötü ki bende bıktım inan her gün birini pataklamaktan. Bende mutlu değilim karakollarda mahkemelerde gezinmeye"(49).

"Ya öyle beter bir yer ki bizim orası görmen gerek. Benim burada olmama neden de o muhit zaten. Vallahi biraz param olsa taşınacağım, basıp gideceğim o muhitten. Arkadaş çevremden de kurtulmuş olurum böylece. Babama kaç defa dedim baba bak satalım burayı taşınalım dedim kabul etmiyor. Bu saatten sonra taşıma bizi başka yere diyor babam. Baba dedim bak başım beladan kurtulmuyor burada. E diyor sen gidiyorsun bu adamların yanına sende hata diyor"(27).

Katılımcılar mahallelerinin güvenli yerler olmadığını, kendilerini korumak için kendi içlerinde arkadaş grupları oluşturarak birbirlerini koruduklarını şu sözlerle belirtmişlerdir:

"14 15 yaşında İstanbul'a taşındık. Taşındığımız muhitte hep suçlular vardı. Küçük yaşta o çevre etkilemiştir tabi beni. O mahallede yaşamak istiyorsan sende güçlü olmak zorundasın. O zamanlar tinerciler vardı oralarda akşam geç kaldığımız zaman bir büyüğümüz gelir alırdı bizi işten. Bizde birbirimizi korumak için arkadaşlarla işe giderken bıçak falan ne bulursak artık yanımıza alır toplanır giderdik işe. İşe gitmek, çalışmak, para kazanmak zorundaydık. Babam sanayiye vermişti beni çalışayım diye. Bir sabah kalktık biz işe gidiyoruz arkadaşlarla, insan öldürmüşlerdi. Çok kavga gördüm. Çok kötü bir mahalleydi. İnsan ister istemez kendini korumaya alıyor tabi"(28).

"Doğma büyüme İstanbulluyum. Hep mahalle arkadaşlarıyla büyüdüm. Hala da onlarla beraberiz, arkadaşlığımız kopmadı. Çevremiz pek sağlam değildi ama biz kendimizi korumayı bildik. Hep beraber gezerdik arkadaşlarla. Bir olay oldu mu arkadaşlarla toplanır hemen kavgaya giderdik. Birbirimizi çok korurduk. Halada öyleyiz"(49).

"Abla şimdi bizim mahallede iki tane grup var. Biz hep birbirimize giriyoruz bunlarla. Ne ararsan bütün pislik var bunlarda. Uyuşturucu bile satmaya başladılar. Bizim grupta içen var uyuşturucu ama satan eden, hırsızlık eden kimse yok. Bunlar hırsızlığa da başladılar artık. Mahallede ki dükkânları haraca bağladılar. Bizim grupta toplanıp bunları bir güzel dövdü. Ondan buradayım zaten"(50).

"Bizim mahalle Tuzla'nın en belalı mahallesi. Bizde arkadaşlarla birbirimizi koruyoruz ne yapalım? Başka çaremiz mi var? Abla geçen yıl benim arkadaş yolda giderken bir arkadaşından bahsediyor diyor ki benim arkadaşta geçen gün buradaymış diye anlatıyor. O ara yanından geçen bu serseri tipler sen bizim arkadaştan mı bahsediyorsun diyorlar. Arkadaşımı sırf bu mevzudan bıçakladılar abla. Bizde şimdi tedbirli geziyoruz. Bunlar böyle belalı adamlar bir şey yapman gerekmiyor sana saldırmaları için"(8).

Öte yandan katılımcılar ikamet ettikleri yerleşim yerlerini ucuz olması nedeniyle tercih edildiğini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Bizim mahalle pislik dolu. Hep dışardan gelen insanlar var. Hele son zamanlarda iyice karıştı mahalle. Çoğunu tanımıyorum mesela. Bende isterim başka yere taşınayım ama kiralar çok pahalı. Ailecek bizde memnun değiliz yani oturduğumuz yerden de yapacak bir şey yok ekonomik durumumuz uygun değil taşınmaya. Gecekondu mahallesi var bizim biraz ötemizde hep ucuz oralar diye nerde pislik adam var onlar gelip yerleşiyor tabi. Aslında oralar yıkılsa bu adamlar memleketlerine dönse çok rahat edecek bizim oralar"(45).

"Uyuşturucu kullanan mı dersin adam bıçaklayan mı dersin hepsi bizim semtte oturur. Namı da baya yayılmış yani bizim oranın. Şu denetim süreci biterse hayırlısıyla bir iş bulacağım kalıcı bir iş. Sonra taşınmayı istiyorum oradan. Şimdi maddi gücümüz yok ev bulacak. İşsiz güçsüz kaybedecek bir şeyi olmayan adamların hepsi bizim orada. En çok kaybedecek bir şeyi olmayan adamdan korkacaksın. Her şeyi yapar bu adamlar. Zaten kafaları bir milyon uyuşturucudan"(59).

"Denetimlimi yakmadan bitirebilirsem hemen kalıcı bir iş bulacağım kendime. Tek isteğim bu şuanda. O semtten taşınmak istiyorum çünkü. Ama şuan bunu karşılayacak maddi gücüm yok"(45).

4.5. Katılımcıların Göç Deneyimine İlişkin Bulgular

Katılımcıların göç süreçleri; kendisi doğmadan önce ailesi göç edenler, ailesi ile birlikte göç edenler ve ailesi olmadan tek başına göç edenler olarak farklılık göstermektedir.

Araştırmaya katılanların 28'i ailesinin kendisi doğmadan önce göç ettiklerini belirtmiştir. Katılımcılar, göç etme nedenlerini şu şekilde açıklamışlardır:

> *"Ailem Malatyalı benim. Buraya İstanbul'a geliyorlar işte çalışmak için. Ben İstanbul'da doğdum ama buralıyım"*(12).

> *"Aslen Bitlisliyiz biz. Köken olarak Bitlis ama babam iş dolayısıyla İstanbul'a gelince bizde burada doğduk. Ben hiç görmedim Bitlis'e gitmedim yani hiç. Hep İstanbul'daydım"*(36).

> *"İstanbul doğumluyum ben. Doğma büyüme buralıyım. Annemle babam Muş doğumlular. Buraya çalışmak için gelmişler"*(2).

> *"İstanbul'da doğmuşum ben ama ailem Trabzonlu. Benim köken Trabzon yani. Buraya çalışmak için gelmişler kalmışlar sonra burada"*(3).

Katılımcıların 30'u ailesi ile birlikte göç ettiğini belirtmiştir. Katılımcılar, ailelerinin iş bulmak amacıyla büyük kentlere göç ettiklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

> *"Tokat'ta yaşıyorduk. Güzel, sakin bir ilçeydi, arkadaşlık ortamı falan güzel olan bir yerdi, sıkıntısız bir ortamımız vardı ama İstanbul'a geldik işler değişti. Babamın işi nedeniyle buraya geldik. Başka bir sebebi yok. Tokat'ta mutluyduk çünkü"*(5).

> *"Kars'ta köyde yaşıyordum. Köy dediğin küçük bir yer. Orada suça bulaşan eden yoktu. Herkes saf, bozulmamış, pırıl pırıl insanlardı. İstanbul'a gelince işler değişti ama. O ara geçim sıkıntısı çektik çok. Babamda dedi iş imkânı boldur İstanbul'da bizde gidelim. Ailecek kalktık geldik ama hiçbir şey fark etmedi burada da fakirlik yaşadık"*(20).

Öte yandan katılımcılar, genellikle akrabalarının yaşadığı şehirlere göç ettiklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

> *"Biz Rize'den geldik. Babamın işleri kötüye gitmeye başlayınca İstanbul'a geldik. İstanbul'da akrabalarda çoktu bizim. Onunda etkisi var tabi buraya gelmemizin. Burada Rizeli bir sürü akrabamız var. Akrabaların çoğu hep burada"*(55).

> *"Van'da büyüdüm. Nezih bir semtti. Suçun olmadığı, başıboş insanların olmadığı bir yerdi. Çevremden yana bir sorun yaşamadım. Babamın işleri bozulunca ailecek İstanbul'a geldik. Amcamlar dayımlar falan zaten İstanbul'da yaşıyorlardı. Babam amcamlarla beraber iş yapmak için geldi İstanbul'a zaten"*(33).

> *"Babam o ara eniştemin gazına geldi. İş yapacaklardı İstanbul'da. Toplandık geldik ben küçüktüm o zamanlar. Sonra bir süre halam eniştem falan beraber yaşadık. Biz ev bulunca kendi evimize geçtik. Babamla eniştem iş yaptılar beraber de eniştem bir süre sonra babamı dolandırdı kaçtı. Geri de dönmedik memlekete kaldık burada"*(58).

> *"Biz Adana'dan İstanbul'a on yıl önce geldik. Zaten eniştem ablam falan burada yaşıyorlardı. Bizde onların yanına geldik ilk. Sonra taşındık ama çok yakın oturuyoruz yine. Bir üst sokakta oturuyoruz. Kopmadık birbirimizden. Eniştemin dükkânında çalışıyorum zaten bende şuan. Babam inşaatta çalıştı uzun süre. Şimdi emekli oldu çalışmıyor artık"*(59).

> *"Babamın işi için Mersin'e taşındık önceden Antep'te yaşıyorduk. Sonra Mersin'de işleri iyi gitmedi babamın İstanbul'a geldik. Burada da amcamların yanına geldik. Şimdi kendi evimizdeyiz ama"*(2).

Katılımcıların 2'si ise ailesi olmadan tek başına İstanbul'a yerleştiğini belirtmiştir. Tek başına İstanbul'a gelen katılımcıların, bu süreçte ailesi ile birlikte yaşayanlara göre yaşam koşullarının çok daha kötü olduğu görülmektedir.

> *"Mardin'de yaşadım. Nezih bir çevreydi, herkes birbirini tanıyordu. Akrabalık, mahalle bağları daha güçlüydü, hep iyi çocuklarla takıldım. Sonra*

kendim iş için İstanbul'a yerleştim. Ailemin durumu hiç iyi değildi benim. Burada iş imkânları daha fazla diye geldim. Çocuk yaşta başladık çalışmaya. İlk geldiğimde aç kaldığım zamanlarda oldu. Kalacak yerim bile yoktu. Çok yattım sokakta orada burada ben. Ne gördüysem zaten bütün pisliği o zaman gördüm. Arkadaşlarım da düzgün çocuklar değillerdi. Onlardan da etkilendim sanırım"(11).

"Urfa'daydım 17 yaşına kadar. Sonra iş için geldim buraya ailem hala Urfa'da benim. Urfa iyi bir yerdi sessiz bir yerde büyüdük biz, herkes birbirini tanırdı ederdi. Garibanların olduğu bir mahalleydi zaten kimsenin birbirine zararı yoktu, herkes ekmeğinin peşindeydi. Burası tam tersi ama. Buralar büyük şehirler ölsen kalsan kimsenin haberi olmaz. Ailemin de durumu iyi değil zaten. Onlara da yük olmak istemedim açıkçası. Kendi ayaklarımın üzerinde durmaya çalıştım hep. Çok kötü ortamlarda gördüm ben. Sokaklarda neler oluyor neler dönüyor bir görseniz. Ama şimdi İstanbul'a ilk geldiğim zaman ki gibi değilim artık. Gözüm açıldı benimde. İlk zamanlar çok zorlandım burada, kimseyi tanımam etmem çok rezillik yaşadım İstanbul'da, arkadaşlarımdan da çok kazık yedim ama şimdi toparladım kendimi gitmem artık buradan"(51).

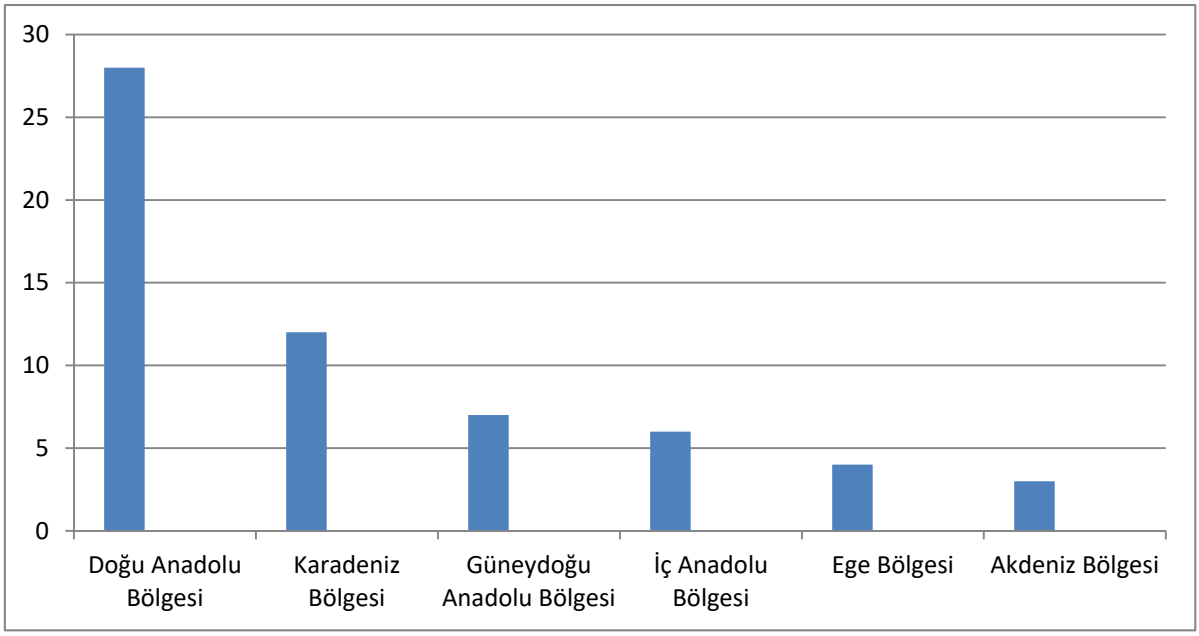
Katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, tek başına ailesi olmadan büyük şehirlere göç edenler yoksul ailelerden geldiklerini, çocuk yaşta çalışmak zorunda kaldıklarını ve suçlu arkadaş ortamıyla tanıştıklarını belirtmişlerdir.

Öte yandan göçle büyükşehirlere gelen yoksul ailelerin, şehre uyum sorunları yaşadıkları ve çocuklarının temel gereksinimlerini karşılayamadıkları tespit edilmiştir.

"*Gariban bir ailede yetiştik biz. 6 kardeşiz. İstanbul'a geldik ailecek çalışmak için. Annem çalışmazdı babam hurdacılık yapardı. Çok fakirdik, çok yokluk çektik İstanbul'da. Çok aç kaldığımızı bilirim ben. Bana dersen fakirlikle bu halimizin alakası var mı diye var tabi derim. Belki zenginin çocuğu olsaydık hayatımız çok farklı olacaktı. Suçlu olmayacaktık böyle perişan olmayacaktık. Zaten ne yaptıysak perişanlıktan yaptık"*(51).

"İstanbul'a gelince hep geçim sıkıntısı yaşadık. Hep bir şeylerim eksikti yani. Mesela herkeste olan imkân bende yoktu. Bende çocuğum özendiğimiz oluyor muydu dersen özeniyorsun tabi ister istemez bu sefer düşünüyorsun ben nasıl elde ederim onlarda olanı diye"(6).

"Ben çocukken İstanbul'a geldi ailem. Ben hep burada büyüdüm yani. Babam çalışmak için İstanbul'a gidelim dedi. Burada da kendimizi maddi yönden toparlayamadık. Kardeşlerim olsun babam olsun hepimiz çalıştık geçinebilmek için. Çocukluktan beri görmediğimiz ortam kalmadı. Sanayide çalıştım, manavda çalıştım, inşaatta çalıştım. Her şeyi gördük yaşadık bu ortamlarda"(42).

Şekil 2. Katılımcıların Ailelerinin İstanbul'a Göç Ettikleri Bölgeler

Şekil 2'deki grafikte görüldüğü üzere, söz konusu göçün en fazla "Doğu Anadolu Bölgesi'nden" İstanbul'a gerçekleştiği görülmektedir.

Göç ile büyük kentlere gelenlerin geldikleri yere uyum sağlamakta güçlük çekmeleri ve bu durumun aile ilişkilerini olumsuz yönde etkilemesi, göçün ilk yıllarında yaşanan maddi zorluklar, gecekondu gibi sağlıksız yapılarda gençlerin yaşamak zorunda kalmaları, maddi sıkıntılar nedeniyle gençlerin küçük yaşta çalışmaya başlamaları ve

sokağa alışmaları gibi nedenler göçün gençlerin suç işlemelerindeki sebepleri arasında sayılabilir.

4.6. Katılımcıların Suç Kavramı Hakkındaki Düşünceleri

Katılımcılar genellikle suçu; "uyuşturucu kullanmak", "hırsızlık yapmak", "birini öldürmek", "devletin yapma dediği şeyleri yapmak" gibi bilindik suç tanımlarını örnek vererek açıklamışlardır.

> *"Suç, yapılmaması gereken şeyleri yapmaktır bence. Bizlere devlet tarafından konulmuş bir takım yasaklar var eğer onları çiğnersek suç oluyor"*(52).
>
> *"Devletin bize yapma dediği şeyleri yaparsan suç olur. Bir canlıyı öldürmek, birinin bir şeyini çalmak, trafik kurallarını çiğnemek suçtur"*(48).
>
> *"Adam öldürmek suçtur başkada bilmiyorum"*(2).
>
> *"Suç kanun ve nizamlara uymamaktır. Çevre ahlakını bozmakta bir suçtur"*(19).
>
> *"Uyuşturucu kullanmak dışında her şey suçtur bence. Ben uyuşturucudan buradayım mesela. Şimdi adam öldüren ya da dolandıran adamla ben bir miyim?"*(10).

4.6.1. Katılımcıların Kendi Suçları Hakkında ki Düşünceleri

Katılımcılar arasında suçunu kabul edenler, yaptıklarının suç olduğunun bilincinde olduklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

> *"Hırsızlık suçtur mesela, Allah göstermesin ne bileyim suçtan suça göre değişir çok suç var. Mesela benim burada olma nedenim uyuşturucu. Bu da suç bence, iyi bir şey değil"*(3).
>
> *"Sen suç yapmazsan kimse seni cezaevine atmaz. Biz suç işledik demek ki bizi attılar. İnsanın kendi cahilliğidir suç. Sen cahil olmazsan ne işin var cezaevinde. Ben iki kere girdim cezaevine hırsızlıktan dolayı"*(40).
>
> *"Şu dünyada yapılmaması gereken en büyük şeydir. Pişmanlığın vücut bulmuş hali. Ben bir kavgada bulundum atmadığımız bıçaktan ceza yedik.*

Vuran belli ama ben ceza yedim. Pişman oldum o olayın içinde bulunmaktan"(42).

"Suç işlemek kötü bir şeydir bence. Ben suç işledim ki buradayım. Hırsızlıktan buradayım ben. Hırsızlıkta suçtur mesela. İsteyerek yapmadım, ihtiyacım olduğundan çaldım ama çok pişmanım. Suçumun farkındayım"(1).

"Kanunlar tarafından belirtilen yasalarda geçen her şey suçtur. Ben yaralamadan buradayım mesela. Bu da büyük bir suç bence. Bir anda nefsime yenildim. Adam öle de bilirdi mesela. Pişman oldum sonradan da iş işten geçti"(7).

Araştırmaya katılanlar arasında kendisini suçlu görmeyenlerin özellikle uyuşturucu kullanma suçundan denetime tabi tutulan kişiler oldukları görülmektedir.

"Ben uyuşturucu kullanmaktan buradayım. Bunu da suç olarak görmüyorum açıkçası. Zararım kendime. Kimseyi gasp etmemişim, kimseye zarar vermemişim neden suç oluyor ki bu. Beden benim kendi bedenim"(48).

"Adam öldürmek, adam yaralamak suçtur. Ama kendi yaptığım yani uyuşturucu içmek doğal olarak benim hakkım. Ama adam öldürme diyorsanız o başka öyle değil"(4).

"Benim yaptığım suç değil öyle diyeyim size. Ben uyuşturucudan buradayım. Hırsızlık suçtur, adam öldürmek suçtur ama bu tarz ufak şeyler bence değildir. Çoğu ülkede bu tarz şeyler serbest çünkü"(34).

"Ben esrar kullanmaktan buradayım. Bir kez bonzai de içtim. Şimdi ben kendime zarar verdim değil mi? Beni niye suçlu buluyorlar ki? Kime ne benim ne yediğimden ne içtiğimden. Bence bu bir suç değil. Suç başka şeyler"(10).

"Abla ben esrar kullandım yalan yok bende. Ama ben içtim de birine laf mı attım? Parasını mı çaldım? Bu suçsa ben artık bir şey demiyorum. Esrar için geçerli ama bu bonzai çok farklı. Kimse içmesin bonzai. Ben suçlu olduğumu kabul etmiyorum mahkemede de söyledim hâkime"(34).

Görüşmeler sırasında, katılımcıların suç türlerine göre birbirlerini ötekileştirdikleri gözlenmiştir. Dolandırıcılık ve hırsızlık suçu işleyenlerin ötekisi uyuşturucu madde kullanmak iken, madde kullanma suçundan denetime tabi tutulanlar uyuşturucu madde satıcılarını kendilerinden aşağıda görmektedirler. Yaralama suçu işleyenler ise adam öldürmediklerini söyleyerek kendilerini temize çekmektedirler.

> *"Ben hırsızlıktan buradayım. Parasızlıktan yaptım ne yaptıysam. Kendi durumum olsun ailemin durumu olsun hiç iyi olmadı. Buradakiler gibi esrardan bonzaiden burada değilim yani ben. Mecburiyetten yaptım ne yaptıysam. Yüz kızartıcı bir suç değil benim suçum. Hiçbir pişmanlığım yok. Yine mecbur kalsam yine çalarım. Ama bu sefer sonunu düşünür çalarım. Yakalanmadan yaparım bu işi"*(39).

> *"Suç var suç var. Benim suçum yüz kızartıcı bir suç değil Allah'a şükürler olsun. Ama uyuşturucu içen adamda burada bende buradayım. Olacak iş mi şimdi bu? Ben dolandırıcılık suçundan buradayım. İftiraya uğradım. Kimseyi dolandırmadım bile. Buranın bana ne katkısı olacak? Uyuşturucu kullanan adamlar gelsin buraya tedavi olup gitsinler. Boşu boşuna getiriyorlar beni buraya"*(38).

> *"Bonzaiden buradayım ben. Askerden izin için gelmiştim. Kafamı rahatlatmak için arkadaştan maddeyi alırken polisler gördü yakaladı. Ben bağımlı değilim arada kullanıyorum bunu. Ama herkes bana uyuşturucu satıcısıymışım gibi davranıyor. Bu insanın ağırına gidiyor. Ben kimseye zarar vermiyorum. Maddeyi satmak başka bir şey ama o suça giriyor. İnsanları yani başkalarını zehirliyor zarar veriyor satıcılar. Benim içtiğim bana zarar onun dışında kimseye bir zararım yok"*(52).

> *"Arkadaşı korumak için kavgaya karıştım ben. İsteyerek yaptığım bir şey değildi. Adamı bıçakla yaraladım. Yoksa o bizi öldürecekti. Meşru müdafa olması gerekirken cezaevine yolladılar. Ne yapsaydım yani adamın bizi öldürmesini mi bekleseydim. Sanki cinayet işlemişim gibi davranıyorlar bana. Adamı bacağından bıçakladım o da damara gelmiş. Ben öldürmek için*

yapmadım ki. O an kendimi korumak zorundaydım. Kim olsa aynı şeyi yapardı"(54).

4.7. Katılımcıların Suç Türlerine İlişkin Bulgular

Deneyimlerine başvurulan 60 katılımcının 33'ü uyuşturucu kullanma, 12'si yaralama, 10'u hırsızlık, 5'i dolandırıcılık suçu nedeniyle denetimli serbestliğe tabi tutulmuştur.

4.7.1. Uyuşturucu Madde Kullanma

Görüşülen 60 katılımcının 33'ü uyuşturucu kullanma suçundan denetimli serbestliğe tabi tutulmuştur. Bu kişiler, aile ve akrabaları arasında uyuşturucu ve alkol kullananların olduğunu şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Abimin de bir sürü dosyası var uyuşturucudan. O da kaç kere geldi gitti denetimliye"(37).

"Abilerimde cezaevine girip çıktılar. Bir tanesi uyuşturucudan girdi, diğerleri hırsızlıktan. Hırsızlıktan giren abilerim de hep yokluktan yaptılar. Uyuşturucu kullanan abim çok keyfine düşkündür. O sadece içmez satmaktan girdi cezaevine. Uyuşturucu ticaretinden girdi içeriye. Onunla konuşmuyor tüm aile zaten. Babam reddetti onu"(51).

"8 yaşında sigara ve alkole başladım ilkokul da. Babam da alkol sigara içiyordu bende ondan görüyordum. Dedim babam içiyor bende içeyim. İnsan o yaşlarda çok özenti oluyor. Bizde göre göre alıştık işte içmeye"(1).

"Biz abi kardeş çok sıkıntılı tiplerdik. Abimde uyuşturucu kullanıyordu sonra bende merak ettim başladım. İlk abimde gördüm de içtim zaten ben arkadaşta falan görmedim yani. İlk kendi abimden gördüm esrarı. O da müptelası değil ama bunun. Benim gibi arada keyfine içiyor"(37).

"Kardeşlerim kullanmıyor hiç bir şey. Sigara bile içmiyorlar çok şükür. Ama kuzenlerimin ikisi kullanıyor uyuşturucu. Bende onlarla başladım zaten içmeye ama bağımlısı değilim bunun. Zaten niye buradayım hala anlamadım.

Bir baktım mahkemedeyim bir baktım buradayım. Her şey çok ani gelişti. Halada anlamadım bana neyin cezasını verdiklerini"(43).

Katılımcılardan biri, askerde uyuşturucu kullanmayı bıraktığını ancak abilerinin hala kullanmaya devam ettiklerini ve abileri yüzünden tekrar uyuşturucu kullanmaya başladığın şu sözlerle ifade etmiştir:

"Askerdeyken bıraktım uyuşturucu içmeyi. Abimler kullanıyorlar ama hala. Burada olma sebebin nedir derseniz ama o gün abimlerle beraber dışarıda olmam. Evimde olsaydım, o gün onlarla dışarı çıkmamış olsaydım burada olmazdım. Ben zaten bırakmışım tövbe etmişim ne diye tekrardan içtim o gün. Çok pişman oldum. Abimler yüzünden sicilim bozulacak şimdi"(50).

Katılımcılardan biri kuzenlerinin ısrarı ile uyuşturucu kullanmaya başladığını ve daha sonra bağımlı hale geldiğini şu sözlerle belirtmiştir:

"Kuzenlerimde gördüm içmeye başladım ben uyuşturucuyu. Bana illa sende iç iç diye hep ısrar ettiler. Sonra bende başladım içmeye ama bir süre sonra alışkanlık yaptı. Şimdi ilaç tedavisi görüyorum bırakmak için. Onlar hala kullanmaya devam ediyorlar ama. Şimdi yanlarına çağırıyorlar mesela beni gel görüşelim diye. Gitmek istemiyorum çünkü hala dönen bir ortam var uyuşturucu ortamı yani. Görüşürsem onlarla tekrar uyuşturucu kullanmaya başlarım diye korkuyorum. Ondan görüşmüyorum hiç biriyle. Taş yakından gelir derler ya benim ki de o hesap işte. Yaktılar başımı"(58).

Katılımcılar arasında, aile içinde yaşanan sorunlardan dolayı evden uzaklaştığını belirtenler, arkadaş ortamında uyuşturucuya alıştıklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Aile içi huzursuzluk çoktu bizim evde. Evde durmak istemiyordum atıyordum kendimi sokağa. Arkadaşların yanına gidiyordum onlar içiyorsa bende onlarla beraber içiyordum. Kafamı dağıtmak için uyuşturucu kullanıyordum. Bence ailenin büyük etkisi var suç işlemede. Benim sokaklarda olma nedenim eve gitmek istememedi mesela. Benim yaşımdakiler gecenin o saatlerinde evlerinde otururken ben sokak sokak geziyordum arkadaşlarla. E çok gezenin ayağına pislik bulaşır derler benim de öyle oldu. Sonra ne oldu uyuşturucu

içmeye başladık. Adam gibi kimsede yoktu ki çevremizde bize doğru yolu göstersin"(59).

"Aslında direk annemle babam yüzünden başladım içmeye diyemem. Yalan söyleyemem ama evden çıkıp gitmelerim onların yüzünden diyebilirim. Ondan suçlamıyorum onları. Evde kavga çıkınca bende çıkıp gidiyordum evden. Bu sefer arkadaşların yanına gidince onlarla başlıyorduk alkol içmeye. Muhabbet ediyorduk iyi geliyordu. Sonra yaş biraz büyüyünce birkaç defa uyuşturucu kullandım. Bunlar hep sokakta edinilen alışkanlıklar yani. Direk anne baba alıştırmıyor insanı. Ama etkili oluyor mu dersen oluyor. Evde ki huzursuzluk sokağa davet ediyor ondan sonrada başlıyorsun zaten alkole esrara"(12).

Uyuşturucu kullanma suçundan denetime tabi tutulan katılımcılardan biri, ailesinin ilgisiz olması nedeniyle bir suç makinasına dönüştüğünü, suç işlenmesinde ailenin en önemli etken olduğunu şu sözlerle belirtmiştir:

"İnsanın ailesi çok önemli bu konularda. Aileden ne görürsen onu uygularsın. Benim başımda ilgili anne baba olsa bu hallerde olmazdım mesela. Ailen fakirse yaşadığın yeri bile etkiler. Suçun bol olduğu yerlerde otururbut o insanlarla muhatap olursun. O muhitteki okullara gidersin bu sefer orada ki çocuklarla arkadaşlık edersin. Ailende ilgilenmezse sürüklenir gidersin. Ben kendimden örnek vereyim, oturduğumuz çevre bozuktu, yaşadığımız yer çok kötüydü. Ailem desen annem çalışmazdı okuma yazması bile yok. Babam çalışırdı hurda işinde. Geçim derdindeydi bizle nasıl ilgilensin. Çok fazla ceza yatmışlığım var benim. Hayat koşulları suç makinasına çevirdi bizi. Aslında özümde iyi bir insanım ama şansızım ben bunu anladım. Esrar kullandım uzun bir süre. Önceden de cezaevinde yattım yaralamadan. Şimdide farklı bir suçtan buradayım. Benim suç işlemelerimin nedeni hayatın akışından kader diyelim. Aile olsun parasızlık olsun hepsi üst üste geldi yoksa suça meyilli bir insan değilim ben. İsteyerek yapmadım hiçbirini. Etrafım pislikti, çevrem bozuktu onun çok etkisi oldu. Başı

boşluktan uyduk bizde çevreye. Ailemde olsun oturduğum muhitte olsun doğru düzgün insan yoktu ki bize doğru yolu göstersin"(14).

Katılımcılar arasında arkadaşlarının suç işleyen, uyuşturucu kullanan kişiler olduklarını ve bir süre sonra kendilerinin de onlara uyum sağlayabilmek amacıyla uyuşturucu kullandığını belirtenler, zamanla arkadaşlarına benzemeye başladıklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"İlk başta arkadaşlar kullanıyorlardı yanımda ben içmiyordum. Benim tek kötü alışkanlığım sigara ve alkoldü. Sonra onlarla geze geze bende madde kullanmaya başladım. Açıkçası onlar öyle yaşıyor diye bende öyle yaşamaya başladım. İnsan öyle insanlarla birlikte takılınca ister istemez onlara benzemeye başlıyor. Yani onlar ne yapsa sende aynısını yapmaya başlıyorsun"(33).

"Arkadaşların peşine takılıp gittim. Onlar ne yaparsa sende yapıyorsun zaten o dönemlerde insan özenti oluyor biraz. Onlar diyor hadi gidip alkol içelim sende içiyorsun, hadi gidip uyuşturucu içelim sende peşlerine takılıp içiyorsun"(59).

"Özentilikten yaptık ne yaptıysak. Yaş ufakken insan arkadaşlarına özeniyor. Şimdi ki gibi düşünemiyorsun ki. Hadi kendimizi çatıdan aşağı atalım deseler sende atarsın. Ben arkadaşlarımdan gördüm alkol içmeye başladım. 12 yaşında her gün içki içiyordum mesela arkadaşlarla. Sonra da uyuşturucuya sardım. Bir daha da kurtulamadım bu illetten"(12).

Arkadaşlarıyla birlikte uyuşturucu kullanmaya başlayan katılımcılar, bir süre sonra uyuşturucunun bağımlılık yaptığını şu sözlerle belirtmişlerdir:

"Önce bir iki defa sırf meraktan içtim. Sonra her canım darlandığın da içmeye başladım. Niye darlanıyordun dersen param yoktu, evde kavga gürültü vardı yani kafamı dağıtmam gerekiyordu bir şekilde. Bunu içince hiç bir şey düşünmüyordum. Bu içmeler sıklaşınca tabi sonra da alıştım içmeye her sıkıştığımda canım ister oldu"(22).

"Ben zevkten başladım sonrada alışkanlık yarattı bende. Önceden içen arkadaşlarım vardı. Ben zaten 7 aydır içmiyorum artık. Buna bulaşmamın nedeni farklı farklı arkadaşlar, ilk ortaokuldayken başladım. Heves edeyim tadayım dedim, bağımlılık yaptı"(20).

"Okuldan sonra arkadaşlarımın yarısı uyuşturucu içiyordu, yarısı alkol kullanıyordu. Öyle bir çevreye sahiptim. Bende okuldan çıkıp onlarla toplanıp içmeye başladım. Eve gitmez oldum bir ara. Ortam hoşuma gidiyordu o zamanlar. Ondan sonra da ne oldu bağımlısı oldum tabi"(6).

"Önce kafamı dağıtmak için arada içiyordum. Sonra müptelası oldum. Tedavi de gördüm ama bir işe yaramadı. Sanırım sonum uyuşturucudan olacak benim. Kimse başlamasın içmesinde ben çok pişman oldum"(22).

"Abla bunu önceleri içmek çok keyif veriyor. Sonradan çıkıyor zararları. Sağlığım bozuldu mesela benim. Ellerde falan hep titreme yapıyor. Öncesi iyi de sonrası perişanlık. Keşke hiç ağzıma sürmeseydim diyorum şimdi. Bırakamıyorumda"(37).

Madde bağımlısı olan katılımcılar arasında, tıbbı tedavi gördüğünü belirtenler, uyuşturucu madde kullanan arkadaşlarının kendilerini tekrar madde kullanmaya zorladıklarını ve bu nedenle tekrar uyuşturucu kullanmaya başlamaktan korktuklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Arkadaşlarım hala arıyorlar beni ama fazla muhabbetim yok artık. Çünkü uyuşturucu bağımlısı hepsi bende bunu burada atlatmak için tedavi görmek için geliyorum. Tekrar görüşürsem onlarla uyuşturucuya yine başlamaktan korkuyorum"(8).

"Arkadaşlarımla hep iyi geçinmeye çalıştım ama arkadaş çevrem kötü çıktı. Ben bunu burada bırakmak için uğraşıyorum onlar hala arayıp gel şunu yapalım bunu içelim diye beni arıyorlar. Kaç kere dedim böyle şeyler için beni aramayın ben bıraktım diye ama inanmıyorlar"(18).

"Uydum arkadaşlara nefsime sahip çıkamadım şuan bir sınav içindeyiz, insanoğluyuz söz geçiremediğimiz tek şey nefsimizdir değil mi? Askere

gittikten sonra 1, 2 senedir uyuşturucu içmiyorum. Askere gittiğimde söz verdim kendime içmeyeceğim diye. Askerden sonra denetimli serbestlik verdiler bana. Kullanan arkadaşlarım hala arıyorlar beni ortam için. Kaç kere numaramı değiştim yine bulup aradılar. Onlarla görüşmek istemiyorum. Neden dersen kendime güvenmiyorum yine madde kullanırım onu biliyorum"(8).

"Ben bunu şimdi bıraktım. Ama yine başladım. Niye dersen hep arkadaşlarım yüzünden. Bir iki tane arkadaşım var. Onlar sırf bir kere iç bir şey olmaz dediler diye o günden beri yine içiyorum. Bir türlü kurtulamadım bundan"(58).

"Ben önceleri bağımlı değildim. Uzun sürede bıraktım içmedim. Sonra arkadaş dedi işte istediğin zaman bırakabiliyorsun zaten dedi. Bende ona uydum nasıl olsa istendiğinde bırakılan bir şey bu dedim içmeye devam ettim. Sonra da bırakamadım"(50).

Katılımcılardan biri, uyuşturucu bağımlısı olan arkadaşıyla artık görüşmek istemediğini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Arkadaşlarımın hepsi uyuşturucu kullanıyor. Hırsızlıkta yapmaya başladı bir arkadaşım. Çocukluk arkadaşım olmasına rağmen artık ilişiğimi kestim onunla. Pislik pisliği doğuruyor. İyice raydan çıktı. Benim cüzdanımı çaldı. Bir kere bulaştın mı uyuşturucuya sonu yok o işin. Ben kullanmıyorum artık ilaç tedavisi görüyorum. Tekrar başım derde girmesin diye de görüşmüyorum artık"(39).

Öte yandan katılımcılar arasında çocukluk döneminde çalışmaya başlayanlarda uyuşturucu madde kullanımının daha sık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedenlerinden biri çalışan çocukların çalıştıkları ortamın ve iş arkadaşlarının daha kolay etkisi altına girmeleri olabilir.

"Okula gitmek istemedim bir müddet sonra. Çalışmak zorundaydım çünkü. O ortam beni çok bozdu işte. Çocuk yaşta aklımız ermedi doğruya yanlışa. Uyuşturucuyu da o yaşlarda başladım ben. Çalışmaya başlayınca ortamım

değişti. Birazda yaşça benden büyüktüler. Onlardan göre göre bende başladım içmeye. Bali bile denedim. Her şeyi kullandım yani. Ama şimdi ilaç kullanıyorum bırakmak için ağzıma sürmem"(60).

"Adam gibi anne babamız olaydı başımızda bizde bu hallere gelmezdik. Çocukluktan beri sokakta olsun tamirhanede olsun hep çalıştım. Bu ortamlarda ister istemez etkilemiştir tabi beni. İnsanın o dönemlerde kafası işlemiyor kötülüğe. Kim nereye çekerse hop oraya gidiyorsun. Ama baban başında olursa ne yapıyorsun oğlum der. Bu yollar iyi yollar değil der. Gerekirse döver eder kolundan çeker alır seni o ortamlardan. Bizde herkes kendi derdindeydi. Baba desen geçim derdinde, anne desen kadın haliyle ne yapacaktı bize. Baba insanın hayatında çok önemli ben bunu bilir bunu söylerim"(14).

"Ben çocukluktan beri sokaklardayım. Mendilde sattım, su da sattım. Halcide de çalıştım ben. O zamanlar yaşımız küçük olunca kim nereye çekerse oraya gidiyorsun. Mesela ben halde çalışırken bir abimiz vardı. İlk uyuşturucuyu ondan alıp içtim ben. Belki de orada hiç çalışmamış olsaydım hayatım daha farklı olacaktı. Şimdi uyuşturucudan buradayım işte. İkinci kez denetimli alıyorum ben. Onda da içerken yakalanmıştım denetimliye göndermişlerdi"(56).

"Çocukluktan başladım ben uyuşturucuya. Çocukken yaz tatilinde çalışmaya başladım tamirhanede ben. O ara başladım içmeye. Bir tane usta vardı çalışırken bir gün yakaladı beni içerken bir temiz dayak attı bana içmeyeyim diye. Dinlemedik devam ettik pişmanım şimdi"(59).

Katılımcılardan biri, ailesinin yoksul olması nedeniyle çocuk yaşta sanayide çalışmaya başladığını ve iş ortamında kendisinden yaşça büyük kişiler tarafından uyuşturucuya alıştırıldığını şu sözlerle ifade etmiştir:

"Babam sanayide çalışmaya yolladı beni. Maddi yönden iyi değildik çünkü. Sanayide çalışmaya başlayınca alıştım ben uyuşturucuya zaten. İş arkadaşlarım vardı şimdi isimlerini söylemeyeyim yaşça benden çok büyüktüler. Birgün bana dediler gel mezarlığa gidelim. Ne işimiz var

mezarlıkta dedim. Kendi kendime dedim cenazesi mi var bunların acaba niye mezarlığa çağırıyorlar beni. Aklıma başka bir şey gelmedi. 16 yaşındaydım o zamanlar. Bana bir sigara verdiler. Sonrada alıştım içmeye bir süre sonra ne kazanıyorsam bütün paramı uyuşturucuya vermeye başladım. Baktım belli bir süreden sonra benim tamirhaneden kazandığım para bana yetmiyor. Ayrıca hırsızlıkta yaptım, tiner bile kullandım"(60).

4.7.1.1. Katılımcıların Kullandıkları Uyuşturucu Madde Türleri

Uyuşturucu madde kullanan katılımcıların tamamı bonzai veya esrar kullandıklarını, bunların dışında herhangi bir uyuşturucu madde kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Uyuşturucu madde kullanımı nedeniyle denetime tabi tutulan katılımcıların 26'sının esrar kullandığı, 7'sinin ise bonzaiden denetimli serbestliğe tabi tutulduğu tespit edilmiştir. Bu iki uyuşturucu maddenin bağımlılık mekanizmalarının birbirinden farklı olmasına rağmen bireylerin aynı tedavi programına tabi tutuldukları gözlenmiştir.

"Ben esrar kullanmaktan buradayım. Satın alırken yakalandım. Şimdi benim aklım başımda değil mi abla? Bizleri alıp bonzai den gelen adamlarla aynı yerde tutup eğitim veriyorlar. Bu adamların kafası bir milyon. Ben kendime hakaret olarak görüyorum bunu. Çoğu bonzainin etkisinde, pislik adamlar bunlar ne yapacakları hiç belli olmaz"(3).

"Bonzai içen adamla bizi bir tutuyorlar. Ben esrardan yakalandım. Sürekli kullandığım bir şey de değil. Arada ortam olunca içiyorum. Onda da kimseye zararım olmuyor. Bonzai öyle değil ama. Buradaki bonzai kullananları gördünüz mü siz hiç? Adamların kafaları uçmuş bonzaiden beyinleri normal çalışmıyor artık. Konuşulanı bile anlamıyorlar"(26).

"Ben esrar kullanıyorum. Bonzai kullanan adamlarla aynı eğitimi veriyorlar bize. Çoğu eğitimde uyuyor zaten bitik durumda hepsi"(19).

"Geçen gün buradan çıkarken biri bayıldı, bonzaiden bayılmış. Grup görüşmelerinde beraberdik. Zaten orada da belliydi içtiği. Çıkışta bir baktık bayılmış yerde titriyor. Bu adamları buradaki eğitimle mi eğiteceklerini

düşünüyorlar? Esrar içen adamla bu adamlar bir değil. Bunlar ağır vakalar. Hastaneye yatırılmaları gerek"(37).

"Ben esrardan buradayım. Burada bir tek esrar içen adam yok ki. Diğer uyuşturucu türlerini kullananlarda burada. Ben bu insanlarla aynı muameleyi görüyorum. Ben bunu kendime hakaret olarak görüyorum. Bu adamlar gözlerinin önünü görmüyor. Ne işleri var ne belirli bir eğitimleri. Ben dizi oyuncusuyum. Ben bağımlı olsam beni dizide tutarlar mı sizce? Bu adamlar sabahtan başlıyorlar içmeye. Kafaları 24 saat güzel. Ben arabada esrar içerken yakalandım. Bu da arada yaptığım bir şey. Bu durum gerçekten çok ağırıma gidiyor"(11).

Katılımcılar arasında uyuşturucu maddeler arasında esrarın en zararsızı olduğunu belirtenlerin, esrarı diğer uyuşturucu türleri ile karşılaştırarak esrar içmenin bağımlılık yapmadığını ve kullanımının suç olmaması gerektiğini söyleyerek kendilerini temize çekmeye çalışmaları oldukça dikkat çekicidir.

"Bunu içmek artık gayet doğal bence. Bizde ortama denk geldiğimiz zaman içiyoruz. Bunun yurt dışında yasal olduğu ülkeler var mesela. Bu bir bonzai, kokain ya da eroin değil sonuçta. Herkes bunun nasıl bir madde olduğunu bilmiyor. Esrar kötü insanların içeceği diyorlar. Esrarı içen insanlar kötü şeyler yaparlar diye algıladıkları için böyle bir imaja düştüm bu beni üzdü biraz"(11).

"Ben bonzai de denedim mesela. Esrarla hiç alakası yok onun. Ne yaptığımı hiç hatırlamıyorum mesela bonzaiden sonra. Bir daha içmem dedim zaten. Sırf ortamda denemek için bir defalık denemiştim. Sonrada korktum bir daha ağzıma sürmedim. Esrar öyle değil ama bence esrar içmek serbest olmalı. Cezası olmamalı yani. Bonzai ve diğerleri öyle değil ama onlar yasaklanmalı kesinlikle"(37).

"Ben sadece esrar içiyorum. Önceden bonzai de, bali de içmişliğim var ama yalan yok. Onlar adamı bitirir. Özellikle bonzai çok tehlikeli bir şey. Ben denedim felç geldi sandım korktum sonra bir daha içmedim. Esrarın bir zararı yok ama biraz keyif veriyor o kadar"(19).

"Esrarın ne olduğunu bilmeden etmeden bizi uyuşturucu bağımlısı gibi buraya yolladılar. Bir cezaevine yollamadıkları kaldı. Bunu eroin, bonzai ile karıştırıyorlar. Bunu içtiğin zaman diğer maddeler gibi kendini kaybetmiyorsun ki. Sadece biraz rahatlatıyor"(3).

"Esrar içince öleceksin sanıyor buradakiler. Bu eroin değil ki. Birçok ülkede serbest herkes yollarda içiyor. Ama bir bonzai olsun, eroin, kokain olsun bunlarda ölüm tehlikesi var. Benim işim olmuyor hiç biriyle Allah'ıma şükür"(26).

Bonzai kullanan katılımcılardan biri, arkadaşının bonzaiden dolayı akli dengesini yitirdiğini ve bu olaydan çok etkilendiğini şu sözlerle belirtmiştir:

"Ben bonzai kullandım. Ondan buradayım. Arkadaşım var bir tane o da kullanıyordu. Çocuk o kadar akıllı bir çocuktu ama şimdi aklını yitirdi. Onu görünce dedim artık kullanmam bende. Çok etkiledi o arkadaşımın durumu beni. Şimdi buraya tedavi için geliyorum"(50).

Katılımcılar arasında uyuşturucu madde elde etmek amacıyla hırsızlık yaptığını belirtenler mevcuttur.

"Arkadaşlarla toplanıp uyuşturucu içiyorduk. Bir gün arkadaş dedi hadi çanta çalalım bizde uyduk ona. Hırsızlık bile yaptık sonra gidip uyuşturucu aldık. Uyuşturucu almak için birkaç kez daha yaptım ben böyle hırsızlık"(56).

"Uyuşturucu kullandım, hırsızlık bile yaptım. Zaten bir kere içmeye başlayınca alışkanlık yapıyor. Ailemin maddi gücü de çok kötüydü. Babam içkiciydi ama uyuşturucu kullanmazdı. Parada olmayınca hırsızlık yapmaya başlıyorsun uyuşturucu parasını çıkarmak için. Bunlar hep zincirleme oluyor. Suç suçu doğuruyor yani"(24).

4.7.1.2. Katılımcıların Uyuşturucu Maddeyi Bırakma İsteği

Katılımcıların 16'sı madde kullanmayı bırakmak istediklerini şu sözlerle belirtmişlerdir:

"Ben bıktım artık abla bu illeti içmekten. Burada olmamın nedeni de uyuşturucu. Bonzaiden yakalandım ben. Biran önce tedavi olup kurtulmak istiyorum artık"(60).

"Ne sağlığım kaldı ne işim ne de huzurum. Tek isteğim uyuşturucuyu bırakıp evlenip mutlu bir yuva kurmak"(33).

"Buraya uyuşturucuyu bırakmak için geliyorum. Tek çarem burası artık. Belki bırakabilirim içmeyi. Yoksa ölümüme sebep olacak bu uyuşturucu benim. Kurtulmak istiyorum ama nasıl olur eder bilemiyorum"(59).

"Keşke bırakabilsem uyuşturucuyu. Hayatım karardı. Kaç kez bıraktım sonra tekrar başladım. 10 yıldır kullanıyorum ben uyuşturucu. Kafam en ufak bir şeye bozulsun hemen içme isteği duyuyorum. Bu sefer kararlıyım ama içmeyeceğim artık. Hayattan tek isteğim bunu bırakabilmek zaten"(43).

Katılımcıların 12'si ise madde kullanmanın kendilerine bir zararı olmadığını ve bırakmayı düşünmediklerini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Ben buradan çıkacağım yine gidip içeceğim mesela. Bana bir zararı yok çünkü"(11).

"Uyuşturucu içmeyi keselim diye bizi buraya getiriyorlar. Sırf yasaklamış diye ben kendi keyfimden mi vaz geçeceğim?"(26).

"Benim içtiğim şeyden kimene. Benim kime zararım olmuş bu zamana kadar? Uyuşturucu kullanıp birine mi zarar vermişim? Bırakmayacağım içmeyi bana keyif veren bir şeyi neden bırakayım? Ha birine zarar vermiş olurum içip o zaman tamam içme desinler de. Kendi halimizde içtiğimiz şeyede karışmasınlar artık"(19).

"Ben ne yaptım sanki de bana bu cezayı verdiler? Uyuşturucu kullanıyorum ben. Bırakmayı da düşünmüyorum. Mutlu ediyor beni içmek. Başka mutlu edecek şeyler versinler bana bırakayım o zaman"(50).

"Denetimli bittikten sonra bunu içmeyi bırakacağımı mı sanıyorlar? Ben hala içiyorum mesela. Buraya da mahkeme kararı var diye geliyorum. Yoksa bırakmak için geldiğim bir yer değil burası"(3).

Katılımcıların 5'i ise uyuşturucu madde kullanmayı bırakıp bırakmama konusunda kararsız olduklarını şu sözlerle belirtmişlerdir:

"Bizi buraya uyuşturucuyu bırakalım diye yolladılar. Bazen diyorum bıraksam mı içmeyi. Bak başına neler geldi diyorum kendi kendime. Benim bu saatte işte olmam gerekirken ben buradayım"(21).

"Ben uyuşturucu kullanmaktan buradayım. Bunu içmekten de keyif alıyorum mesela. Ama burada zararlarını anlatıyorlar ya bize işte o zaman korkuyorum diyorum bıraksam mı içmeyi diyorum. Kafam karışıyor bir yandan canım içmek istiyor, bir yandan içme sonu ölüm diyorum. Ne yapacağım bilmiyorum"(20).

"Ben önceden bırakmayı düşünmüyordum ama burada uyuşturucu maddenin zararlarını dinledikçe korktum biraz açıkçası. Kafamı baya karıştırdı burada dinlediklerim. Şuan hala kullanıyorum mesela. Ama bıraka da bilirim"(45).

Genel olarak, gençlerin uyuşturucu madde kullanımı ülkemizde ve dünyada oldukça yaygın bir hale gelmiştir. Bu araştırma kapsamında da katılımcıların aile/akraba üyeleri arasında, arkadaş ortamlarında ve yaşadıkları çevrelerde uyuşturucu kullanımının yaygın olduğu görülmektedir.

4.7.2. Yaralama Suçu

Katılımcıların 12'si yaralama suçu nedeniyle denetimli serbestliğe tabi tutulmuştur. Araştırmaya katılanlar aileleri ile birlikte riskli bölgelerde yaşadıklarını, bu nedenle yaralama, kavga gibi suçlara karıştıklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda yaralama suçunu işleyenlerin tamamının bıçakla yaralama olayını gerçekleştirdikleri görülmektedir.

"Oturduğumuz yerde birini bıçakla yaradım ben. Yerimi yurdumu bırakıp İstanbul'a geldim sırf başım daha da belaya girmesin diye. Çünkü Adana'da

yaşadığım mahalle tam bir pislik yuvası. Orada kalmaya devam etseydim bu sefer bana zarar vereceklerdi. Şuan ceza aldım 11 ay 7 gün o da denetimli serbestlik oldu. Cezaevine girmedim hiç Allahtan"(7).

"Yaşadığım çevre kötüydü. Babamda vefat ettikten sonra maddi durumumuzda iyi olmadı. İyi yerlerde oturamadık bu sebeple. Her türden arkadaşım vardı o muhitte. En büyük kötü alışkanlık olarak beni alkole alıştırdılar. Halen daha bırakamıyorum. Şuan hiçbir arkadaşım yok, hepsini dışladım. Bana kötü örnek oluyorlardı. 9 senedir cezaevindeydim daha çıkalı 1,5 sene oldu. Burada olma nedenim alkol değil ama başka suçtan, bıçakla yaralamadan girdim"(41).

"Mahallemden birini yaraladım ben. Bıçakla yaraladım hem de. Bizim mahalle çok değişti eski tadı tuzu kalmadı hiç. Çoğu arkadaşım taşındı mesela başka yerlere. Göçle gelenler çok oldu. Bunlarda şimdi hırsızlık mı dersin, kadına taciz mi dersin, uyuşturucu mu dersin ne ararsan var bu adamlarda"(28).

"Kavga ettiğim için buradayım ben. Telefon dükkânında çalışıyorum ben. Yan tarafımda telefoncu. Bana kapı önünde laf attı. Ben de sinirlendim yumruk yumruğa birbirimize girdik. Bıçakta işin içine girince yaralandı. Bu adamlar hem sonradan geldiler bizim muhite hem de kendilerinden başkası çalışmasın, telefon işi yapmasın istiyorlar. Çoğu telefoncu kapattı mesela dükkânını. Bütün mahalleye bela oldu bunlar. Ayrıldım zaten işten evi de taşıyacağım şimdi oradan. Bu adamlar mafya başım iyice belaya girer yoksa"(30).

Aynı zamanda arkadaşını veya kardeşini korumak amaçlı yaralama suçunu işlemek zorunda kaldığını belirten katılımcılarında olduğu görülmektedir.

"Yaralamadan buradayım. 4 tane çapsız erkek kardeşime sataşmış. Aradı abi gel dedi bende birkaç arkadaşımı aradım mahalleden toplandık gittik. Kavga büyüdü karşı taraftan bir tanesi bıçaklandı. Sonunda benim başım yandı suçlu duruma düştüm. Cezaevine bile girdim"(57).

"Yaşadığımız yer vasat bir mahalleydi. Benim burada olma sebebim o çevre zaten. Kendimi ve arkadaşımı korumak için birini yaraladım. Ben ona zarar vermesem o bizi öldürecekti. Bende mecbur kaldım bıçakla yaraladım. Hapis cezam denetimliye çevrildi"(29).

"Yaralamadan dolayı buradayım ben. Arkadaşımın kavgasına müdahil oldum. Baktım adam bıçakla saldıracak arkadaşa bende arkadaşı korumak için adamın elinden bıçağı almaya çalışırken adam hastanelik oldu. Allahtan ölmedi bu olaydan birde cezaevine yolladılar beni. Birde ölseydi hayatım bitecekti"(49).

"Erkek kardeşimi okul çıkışı rahatsız etmişler. Okul da oturduğumuz mahallede. Sordum soruşturdum kim bunlar diye buldum bunları. Gittim konuşmaya o ara bir tanesi bıçak çekti bana. Bende elinden alıp bıçağı onu yaraladım. Amacım konuşmaktı sonu mahkemede bitti. Mahkeme bırakır kesin dedim ama ceza yedim. Neyse buna da şükür. En azından cezaevinden çıktım"(29).

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde, yaralama suçundan denetime tabi tutulan gençlerin bu suçu önceden planlayarak işlemedikleri görülmektedir. Katılımcılar genellikle olay anında kendilerini korumak amaçlı bu suçu işlemek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda katılımcıların yalnız kendilerini korumak için değil aile ve arkadaş çevresini korumak içinde bu suçu işledikleri anlaşılmaktadır. Görüşmelerde bu kişilerin genellikle olumsuz çevre koşulları nedeniyle bu suçu işledikleri gözlenmiştir.

4.7.3. Hırsızlık Suçu

Katılımcıların 10'u hırsızlık suçu nedeniyle denetimli serbestliğe tabi tutulmuştur. Katılımcılar hırsızlık suçunu, düşük ekonomik düzeyleri nedeniyle ve ekonomik kazanç sağlamak amacıyla işlediklerini şu sözlerle belirtmişlerdir:

"Soğukta yağmur yağıyordu, çadırda kalıyorduk bende 5-6 tane tahta palet aldım çocuklar evde üşümesin diye. Durumum olsa yapmazdım. Ne yapsaydım çocuklar üşütüp hasta mı olsalardı?"(2).

"Abimlerle benim suça karışmışlığımız var. Hep yokluktan yaptık ne yaptıysak hepimizin hırsızlıktan sabıkası var"(51).

"Abla ben hurdacıyım. Nereden bileyim aldıklarımın suç olacağını. Çöpün kenarına bırakmışlardı demir parçalarını bende aldım. Sonra hırsızlıktan buraya düştüm işte. Bilsem suç olduğunu almazdım. Cezaevine bile girdim hırsızlıktan"(40).

"Hırsızlıktan geldim ben buraya. Kuyumcudan birkaç altın çaldım kameralara yakalanmışım tabi. Yokluktan çaldım ama. 2-3 tane çeyrek altın o da. Bozdurup bir şeyler alacaktım"(36).

Katılımcılar arasında suç işleme nedenini ekonomik durumunun kötü olmasına bağlayanlar mevcuttur. Ancak katılımcıların denetime tabi tutulmadan önceki yaşadıkları ekonomik problemlerin bireysel olmayıp, aynı şekilde ailelerinin de maddi sorunlar yaşıyor oldukları görülmektedir.

"Ben parasız doğdum parasız da öleceğim zaten artık eminim buna. Hiçbir türlü hayatım düzene girmiyor. Ailem yoksuldu şimdi de aynı sorun. Ancak bu saatten sonra piyango falan çıkarsa öyle elime para geçer. Onun dışında hiçbir ümidim yok"(1).

"Yokluk, yanlış bir evlilik bunlar hep beni suça itti. Eşim çok baskı yaptı bana para için. Ben hırsızlıktan buradayım, cezaevine girdim. Şimdi burada kamu görevi verdiler bana sabahtan akşama kadar dikiliyorum burada. Hala da cebimde 5 kuruş param yok. Madem çalıştırıyorlar beni burada maaş da versinler. Maddi gücü yerinde olan babam olsa ondan alır idare ederdim. En azından denetimli sürecinde bana maddi destek olurdu. Onların durumu benden de kötü"(51).

"Bıktım ben parasızlıktan hep yokluk hep yokluk. Ne aileden bir şey gördük ne de şimdi adam gibi yaşayabiliyoruz. Nasıl bir şansızlıktır bu bilemedim"(36).

Katılımcılardan biri ailesinin ekonomik durumunun kötü olması nedeniyle hırsızlık yaptığını, denetimini tamamladıktan sonra gerekirse yine yapabileceğini şu sözlerle belirtmiştir:

> *"Kuyumcudan altın çaldım ben. Kendi ayaklarımın üzerinde durmaya çalıştım olmadı. Halende kendi kendime ayakta durmaya çalışıyorum. Ailemin maddi gücü hiç yok. İnsanın mecbur kalınca yapmayacağı şey yok. Denetimlim bittikten sonra parasız kalırsam belki bir daha yaparım hırsızlık"*(36).

Hırsızlık suçundan denetime tabi tutulan katılımcılardan biri, arkadaşları yüzünden hırsız damgası yediğini şu sözlerle belirtmiştir:

> *"Arkadaşlarım yaktı benim başımı. Arkadaşım geldi beni çalıntı arabayla aldı. Yeni evlenmiştim bende o zaman. Gel dediler ben de bindim. Araba çalıntı olduğu için kovaladılar bizi polisler, böylece cezaevi hayatımız oldu. Boşu boşuna hırsız damgası yedim. Yeni de evlenmiştim. Kadın da bıraktı gitti sonra beni cezaevine düşünce. Hayatım bir günde kararı"*(39).

Öte yandan denetime tabi tutulan katılımcılar arasında, çocukluk döneminde hırsızlık yaptığını belirtenler, maddi durumu iyi olan arkadaşlarına özendiklerini ve bu nedenle de hırsızlık yaptıklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

> *"Fakir bir aileden geldim ben. O zamanlar hiç unutmam arkadaşın bir tane ayakkabısı vardı. O kadar beğendim ki gittim birinin cüzdanını aşırdım sırf o ayakkabıdan bende alayım diye. Sonrada yaptım çok hırsızlık ben. Şuan da hırsızlıktan buradayım zaten. Yokluktan yaptım ama ne yaptıysam"*(44).

> *"Çocukken insan özenti oluyor abla. Arkadaşta olan bende niye yok diyorsun. Ben 14 15 yaşındayken hırsızlık yaptım mesela. Market kasasından bir miktar para çaldım. Onunla da gittim bir sürü şey aldım. Şimdi uyuşturucudan buradayım ama Allah'a şükür hırsızlıktan falan değil. Bir daha asla yapmam. Çocukken özenti oluyor insan yokluktan bunlar hep"*(33).

> *"Ben yaralamadan buradayım ama çocukken hırsızlık yapmıştım. O da çok basit bir nedenden arkadaşın meşin topu vardı maç yaparken özendim*

durumumuz da iyi değildi o ara hiç. Bende parayla alamayacağım için dükkâna gittim çaldım topu. Yakalandık tabi hemen. Çocukluk işte. Parasızlık çok kötü şey. İnsana her şeyi yaptırır. Çocukken hele çok daha tehlikeli. O yaşta gördüğünü istiyor insan"(29).

"Benim ilk defa yaptığım bir şey değil ki hırsızlık. Çocukken de çok yaptım ben. Hiç utanmıyorum söylemeye. Sende olmayanı başkasında görürsen çalarsın. Bu kadar basit. Kimse keyiften hırsızlık yapmaz"(40).

Katılımcıların bir bölümü özellikle çocukluk dönemlerini anlatırlarken "özenti" kelimesi üzerinde çok durmuşlardır. Özentiliğin çocuklar açısından suç işlemede etkili bir faktör olduğunu vurgulamışlardır. Katılımcılardan elde edilen verilere göre çoğunun çocukluk döneminde çevresindeki arkadaşlarına özendikleri görülmektedir. Özellikle ekonomik durumu iyi olmayan ailelerden gelen çocuklarda bu durum çok fazla görülmektedir.

4.7.4. Dolandırıcılık Suçu

Katılımcıların 5'i dolandırıcılık suçu nedeniyle denetimli serbestliğe tabi tutulmuştur. Dolandırıcılık nedeniyle denetim altına alınan katılımcıların tamamı suçlarını kabul etmemiş ve iyi niyetlerinin kurbanı olduklarını belirtmişlerdir.

"Arkadaşa güvenmemden dolayı buradayım ben. Köy çocuğu olmamdan dolayı kazık yedim. Buranın insanı uyanık. Ben arkadaşımdan bilezik aldım o da çalıntı çıktı. Tanıdık arkadaşım verdi bana bileziği, arkadaşım yüzünden dolandırıcılıktan buradayım, kazık attı bana"(38).

"İnsanlara fazla güvendim, iyi niyetim suiistimal edildi. Ben çek verdim ödenmedi dolandırıcılıktan yargılandım ve şuan buradayım. Cezaevinde de kaldım belli bir süre bu suçtan. Beni hem cezaevine attılar birde üstüne denetimli verdiler"(35).

"Ben suçsuz olduğuma inanıyorum. Ben işçi olarak çalışıyordum bir yerde, çalıştığım yerde ki araçlar çalıntı çıktı. Arabalar satılınca dolandırıcılıktan ceza yedim, çalıştığım yerin sahibi de ceza aldı. Haksız yere cezaevine girdim. Bütün düzenim bozuldu"(25).

"Kuyumcu dükkânında çalışıyordum ben. Arkadaşım geldi altın almaya. Tanıdık ben varım diye benim çalıştığım dükkâna geldi. Başımı o yaktı zaten benim. Ben suçsuzum aslında. 1 kilo 22 ayar altın alacağım dedi. Ben bilezikleri hazırladım. Bankaya parayı yatırdım dedi. Beni bankacı diye başka biriyle konuşturmuş meğer. Ben parayı çekmeye gittim. Ortada ne para var ne bir şey. Aradım hemen bunu açmadı tabi telefonunu. Dükkân sahibine olayı anlattım ama inanmadı. Ortak iş çevirdik sandı. Bende dolandırıcılıktan cezaevine girdim. Arkadaşım dediğim adam kazık attı gitti bana. Onun yüzünden sabıkamız oldu. Aslında suçsuzum da anlamadı işte kimse. Paşa paşa yattık cezaevinde"(53).

Mala karşı suç türlerinden biri olan dolandırıcılık nedeniyle denetime tabi tutulan katılımcıların maddi durumlarının iyi olduğu gözlemlenirken, hırsızlık suçundan denetime tabi tutulan katılımcılarda ise tam tersi bir durum söz konusudur.

Genel olarak, hırsızlık suçundan denetime tabi tutulan katılımcıların gelir düzeyi en düşük olan kişiler oldukları tespit edilmiştir. Dolandırıcılık suçu işleyenlerin ise genellikle meslek sahibi oldukları ve maddi durumlarının kötü olmadığı gözlenmiştir.

4.8. Katılımcıların Suç Geçmişine İlişkin Bulgular

Görüşme yapılan 60 katılımcının 35'inin daha önceden de denetimli serbestlik cezası aldıkları tespit edilmiştir.

"Ben buraya önceden de geldim. Hiçbir faydası olmadı buranın bana. Zaman kaybından başka bir şey değil"(3).

"Geliyorum denetimimi tamamlayıp gidiyorum. Sonra yine geliyorum yine aynı eğitimleri veriliyorlar hep aynı şeyleri anlatıp duruyorlar. Her ayrı dosyadan geldiğimde aynı şeyleri dinlemekten çok sıkıldım"(8).

"İkinci gelişim benim buraya. Önceden polise mukavemetten de geldim. Her geldiğimde aynı şeyler. Hiçbir yararı olmadı bana buranın"(24).

"Uyuşturucudan önceden de geldim ben buraya. Hala ne olduğunu anlamadım ben buranın ne işe yaradığını. Buraya gelmek daha çok sıkıntı yaratıyor bende"(31).

4.8.1. Katılımcıların Daha Önce İşledikleri Suç Türleri

Katılımcıların 21'inin uyuşturucu kullanma, 5'inin yaralama ve 4'ünün hırsızlık suçlarından daha önceden denetimli serbestliğe tabi tutulduğu tespit edilmiştir.

Katılımcılar arasında daha önceden denetime tabi tutulduğunu ifade eden grup arasında en fazla uyuşturucu kullanma suçunun yer aldığı görülmektedir.

Bu çerçevede, suç tekrarı konusunda da uyuşturucu madde kullanma suçunun ön planda olduğunu söylemek mümkündür.

> *"Uyuşturucudan önceden de geldim ben buraya. Dosyaların biri kapanıyor biri açılıyor zaten. Başım beladan kurtulmuyor ki"*(56).
>
> *"Önceden de yakalandım ben uyuşturucudan. Pirinç tanesi kadar bir şeydi onun içinde beni cezaevine atacak değiller ya"*(17).
>
> *"Valla polis yakalıyor ben yine içiyorum. Denetimliye ikinci gelişim benim. Bu gidişle 3 de olur 4 de olur. Ne polis beni yakalamaktan bıktı ne de ben yakalanıp buraya gelmekten"*(12).
>
> *"Buraya ikinci kez geliyorum ben. Hep de aynı şeyler zaten. Değişen bir şey yok. Her geldiğimde aynı şeyleri dinlemekten bıktım ama"*(3).

4.9. Katılımcıların Suç Nedenlerine İlişkin Bulgular

Görüşme yapılan 60 katılımcının suç işlemelerine neden olan faktörler incelendiğinde, aile faktörünün 21 kişi ile ilk sırada olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların 20'si suç işlemelerinde etkili olan faktörün arkadaşları olduğunu belirtirken, 14'ü yaşadığı çevrenin kendisini suça sürüklendiğini ifade etmiştir. Katılımcıların 4'ü ise ekonomik nedenlerden dolayı suç işlediğini belirtmiştir.

Görüşmelerde, uyuşturucu bağımlısı olduğunu belirten 1 katılımcı ise suç işlemesine neden olan en önemli etkenin uyuşturucu kullanmak olduğunu ifade etmiştir.

Aile faktörünü suç işlemesinde en önemli etken olarak belirtenlerin hırsızlık ve uyuşturucu kullanma suçlarından denetime tabi tutulan kişiler oldukları tespit edilmiştir.

Suç işlemesinde en önemli faktörün arkadaşları olduğunu belirtenlerin ise dolandırıcılık ve uyuşturucu kullanma suçundan denetime tabi tutulanlar olduğu tespit edilmiştir.

Suç işlemesine neden olan en önemli etkenin ekonomik nedenler olduğunu belirtenlerin ise hırsızlık suçundan denetime tabi tutunlar olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcılar arasında yaşadığı çevrenin kendisini olumsuz yönde etkilediğini düşünenlerin ise en fazla yaralama suçundan denetime tabi tutulan kişiler olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcılardan sadece 1 kişi uyuşturucu kullandığı için ve maddeyi temin etmek amacıyla hırsızlık yapmak zorunda kaldığını belirtmiştir.

Katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda, aile faktörünün suç işlemelerinde en yüksek oranı göstermesi genç suçluluğunun önlenmesi açısından dikkatin nereye çekilmesi gerektiğini göstermektedir. Gençlerin sosyalleşme sürecinin temelini oluşturan ailenin, suç üreten bir yapıya sahip olması ve bu duruma suçlu arkadaş ilişkileri, olumsuz çevre koşulları ve maddi sıkıntıların eklemlenmesi gibi durumların gençlerin suç davranışı göstermeleri açısından risk oluşturduğu söylenebilir.

4.10. Suç İşledikten Sonra Yaşananlar

Cezaevine giren katılımcıların tamamı cezaevi ortamının psikolojilerini bozduğunu şu sözlerle belirtmişlerdir:

> *"Çok uzun kaldım ben cezaevinde ondan şuan psikolojim çok bozuk zaten %30 raporum var, sinirli bir insanım. Kapalı alanda duramıyorum fazla. Bazı sinir ilaçları da kullanıyorum ben"*(32).

> *"Cezaevini gördüysem başka bir şey demem. Hayatta en korktuğum şey orasıydı, oraya düştüm ya daha ne yaşayayım bundan daha kötüsü mü var. Kapalı kalma fobisi var şimdi bende mesela uzun süre duramıyorum kapalı alanda"*(44).

> *"Allah kimseyi düşürmesin. Hala rüyalarımda cezaevindeyim sanki. Atlatamadım o dönemi. Beni çok etkiledi orası. Denetimli çok daha iyi*

cezaevinden. Kimse eleştirmesin bu sistemi. Cezaevine girmeyen adam anlamaz"(57).

"Cezaevinde kaldım ben 2 yıl. Ne ararsan var orada. Allah bir daha düşürmesin beni. Çok bozuldu psikolojim benim orada. Halada iyi değilim"(35).

Cezaevine girmeyen katılımcılar ise toplum tarafından dışlanmanın yalnızca cezaevine girmiş olmaya dayanmadığını, denetimli serbestlikte olmanın da belirli bir soyutlanmaya neden olduğunu şu sözlerle belirtmişlerdir:

"Ailem dâhil kimseye söylemedim. Babam sinirli bir insan duymasına gerek yok. Sadece işten bir iki arkadaş biliyor onlarda izin alıp gelmem için buraya idare ediyorlar beni ondan söylemek zorunda kaldım. İşten duyulursa zaten direk çıkışımı veririler. Kimse istemez denetime gelen adamı çalıştırmak"(48).

"Ailem dâhil hiç kimse bilmiyor sadece birkaç arkadaşım biliyor denetime geldiğimi. Aileme söylemedim çünkü yayılsın istemedim amcamlara, halamlara falan. Bizim aile hoş karşılamaz bu durumları"(34).

"Burası yüzünden işten çıkarıldım ben. Çalışanlar ispiyonlamış benim denetime geldiğimi müdüre. O da işten çıkardı. Zaten denetimliye geldiğim duyulunca iş yerinde bazı arkadaşlar bana katil muamelesi yapmaya başladı. Ne olduğunu bilmiyorlar buranın. Bende yeni öğrendim zaten"(15).

"Bize iyilik için bu af benzeri denetimliyi çıkarttılar da bu iş durumunu tam olarak düzenleyememişler. Ben işten çıktım artık. Kendi isteğimle çıktım. Buraya gelip gitme süreci işime engel oluyordu. Zaten patronda denetimlim var diye tavır yapmaya başladı bana. Bakış açısı değişti bana karşı. Bende dayanamadım çıktım işten"(29).

Katılımcılar arasında babasından şiddet görme korkusu yaşayan gençler, denetime tabi tutulduklarını söyleyemediklerini, sürekli yalan söylemek zorunda kaldıklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Denetimli de olduğumu söylemedim kimseye. Babamın duymasını istemedim özellikle. Kızdırmak istemedim şimdi gerek yok. Yalan üstüne yalan buluyorum babam nereye gidiyorsun diyor diyorum arkadaşa uğrayacağım. Bugünde fatura yatırmaya çıkıyorum dedim mesela"(18).

"Babam zaten duymasın çok ters bir adam çok otoriter. Eve kâğıt geldiği gün annem kapıyı açıyor alıyor kâğıdı. Mahkeme kâğıdını elinden alana kadar kırk takla attım. Bu ne dedi bin tane yalan uydurdum. Ne yapayım anlarsa babama söylerdi o da hiç iyi olmazdı"(3).

"Ben kimseye söylemedim. Ailemin de haberi yok çünkü söylersem babamdan kesin bir dayak yerim sonrada evden kovar babam beni. Babam çok sinirli bir insan benim. Herkese bir tek kimliğim kayboldu dedim. Aileme buraya geldiğimi söyleyemem, sonuçta burası cezaevi değil ama yine de hoş karşılamazlar. Hep yalan uydurmaktan bıktım zaten"(4).

"Babamdan saklamaktan usandım artık. Hep bir yalan uyduruyorum. Artık yalan bulamaz oldum. Babam çok kızar duyarsa"(17).

Uyuşturucu kullanma suçundan denetime tabi tutulan kadın katılımcılardan biri, işlediği suçtan dolayı toplumun kendisine kötü gözle bakmaya başladığını şu sözlerle ifade etmiştir:

"Burada ki insanlar hangi suçtan dolayı buradasın deyince uyuşturucu diyemiyorum sonuçta uyuşturucuyu genellikle erkekler kullanır. Burada ki erkeklerin bile sana bakış açısı değişiyor uyuşturucu deyince. Çünkü hem kadınsın hem de uyuşturucudan buradasın. Bundan da rahatsızım. Görüşmeler için sırada beklerken erkeklerin bakışları rahatsız ediyor. Dışarda ki insanlarda denetimli serbestliğe geldiğini duyunca kötü gözle bakıyorlar sana"(47).

Katılımcılar arasında suç işledikten ya da cezaevine girdikten sonra aileleri tarafından reddedilen ya da eşleri tarafından terk edilen kişilerinde olduğu görülmektedir.

"*Cezaevine girdim. Karım çocukla beraber bıraktı kaçtı gitti beni. Hala daha kızımı göremiyorum, göstermiyor bana. Ben kadın iyi yaşasın diye hırsızlık yapmışım cezaevine girmişim kadın bastı gitti. Benim pişmanlığım hırsızlık yapmam değil evlilik yaptığım kadın. Kendi derdimi unuttum kadın yüzünden. Hala hazmedemiyorum yaptığını. Babamda yıllarca cezaevinde yattı onunda kaderi kötüydü. Bazen diyorum kaderim babama çekmiş diye"*(51).

"Annemle aram açıldı. Şuan konuşmak istemiyor benimle. Babamdan ayrıldıktan sonra çok sıkıntı yaşadık biz. Birde onun üstüne bu olay başıma gelince bu uyuşturucu olayı kadın yıkıldı diyebilirim. Ablam ve eniştem artık benimle konuşmuyor evlerine bile davet etmiyorlar anneme sadece sen gel onu getirme diyorlar ağırıma gidiyor"(45).

"Cezaevine girdim daha sonra yuvamdan oldum, çoluk çocuğumdan koptum. İş güç, dükkânım vardı şimdi sıfır durumdayım. Bütün hayatım bitti. Şuan psikolojim hiç iyi değil. Bu süreçte çok yalnız kaldım. Eşim olsun çocuklarım olsun hepsi bıraktı gittiler beni"(41).

"9 yıl cezaevinde kaldım ben. Şimdi ne çocuklarım benimle görüşüyor ne de eşim. Boşandı zaten benden. Çocukları da bana düşman etmiş. Cezaevine girdim diye hayatından çıkarttı kadın beni. Kadını umursadığım yokta çocukları bana düşman etmesine üzülüyorum bir tek. Alkol zaten kullanıyordum iyice bağımlısı oldum. AMATEM'de tedavi de görmüştüm ben alkolden. Ama bu sorunlardan yine başladım"(5).

Katılımcıların sabıkalı olmaları nedeniyle iş bulma konusunda ümitsiz oldukları görülmektedir.

"Ben ailemden ayrı yaşadığım için sorun olmadı duymadılar. Bir tek sicile işlendi işte tek sorunum o. Bu denetimli bitince beni şimdi kim alır işe. Ben çalışamazsan nasıl karnımı doyuracağım? Devlet bizlere yardımcı olsun bu konuda"(27).

"Çevre de kötü insanlar var dedikodum çıktı. Cezaevinde bile yattım. Şimdi yeni bir işe başlayınca mırın kırın edecek insanlar bana. Suçum yüz kızartıcı

bir suç değil Allah'a bin şükür ama insanlar kötü, her yerden boş boğaz insan çıkabilir"(25).

"Piyasada ki insanlar bana karşı değişti. İnsanlar benden soğudu, piyasada adım çıktı millet dedi bu hırsız. Ben iki demir parçasından işin buraya geleceğini hiç tahmin etmiyordum. Bir baktım cezaevindeyim. Şimdi ben nasıl iş yapacağım? Nasıl para kazanacağım? Kimsede iş vermez artık bana. Çocuklarım var karım var baktığım annem babam var. Bu durumdayken nasıl bakacağım ben bu insanlara. Devletimiz buna bir çözüm yolu getirsin"(40).

"Uyuşturucudan buradayım ben. Çokta pişmanım. Sırf bir hata ettik diye sicilim bozuldu. Şimdi iş bulmam çok zor olacak"(4).

"Normal halimizle iş güç bulamazken birde sabıkalı olduk şimdi. Ben cezaevinde de kaldım. Şimdi ne yaparım ne ederim nasıl iş bulurum bilemiyorum. Çok mağdur oldum bu süreçte"(32).

"Okumuş etmiş adamlar iş bulamazken sabıkası olan adama iş mi verirler? Benim bu saatten sonra tek düşündüğüm bu. Önceleri kafama çok şey takardım. Cezaevinden çıktıktan sonra kafama her şeyi takmaz oldum. Oradakilerin halini de görünce kendi halime şükreder oldum. Birde sigortalı bir iş bulabilirsem eğer başkada bir derdim yok bu hayatta"(36).

Gençlerin bu süreçte toplumdan dışlanmamaları için yaşadıkları olumsuz durumları çalıştıkları işyerinden, akrabalarından, okullarından ve hatta ailelerinden sakladıkları görülmektedir. Gençlerin içinde bulundukları durum psikolojik anlamda rahatsızlıklara yol açabilir. Bu sebeple bireylerin denetime tabi tutuldukları süreçte kendilerine ve ailelerine denetimli serbestlik çalışanları tarafından danışmanlık hizmetinin verilmesinin önemi burada ortaya çıkmaktadır.

Öte yandan gençlerin işledikleri suç nedeniyle aileleri tarafından dışlandıklarını ifade etmeleri, gencin sosyalleşmesinde önemli bir yeri olan aile ilişkilerinin bozulduğu anlamına gelmektedir. Bu durumun gençlerin tekrar suç işlemelerinde etkin olabileceği düşünülebilir.

4.11. Katılımcıların Denetimli Serbestlik Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların 36'sı sistemi gereksiz bulduğunu, 19'u mecbur olduğu için sisteme dâhil olduğunu ve 5'i sistemi faydalı bulduğunu belirtmiştir.

"Denetimli serbestlik sisteminin" faydalı olduğunu düşünen katılımcılar, cezaevinde olmadıkları ve ailelerinden uzak kalmadıkları için sistemin işleyişinden memnun olduklarını şu sözlerle belirtmişlerdir:

> *"Buranın faydası cezaevinden çıkartmaları. Allah bir daha cezaevine düşürmesin. Ondan memnunum ben sistemden"*(20).

> *"Gelmezsen eğer ceza yersin bu şekilde sorumluluk kazandıran bir yer burası sanırım. Sistem işliyor bence ama bazı zorlukları var ama yine de en iyisi bu. Ben bizlere faydalı olduğunu düşünüyorum. Hamt olsun Allah bunu çıkarandan çünkü şuan evimdeyim yoksa ben şuan cezaevinde olurdum"*(35).

> *"Ben hala anlamadım ne olduğunu buranın, yarı cezaevi gibi bir şey burası. Cezaevinde olmaktansa bin kat daha iyi. Buradan çıkıp evime gidiyorum, özgürüm. Bence faydalı bir sistem"*(10).

> *"Devlet diyor ki sana bak seni cezaevinden çıkartıyorum ama ona göre davranacaksın. Bir nevi af gibi bir şey burası. Bazı zorlukları var ama yine de cezaevinde olmaktan bin kat iyidir"*(36).

Katılımcılardan biri, sistemin kendisine sorumluluk kazandırdığını ve hayatında olumlu değişimler olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

> *"Daha çok adapte oldum işime, gücüme. Saatleri, saniyeleri çok iyi takip eder oldum. Sorumluluk sahibi oldum diyelim. Buranın bana katkısı oldu. Mesela kötü bir şey yapacağım zaman denetimli serbestliğim var diyorum daha dikkatli olayım diyorum. Ben normalde çok sinirli bir insanım. Burası olmasa başka şeyler yapabilirdim mesela. Husumetim olan kişilere hesap sormaya gidebilirdim ama burası engel oldu ona. Denetimlim yanmasın diye kendimi frenliyorum. Ben faydasını gördüm buranın"*(35).

Katılımcılar arasında sistemin kendilerine askerliği anımsattığını düşünenlerde mevcuttur.

> *"Ben kendimi askerde sanıyorum. Orada da kurallar vardı. Böyle düşününce biraz rahatlıyorum en azından diyorum içimden nasıl askerliğin bitti burasıda bitecek. Sayılı gün çabuk geçer diyorum kendi kendime"*(42).

> *"Aynı askerlik gibi burası. Kuralları var. Kuralları çiğnersen ceza veriyorlar. Sanki tekrardan askerlik yapıyor gibi hissediyorum kendimi"*(26).

Denetimli serbestliğe tabi tutulan katılımcılar arasında sistemin kendilerine askerliği anımsattığını düşünenlerin mevcut olduğu görülmektedir. Tarih, saate ve kurallara bağlı olarak yaşamak katılımcıların disiplini hatırlamalarına ve denetime tabi tutuluyor olmayı askerlik hizmetine benzetmelerine neden olmaktadır.

Görüşmelerde sistemden memnun olduğunu belirten katılımcılardan biri, ailesiyle sorunlarını paylaşamadığını ve bu nedenle çok yalnız olduğunu, kurumdaki diğer kişilerle ve rehberlik danışmalıyla konuşarak rahatladığını söylemiştir. Katılımcı kuruma gelerek başkalarıyla konuşmanın kendisini rahatlattığını, önceden anlatamadığı sorunlarını paylaştığını şu sözlerle belirtmiştir:

> *"Ben buraya geldiğim zaman rahatlıyorum mesela. Neden dersen bir sürü yeni insanla tanıştım önceden tanımadığım etmediğim. Oturup dertleşiyoruz burada. Terapi gibi oluyor. Çoğu da benim gibi çok çekmişler bu hayattan. Birbirimizi anlıyoruz yani. Danışmanlık hizmeti de iyi geliyor bana. Psikolog bir hanım var ona anlatıyorum her şeyimi. İnsanın ailesiyle paylaşamadığı şeyler olunca çok sıkıntı yaratıyor. Burada bu sıkıntımı atıyorum. Arkadaşlarım da var artık burada. Mesela sizinle de konuşmak çok iyi geldi bana. Hep böyle gelseler bizlerle konuşsalar keşke. Eğitimli insanlarla konuşmak bir başka oluyor tabi. Bu anlattıklarımda inşallah faydalı olur sizin çalışmanıza. Suç önemli bir konu tabi. Uyuşturucu konusu hele bence ülkenin en büyük sorunu. Konuyu beğenmesem kabul etmezdim zaten görüşme yapmayı. Bu anlattıklarımda inşallah faydalı olur sizin çalışmanıza"*(28).

Katılımcının ifadesinden de anlaşılacağı üzere; gençlerin konuşabilecekleri, sorunlarını paylaşabilecekleri birilerine ihtiyaç duydukları görülmektedir.

Öte yandan katılımcı, başkalarına ders olması amacıyla ve araştırma konusunu beğendiği için görüşmeyi kabul ettiğini belirtmiş, araştırmacının çalışmasını takdir ettiğini söylemiştir.

Sistemden memnun olmayan katılımcılar ise bu uygulamadan dolayı iş bulmakta zorlandıklarını şu sözlerle belirtmişlerdir:

> *"Çalışamıyorum ki artık buraya gelip gitmekten. Kimse iş vermiyor denetimim var deyince. Çalıştığım zaman maaşımı biliyordum, yol paramı bilirdim, sigara alacağım para mı biliyordum, ödeyeceğim borçlarımı biliyordum. Şimdi öyle bir imkânım yok"*(1).

> *"Parasızlıktan yaptım ne yaptıysam, param olsa yapmazdım. Burada çalışanlar bize yardımcı olmaya çalışıyorlar ama isteyerek çalmadım ki bende. Yokluktan yaptım. Hem işe girmek istesem nasıl gireceğim artık. Kim izin verir benim işten çıkıp buraya gelmeme"*(2).

> *"Ben iş arıyorum mesela. Patron diyor denetimlin var alamam seni. İş dediysem memuriyet falan da değil ha. Telefon dükkânına gittim geçen gün eleman arıyorlarmış. Adam almadı beni işe. İşsizlikten bunalıma gireceğim bu gidişle"*(33).

> *"Kendi kendimize iş aramak zorunda kalıyoruz. Buranın bizlere iş konusunda yardımcı olması gerek. Ben denetimlim var dediğimde iş vermek istemiyor kimse bana. Bu iş bulma konusuna bir çözüm bulmaları gerek acilen"*(36).

Katılımcılar arasında denetimli serbestliğe tabi tutulması nedeniyle işten çıkarılanlar durumlarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

> *"Memnun değilim ben burada olmaktan. Niye dersen çünkü ben burası yüzünden kendi işimden oldum. İş yerim duydu ondan dolayı beni çıkardılar"*(4).

"Ben buraya geldiğim için işten kovuldum. Şimdi nasıl geçineceğim ne yiyeceğim? Buna bir çözüm yolu bulsunlar"(57).

"İşsiz kaldım burası yüzünden ben. Şimdi işte vermezler bana burası bitene kadar"(33).

"Şimdi hangi su firması olduğunu söylemeyeyim de ben içme suyu dağıtıyordum. İki hafta önce işten çıkarttılar beni. İş saatimle buraya gelme saatim uyuşmadı. Şimdi taksi durağında çalışıyorum şoförlük yapıyorum. Şu denetimlim bitsin kendime başka iş bakacağım"(49).

Katılımcılar sabıka kaydı sormayan bir yerde işe girmiş olsalar bile grup çalışmaları, seminerler ve bireysel görüşmelere gelebilmek için iş yerinden izin almakta zorlandıklarını şu sözlerle belirtmişlerdir:

"İşten izin alma gibi bir sorunum var. Ben yarın gelmeyeceğim diyorum patron surat asıyor. Diyorum ben sana söylemiştim ama durumumu. Şimdi ben işimden olursam nasıl geçineceğim? Buraya gelip gitmek bile yol parası. Patrona yalan söylemekten bıktım artık. Bazen denetime gidiyorum demiyorum da çocuk hastalandı falan deyip izin istiyorum"(16).

"Ben fabrikada çalışıyorum tekstil işindeyim. Müdüre diyorum benim denetimlim var çıkmak zorundayım bir ton laf ediyor. Böyle devam ederse işten çıkışını vereceğim diyor. Bu durum psikolojimi çok bozuyor bir çözüm yolu bulsunlar bu duruma"(6).

"Buraya mı yetişeyim işten mi izin alayım şaşırdım vallahi. On parçaya bölündüm artık. Oto sanayi de çalıyorum ben patrona diyorum ben çıkıp geleceğim diyorum adam mırın kırın ediyor. Zaten bu gidişle çıkaracak beni sanırım işten. Bezdim patronun suratını çekmekten. Koca adam olduk milletin kaprisini çekiyoruz"(60).

"Evdekilere yalan söyle iş yerine yalan söyle. Bu durum çok zorluyor artık beni. Yalan bulamıyorum artık. Babamlardan gizliyorum buraya geldiğimi. İş yerinden de gizliyorum olur ya patron sıkıntı çıkartır belki diye. E görüşmeler için gelirken de izin alırken sıkıntı çıkartıyor bazen patron. Artık arkadaşlara

danışıyorum bugün ne yalan uydurayım diye. Bende yalan tükendi diyorum gülüyorlar"(45).

Denetimli serbestliğe tabi tutulan kişiler için yükümlülükler ile iş yaşamı arasında denge kurmanın oldukça güç olduğu görülmektedir. Katılımcılar durumlarını açıkça anlatmanın iş kaybına ve damgalanmaya yol açacağından genellikle yalana başvurduklarını belirtmişlerdir. Nitekim denetime tabi tutulan kişilerin işlerini kaybetmeleri, onların toplum ile olan bağlarını zayıflatacağından sistemin amaçları ile de bağdaşmamaktadır.

Katılımcılar bireysel görüşmelere ve grup çalışmalarına gelmedikleri ya da geç kaldıkları takdirde, denetimli serbestlik programına uymadıkları gerekçesiyle dosyalarının kapatılarak tekrar cezaevine gönderileceklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle denetimli serbestliğe mecbur oldukları için geldiğini belirtenler, sistemden memnuniyet duymadıklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Madem bizi cezaevinden çıkartmışlar ne diye burada tutuyorlar? Sırf cezaevine girmemek için geliyorum buraya"(15).

"Denetimlim bir bitsin bir daha suça falan bulaşmam ben. Tövbe ettim. Cezaevine atacaklar korkusuyla geliyorum buraya"(23).

"Cezaevine girmeyeceğimi bilsem gelmem ben buraya. Benim tedaviye falan ihtiyacım yok. Başka şeylere ihtiyacım var. İş bulsunlar bana kalıcı bir iş mesela"(39).

"Ben buraya bir şeyler öğrenmek için gelmiyorum şahsen. Ben mecburiyetten geliyorum. İşin ucunda tekrar cezaevine girmek var çünkü. Zaten diyorum şu denetimlim bir bitsin bir daha karışmam olaya, suça diyorum. Bu denetimli süreci çok yıprattı çünkü beni"(43).

"Burası beni sinirsel olarak çok bozdu mesela. Görüşmelere geç kalacağım diye aklıma takıyorum. İşime de odaklanamıyorum. Sürekli geç kalma korkusu yaşıyorum. İstanbul trafiği malum. Birde cezaevine giren çok var denetimlisini yakıp da. Gözünün yaşına bakmıyorlar yani. Sırf mecburiyetten geliniyor yani buraya"(35).

Katılımcılardan biri, denetime tabi tutulmadan önce cezaevinde kaldığını ve bu nedenle üzerine kapı kapatılmasını, kilitli ortamlarda, kapalı mekânlarda kalmaya katlanamadığını belirterek, denetimli serbestlik görüşmelerinde kapının kapalı kalması nedeniyle görüşmelere gelmek istemediğini şu sözlerle ifade etmiştir:

> *"Ben psikolojik rahatsız yaşadım cezaevindeyken. Orada hastalandım. Halada kapalı yerlerde duramıyorum mesela. Görüşmelere sırf bu yüzden gelmek istemiyorum e gelmezsem de cezaevine tekrar gireceğim. Bir kere daha girersem oraya ölürüm herhalde. Kaç kere söyledim burada ki çalışanlara müdüre bile çıktım. Grup çalışmaları olsun bireysel görüşmeler olsun kapalı duramıyorum buna bir çare bulsunlar biran önce"*(50).

Katılımcılardan arasında, denetimli serbestliğe tabi tutulması nedeniyle kız arkadaşı tarafından terk edildiğini belirtenler durumlarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

> *"Uyuşturucudan yakalandım ben. Sonra denetimli verdiler. Kız arkadaşım vardı bir tane. Sırf denetimliye geliyorum diye bıraktı beni. Kimse bilmiyor ki denetimli serbestliğin ne olduğunu. Kıza o kadar anlattım ama anlamadı cezaevi gibi bir yer sanıyor herkes burayı"*(32).

> *"Uyuşturucudan geldim ben buraya. Bir kız arkadaşım vardı uyuşturucu kullanıyorum diye bırakmadı beni de buraya geliyorum diye bıraktı kız. Ben onun yüzünden yakalandım hâlbuki. O gün canımı çok sıktı, bende arkadaşların yanına içmeye gittim canım sıkkın diye işte o gün polis yakaladı bizi. O kız yüzünden hem buraya düştük hem de terk etti beni. Denetimli vermişler sana seninle olamam dedi"*(43).

Katılımcılar arasında denetimli serbestlik cezası alması sonucu ailesi tarafından şiddet gördüğünü belirtenler durumlarını şu sözlerle belirtmişlerdir:

> *"Babam duyunca cinnet geçirdi zaten. Uyuşturucudan geldim ben buraya. Yakalandım içerken. Babama dedim böyle böyle oldu anlattım olayı. Uyuşturucu kullandığımı biliyorlardı zaten. Ama denetimliye tabi tutulduğumu duyunca çok sinirlendi evden kovdu o gün beni"*(56).

"İlk başta babama söylemedim. Annem duyunca babama anlatmış olayı. Babam çok despot bir adam. Denetimliye her gelişiminde bir ton hakaret ediyor. Rezil olduk senin yüzünden diyor"(58).

"Önce anneme söyledim denetimli serbestlik cezası aldığımı. Bir tokat attı bana. Sonra babam duydu o da evden yolladı o gece beni. Şimdi aramız düzeldi Allahtan. Anlattım onlara denetimlinin ne olduğunu sonra affettiler beni. Önceden cezaevi gibi bir şey sandılar burayı"(47).

"Annem duyunca bir şey demedi. Bir daha yapma dedi. Cezaevine girmeyeceğim anne deyince sakinleşti biraz. Ama babam çok kızdı baya tartıştık evde. Aramız açıldı. Çok ağır konuştu bana çünkü o gün. Annem falan girdi araya. Sonra baktı eve gelmiyorum aradı işte gel tamam affettim bir daha yapma dedi"(50).

Öte yandan denetimli serbestlik uzmanlarının bir diğer görevi de "Aile Danışmanlığı Hizmeti" vermektir. Denetimli serbestlik uzmanı, bireylerin aile içi problemlerini çözebilmek için görüşmeye bireylerin anne-baba veya eşlerini de davet edebilmektedir. Ancak katılımcılarında ifadelerinden anlaşılacağı üzere, katılımcıların aile görüşmelerin haberdar olmadıkları görülmektedir.

Katılımcılar arasında, denetimli serbestliğe gelmenin kendisine yaşadığı adli süreci hatırlattığını belirtenler, bu durumun psikolojik sorunlar yaşamalarına neden olduğunu şu sözlerle belirtmişlerdir:

"Buraya gelip gitmek beni psikolojik olarak çok yıprattı. Her geldiğimde buraya aklıma cezaevinde kaldığım günler geliyor. Ben suç işleyen biri değildim. Bir kere başıma geldi böyle bir şey. Buraya her geldiğimde polislerin beni evden almasından tut, mahkemeye çıktığım günden cezaevinde kaldığım güne kadar hepsini bana hatırlatıyor"(35).

"Ben bir kere cezaevine girdim zaten. Şimdi buraya her geldiğimde kötü oluyorum. Kapıda memur abiyi görünce bile elim ayağım titriyor psikolojik olarak. Şimdi Allaha bin şükür suçum falan yok ama bir kere etkilenmişim işte. Cezaevinde çok sıkıntı çektim çünkü ben"(46).

Öte yandan katılımcıların tamamı, denetimli serbestlik bürosuna ulaşımın ekonomik nedenlerden dolayı güç olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların şikâyet ettiği en temel sorunun yol parası bulmak olduğu görülmektedir. Katılımcıların tamamı, denetimli serbestlik bürosuna toplu taşıma kullanarak geldiklerini, hatta bazı katılımcılar kuruma ulaşabilmek için iki vasıta değiştirmek zorunda kaldıklarını şu sözlerle belirtmişlerdir:

> *"Yol param, gidip gelme param dert oldu bana. İki vasıtayla geliyorum ben buraya. Zaten şuan evde 4 kişiyiz. 2 çocuk, eşimle ben 4. Benim 1 milyar lira para cezam var artı bankaya borcum var, artı telefona borcum var. Maddi durumdan yana hep dert hep dert. Bazı zamanlar buraya gelmek için bile para bulamıyorum mesela"*(1).

> *"Hadi gene benim durumum idare ediyor. Bazı adamlar var burada görüyorum, konuşuyorum yol paraları yok. İşleri de yok. Adam nasıl işe girsin buraya gelip gitmekten. Ben bile yıllardır aynı işteyim patron mırın kırın yapıyor izin alırken. Adam buraya gelirken yol parasını nasıl bulacak? Her şey para. Buraya gelmek bile para"*(16).

> *"Burası çok sapa kalıyor benim oturduğum yere. İki kuruş paraya çalıyoruz bütün aldığımız para buraya gelmek için yol parasına gidiyor. Bazı zamanlar yol parası bulamıyorum. Ondan bundan istemek zorunda kalıyorum"*(32).

> *"Benim evim Tuzla'da ben buraya 2 vasıtayla geliyorum. Yollar trafik zaten perişanlık. İyice canımdan bezdim. Geçen gün geç kaldım trafikten dolayı. Yol parası ayrı bir dert zaten. Anadolu yakasında bir tane var denetimli serbestlik bence her ilçeye koysunlar bizlerde rahat gidip gelebilelim. Geceleri uyuyamaz oldum geç kalmamak için"*(50).

> *"Her şeyi geçtim de benim iş yerim Levent'te, evim bu yakada. Ben nasıl gelip gideceğim buraya. Rezil oldum yollarda artık. Maddi manevi bittim bu süreçte"*(38).

Kamu hizmetinde ücretsiz olarak çalıştırılan katılımcıların tamamı, söz konusu yaptırımın kendileri için onur kırıcı olduğunu şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Geliyorum buraya pas pas yapıp gidiyorum. Koca adam olmuşum burada pas pas yapıp çöp döküyorum ağırıma gidiyor"(4).

"Kapı önünü hortumla yıka, çöpleri boşalt eve dön. Ayak işleri yapıyorum bildiğin. İyice rezil odum diyebilirim"(20).

"Çöpleri boşaltmaya geliyorum buraya. Bunun bana ne katkısı var? İşe girip çalışsam maaş alırım en azından. Burada parasız çalıştırıyorlar işte"(32).

"Koridorda bekliyorum hep boş boş. Görüyorsunuzdur belki kimseyle konuşmuyorum bile. İnsanlar görsün beni istemiyorum çünkü. Utanıyorum açıkcası"(51).

Bu yaptırım kamuya verilen zararın kamu hizmetine dönüştürülerek tazmin edilmesi düşüncesinden ortaya çıkmıştır. Ancak kamu hizmeti birey açısından yoksulluğunun yüzüne vurulması ve ücretsiz çalıştırılarak rencide edilmesi olarak algılanmaktadır. Katılımcılar cezalarını toplum içinde ödediklerinin farkında değildirler. Sistemi af ile toplum içine katılmış gibi algıladıkları için bu tür yükümlülükleri gereksiz görebilmektedirler.

Katılımcılar arasında denetimli serbestliğe tabi olmaktansa, kapalı cezaevinde olmayı tercih ettiğini belirtenlerde mevcuttur. Sigortalı bir işe giremediği takdirde ücretsiz kamu hizmeti yapmak, bireysel görüşmelere gelmek, iş aramanın stresi, adli kontrol için imza atmak gibi yükümlülüklerdense çalışmadan cezaevinde kalmayı tercih ettiklerini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Buraya gelmek bir dert, işten izin almak bir dert. Burada olacağıma kapalıda cezaevinde olsam daha iyiydi"(35).

"Burası yüzünden işten atılırsam bana iş bulacaklar mı? Hiç düşünmemişler bu insanlar nasıl gelir gider, işten nasıl izin alırlar diye. Keşke cezaevine atsalardı denetimli vereceklerine"(3).

"Cezaevinden çıkarttılar şimdide buraya koydular beni. Madem çıkarttın ne niye birde üzerine denetimliye yolluyorsun? Zaten 9 yıl yatmışım cezaevinde. Buranın bana ne faydası olacak. Benim cezaevinde düşünecek çok vaktim

oldu. Cezaevinde kafamda hallettim bütün sorunlarımı. Bazen diyorum hiç çıkartmasalardı keşke kalsaydım cezaevinde"(28).

"Önceden sevinmiştim bizi bırakıyorlar diye. Şimdi diyorum keşke cezaevinde kalsaydım. Oradayken bu kadar düşündüğüm şey yoktu. İşten çıkıp gelmesi bir dert, geç kalmamaya çalışmak bir dert, denetimliyi yakmamaya çalışmak bir dert. Bunları düşünmek psikolojik olarak çok rahatsız ediyor beni. Keşke çıkmasaydım denetimliye diyorum bazen"(51).

Denetimli serbestlik kurumlarının en temel görevi bireyi rehabilite ederek tekrar topluma kazandırmaktır. Ancak sistem, işlenen suçun türü ve bireyin özellikleri doğrultusunda yapılandırılmadığında sistemin kendisi de önemli bir risk alanına dönüşebilir. Katılımcılar arasında, kurum içerisinde kurulan arkadaşlık ilişkilerinin kişileri suça sürükleyebileceğini düşünenler, kişilerin birbirlerinden etkilendiğini ve burada yanlış kişilerle yeni arkadaşlıklar kurulduğunu şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Burada bazıları geliyor suça karışanlarla arkadaşlık etmeye başlıyor. Bence suça karışma potansiyeli artıyor burada"(33).

"Ben burada konuşulanları duyuyorum. Buraya gelen adamlar burada yeni yeni insanlarla tanışıyorlar. Yeni ortamlar yaratıyorlar kendilerine"(50).

"Buradakiler hep suç işlemiş gelmiş tipler. Tüm gün buradasın yeni insanlarla tanışıp konuşuyorsun. Kapının önünde tüm gün sohbet muhabbet ediyorlar. Birlikte eve dönüyorlar mesela. Burada yeni arkadaşlar ediniyorlar. Birbirlerinden illaki etkilenecek bu adamlar"(5).

"Cezaevinde de suç işleyen adamları bir araya getirip topluyorsun da o adamların birbirlerine zarar verecekleri bir ortamları yok. Zaten orada sıkı kontroller var. Burada öyle değil. Burada tanışıp yediği içtiği ayrı gitmeyen adamlar var. Bu adamlar birbirlerini tetikliyorlar bence. Ben bazen kulak misafirliği yapıyorum konuşurlarken. Birbirlerine hep akıl veriyorlar"(25).

Katılımcılar arasında uyuşturucu satıcılığından denetime tabi tutulanlar ile madde kullanımından denetime tabi tutulanların aynı bina içerisinde bulunmalarının,

uyuşturucu madde teminini kolaylaştıracağını belirtenler durumun ciddiyetini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

> *"Uyuşturucu kullanmayan birine bile kötü örnek oluyor bu adamlar. Burada ki herkes uyuşturucudan burada değil ki. Aklına sokuyorlar adamın"*(21).

> *"Her suçtan adam var burada. Özellikle uyuşturucudan çok adam var. Buraya bırakmak için gelen adamlar da var, bunu satan adamlar da var. Şimdi bu adamları bir araya getirirsen ne olur? Bence uyuşturucuyu kullanan adamları başka binaya taşısınlar. Bu şekilde olmaz bırakamaz bu adamlar yazık günah"*(28).

Öte yandan denetimli serbestlik müdürlüklerinin yetişkinler ve çocuklar için farklı binalarda hizmet vermedikleri tespit edilmiştir. Katılımcılar arasında suç işleyen çocukların yetişkinlerle birlikte aynı binayı paylaşmamaları gerektiğini düşünenler, bu durumun çocuklar açısından sakıncalı durumlara yol açabileceğini şu sözlerle belirtmişlerdir:

> *"Burada bir sürü adam var uyuşturucudan denetimliye gelen. Çocuklarda var burada denetime tabi tutulan. Bence bu çok tehlikeli çocuklar açısından. Bu çocukların akıllarını çelip uyuşturucuya alıştırabilirler. Bence çocuklar için denetimli başka bir binada olmalı"*(32).

> *"Bence sorunlardan biri çocuklarla uyuşturucudan buraya gelenlerin aynı yerde olmaları. Burada bir sürü adam var uyuşturucu kullanan. Allah vermesin bu çocukları esrara ona buna tehlikeli şeylere alıştırabilir buraya gelip gidenler. Bu bizim için geçerli olan bir şey değil tabi. Ben dolandırıcılıktan geldim mesela. Onda da iftiraya uğradım. Yani anlayacağınız bu tarz uyuşturucu madde suçu işleyenlerin kullanıcısı olsun, satıcısı olsun hepsini alıp buradan göndereceksin başka yerde vereceksin eğitimlerini ya da çocukları başka yere göndereceksin"*(5).

Katılımcılar arasında sistemin yetersiz olduğunu düşünenler, daha sıkı yöntemler uygulanması gerektiğini, bazı kişilerin halen uyuşturucu kullanmaya devam ettiğini şu sözlerle belirtmişlerdir:

"Ben ruh ve sinir hastanesine gitmek zorunda kaldım buranın doğrultusunda gidip idrar verip testler yapılıyor orada acaba hala içiyor mu diye. Ben orada çok kullanıcısını gördüm uyuşturucunun. AMATEM'e gelmek zorunda kalan tipler gördüm. Bence onlar seminerlerle ya da konuşmalarla bırakacağını düşündüğüm insanlar değiller. Hemen oradan çıkıp gidip kapıda uyuşturucu içen adamlar var orada. Onlar kendi sorunlarını hallederlerse bırakabilirler ancak"(11).

"Benim arkadaşlarım var içiyorlar denetimli serbestlik çok iyi diyorlar. Cezaevine atmıyorlar ya diyorlar. Buraya defalarca gelmişler, yine devam ediyorlar içmeye. Mesela hastane işlemlerini bitirdi ya en fazla 6 ay sürüyor hastane. Hastane biter bitmez buraya başladılar ya tekrar içmeye devam ediyorlar. Şöyle bir şey yapmaları gerek; hastane işlemi bitince, burada tedaviye başladılar ya hiç beklenmedik bir anda burada tekrar idrar tahlili yapmaları gerekiyor. Eğer burada da çıkarsa 30 gün cezaevine gönderecek. Sil baştan yaptıracak ki bunlar dursun. Adam diyor ki; 2 ay dişimi sıkarım, hastaneye gider gelirim, hastaneden çıkınca aynı gün başlarım. Burada bir şey yok çünkü. Buraya geliyor, imza atıyor, konuşuyor, gidiyor. Adam burada hiç beklemeyecek, direk yukarı çık idrar ver demeleri gerek bence"(19).

"Bu adamları burada tutmakla zapt edemezsin sen. Bunları alıp bir yere kapatıp tedavi etmek gerekiyor. Adam binadan çıkar çıkmaz doğru madde içmeye gidiyor. Buraya gelmesinin ne anlamı var bu adamın şimdi?"(47).

"Uyuşturucu içenlerin kafaları yerinde değilki. Adamlar dalga geçiyorlar herşeyle. Bu adamların umurunda değil ki uyuşturucudan akılları gitmiş, kimseden korkularıda yok. Cezaevine girmemek için buraya geliyorlar zaten. Dertleri iyileşmek falan değil"(58).

Özellikle uyuşturucu madde kullanma suçundan denetimli serbestliğe tabi tutulan katılımcıların sistemi ciddiye almadıkları ve cezalarını ihlal etmeleri durumunda karşılaşacakları yaptırımı umursamadıkları görülmektedir.

Katılımcılar madde kullanma suçundan tekrar yakalanmaları durumunda kendilerine tekrar AMATEM kararı verileceğini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Ben esrar içerken yakalandım denetime yolladılar beni. Sonra yine içtim. Ne olacaksa olsun dedim. Ben bağımlı değilim ki keyfine içiyorum kafam bozukken içiyorum arada. Denetimlim yandı bir kere daha içerken yakalanınca. Şimdi AMATEM verdiler sağ olsunlar"(3).

"Bu benim ikinci gelişim buraya. İlkinde denetimli vermişlerdi uymadık yine içtik. Arkadaşlarla içerken baskın yapıldı üzerimde madde yakaladılar. AMATEM'de tedavi verdiler yine şimdi. Bu sistem de olmasa halimiz duman. Ondanda cezaevine atacak halleri yok ya"(10).

"Ben uyuşturucudan yakalandım buraya yolladılar. AMATEM verdiler bana. Gidip idrar verip geliyorum bir şey yok onda. Bu sistemi çıkarandan Allah razı olsun. Cezaevine gireceğine gidip tahlil yaptırıyorsun, buraya geliyorsun işte başka bir şey yok. Memnunum ben sistemden"(50).

Öte yandan katılımcılar arasında rehberiyle iletişim kuramadığını belirtenler durumlarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Mesela geliyorum buraya bir tane rehberle görüşüyorum saatlerce. Ne o benim konuştuğumu anlıyor ne de ben onun. Çok sıkıyor beni bu görüşmeler hiç gelmek istemiyorum"(30).

"İmza atıp çıkıp gidelim ne diye rehberlik hizmeti koymuşlarsa artık. Çok sıkılıyorum bireysel görüşmelerde"(44).

"Her şey iyi hoşta şu bireysel görüşmeler çok sıkıyor beni. Memur hanımla hiç anlaşamıyoruz. Sırf bu bireysel görüşmeler yüzünden yakacağım denetimlimi gibi geliyor"(3).

"İşten koştur koştur geliyorum. Bireysel görüşmelerde çok boş geçiyor. Boşu boşuna o kadar yol getiriyorlar beni. Bireysel görüşmelerden hiç memnun değilim"(14).

Görüşmelerde, uyuşturucu madde kullanma suçundan yakalanan bazı katılımcılar, askere gönderildiklerini ve askerlik sürecinde madde kullanmayı bıraktıklarını, ancak döndükten sonra denetime tabi tutulduklarını ve uyuşturucu

kullanmayı bırakmalarına rağmen bireysel görüşmelere ve grup çalışmalarına katılmak zorunda bırakıldıklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

> *"Ben yakalanınca uyuşturucudan direk askere gönderdiler beni. Döndükten sonrada denetime tabi tuttular. Ben askerde uyuşturucu kullanmayı zaten bırakmışım. Beni hala eski olayımdan ne diye denetime tabi tutuyorsun? Boşu boşuna geliyorum buraya"*(60).

> *"Ben uyuşturucuyu bırakmışım zaten askerde. Hala buraya geliyorum boş boş bana uyuşturucunun zararlarını anlatıyorlar. Çok sıkıyor rehberlik süreci adamı. Hiçbir katkısı yok bana"*(56).

> *"Şimdi sistemin sorunu ne dersen. Ben size kendimden örnek vereyim. Ben esrardan yakalandım. Askere gittim orada ağzıma hiç sürmedim. Sağ olsun komutan bir abi vardı bana çok akıl verdi o dönem. Bırakmama yardımcı oldu. Ağzıma bile sürmüyorum artık. Şimdi ben askerden önce yaptığım hatadan dolayı burada denetime geliyorum"*(8).

Katılımcılardan biri, ayağında kelepçe takılı olması nedeniyle kız kardeşinin düğününe gidemediğini belirterek, erkek tarafının kendisine iyi gözle bakmadığını ve kardeşinin de bu durumdan üzüntü duyduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

> *"Ayağımda kelepçeyle geziyorum. Kız kardeşimin düğününe bile gidemedim. Bu nasıl iş? Hadi denetim uyguluyorsun ayağımda ki kelepçe ne? Kardeşimin düğününe bile gidemedikten sonra ha cezaevinde kalmışım ha denetime çıkmışım. Erkek tarafına karşı mahcup olduk. Kardeşim çok üzüldü. Gelinin abisi nerede niye gelmedi demezler mi? Milletin ağzına laf olduk. Hiç beğenmedim bu sistemi ben. Bir çözüm yolu bulsunlar bu işe"*(25).

Uyuşturucu madde kullanma suçundan denetime tabi tutulan katılımcılardan biri, kendisine uyuşturucu satanları polise ihbar ettiğini ve bu kişilerin denetimli serbestlik müdürlüğüne gelerek kendisini tehdit ettiklerini belirtmiştir. Katılımcı tehdit edilmesi nedeniyle kuruma gelmekten korktuğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

> *"Ben uyuşturucu kullanmaktan burayım. Uyuşturucuyu satın aldığım kişilerin isimlerini polise söylemek zorunda kaldım yakalanınca. Geçen gün buraya*

denetimliye geldiğimde bir baktım maddeyi satın aldığım kişiler kapının önünde beni bekliyorlar. Dediler niye verdin ismimizi. Beni tehdit ettiler. Bende korktum hemen içeriye girdim. Sonra bir daha denetime gelemedim. Buraya gelmezsem de cezaevine gireceğim. En sonunda müdüre çıktım söyledim dedim ben geçen gün gelemedim kapı önünde tehdit edildim dedim. Korktuğum için gelemedim denetimliye dedim. Başıma birde bu satıcılar bela oldu. Ne yapacağım bilmiyorum. Her gün korkuyla geliyorum ben buraya. Acaba bekliyorlar mı beni diye. Burada kapı önüne bile çıkamıyorum hep binanın içerisindeyim. Kapıda ki polis arkadaş bir daha gelirlerse beni haberdar et dedi. Zaten tek bir olayda anında bir sürü polis geliyor buraya. Onlara güveniyorum artık. Şu denetimlim hayırlısıyla bir bitsin zaten memlekete döneceğim gideceğim İstanbul'dan"(9).

Öte yandan madde kullanma suçundan denetime tabi tutulan kadın katılımcılardan biri, kurumdaki erkekler tarafından rahatsız edildiğini şu sözlerle belirtmiştir:

"Uyuşturucu kullanmaktan buradayım ben. Ailem olsun, kız arkadaşlarım olsun hepsi artık uzak duruyorlar benden. Suçum bir kadına göre bir suç değil sonuçta. Bir kadın uyuşturucu madde kullanıyorsa o kötü kadındır diye düşünüyor herkes. Ben bir kere uyuştucu denedim ondada yakalandım zaten. Bağımlı falan değilim. Burada da aynı şekilde bireysel görüşmeler için kapı önünde beklerken erkekler gelip rahatsızlık veriyorlar mesela. Çok uzun sürüyor kendi sıramı beklemem. Saatlerce kapı önünde bekliyorum sıramı. O arada tanışmak, sohbet etmek için gelen erkekler oluyor yanıma. Buraya geliyorsa hafif kadındır diye düşünüyor herkes. Buradan çıkıp eve giderken bile arkamdan tanışmaya gelenler oluyor. Ben buradan aşağı minibüslere kadar yürüyorum. O arada başıma bir şey gelirse ya? Akşam karanlıkta ürküyorum yürümeye"(52).

4.12. Katılımcıların Denetimli Serbestlik Hizmetlerinden Beklentilerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların denetimli serbestlik hizmetlerinden beklentileri arasında 34 kişinin kuruma ulaşım desteği istediği görülmektedir.

> *"Bence en önemli sorun buraya gelip gitmek. Yol parası vermek çok fazla yük oluyor bana. Buna bir çare bulsunlar. Servis gibi bir şey ayarlasınlar. Ücretsiz gelip gidelim"*(50).

> *"Bu ulaşım olayına bir an önce çare bulmaları gerek. Çoğu adam parasızlıktan gelemiyor buraya. Sonrada cezaevi"*(32).

> *"Bence sistemin en büyük sorunu ulaşım sorunu. Benim oturduğum yer buraya çok ters kalıyor. İki vasıta değiştirerek geliyorum buraya. Buna bir çözüm yolu getirseler. Bize bir kart falan çıkartsınlar toplu taşımaya ücretsiz binebilmemiz için. Buraya gelip gitmeye para mı dayanır"*(36).

> *"Ben geçen gün gelirken otobüsü kaçırdım. Otostop çekerek geldim buraya. E ne yapayım? Gelmezsem denetimlim yanacak. Bence bu ulaşım işine bir çözüm getirsinler. Rezil oluyoruz buraya yetişebilmek için"*(14).

> *"Abla yetişemiyorum ben bireysel görüşmelere. Yakacağım bir gün bu denetimliyi. Tuzla'dan gelip gidiyorum. Bunun stresini yaşıyorum artık ya yakarsam diye. Bu denetime gelenlere bir servis gibi minibüs gibi bir şey ayarlasalar, hepimizi belli bir noktadan alsalar mesela çok iyi olur. Buraya gelmek için para harcıyoruz birde o da ayrı bir sorun"*(8).

Kamu hizmetinde çalışan katılımcıların 9'u ise denetimli serbestliğin kendilerine iş bulma konusunda yardımcı olmaları gerektiğini, kamuda ücretsiz çalışmanın kendilerine hiçbir katkısı olmadığını şu sözlerle belirtmişlerdir:

> *"Ben burada tüm gün pas pas yapıp çöp dökünce elime bir şey geçmiyor ki. Bana bir katkı sağlamak istiyorlarsa önce iş bulmaları gerek"*(20).

"Ücretsiz çalıştırıyorlar bizi burada. Bana ne faydası var bu işin. Benim isteğim şu, ben iş istiyorum. Bizi bir işe yerleştirsinler bizde para kazanalım"(33).

"Ben ne yaptıysam parasızlıktan yaptım zaten. Parası olan adam hırsızlık yapar mı? Burada ücretsiz çalışıyorum. Bu işe bir çözüm yolu bulsunlar. Bana daha çok zararı oluyor burada ücretsiz çalışmanın. İş bulsalar çalışıp etsek bize yardımcı olmuş olurlar"(36).

"Bana sorarsan ne istiyorsun diye direk sana iş derim. İşim yok çünkü. İşi olmayan adam ne yer ne içer nasıl yaşar? Bize yardımcı olsunlar"(4).

Çalışan katılımcıların 12'si ise iş yerinden izin almakta zorlandıklarını, denetimli serbestlik çalışanlarının iş yeri sahipleri ile görüşerek izin alma konusunda kendilerine yardımcı olmaları gerektiğini şu sözlerle belirtmişlerdir:

"Bence en önce iş saatlerini ayarlamaları gerek. Ben buraya görüşmeler için geliyorum ama patrondan çok zor izin alıyorum. Diyorum benim denetimlim var sana söylemiştim baştan yok diyor beni ilgilendirmez. Ben buraya gelirken geçen gün kaza yapıyordum mesela görüşmelere yetişeyim diye. Bence buradaki çalışanların iş sahipleriyle görüşmeleri gerek işten izin alıp gelmemiz için. Bizlere biraz yardımcı olunması gerek iş konusunda"(21).

"İşten çıkıp gelmekte çok zorlanıyorum. Benim çalıştığım yer neresi burası neresi. Çok uzak kalıyor buraya. Erkende çıkamıyorum işten izin vermiyor iş yeri sahibi. Burada yetkili birilerinin iş yerini arayıp konuşması gerek. Beni dinlemiyor çünkü iş sahibi"(34).

"Buraya bireysel görüşmelere geliyorum koştur koştur. İşten zaten sıkıntı oluyor. Bize yardımcı olsunlar bu iş konusunda. İşimizden de olursak perişan oluruz"(12).

İşverenler ile denetimli serbestliğe tabi tutulan kişiler arasındaki ilişkinin denetimli serbestlik çalışanları tarafından sağlanması, hem denetim altındaki kişilerin işveren tarafından mağdur edilmesinin önüne geçecek hem de işverenlerin önyargılarını hafifletecektir.

Katılıcıların 5'i rehberlik hizmetinin yetersiz olduğunu ve denetimli serbestlik çalışanlarının kendiriyle daha ilgili olmaları gerektiğini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

> *"Ben buraya geliyorum saatlerce bireysel görüşme için kapıda bekliyorum. Hiç memnun değilim bireysel görüşmelerden. Biraz daha iyi davranmaları gerek bence bizlere"*(26).

> *"Buradaki çalışanların davranışlarından hiç memnun değilim mesela. Bence ilk başta buna bir çözüm bulsunlar. Madem bizlere yardımcı olmak istiyorlar ona göre davransınlar bize. Biz de insanız sonuçta"*(50).

> *"Bence sistem yetersiz niye dersen uyuşturucu içen adam buraya maddeyi kullanıp geliyor. Bu adamı grup çalışmalarına, bireysel görüşmelere sokuyorlar. Çalışanların bence direk tahlile göndermesi gerek. Tahlilde madde çıkarsa 30 gün hapis cezası verecek ya da denetimlisini uzatacak. Bireysel görüşmeler ve grup çalışmalarını daha sıkı hale getirmeleri gerek bence"*(56).

Denetimli serbestlik memurunun uyuşturucu madde kullandığından şüphelendiği kişiyi tekrar AMATEM'e gönderme yetkisi bulunmamaktadır. Bunun bilincinde olan bireyler uyuşturucu madde etkisinde denetimli serbestlik bürosuna gelebilmektedirler.

Öte yandan katılımcılar, grup çalışmaları sırasında uyuşturucu madde etkisinde olanların uyuya kaldıklarını şu sözlerle belirtmişlerdir:

> *"Grup çalışmalarında uyuşturucudan uyuya kalanlar var. Bu adamları niye tutuyorlar ki burada? Burada uyuşturucuyu bırakmak isteyen adamlarda var. Bu sistemden yararlanmaya çalışan. Uyuşuturcu kullanıp gelen adamları almayacaksın görüşmelere. Cezaevine girsinlerde burunları sürtsün"*(18).

> *"Bireysel görüşmelerde rehberle baş başa oluyorsun da grup görüşmelerinde herkes oluyor. Bunların arasında uyuyanları bile var. Bazıları işten çıkıp geliyor yorgunluktan uyuyor bir kısmı da uyuşturucudan ya da alkolden sızıp kalıyor"*(12).

Denetimli serbestlik uzmanının uyuşturucu kullananları AMATEM'e gönderme yetkisinin bulunmaması sistemin caydırıcılığını azaltmaktadır. AMATEM testi ancak hâkim kararı ile verilen ve zorunlu olan bir uygulamadır.

Denetimli serbestlik uzmanına uyuşturucu madde kullanan kişileri tespit etmesi durumunda kendisinden AMATEM testi isteme yetkisi verilmesi; sistemin ciddiyetini arttırmasının yanı sıra bireylerin uyuşturucu madde kullanımını bırakmalarında onlara yardımcı olacaktır. Ayrıca bu yöntem kişilerin denetimli serbestlik bürosuna uyuşturucu etkisinde gelmelerini engelleyecektir.

Öte yandan gözlemci olarak katıldığım bireysel görüşmelerin birinde, denetimli serbestlik uzmanı ile denetime tabi tutulan kişi arasında geçen diyaloğun oldukça dikkat çekici olduğu gözlenmiştir. Bu diyalogda katılımcının, uzmanın sorunlarını anlamada güçlük çektiği görülmektedir:

"DSU: Nasıl gidiyor iş yerinde durumlar?

Katılımcı: Anlamadım?

DSU: İşlerin nasıl diyorum. Herşey yolunda mı?

Katılımcı: İşten çıkar çıkmaz geldim buraya.

DSU: Anladım.

Katılımcıların eğitim seviyelerinin düşük olması nedeniyle kendilerini ifade edemedikleri ve bu nedenle de denetimli serbestlik uzmanı ile iletişim kuramadıkları görülmektedir.

Öte yandan grup çalışmalarının ve bireysel görüşmelerin içeriğini anlamada güçlük çektiğini belirten katılımcılar, kendilerine verilen okuma materyallerini anlamadıklarını şu sözlerle ifade etmişelerdir:

> *"Grup çalışmalarında toplanıyoruz. Saatlerce bize uyuşturucu kullanmanın zararlarını anlatıyorlar. Ben zaten bıraktım içmiyorum ki artık. Birde test mi form mu artık neyse öyle bir şey dağıtıyorlar onu doldurup veriyoruz. Ne işe yarıyor hala anlamadım. Kafama göre gelişi güzel işaretleyip veriyorum"*(33).

"Sıkıcı sıkıcı kitaplar veriyorlar bize. Geçen gün okumak için elime aldım okudum bitirdim ama özetini yazamadım. Özetini yazarken unuttum okuduğumu. Ne işimize yarayacak ki bu özetler? İlkokul çocuğu muyuz ki bizden özet istiyorlar"(10).

"Bireysel görüşmeler de internet çıktısı verip okutuyorlar. Başka bir şey yaptıkları yok. Boş boş okuyorum odada. Bir şey anladığımda yok yazılanlardan. Çok sıkılıyorum bu görüşmelerde"(12).

"Kitap veriyorlar okumamız için. Benim onları okuyacak vaktim mi var? İşten güçten gelip eve zor atıyorum kendimi. Birde buraya geliyorum. Hem ben okulu bırakalı kaç yıl olmuş. Bu saatten sonra okuduğumu nasıl anlayayım"(16).

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, düşük eğitim seviyesinde oldukları ve uygulanan programları anlamada güçlük çektikleri görülmektedir. Bu çerçevede, eğitim programlarının farklı eğitim seviyesinde olan kişiler için yeniden düzenlenmesi, denetime tabi tutulan kişilerin eğitim hizmetinden daha fazla yararlanmalarını sağlayacaktır.

Katılımcılar arasında, uyuşturucu madde kullanımı nedeniyle basit soruları bile algılamakta güçlük çekenlerin olduğu görülmüştür:

"Araştırmacı: Sizce suç nedir?

Katılımcı: Bilemedim şimdi acaba nedir?

Araştırmacı: Mesela ne yaparsak suç olur?

Katılımcı: Benim suçumu mu soruyorsunuz anlamadım. Esrardan buradayım ben"(20).

Öte yandan kadın katılımcılardan biri, kamu hizmeti nedeniyle çalışamadığını ve aldığı para cezasını ödeyemediğini şu sözlerle belirtmiştir:

"Ben kocamdan boşanalı 3 yıl olmuş. 2 tane çocuğum var. Hırsızlıktan iftira yedim cezaevine bile düştüm. Şimdi para cezası da verdiler bana 6 bin lira. Ben çalışmadan etmeden nasıl ödeyeceğim bu parayı? Hafta içi burada kamu

hizmetindeyim. Bu işten bize maaş vermiyorlar ki. Anca hafta sonları temizliğe gidiyorum para kazanmak için. Bu para cezamı çalışmadan kadın başıma nasıl ödeyeceğim ben? Az parada değil 6 bin lira"(46).

Adli para cezasına çarptırılan kadın katılımcı, para cezasını ödeyemediği için kamu hizmeti yapmaktadır. Hafta içi kamu hizmetine geldiği için çalışamadığını belirten katılımcı, hafta sonları temizliğe giderek para kazanmaya çalıştığını belirtmiştir. İki çocuklu eşinden boşanmış olan bir kadının aldığı 6 bin lira cezayı sadece hafta sonları temizlik işine giderek ödemesi oldukça güçtür. Bu durumda kişilere verilen cezaların tekrar düzenlenmesi ve bireyin ekonomik gücüne göre ödenecek tutarın belirlenmesi gerekmektedir.

4.13. Gelecekle İlgili Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların bir bölümü denetimlerini tamamladıktan sonra evlenmek istediğini, bir bölümü ise kalıcı bir iş bulup çalışmak istediğini ancak denetim sürecinde kimsenin kendilerine iş vermek istemediğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla bu koşullar altında yaşamlarına devam eden gençlerin, kendilerini suç âleminden kurtarmalarının oldukça zor olduğu görülmektedir.

Katılımcılar özellikle suçtan uzak durma yolunun, evlenmekten ve iş bulmaktan geçtiğini düşünmektedirler.

"Evlenmek istiyorum. Hayallerim hayırlısıyla bir yuva kurmak, güzel bir işimin olması. Arabam olsun, çoluk çocuğum olsun isterim ama nasıl yapacağım bunları şuan hiç bilmiyorum"(3).

"Evleneceğim. Evlenmeyi çok istiyorum. Belki seneye de evlenebilirim. Bir kız arkadaşım var çok iyi anlaşıyoruz. Beni çok iyi anlayan bir insan. Onula her şeyi paylaşabiliyorum mesela. Ama önce denetimlimi yakmadan bitirmem gerek"(4).

"Eşim, çocuklarım olsun. Birde Ege bölgesinde bir evim olsun istiyorum. İstanbul'da yaşamak istemiyorum artık. Şu denetimli bir bitsin hayatımı baştan kuracağım. Bıktım artık beladan pislikten"(7).

Çocuk sahibi olan katılımcılar ise cezalarını tamamladıktan sonra çocukları için çalışacaklarını, onlara rahat bir yaşam sunmak istediklerini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

> *"Gelecekten hiçbir şey beklemiyorum. Çoluk çocuğum yanımda olsun, sapa sağlam olsunlar önemli olan o. Gelecekten bir beklentim yok yani. Onların böyle uyuşturucuya, suça karışmamış olmalarını diliyorum başkada bir şey istemiyorum"*(1).

> *"Bu cezadan kurtulursam çalışıp çoluk çocuğuma bakacağım, ekmeğimin peşinde koşacağım. Çoluğuma çocuğuma helal para, helal ekmek yedirmek istiyorum. Onlar benim gibi olmasınlar"*(2).

> *"Biran önce denetimli serbestliğim bitsin, bir daha cezaevi, karakol falan benden uzak olsun. Bundan sonra çoluğumla çocuğumla mutlu mesut bir hayat isterim bu kadar"*(40).

Geleceğe dair planlarından bahseden katılımcıların planları özetle şu şekildedir; evlenmek, başka bir şehirde yeni bir hayat kurmak, çocuklarını okutmak, ev ve çocuk sahibi olmak, iş bulmak, uyuşturucu madde/alkol bağımlılığından kurtulmak, huzurlu bir hayat yaşamak ve çocuklarını suçtan korumaktır.

5. BÖLÜM: TARTIŞMA

Bu bölümde katılımcılardan elde edilen bulgular literatürdeki diğer ilgili kaynaklar ile tartışılmıştır.

Bu tez çalışmasında katılımcıların cinsiyetlerine bakıldığında; erkeklerin kadınlara göre daha fazla oldukları tespit edilmiştir. Benzer şekilde Doğan'ın 2012 yılında KKTC'de bulunan hükümlülerin suç işleme nedenlerini incelediği araştırmada, cezaevinde bulunan katılımcıların %93,1'inin erkek, %5,8'inin kadın olduğu saptanmıştır (Doğan, 2012: 109). Sevim ve Soyaslan'ın 2009 yılında yapmış oldukları "Hırsızlık Suçu Faillerinin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Özellikleri: Elazığ Örneği" başlıklı çalışmada, hükümlülerin sosyo-demografik özellikleri ile hırsızlık ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda hırsızlık nedeniyle tutuklu bulunan erkek hükümlülerin sayıca fazla olduğu belirtilmiştir (Sevim & Soyaslan, 2009: 31). Yıldız ve Sümer tarafından Ankara'da 400 öğrenci ile yapılan "Saldırgan Davranışlarını Yordamada Çevresel Risk, Çevresel Güvenlik ve Okul İklimi Algısı" adlı çalışmada da erkeklerin kızlara göre daha fazla suç davranışı gösterdikleri ve erkeklerin kızlara göre daha fazla fiziksel şiddete başvurdukları sonucuna ulaşılmıştır (Yıldız ve Sümer, 2010: 167). Yine Tartar'ın (1993) suç işleyen gençlerle yaptığı çalışmasında, gençlerin %69,6'sının erkek, %30,4'ünün ise kız olduğu tespit edilmiştir (Akt. Aldemir, 2010: 140). İstanbul'da lise öğrencileri ile yapılan başka bir çalışmada ise kızların %11'i, erkeklerin ise %23,9'u suç işlediklerini belirtmişlerdir (Ögel vd., 2004 akt. Aldemir, 2010: 141).

Mannheim'ın (1965) suçlu kadın konusunda sosyolojik, psikolojik ve fiziksel olarak yaptığı araştırmasında, kadınların erkeklere nazaran fiziksel olarak daha güçsüz olmalarından dolayı daha az suç işledikleri belirtilmiştir. Ayrıca Mannheim, kadınların erkeklere göre daha fazla yasalara uyum gösterdiklerini ve değişen toplumsal koşullara kendilerini daha kolay adapte edebildiklerini belirterek bu davranış özelliklerinin kadınları suç davranışından uzaklaştırdığını ifade etmiştir (Akt. Burkay, 2008: 89).

Erkeklerin kadınlara göre daha fazla suç işlediklerini belirten Sutherland, bunun iki nedeni olduğunu belirtmiştir. İlk olarak, sosyalizasyon sürecinde erkek çocuklarının kızlara göre daha az kontrol altında tutulmalarıdır. İkinci olarak ise; ebeveynlerin erkek

çocuklarında saldırgan, sert, hareketli ve risk arayıcı davranışların olması gerektiğini düşünerek bu davranışları normal karşılamalarıdır. Dolayısıyla erkek çocuklarına tanınan bu ayrıcalıklar, erkeklerin ileriki yaşlarda kadınlara göre suçlu olma olasılıklarını arttırmaktadır (Walklate, 1998: 81 akt. Burkay, 2008: 91).

Aynı şekilde Talcott Parsons; sosyal öğrenmenin cinsiyet rolleriyle olan ilişkisinde aile yapısını merkez olarak almaktadır. Parsons, çocukların sosyal rollerini ailede öğrendiklerini ve bu rollerin nesilden nesile aktarıldığını iddia eder. Bu rollerin aktarılmasında özelliklede ailenin önemli olduğunu belirtir. Parsons'a göre erkek çocukları centilmenlik, şefkat ve duygusallık gibi davranışları sosyalizasyon sürecinde reddederler. Kaba, güçlü ve sert olmak onlara daha uygun gelmektedir. Parsons bu tarz davranışların erkek çocuklarını ileriki yaşlarda suç davranışına sürükleyebileceğini belirtmiştir (Walklate, 1998: 81-82 akt. Burkay, 2008: 91). Öte yandan denetimli serbestlikte bulunulan süre içerisinde erkeklerin çoğunlukta olmasının yanı sıra, TÜİK'den 2012-2017 yılları arası cezaevine giren kişilerin cinsiyetlerine bakıldığında, erkeklerin sayısının kadınlara nazaran daha fazla olduğu görülmektedir (http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist, 2017).

Kuşkusuz cinsiyet ve suç ilişkisi üzerine yapılmış olan araştırmaların sonuçlarıyla benzerlik gösteren bu veriler, ailelerin çocuk yetiştirme konusunda cinsiyete göre farklı yaklaşımlar sergilediklerini destekler niteliktedir (Nair, 2015: 172). Özellikle ataerkil toplumlarda kadın güçsüz ve korunması gereken bir varlık olarak görülürken erkeklere sınırsız bir özgürlük alanı sağlanması, günümüz ataerkil toplumlarında suç ve erkeklik bağlantısının güçlü olduğunun bir göstergesidir (Bengtsson, 2016; Krinert, 2003 akt. Demez vd., 2017: 99).

Tüm veriler erkeklerin kadınlara göre daha fazla suça eğilimli olduklarını göstermektedir. Bu durum kriminolojinin geçmişten günümüze kabul ettiği; "her yaşta erkeklerin suç işleme olasılığı kadınlardan daha yüksektir" tanısını destekler niteliktedir (İçli, 2007: 330).

Bu tez çalışmasında katılımcıların yaş dağılımlarına bakıldığında; katılımcıların 25'i 27-30, 23'ü 19-22, 12'si 23-26 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Doğan'ın 2012 yılında yapmış olduğu çalışmada, cezaevinde bulunan

katılımcıların yaş aralıkları incelenmiş ve 26-35 (%42,8) yaş aralığında olanların çoğunlukta olduğu saptanmıştır (Doğan, 2012: 106). Kahraman'ın 2015 yılında uyuşturucu kullanmak suçundan denetimli serbestliğe tabi tutulan kişilerle yaptığı çalışmada ise bireylerin %2,9'unun kadın, %97,1'inin erkek olduğu ve 18-30 yaş arası hükümlü oranın yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kahraman, 2015: 45). Yine Başpınar'ın (2008) yaralama ve öldürme suçlarından cezaevine girenlerin ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerini incelediği çalışmasında, suç işleme yaşı incelendiğinde erkek ve kadınlarda 26-35 yaş grubunun %44 oran ile ilk sırada geldiği tespit edilmiştir (Akt. Gönen, 2015: 133).

Öte yandan Coleman ve Moynihan (1996) genç suçluların suçlarını genellikle grup olarak gerçekleştirdiklerini, genç olmayanların ise tam tersi olarak suçu yalnız işlediklerini belirtmişlerdir. Coleman ve Moynihan yaptıkları çalışmada grup suçlularının yalnız suçlulara göre suç işleme konusunda daha istekli olduklarını vurgulamışlardır (Akt. Burkay, 2008: 83).

Suç ve yaş arasındaki ilişkinin toplumsal yapıyla ilgili olduğunu belirten Broidy, toplumsal yapının davranış normlarını ve yaş kategorilerini şekillendirdiğini, ancak ciddi suçların gençlik döneminde sıklıkla işlendiğini iddia etmektedir. Ayrıca Broidy; sıklıkla kavga eden gençlerin aileleri tarafından tasdik edilmelerinin, gençleri suçlu ve sapkın yapabileceğini belirtmektedir (Broidy, 2000: 14).

Birçok teori suçun niçin gençlik döneminde arttığı konusunda öneriler sunmaktadır. Örneğin, bazı teoriler suç davranışının erkeklerde gençlik dönemi boyunca yükselen testosteron hormonları ile ilgili olduğunu belirtirken, bazı teoriler ise suç işlemede sosyal yapının etkileri üzerinde yoğunlaşmaktadır (Burkay, 2008: 85). Hawkins'e (1996) göre doğumdan sonra ebeveynlerinin etkisi altına giren çocuklar suçtan uzak durmaktadırlar. Ancak gençlik dönemi boyunca ebeveynlerin kontrolünden sıyrılan gençler akranlarının etkisinde kalarak suç davranışı gösterebilmektedirler (Akt. Burkay, 2008: 85).

Bu tez çalışmasında katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde çoğunluğunun düşük eğitim seviyesine sahip olduğu görülmektedir Dünya genelinde suç işleyen kişilerle yapılmış olan farklı çalışmalara bakıldığında, bu çalışmadakine

benzer sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Bu bağlamda ülkemizde 1975, 1980, 1985, 1990 ve 2000 yıllarına ait istatistikler incelendiğinde eğitim seviyesi yükseldikçe suç oranının düştüğü görülmektedir (İçli, 2007: 348). Ataseven'in 2006 yılında "Burdur Cezaevinde" yapmış olduğu çalışmada, 200 katılımcının %4'nün okuma yazma bildiği, %7'sinin hiç okula gitmediği, %57'sinin ilkokuldan sonra eğitimine devam etmediği ve sadece %16'sının lise eğitimi aldığı belirtilmiştir (Ataseven, 2006: 88). Sözüçok'un 2009 yılında "Ankara'da Denetimli Serbestlik Uygulanan Kişilerin Sosyo-Kültürel Açıdan İncelenmesi" başlıklı tezinde, hükümlülerin %4'ünün okuma yazma bilmediği, %37'sinin ilkokul, %22'sinin ortaokul, %31'inin lise, %6'sının ise üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir (Sözüçok, 2009: 66). Erkunt'un (2011) çalışmasında ise adam öldürme suçundan cezaevine giren erkeklerin %31,9'unun ilkokul, %15,1'inin ise ortaokul mezunu olduğu belirtilmiştir. Yine aynı çalışmada, kadın mahkûmların %34,7'sinin ilkokul mezunu olduğu, %1,6'sının ise hiç okula gitmemiş olduğu saptanmıştır (Akt. Gönen, 2015: 133). Yine "İstanbul Üniversitesi Kriminoloji Enstitüsü" tarafından 6386 suç işleyen kişiyle yapılan araştırmada, suçluların 4938'inin hiç okula gitmediği, liseyi bitiren kişi sayısının 17 ve ilkokul mezunu olanların 590 kişi olduğu tespit edilmiştir. (Dönmezer, 1994: 225 akt. Burkay, 2008: 98).

Eğitim durumu ve suç arasındaki ilişkiyi inceleyen Kızmaz'a göre; eğitim ve öğrenim olgusu kişilerde bilinç oluşumunu gerçekleştirmektedir. Kızmaz; suç olgusunun aslında herhangi bir sorunu çözüme kavuşturmak için ortaya çıktığını, eğitimin bu sorunu çözmede daha hukuki ve insancıl bakış açılarını kişilere kazandırdığını ve bireyin günlük hayatta karşılaştığı sorunları suçtan uzak kalarak çözmede önemli bir yere sahip olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda Kızmaz, eğitim düzeyinin artması ile kişilerin iş bulabilme imkânlarının da arttığını ve bu durumda hırsızlık, dolandırıcılık ve yağma gibi mala karşı işlenen suçlarda azalmanın söz konusu olduğunu belirtmektedir (Kızmaz, 2004, 292–295). Yıldız'ın 2004 yılında yapmış olduğu "Eğitim Düzeyi İle Suç Türü Arasındaki İlişkinin Araştırılması" adlı çalışmasında, 2001 yılında ait 23.600 hükümlünün verileri toplanarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda yüksek eğitim seviyesinin bireylerin suç işleme oranlarını azalttığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda ülkemizdeki eğitim seviyesinin

yükseltilmesiyle dolandırıcılık suçu dışındaki tüm suç türlerinde azalma yaşanacağı düşünülmektedir (Yıldız, 2004: 278-288).

Bu tez çalışmasında katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında; 41'inin bekâr, 13'ünün evli, 6'sının ise boşanmış olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak bekâr kişilerin evlilere göre daha fazla suç davranışı gösterdikleri yapılan çalışmalar tarafından desteklenmektedir. Bununla birlikte kişilerin cinsiyetlerine, yaş gruplarına ve dâhil oldukları sosyal sınıflara ilişkin olarak suç oranın değişkenlik gösterdiği belirtilmektedir. Dönmezer; evlilik hayatının sosyal yaşamı güçlendirmek üzere suçluluğu engelleyici etkisi olduğu konusuna değinmektedir (Dönmezer, 1994: 264 akt. Burkay, 2008: 94). Benzer şekilde Sampson ve Laub, evliliğin suç ve sapkınlık konularında azaltıcı etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Bu etki; evliliğin sosyal kontrolü sağladığını ve bireylerin suç işlemelerini önlediği şeklinde açıklanmaktadır. Evliliğin farklı özelliklerini inceleyen Mark Warr ise suçlu arkadaşlarla harcanan zamanın evliliğin olumlu etkilerini azalttığı sonucuna ulaşmıştır (Akt. Vold, Bernard & Snipes, 2001: 297–298). Şahiner'in 2010 yılında yapmış olduğu "Uyuşturucu Madde Kullanmak Suçu İle Denetimli Serbestlik Tedbiri Alan Kişilerin Sosyo-Demografik Özelliklerinin ve Rorschach Kişilik Testi Yanıtlarının Taranması" başlıklı doktora tezinde, katılımcıların %78'nin bekâr olduğu, %44'ünün ilkokul ve %28'nin ortaokul mezunu olduğu belirtilmiştir (Şahiner, 2010: 67). Yine Mayzer ve diğerlerinin 2004 yılında yaptıkları çalışmada, denetimli serbestliğe tabi tutulan kişilerin mahkeme tarafından verilen yükümlülüklere uymama nedenleri incelenmiştir. 1156 kişiyle yapılan çalışmada, programı ihlal edenlerin %86'sının bekâr olduğu tespit edilmiştir. Evli olan katılımcıların ise sorunsuz bir şekilde programı tamamladıkları gözlenmiştir (Mayzer vd., 2004: 140-150). Literatür incelendiğinde, denetimli serbestliğe tabi tutulan kişilerin çoğunlukla bekâr olduğunu söylemek mümkündür (Berk, 2010: 25; Çubuk, 2011: 75; Taşkent, 2010: 62). Bu çalışmada da medeni durum ile ilgili bulguların, konu ile ilgili yapılmış olan diğer çalışmalarla benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Bu tez çalışmasında katılımcıların doğum yerleri incelediğinde, katılımcıların çoğunluğunun "Marmara Bölgesi" doğumlu oldukları, ancak anne ve babalarının çoğunlukla "Doğu Anadolu Bölgesi" doğumlu oldukları ve kendileri doğmadan önce veya aileleriyle birlikte ekonomik nedenlerden dolayı göç ettikleri tespit edilmiştir. Göç

ve suç ilişkisi üzerine yapılmış destekleyici araştırmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan biri olan Çifci'nin 2008 yılında cezaevinde kapkaç suçundan hüküm giymiş kişilerle yapmış olduğu çalışmada, katılımcılar ile anne babalarının doğum yerlerinin farklı olduğu tespit edilmiştir. Anne ve babaların çoğunlukla "Güneydoğu Anadolu Bölgesi", "Doğu Anadolu Bölgesi" ve "Karadeniz Bölgesi" doğumlu oldukları, hükümlülerin ise çoğunlukla "Marmara Bölgesi" doğumlu oldukları tespit edilmiştir (Çiftci, 2008: 99). İçli'nin 2009 yılında yapmış olduğu "Sokakta Yaşayan, Suç İşleyen ve Suça Maruz Kalan Çocuklar ve Gençler" adlı çalışmasında, 8-18 yaş aralığında 1526 genç ile görüşülmüştür. Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda suç işlemelerine neden olan faktörlerden birinin göç olgusu olduğu belirtilmiştir. Yine aynı çalışmada suça karışan çocukların çoğunluğunun göç ederek büyük şehre gelen ailelerin çocukları oldukları tespit edilmiştir (İçli, 2009: 53). Yine Akduman vd.,'nin (2007) Ankara'da yaptıkları çalışmaya göre; suç işleyen gençlerin %94,7'sinin Türkiye'nin farklı bölgelerinden göç ederek Ankara'ya gelen kişiler oldukları belirtilmiştir (Akt. Karataş, 2016: 284). Oktik'in 2013 yılında Sultangazi'de yaşayan gençlerin yaşamını, sorunlarını ve beklentilerini saptamak amaçlı gerçekleştirdiği anket çalışmasında ise gençlerin %48'inin İstanbul, ardından en büyük grubun "Karadeniz", "Doğu Anadolu" ve "Güneydoğu Anadolu Bölgesi" doğumlu oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca gençlerin çoğunluğu ailelerinin İstanbul'a çalışmak amaçlı geldiklerini belirtmişlerdir (Oktik, 2016: 6). Wetzels ve Pfeiffer tarafından yapılan bir araştırmada ise göçmen kökenli gençlerin ailelerinin işsiz, yoksul ve düşük eğitim seviyesine sahip olmaları sonucu ortaya çıkan ruhsal durumun şiddete dönüşme tehlikesi barındırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine aynı araştırmada olumsuz koşullara sahip olan gençlerin suç işleme oranının ayrıcalıklı gençlere göre dört kat daha fazla olduğu belirtilmiştir (Akt. Kahya, 2016: 175).

Suç işleyen gençler ile suç işlemeyen gençlerin aile ilişkileri ve suç davranışları karşılaştırılarak, göç ile genç suçluluğu arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amacıyla yapılan diğer bir araştırma Diyarbakır şehrinde Erkan ve Erdoğdu tarafından yapılmıştır. Araştırma kapsamında hazırlanan "Saldırganlık Ölçeği" ve "Aile Değerlendirme Ölçeği" ne göre suç işleyen gençlerin işlemeyen gençlere göre daha saldırgan oldukları ve suç işleyen gençlerin, işlemeyenlere göre aile ilişkilerinin daha

sağlıksız olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bir önemli sonucu ise gençlerin gerek suç işlemelerinde, gerekse saldırgan eylemler göstermelerinde en temel nedenin gençlerin ailelerinin kırsal kesimden kente göç etmiş olmasıdır (Erkan & Erdoğdu, 2006: 79).

Kentleşmenin suç üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalara göre, kentsel yaşama uyum sağlayamayan insan davranışları suçu doğurmaktadır. Çünkü kentler, homojen olmayan kalabalık nüfusun yaşadığı yerlerdir. Kentlerde yaşayan insanlar arasındaki komşuluk ilişkileri ve akrabalık bağları zayıflar, birincil ilişkilerin yerini ikincil ilişkiler alır (Altay, 2007: 30). Kentlerdeki toplumsal denetim mekanizmaları zayıfladıkça, suç oranı da artar (Centel, 2000: 63-64). Ayrıca küçük yerleşim yerlerine göre kentlerde toplum baskısının az olmasının suç işlemede etkili olduğu düşünülmektedir (Hancı vd.,1996: 177).

Bu tez çalışmasında katılımcıların 46'sının çalışmakta olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde, Babaoğlan'ın (2008: 220) yaptığı çalışmasında denetim altında tutulan gençlerin %84,5'nin bir işte çalıştığı, Berk'in (2010: 25) denetimli serbestliğe tabi tutulan kişilerle yaptığı çalışmasında ise, bireylerin %51,6'sının bir iş sahibi olduğu tespit edilmiştir. Yine Aslan'ın 2012 yılında denetimli serbestliğe tabi tutulan kişilerle yaptığı çalışmasında, 305 katılımcının 212'sinin (%69,5) bir işle meşgul olduğu tespit edilmiştir (Aslan, 2012: 69).

Bu tez kapsamında araştırmaya katılan bireylerin 9'unun işsiz olduğu tespit edilmiştir. Suç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda, işsizliğin özellikle kişi üzerinde psikolojik sorunlara neden olabileceği ve kişinin maddi gereksinimlerini karşılayabilmek için özellikle hırsızlık ve dolandırıcılık suçlarını işleyebileceği vurgulanmaktadır (Demirbaş, 2005: 184). Bu bağlamda M. Harvey Brenner'ın (1976) işsizlik ve suç arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla yaptığı araştırmasında, yüzde bir artan işsizlik oranının hırsızlık ve adam öldürme suçlarını yüzde dört arttırdığı saptanmıştır. Yine Cook ve Zarkin'in yapmış oldukları çalışmada, işsizliğin yüzde bir artması ile hırsızlığın %2,3 ve soygunun %1,6 oranında arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Akt. Burkay, 2008: 115). Öte yandan araştırma kapsamındaki gençlerin 37'sinin küçük yaşlarda işgücü piyasasına katıldıkları tespit edilmiştir. Benzer şekilde Gürler'in (2005)

suç işleyen çocuklarla yaptığı araştırmasında, çocukların cezaevine girmeden önce %89,1'inin bir işte çalıştığı belirtilmiştir (Akt. Göker, 2015: 100).

Bu tez kapsamındaki katılımcıların ailelerinin ekonomik koşullarına bakıldığında; benzer şekilde ailelerinin de maddi durumlarının zayıf olduğu tespit edilmiştir. Çocukların içinde büyüdüğü aile ortamı, çocuğun gelişimini doğrudan etkilemektedir. Suç işleyen gençlerin aile yapıları ile ilgili yapılan literatür çalışmaları da, bu gençlerin çoğunlukla yoksul ailelere sahip olduklarını destekler niteliktedir. Bu bağlamda Booth tarafından 1992 yılında yapılan çalışmada, suç işleyen gençlerin %56'sının yoksul ailelerden geldikleri ve bu gençlerin güven problemi yaşayan, aşağılık duygusuna sahip, problemli davranışlar sergileyen gençler oldukları tespit edilmiştir (Mangır, 1992: 39 akt. Avcı, 2008: 53). Akdeniz ve Üzümcü'nün "Kars Kapalı Cezaevi'nde" bulunan 63 kişi ile yaptıkları çalışmada, suç işleyen bireylerin ekonomik durumları ile suç eğilimleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Yapılan araştırmada bireylerin çocukluk dönemlerinde maddi olarak istediklerine sahip olup olamadıkları sorulmuştur. Katılımcıların %71,4'ü istediği hiçbir şeye sahip olamadığını, %10'u ise maddi açıdan sıkıntı çekmediğini, istediği her şeye sahip olduğunu belirtmiştir (Akdeniz & Üzümcü, 2013: 136). Yine Aldemir'in 2010 yılında mahkeme dosyalarından yararlanarak yaptığı araştırmasında, suç işleyen gençlerin %72,7'sinin ailesinin maddi yönden zayıf olduğu, %10,3'nün ise ekonomik durumunun iyi olduğu tespit edilmiştir (Aldemir, 2010: 99). Kunt'un (2003) suç işleyen gençlerle yapmış olduğu çalışmasında ise katılımcıların ailelerinin %38'inin aylık gelirlerinin 0-150, %44'ünün ise 150-300 arasında olduğu saptanmıştır. Yine Ergündüz'ün (2010) İstanbul'da yapmış olduğu çalışmada, suç işleyenlerin aile gelir durumları incelenmiş ve bireylerin %35'inin yoksul ailelerden geldikleri tespit edilmiştir (Akt. Şengül, 2012: 57). Diğer yandan ülkemizde 2017 yılında yapılan "açlık ve yoksulluk sınırı" araştırma sonuçlarına göre, 4 kişilik bir ailenin yoksulluk sınırının 5.238 tl, açlık sınırının ise 1.608 tl olduğu tespit edilmiştir (http://www.turkis.org.tr/Aclik-Yoksulluk-k91, 2017). Minh ve diğerleri (2013) tarafından 41 kadınla yapılmış olan çalışmada, çocukluk döneminde yaşanan yoksulluğun ve ihmalkârlığın yetişkinlik döneminde suç davranışını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine aynı çalışmada çocuğun ailesi tarafından ihmal edilmesinin, yetişkinlik döneminde bireyin kendi çocuğuna da ihmalkâr davranışlar göstermesine

neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sözü edilen çalışma, yoksulluğun çocuk üzerindeki olumsuz etkilerinin yanı sıra ihmalkârlık, tahammülsüzlük gibi olumsuz ebeveyn davranışlarının nesiller arası aktarımı konusunda da önem taşımaktadır (Minh vd., 5475: 2013). Göcek'in 2009 yılında İstanbul'un Üsküdar ilçesinde yaptığı çalışmasında, suç işleyen gençlerin %73'ünün ailelerinin maddi durumlarının kötü, %25'inin normal ve %2'sinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Göcek, 2009: 215-217). Bu konuda yapılmış olan tüm çalışmalar, düşük gelir seviyesinin suç davranışı üzerinde etkili olduğunu destekler niteliktedir.

Bununla birlikte katılımcıların anne ve babalarının çalışma hayatlarına ilişkin elde edilen bulgular doğrultusunda, katılımcıların babalarının yükseköğrenim gerektirmeyen düşük gelirli işlerde çalıştıkları, annelerinin ise çoğunlukla ev hanımı olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Sevinçok'un 2008 yılında cezaevinde bulunan gençlerle yapmış olduğu araştırmada, gençlerin anne-babalarının %92'sinin ilköğretim ve altı düzeyde eğitim seviyesine sahip oldukları belirtilmiştir (Sevinçok, 2008: 47). Yine Bal tarafından 2004 yılında üç ilde yapılan çalışmada, (Isparta, Van, Antalya) suç işleyen gençlerin babalarının %30'unun esnaf ya da işçi olduğu, annelerinin ise çoğunlukla ev hanımı olduğu saptanmıştır (Bal, 2004: 153). Köseoğlu'nun arkadaş ve suç ilişkisini belirlemek amacıyla 152 gençle yaptığı çalışmada, suçlu arkadaş çevresine sahip olan gençlerin anne ve babalarının düşük eğitim seviyesine sahip oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların 109'unun annesinin ev hanımı olduğu, 31'inin düzenli olarak çalıştığı ve 9'unun sadece iş bulduğu zaman çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine aynı çalışmada katılımcıların %13,2'sinin annesinin okuma yazma bilmediği, annelerin %44,4'ünün ilkokul, %19,9'unun ortaokul, %13,2'sinin lise ve %3,3'ünün üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların babalarının ise %72,2'sinin düzenli olarak bir işte çalıştığı, %15,9'unun ise iş bulduğu zaman çalıştığı belirtilmiştir. Ayrıca babaların %2'sinin okuma yazma bilmediği, %32,2'sinin ilkokul, %24,8'inin lise, %19,5'inin ortaokul ve %12,8'inin üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir (Köseoğlu, 2011: 47).

Bu tez çalışmasında katılımcıların 13'ünün ebeveynleri boşanmış, 6'sı ise ebeveyn kaybı yaşamıştır. Suç işlemede aile bütünlüğünün gençler açısından koruyucu bir faktör olduğu açıktır. Literatürde parçalanmış aile yapısının genç suçluluğuna ilişkin

etkileri incelendiğinde, parçalanmış ailelerin gençleri suça iten önemli bir faktör olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmalardan biri olan Öter'in 2005 yılında suç işleyen gençlerle yapmış olduğu çalışmasında, gençlerin %30'unun parçalanmış ailelerden geldiği tespit edilmiştir (Akt. Göker, 2015: 99). İngiltere'de yapılan "Gençlik Yaşam Tarzı" adlı çalışmada ise öz ebeveynleri ile birlikte yaşayan gençlerin üvey ya da tek ebeveynli ailelerde yaşayanlara göre suç işleme olasılıklarının daha düşük olduğu belirtilmiştir (Ögel, 2014 akt. Göker, 2015: 99). Kenny ve Lennings'in 2007 yılında suçun nedenlerini araştırdıkları çalışmada, suç işleyenlerin %54'ünün ebeveyninin boşandığı, %10'unun anne-babasından birinin vefat ettiği, %35,7'sinin ise birlikte yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır (Akt. Gönen, 2015: 150-151). Başka bir çalışmada cinayet suçundan cezaevinde bulunanların %22'sinin parçalamış ailelere sahip oldukları, %46,3'ünün çocukluğunda ebeveynlerinden ayrı kaldığı bir dönem olduğu tespit edilmiştir (Yıldız, 2009 akt. Gönen, 2015: 151). Dönmezer (1994) madde kullanan gençlerin genellikle parçalanmış ailelere sahip olduklarını belirtmiştir (Akt. Aslan, 2012: 74). Yine Kaplan (1989) tarafından yapılan çalışmada, şehirde yaşayan uyuşturucu madde bağımlılarının %50'den fazlasının tek bir ebeveyne sahip olduğu tespit edilmiştir (Akt. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, 2007: 12). Diğer yandan J. Wallerstein'ın 100 çocuk ile yaptığı ve 25 yıl süren çalışmada, parçalanmış aile yapısının çocuk üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Bu araştırmada, boşanmış ailelerin çocuklarının yanı sıra aile ilişkileri iyi olan 44 çocuk ve aileleri de araştırmaya dâhil edilmiştir. Boşanan ailelerin çocuklarının %25'nin 14 yaşından önce içki ve uyuşturucu kullandıkları, aile ilişkileri iyi olan çocukların ise %9'nun alkol ve uyuşturucu kullandığı saptanmıştır (Avcı, 2011: 126). Yine İçli tarafından yapılan bir çalışmada, Ankara ve İstanbul'da herhangi bir suç nedeniyle haklarında cezai işlem uygulanan 18 yaş altı 1526 çocuğun %26,6'sının anne ve babasının ayrı olduğu tespit edilmiştir (İçli, 2009: 48). DeGarmo ve Forgatch'ın 2005 yılında yapmış oldukları çalışmada ise boşanmanın yetersiz ebeveynliğe yol açtığı, bu durumunda çocukların suça yönelmelerinde etkili olabileceğinden söz edilmiştir (Akt. Korkmaz & Erden, 2010: 78). J. Bowlby (1953) tarafından yapılan bir çalışmada ise çocukların erken yaşta anneden ayrılması durumunda, çocuğun kişilik yapısının olumsuz şekilde etkileneceği belirtilmiştir. Yine aynı çalışmada suç işleyen katılımcıların %40'ının çocukluk

döneminde anneden ayrı kaldığı tespit edilmiştir (Bahar & Seyhan, 2006: 20). Benzer bir çalışma Voorhis (1988) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ailede yaşanan ölüm, boşanma gibi durumların sonucunda ebeveyn kontrol ve denetiminin azaldığı, bu nedenle parçalanmış ailelerde yetişen gençlerde suç işleme oranın daha fazla olduğu ifade edilmiştir (Akt. Demuth & Brown, 2004: 4).

ABD'de Anderson tarafından 2002 yılında 6000 sekizinci sınıf öğrencisiyle yapılan araştırmada, sadece tek ebeveynle yaşıyor olmanın değil, ayrıca tek ebeveynli çocuklarla birlikte olmanın suç davranışına etkileri incelenmiştir. Çevre ve okul değişkenin de analizlere eklendiği bu araştırmaya göre tek ebeveyne sahip olmanın yanı sıra tek ebeveynli çocuklarla geçirilen zamanın suçluluk eğilimini arttırdığı tespit edilmiştir. Bu araştırma, tek ebeveyne sahip olan çocukların birlikte vakit geçirdiği tek ebeveynli çocukların suçluluk eğilimi açsından önemli olduğunu belirtmekte, böylece çevresel faktörlere vurgu yapmaktadır (Anderson, 2002: 575-587).

Öte yandan bu tez çalışmasında katılımcıların 56'sı aile içinde şiddet gördüğünü ifade etmiştir. Benzer şekilde Glueck'lar tarafından 200 hükümlü genç ile yapılan araştırmada, hükümlü gençlerin %95'inin çocukluk döneminde aileleri tarafından şiddet gördüğü saptanmıştır. Ayrıca yine Glueck'ler tarafından yapılan başka bir çalışmada, 500 suçlu ve 500 suçlu olmayan genç karşılaştırılmıştır. Suçlu gençlerin annelerinin %96, babalarının da %94 oranında çok sert disiplin uyguladıkları görülmüştür. Suçlu olmayan gençlerin ise annelerinin %66, babalarının ise %65 oranında bu tür disiplinlere başvurdukları belirtilmiştir (Akt: Kunt, 2003: 46). Diğer yandan Ibabe ve Jaureguizar'ın 2010 yılında anne babalarını döven gençlerle yaptıkları çalışmada, genel olarak erkek katılımcıların annelerine şiddet uyguladığı ve bu katılımcıların çoğunluğunun babalarının annelerine şiddet uygulayan kişiler oldukları saptanmıştır (Akt. Eker, 2016: 1951). Yine Kaufman ve Zigler'in (1987) yapmış oldukları çalışmada, ebeveynlerinden şiddet gören gençlerin yetişkinlik döneminde şiddet uygulayan kişilere dönüştükleri sonucuna ulaşılmıştır (Akt. Vahip, 2002: 314). Currie ve Tekin tarafından yapılan araştırmada ise çocukluk döneminde şiddete maruz kalmanın, çocuğun yetişkinlik döneminde suça yönelme olasılığını iki kat arttırdığı saptanmıştır. Yapılan çalışmada, suça neden olan diğer nedenler ile aile tarafından şiddete maruz kalmanın suça etkisi karşılaştırılmıştır. Aile fertlerinden şiddet gören bireylerde suç eğiliminin daha fazla

görüldüğü tespit edilmiştir (Currie & Tekin, 2012: 13). Seyhan ve Zincir tarafından 2009 yılında yapılan "Tutuklu / Hükümlü Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Aile Özelliklerinin İncelenmesi ve Aralarındaki Korelasyonun Belirlenmesi" adlı çalışmada, gençlerin %93,2'sinin aile içinde şiddete maruz kaldıkları belirtilmiştir. Hükümlü gençlerin %31,7'si fiziksel şiddete, %68,3'ü hem fiziksel hem de sözel şiddete maruz kaldığını, gençlerin %91'i ise aile içinde kavgalar yaşandığını ve herhangi bir kabahat işlediklerinde ebeveynleri tarafından dövülerek cezalandırıldıklarını belirtmişlerdir (Seyhan & Zincir, 2009: 16).

İçli'nin Ocak 2006 ve Ocak 2007 tarihleri arasında 1526 genç ile gerçekleştirdiği çalışmada, suç işleyen gençlerin suçu hangi nedenle işledikleri araştırılmıştır. Çalışmada parçalanmış aile yapısı ve genç suçluluğu arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır (İçli, 2016: 86). Aile içerisinde en çok hangi tür şiddete maruz kalıyorsunuz sorusuna gençlerin çoğunluğu fiziksel şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Ailede en çok yaşanan şiddet en çok hangi aile ferdine uygulanıyor sorusuna ise gençlerin %48,4'ü kendisine, %9,2'si anneye, %4,8'i erkek kardeşe, %1,9'u kız kardeşe olarak belirtmiştir (İçli, 2016: 95). Ayrıca şiddet gören gençlerin uyuşturucu madde kullanma oranının şiddet görmeyen gençlere göre daha fazla olduğu belirtilmiştir. Yine aynı çalışmada, ailenin ekonomik koşulları ile genç suçluluğu arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ekonomik yetersizlikten dolayı çalışmak zorunda kalan gençler, çocuk yaşta çalışmak zorunda kalmış, eğitimlerini tamamlayamamış ve aile denetimden uzak kalarak suça yönelmişlerdir (İçli, 2016: 96).

Bu tez çalışmasında katılımcılar arasında ailesi tarafından şiddet görmediğini, ancak ebeveynlerinin kendisine karşı ilgisiz olduğunu belirtenlerde mevcuttur. Benzer şekilde Yavuzer'in (2006) yapmış olduğu araştırmada, ebeveynlerinden sevgi görmeden yetişen çocuklarda sosyal ve duygusal gelişimin olumsuz yönde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır (Akt. Aldemir, 2010: 23). Yine Avcı ve Gürçay tarafından 2010 yılında lise öğrencileriyle yapılan çalışmada, gençlerin aile yapıları incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Şiddet gösteren gençlerin, göstermeyen gençlere göre aile yapıları karşılaştırıldığında; aileleriyle iletişim sorunları yaşadıkları, aileleri tarafından yeterli ilgi ve desteği göremedikleri ve aileleri tarafından şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır (Avcı & Gürçay, 2010: 56). Sheldon ve Glueck'ın (1950) gençlerin kişisel özelliklerini ve

ebeveynlerin çocuklarına olan tutumlarını inceledikleri araştırmanın sonucuna göre, suç işleyen gençlerin ailelerinin ilgisiz olduğu ve ebeveynlerin katı disiplin yöntemleri uyguladıkları tespit edilmiştir. Yine aynı araştırmada, suç işlemeyen gençlerin ebeveynlerinin ise yumuşak disiplinli ve çocuklarına karşı şefkatli oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Akt. Saltık, 2011: 57). Görgülü ve Öntaş'ın 2013 yılında aile yapısı ve suç ilişkisi üzerine yaptıkları nitel çalışmada, aile yapısının gençlerin suça yönelmelerinde önemli bir etken olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda ailenin ilgisiz oluşu, aile içi şiddet, ailenin çocuğunu reddetmesi gibi durumların gençlerin suça yönelmelerinde etkili olduğu tespit edilmiştir (Görgülü & Öntaş, 2013: 59-82). Karadağ'ın 2007 yılında yapmış olduğu "İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Sosyal Destek Kaynakları Açısından İncelenmesi" adlı araştırmada ise, derslerinde başarılı olan öğrencilerin ebeveynlerinden sosyal destek aldıkları ve bu durumun gençlerin başarısında etkili olduğu belirtilmektedir. Ailelerinden destek alan gençlerin, almayanlara göre; derslerinde başarılı ya da başarısız olduklarında ailelerinden her zaman olumlu tepkiler aldıkları, ailelerine kendileriyle ya da okulla ilgili her türlü sorunlarını anlatabildikleri, ailelerinin kendi verdikleri kararları destekledikleri ve bununla birlikte ailede karar alınırken kendi düşüncelerinin de alındığı sonucuna ulaşılmıştır (Karadağ, 2007: 65-66). Okorodudu'nun 2010 yılında ailelerle yaptığı çalışmada, gençlik döneminde olan ve suç davranışı göstermeyen bireylerin ebeveynlerinin, suç davranışı gösteren gençlerin ebeveynlerine göre daha az çatışma yaşayan, daha uyumlu, reddedici olmayan, çocuğun kontrolü konusunda daha bilinçli, evde eşit haklara sahip ebeveynler olduğu tespit edilmiştir (Okorodudu, 2010: 58-86).

Gençlik döneminde ebeveynler ile kurulan ilişkiler gencin psikolojik sağlığını, eğitimini ve okul başarısını etkilemektedir. Helsen ve arkadaşlarının (2000) "Social Support from Parents and Friends and Emotional Problems in Adolescence" adlı çalışmalarında 12-24 yaş aralığındaki bireyler arasında akran desteği etkisinin aile destek düzeyi ile ilişkili olduğu, yetersiz ebeveyn desteğinin ise akran desteğinin olumsuz etkisini arttırdığı belirtilmiştir (Akt. Hablemitoğlu & Yıldırım, 2009: 97).

Bu tez çalışmasında katılımcılar arasında ebeveynleri arasında yaşanan şiddete tanık olduğunu belirtenlerde mevcuttur. Literatürde, aile içi yaşanan şiddete şahit olan

gençlerin, suç işleme olasılıklarının daha fazla olduğunu destekleyen çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalardan biri olan Vahip ve Doğanavşargil tarafından 2006 yılında yapılan çalışmada, araştırmaya katılan kadın hastaların %38'i çocukluk döneminde ebeveynleri arasında yaşanan şiddete şahit olduklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte kadın hastalar arasında eşlerinden şiddet görenlerin %50'si, çocuğunun evde yaşanan şiddet ortamına tanık olduğunu belirtmiştir. Yapılan çalışmada şiddete doğrudan maruz kalmayan çocuklarında, psikolojik olarak etkilendikleri tespit edilmiştir (Vahip & Doğanavşargil, 2006: 110). Yine Bayındır'ın, Kütahya ilinde şiddet mağduru 88 kadınla yapmış olduğu "Aile İçinde Yaşanan Şiddete Karşı Çocuğun Gösterdiği Tepkiler" başlıklı araştırmada, şiddete tanık olan çocukların %68,2 oranında olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre şiddete tanık olan çocukların; sürekli ağlama, okul başarısında düşüş, insanlardan uzaklaşma gibi tepkiler gösterdikleri saptanmıştır (Bayındır, 2010: 7). Juby ve Farrington'ın 2001 yılında gerçekleştirdikleri bir araştırmada ise dağılmamış ancak ebeveyn çatışmasının yaşandığı ailelere sahip olan gençlerin suçluluk eğiliminin ebeveynleri ayrı olan gençlerle aynı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine aynı araştırmada, boşanma sonrası annesiyle kalan gençlerin suçluluk eğiliminde fazla bir artış gözlenmezken, babası ya da başka akrabalarıyla kalan gençlerin suçluluk eğiliminin arttığı tespit edilmiştir (Juby & Farrington, 2001: 22-40).

Öte yandan bu tez kapsamında ebeveynlerinden şiddet gören katılımcılar arasında belli bir süre sonra evden kaçtığını belirtenlerde mevcuttur. Glueck'ların (1950) suç üzerine yaptıkları çalışmada, ebeveynler arasında yaşanan şiddetin gençler üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekilmiştir. Glueck'lara göre, aile içinde yaşanan gerilim gençlerin evden uzaklaşmalarına, bir taraftan öbür tarafa itilmelerine neden olmaktadır (Atav, 1990: 10 Akt. Öter, 2005: 54). Yine Çayboylu tarafından 2002 yılında yapılan araştırmada, evden kaçan gençlerin evlerini terk etmeden önce ebeveynleri tarafından şiddet gördükleri ve bu gençlerin uyuşturucu kullanma, fuhuş, hırsızlık gibi suçlara yöneldikleri tespit edilmiştir (Çayboylu, 2002: 51).

Bu tez çalışmasında katılımcıların 33'ünün ailesinde suç işleyen kişilerin mevcut olduğu tespit edilmiştir. Literatürde ailede suç geçmişi olan anne, baba ya da kardeş varlığının gençlerin suça yönelmelerinde önemli bir etken olduğunu destekleyen çalışmalar mevcuttur. Bu bağlamda Ferguson tarafından yapılan bir çalışmada, ailede

suçlu anne babaya sahip olan çocukların suç işleme oranın, suçsuz ebeveynlere sahip olan çocuklara göre iki kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Yine aynı çalışmada suçlu kardeş sahibi olan çocukların diğer çocuklara göre suç işleme oranın üç kat daha fazla olduğu belirtilmiştir (Yavuzer, 1998: 147 akt. Bozkurt, 2015: 73). Diğer yandan West ve Farrington tarafından 97 hükümlü gençle yapılan araştırmada, suçlu ebeveynlere sahip olan gençlerin %36'sının çocukken suç işledikleri, ailesinde suçlu anne babaya sahip olmayan 314 gencin ise çocukluk dönemlerinde sadece %15,6'sının suça karıştığı belirtilmiştir (Teker, 2010: 41). İşman'ın 2002 yılında yapmış olduğu çalışmada ise hükümlü gençlerin %28,6'sının ailesinde cinayet ya da cinayete teşebbüs, %19,2'sinin yaralama, %13,5'inin ise hırsızlık suçundan hüküm giymiş kişilerin olduğu tespit edilmiştir (Ergündüz, 2010: 169). Nijhof ve diğerlerinin 2009 yılında yapmış oldukları çalışmada, 8-14 yaş arası suça sürüklenmiş çocukların %34'ünün 1, %17'sinin iki ebeveyninin de suç işleyen kişiler olduğu, sabıkalı anne veya babaya sahip olan çocukların olmayanlara göre suç işleme olasılıklarının daha fazla olduğu, her iki ebeveyni de sabıkalı olan çocukların ise suç davranışı gösterme olasılıklarının anlamlı olarak daha da fazla olduğu saptanmıştır (Nijhof, vd., 2009: 893-908). Bilgiç'in 32 cezaevi kurumunda 3555 hükümlü ile yaptığı anket çalışmasında, mahkûmlara suç işlemenizde etkili olan faktörler nelerdir sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların %25,9'u yoksulluk, %21,7'si arkadaş çevresi, %13'ü ailevi sorunlar, %11,2'si madde kullanımı, %17,9'u psikolojik sorunlar, %7,3'ü eğitimsizlik, %7,4'ü gelecekten ümitsizlik, %1,7'si örgütler, %2,8'i suç işlemenin alışkanlık yapması ve %1,9'u diğer seçeneğini işaretlemiştir (Bilgiç, 2012: 126). Yine aynı çalışmada, çevrenizde sizden başka cezaevine giren var mı sorusuna 381 kişi (%24,8) aile fertleri seçeneğini işaretlemiştir (Bilgiç, 2012: 127).

Literatürde, özellikle aynı cinsiyetteki kardeşin sabıkalı olmasının kardeşler arsında suç davranışını arttırdığına yönelik çalışmalar mevcuttur. Bu bağlamda Rakt ve diğerlerinin 2009 yılında yaptıkları araştırmada, suç işleme olasılığı en düşük olan gençlerin babası sabıkalı olmayanların olduğu tespit edilmiştir. Yine aynı araştırmada babanın suç işleme sayısının, gencin suç işleme riskini fazlalaştığı soncuna ulaşılmıştır. Genel olarak ebeveynlerin sabıkalı olmasının gencin suç eğilimi üzerinde önemli

etkisinin olduğu tespit edilen bu araştırmada, kardeşin sabıkalı olmasının ebeveyn sabıkalılığından daha fazla etkili olduğu saptanmıştır (Rakt, vd., 2009: 94-108).

Bu tez çalışmasında katılımcıların 44'ünün ailesinde alkol ve uyuşturucu madde kullanan kişiler bulunmaktadır. Literatürde, ailede alkol ya da uyuşturucu madde kullanımının gençlerin suça yönelmelerinde önemli bir etken olduğundan söz edilmektedir. Bu bağlamda Öter ve Akalın'ın "Paşakapısı Cezaevinde" 30 genç hükümlü ile yaptıkları çalışmada, ailede uyuşturucu kullanan biri var mı sorusuna 7 kişi evet yanıtı vermiştir. Yine aynı çalışmada, katılımcılara evde alkol kullanan birinin olup olmadığı sorulmuş, gençlerin 7'si babalarının, 2'si kardeşlerinden sadece birinin, 1'i annesinin ve 3'ü kendisinin alkol kullandığını belirtmiştir (Öter & Akalın, 1993: 118). Benzer şekilde Kandel vd.,'nin (1978) alkol ve madde kullanımı ile ilgili yaptıkları araştırmada, ailede ve arkadaş ortamında alkol kullanımına tanıklık eden gençlerin daha fazla alkol kullandıkları, esrar kullanımının ise gençlerin ebeveynlerinin ahlaki değerlerine karşıt olması, fakat arkadaşlarınınkiyle uyumlu değer ve inançları benimsemeleri sonrası geliştiği tespit edilmiştir (Bartollas & Schmalleger, 2017: 284).

Bu tez çalışmasında katılımcıların kardeş sayıları incelediğinde en az 3 çocuklu ailelerden geldikleri tespit edilmiştir. Literatürde kalabalık aile ve suç ilişkisini destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Tor (2008) ailedeki çocuk sayısının fazlalığı ve buna paralel giden ailenin maddi koşullarındaki zayıflığın, bireylerin suç işlemelerindeki en önemli nedenlerden biri olduğunu belirtmektedir (Tor, 2008: 59). Masalcı'nın (2001) gerçekleştirdiği çalışmada, gençlerin saldırgan davranışlar göstermelerinde kardeş sayısının etkili olup olmadığı incelenmiştir. Çalışmanın sonunda iki, üç ve daha fazla kardeşli gençlerin kardeşi olmayan ya da bir kardeşi olan gençlere göre daha fazla saldırgan davranışlar gösterdikleri tespit edilmiştir (Akt. Gümüş, 2011: 35). Nazlıdır'ın (2010) adam öldürme suçundan tutuklanan bireylerle yaptığı çalışmasında ise katılımcıların %69,8'inin en az beş kişilik aileye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Akt. Gönen, 2015: 151). Bir başka çalışmada ise cinayet işleyen kişilerin kardeş sayıları incelendiğinde %43'ünün 4-6, %25'nin ise 1-3 kardeşe sahip olduğu tespit edilmiştir. 7-9 kardeşe sahip olanların oranı ise %24'tür (Başpınar, 2008 akt. Gönen, 2015: 151). Doğan'ın (1995) gençlerin suç işlemelerinde etkili olan faktörlerin incelenmesi ve suç çeşitleri konulu çalışmasında, malvarlığına karşı suç

işleyen gençlerin %86,8'inin, vücut dokunulmazlığına karşı suç işleyenlerin %81,4'ünün, cinsel suç işleyenlerin ise %76'sının kalabalık ailelerden geldikleri sonucuna ulaşılmıştır (Akt. Aldemir, 2010: 134). Yine Tibbetts ve Gilbert tarafından 2006 yılında Filedelfiya'da 987 bireyle yapılan çalışmada, ailenin ekonomik durumu ve sosyal statüsü her ne olursa olsun, kalabalık ailelerde yetişen gençlerin suç işleme sıklığının kalabalık aileden gelmeyenlere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir (http://www.asc41.com/publications.htm, 2006).

Öte yandan bu tez kapsamında katılımcılar aile ilişkilerinin zayıf olduğunu, ailede yaşanan sorunlar nedeniyle sokağa yöneldiklerini ve suç işleme eğilimi olan, okuldan kaçan, uyuşturucu ya da alkol kullanan arkadaşlar edindiklerini belirtmişlerdir. Yapılan literatür çalışmaları, ebeveynlerinden yeterli ilgili ve desteği göremeyen gençlerin, olumsuz arkadaş gruplarına yönelebileceklerini ve dış çevreden gelen tehlikelere daha açık hale gelebileceklerini destekler niteliktedir. Bu bağlamda Gove ve Crutchfield'ın (1982) Chicago'da yaptıkları çalışmada, ebeveyn-çocuk ilişkisinin genç suçluluğu üzerindeki etkileri araştırılmıştır. 650 aileyle görüşülerek yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, ebeveynler tarafından çocuğun arkadaşlarının tanınmaması ve çocuğa uygulanan fiziksel şiddetin önemli derecede suçla bağlantılı olduğu tespit edilmiştir (Akt. Saltık, 2011: 58). Diğer yandan Loeber ve Dishion'ın (1985) 136 aile ile yaptıkları çalışmada, düşük ebeveyn kontrolünün ve suçlu arkadaş ortamının alkol ve uyuşturucu kullanımında en önemli etken olduğu saptanmıştır. Yine aynı çalışmada, suç işleyen ve uyuşturucu madde kullanan gençlerde, suçsuz ve madde kullanmayan gençlere göre aile denetiminin daha az olduğu ve suçlu arkadaş sayısının daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Demirel, 2017: 100). Karataş'ın 2016 yılında suç işleyen gençlerin suça yönelmelerinde etkili olan faktörleri değerlendirmek amacıyla yaptığı çalışmada, 20 hükümlü genç ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiş, 25 personelle birebir görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların çoğunluğu aileden kaynaklanan sorunlar nedeniyle suç işlediklerini, bununla birlikte arkadaş grubu ve sosyal çevreninde suça yönelmelerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir (Karataş, 2016: 115). Mears ve Field'ın 2002 yılında yaptıkları araştırmada ise arkadaş ilişkisi ve genç suçluluğu arasında önemli bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yine aynı araştırmada, olumsuz arkadaş ilişkilerinin gençler üzerindeki etkileri incelenmiş ve gençlerin arkadaş etkisinde

kalarak uyuşturucu kullanma ve satma suçlarını işledikleri tespit edilmiştir (Korkmaz & Erden, 2010: 82). Demir, Baran ve Ulusoy'un 2005 yılında gerçekleştirdiği "Türkiye'de Ergenlerin Arkadaş-Akran Grupları İle İlişkileri ve Sapmış Davranışlar: Ankara Örneklemi" adlı çalışmada, olumsuz aile ortamına sahip olan gençlerin, arkadaşlarına daha fazla güvendikleri ve sorunlarını aileleri yerine arkadaşları ile paylaştıkları belirtilmiştir (Demir, Baran & Ulusoy, 2005: 88). Keijsers ve diğerlerinin 2010 yılında yaptıkları araştırmada ise gençlerin ebeveynleri ile geçirdiği zaman arttıkça, bağlanmayla birlikte gözetiminde artmasıyla, suç davranışında bulunma eğilimlerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. (McCord, 1991: 397- 417). Yine Ünal ve Çukur'un 2013 yılında İzmir'de 4150 lise öğrencisi ile gerçekleştirdikleri "Arkadaşlık İlişkilerinin Gencin Sapma Onayı ve Sapkın Davranışlarına Etkisi" başlıklı çalışmada, arkadaşların sağlamış olduğu fırsatlar ile sapkın davranışlar gösterme arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Ünal & Çukur, 2013: 175). Buna bağlı olarak ebeveynlerinden yeterli ilgi ve desteği göremeyen gençler, yakın arkadaşlık ilişkileri kurarak ihtiyaç duydukları duygusal ve sosyal desteği arkadaş ortamında aramaktadırlar. Bunun yanı sıra para ve uyuşturucu gibi arkadaşlarından sağladıkları fırsatlar gençlerin arkadaşlarıyla olan ilişkilerini daha da güçlendirmektedir (Ünal & Çukur, 2013: 164).

Fagon ve Wexler (1987) gençlerin suç işlemelerinde aile kurumunun dışında akran grubu ve okul gibi diğer unsurlarında etkili olduğunu belirtmişlerdir. Okulda çocuğun başarısız olması, sapkın arkadaş çevresinin varlığı, okul yönetiminin yeterli denetimi sağlayamaması gençlerin suç işlemelerine neden olmaktadır. Özellikle hırsızlık ve gasp suçlarını işleyenlerin çoğunlukla okuldan atılmış kişiler tarafından işlendiği görülmektedir (Kızmaz, 2004: 305-311). Bu konuyla alakalı bir başka çalışma 2010 yılında Hollanda'da Weerman ve Megens tarafından yapılmıştır. 1385 öğrenci ile yapılan araştırmada, öğrencilerin çoğunluğunun arkadaşları etkisinde kaldığı, suçlu davranışları arkadaşlarından öğrendikleri tespit edilmiştir (Akt. Köseoğlu, 2011: 71). Silverman ve Caldwell'in (2008) Amerika'nın Nevada Eyaleti'nde yaptıkları bir çalışmada, arkadaş çevresi ve genç suçluluğu arasında doğrudan bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. 128 suç işleyen kız çocuğu ile yapılmış olan araştırmanın sonucunda, suçun öğrenilen bir davranış olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Silverman & Caldwell, 2008: 333-343). Yine Özbay ve Özcan'ın 2006 yılında Ankara'da yapmış oldukları çalışmada,

genç suçluluğu ve arkadaş ilişkisi incelenmiştir. Hirschi'nin sosyal bağlılık teorisinin kullanılarak yapıldığı bu çalışmada, suçlu arkadaş etkisi ile suç işleme arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Özbay & Özcan, 2006: 711-726). İçli'nin 2007 yılında gerçekleştirdiği, "Sokakta Yaşayan, Suç İşleyen ve Suça Maruz Kalan Çocuklar ve Gençler" adlı çalışmada, çocukların bazıları kendilerinin ve kendileri gibi olan çocukların durumu ile ilgili olarak ailelerin yapmaları gereken şeyler olduğunu ifade etmişlerdir. Bunlar arasında aile ile ilgili olarak; ailelerin çocuklarına şiddet uygulamaması gerektiğini, onlara sahip çıkmalarını, bakacakları kadar çocuk sahibi olmalarını, ailelerin ilgisiz ve sorumsuz davranmamalarını, çocuklarını çalıştırmamalarını, onların sırtından para kazanmamalarını, onları suç işlemeye teşvik etmemelerini ve arkadaş çevrelerini kontrol etmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir (İçli, 2016: 87).

Bu tez çalışmasında katılımcılar arasında yoksul ve suç olaylarının fazla yaşandığı bölgelerde ikamet ettiğini belirtenler de mevcuttur. Suçun işlenmesinde kişilerin içinde yaşadığı çevrenin önemli etkenlerden biri olduğu görülmektedir. Özellikle kent merkezlerinin yoksul bölgelerinde yaşayan gençlerin suç işleme olasılıklarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Gorman-Smith ve ark.,2000, Santrock 2002 akt. Seyhan & Zincir, 2009: 9). Düşük sosyo-ekonomik ailelere sahip olan gençlerin dezavantajlı mahallelerde ikamet etmeleri onların ruhsal durumlarını etkileyerek, çevrenin olumsuz koşullarına maruz kalmalarına neden olmaktadır (Goodman vd, 2003: 451-456; Kalff vd, 2001: 246-450). Bu bağlamdan Oktik tarafından 2015 yılında gerçekleştirilen Sultangazi'de yaşayan gençlerin yaşamını, sorunlarını ve beklentilerini saptamayı amaçlayan çalışmada, araştırmaya katılan genç katılımcılar yoksulluk, güvenlik ve çevre koşulları nedeniyle yaşadıkları yerden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Genç katılımcıların %71'i yaşadıkları bölgede kültürel mekânların olmadığını, arkadaşlarının kötü yola düştüğünü ve uyuşturucu bağımlısı arkadaşlarının oldukça fazla olduğunu şu sözlerle dile getirmişlerdir (Oktik, 2016: 13);

> "20 yaşındayım, İstanbul'da doğdum. Biz Trakyalıyız… 23 senedir buradayız ailece Üniversitede okuyorum. Buranın durumu şuan vahim… Uyuşturucu kullananlar, alkol kullananlar, baliciler her tarafta…" (Oktik, 2016: 13).

Bir diğer öğrenci ise;

> "Boş zamanlarımızı burada geçiriyoruz, burada da vaktimizi geçirebileceğimiz yer yok. İmkânım olsa buradan göç ederim, benim kız kardeşim var onun burada rahatsız edilmesinden korkuyorum. Sonradan gelenler buraya uyum sağlayamıyor kaba davranışlar sergiliyorlar. Burada eğitim farklı öğrenciler hocayı dövüyor çıkışlarda buna benzer olaylar oluyor. Burada uyuşturucu her yerde satılıyor, çevremde kullanan çok…"demiştir (Oktik, 2016: 13).

Yine aynı araştırmada bir yetkili, Sultangazi'de yaşayan gençlerde uyuşturucu kullanımının fazla olduğunu ve bu bölgede uyuşturucu temin etmenin oldukça kolay olduğunu belirtmiştir. Bir başa yetkili ise düşük eğitim düzeyine sahip olan ailelerin çocuklarını denetleme konusunda yetersiz kaldıklarını ve aile denetimden uzak kalan gençlerin çevreden gelen tehlikelere daha açık hale geldiklerini ifade etmiştir (Oktik, 2016: 9). Benzer şekilde Vural'ın 2014 yılında Sultanbeyli ilçesinde yaşayan gençlerle yaptığı nitel araştırmada, görüşülen katılımcıların tamamı eğitim düzeyi ilkokul olan ebeveynlere sahip olduklarını ve ebeveynleri tarafından şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Odak grup görüşmelerinde genç katılımcıların tamamı yaşadığı çevreyi beğenmediğini söylemiştir. Bu durumun nedenini; suç olaylarının fazla yaşanıyor olmasına, çevrede yaşayan ailelerin eğitimsiz ve ilgisiz olmasına, çete gruplarının mahallelerde yarattığı kavgalara, uyuşturucu madde kullanımının yaygınlığına ve her türlü uyuşturucu maddeye erişimin kolay olmasına bağlamaktadırlar (Vural, 2016: 130).

Öte yandan bu tez kapsamında araştırmaya katılanlar arasında ekonomik durumunun kötü olması nedeniyle suç işlemek zorunda kaldığını belirtenlerde mevcuttur. Literatür incelendiğinde, yoksulluk ile suça yönelim arasındaki ilişkiyi destekleyen çalışmalar bulunmuştur. Tsushima tarafından yapılan bir çalışmada, işsizlik ve yoksulluğun suç işlemede önemli bir faktör olduğu tespit edilmiştir. Tsushima, işsizliğin adam öldürme ve gasp suçlarına neden olabileceğini belirtmiştir (Tsushima, 1996: 497-502 akt. Kızmaz 2003: 284). Benzer şekilde Taylor, suç işlemeye neden olan birçok faktörün aynı zamanda yoksullukla ilişkili olduğunu belirtir. Örneğin, işsizliğin neden olduğu yoksulluk aynı zamanda kişilerin depresyon yaşamalarına ve bunun sonucunda suç işlemelerine neden olmaktadır (Taylor, 2006: 1). Bu bağlamda İçli'nin 1991 yılında yaptığı araştırmada, ekonomik durumla suçluluk arasında önemli bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan çalışmada, suçluların çoğunluğunun yoksul

olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca hırsızlık suçu işleyen yoksulların sayısının, yoksul olmayanlara göre iki kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Dinler ve İçli, 2012: 2–4).

Öte yandan katılımcılardan biri uyuşturucu madde kullandığı için suç işlemek zorunda kaldığını belirtmiştir. Literatür incelendiğinde, uyuşturucu madde ve alkol kullanımı ile suç işleme arasındaki ilişkiye vurgu yapan çalışmalar görülmektedir. Özbek (1980) uyuşturucu maddenin etkileri nedeniyle bireylerin suç işlediğini, bu maddelerin bireylerin ruhsal ve fizyolojik dengesini bozduğu gibi, toplumsal uyumunu da etkilediğini belirtmiştir (Akt. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, 2007: 9). Polat (2004) yaralama ve öldürme suçlarında uyuşturucu madde ve alkol bağımlılığının oldukça etkili olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte Messerchmit çalışmasında, şahsa karşı işlenen suçların %50'sinin alkol alındıktan sonra işlendiğini belirtmiştir. Wolfgang ise çalışmasında, mağdurun ve failin %78'inin suç esnasında alkollü olduğunu tespit etmiştir (Polat, 2004: 95). İngiltere'de gerçekleştirilen "Gençlerin Yaşam Tarzı Araştırması" gençlerin suç işlemelerinde en önemli etkenin uyuşturucu kullanmak olduğunu belirtmiştir. Yine aynı araştırmada uyuşturucu madde kullanan gençlerin suç işleme olasılıklarının madde kullanmayanlara göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Ögel, 2014; Korkmaz & Erden, 2010 akt. Çelikten, 2017: 16). Bunun yanı sıra uyuşturucu madde kullanan gençlerin maddenin etkisiyle çevrelerine veya kendilerine zarar verdikleri, aynı zamanda 18-30 yaş arasında fazla alkol kullanımının da gençlerin suç işlemelerinde önemli bir etken olduğu belirtilmiştir (Ögel, 2014 akt. Çelikten, 2017: 17).

Bu tez çalışmasında katılımcıların suç kavramı hakkındaki düşüncelerine bakıldığında, katılımcılar suç kavramını; "adam öldürmek", "hırsızlık yapmak", "kanunları çiğnemek" gibi temel suç tanımlarını sayarak açıklamaya çalışmışlardır. Benzer şekilde, Dinç'in 2013 yılında suç ve aile ilişkisini incelediği araştırmada, hükümlü gençlere suç kavramının ne olduğu sorulmuştur. Gençlerin tamamına yakını "birini öldürmek" "birini yaralamak" "bir şey çalmak" gibi cevaplar vermişlerdir. 173 hükümlü genç ile yapılan anket çalışmasında, gençlerin 121'inin (%69,9) suç tanımını yapabildiği, 38'inin (%22) suçun tanımına ilişkin kısmen bilgisi olduğu, 14'ünün (%8,1) ise cevap veremediği görülmüştür (Dinç, 2013: 98).

Bu tez kapsamındaki katılımcıların suç türlerine bakıldığında, ilk sırayı uyuşturucu kullanma suçundan denetime tabi tutulanlar oluşturmaktadır. Benzer şekilde Bilgiç'in 32 cezaevi kurumunda bulunan hükümlüler ile yaptığı araştırmada, ankete katılan 1577 hükümlüye hangi suç nedeni ile cezaevinde bulundukları sorulmuştur. Ankete katılanların 370'i (%23,5) uyuşturucu suçları, 288'i (%18,3) hırsızlık ve 8'i (%0,5) dolandırıcılık suçlarını işaretlemiştir. Hükümlülerin suç türlerine bakıldığında ilk sırayı uyuşturucu suçlarının aldığı görülmektedir. Yine aynı çalışmada, suç işlemenizde etkili olan faktörler nelerdir sorusuna 304 kişi ailevi sorunlar seçeneğini işaretlemiştir. Çevrenizde sizden başka cezaevine giren var mı sorusuna 381 kişi (%24,8) aile fertlerinden biri seçeneğini işaretlemiştir (Bilgiç, 2014: 127). 2015 yılında Kadıköy'de "İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Geliştirilmesi Projesi II" kapsamında yapılan "Kamu Algısı ve Memnuniyeti Araştırması" başlıklı araştırma 750 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarında Kadıköy ilçesinde en fazla işlenen suçun uyuşturucu kullanımı ve satışı olduğu belirtilmiştir Diğer yandan uyuşturucu madde suçlarından sonra Kadıköy' de işlenen en fazla suçun hırsızlık suçu olduğu tespit edilmiştir (Bilen, 2015: 72-100). Bozkurt'un 2015 yılında yapmış olduğu "Madde Bağımlısı Bireylerin Bağımlılık Süreçlerinde Ailenin Etkisi" başlıklı yüksek lisans tezinde, gençlerin uyuşturucuya başlama nedenleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmaya katılan gençlerin %87,1'i uyuşturucu kullanma sebebinin ailede yaşanan sorunlar olduğunu belirtmiştir. Gençlerin %85,3'ü ise aile ya da arkadaş ortamında madde kullanan kişilerin olduğunu ve onlardan görerek alıştıklarını ifade etmişlerdir (Bozkurt, 2015: 96). Çubuk'un 2011 yılında uyuşturucu madde kullanan genç hükümlülerle yaptığı çalışmada, gençlerin madde kullanmaya başlama nedenleri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, katılımcıların madde kullanma nedenleri; arkadaş çevreleri, merak ve heyecan arayışları, aile ortamında yaşadıkları sorunlar olarak tespit edilmiştir (Çubuk, 2011: 80). Rigs, Alario ve Mchory (1990), çocukluk döneminde aile içinde şiddete maruz kalmanın uyuşturucu madde kullanımını iki kat arttırdığını belirtmişlerdir (Akt. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, 2007: 13). Yine Yıldırım'ın (1997) uyuşturucu kullanan öğrencilerle yaptığı çalışmada, gençlerin ilk olarak arkadaşlarından görerek uyuşturucu madde kullandıkları tespit edilmiştir (Akt. Aslan, 2012: 81).

"Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi'nin" ('TÜBİM) 2010 yılında madde kullanımına ilişkin yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre, uyuşturucunun en fazla arkadaş çevresinden temin edildiği tespit edilmiştir. Madde kullananların yaş aralığı çoğunlukla 20-24'tür. Yine aynı araştırmada maddeye başlama nedeni olarak birinci sırada olumsuz arkadaş etkisinin yer aldığı ve en fazla kullanılan uyuşturucu türünün esrar olduğu belirtilmiştir (TUBİM, 2013). Öte yandan Deutsche Hochschule der Polizei (2013) tarafından yapılan "Jugendkriminälitat und Jugendgewalt-Aktuelle Befunde und Perspektiven für die Prävention" başlıklı araştırmada gençlerin suç işleme nedenleri; aile, arkadaş ve okul çevresi ilişkileri olarak belirtilmiştir. Bunun yanı sıra gençlerde alkol ve madde kullanımının adam öldürme ve yaralama gibi şiddet suçlarında kendini gösterdiği tespit edilmiştir (Görgen, Taefi & Kraus, 2013: 7-8). Yine Aksoy ve Ögel'in 270 suç işleyen gençle yaptıkları araştırmada, gençlerin %29,7'si suç işlerken uyuşturucu madde kullandıklarını, %32,8'i ise tutuklanmalarına neden olan suçu işlerken uyuşturucu madde etkisi altında olduklarını belirtmişlerdir (Aksoy & Ögel, 2007: 11-17).

Bu tez çalışmasında ikinci sırayı mala karşı işlenen suç türleri almaktadır. Hırsızlık ve dolandırıcılık suçundan denetime tabi tutulan katılımcılar suç işleme nedenlerini yoksulluk, işsizlik veya çevreye uyma olarak belirtmişlerdir. Benzer şekilde gençlerin malvarlığına karşı işledikleri suçları inceleyen çalışmalarda, ekonomik şartların, ailenin, yakın çevrenin ve göçün bu suçların işlenmesinde etkili olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda Altay'ın mala karşı suç işleyen bireylerin sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerini incelediği çalışmasında, 1196 katılımcının %89,5'inin erkek olduğu ve büyük bir çoğunluğunun ilköğretim (%67) mezunu olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte katılımcıların ebeveynlerinin eğitim seviyeleri incelendiğinde, babalarının %22,2'sinin, annelerinin ise %47,9'unun okur-yazar olmadığı tespit edilmiştir (Altay, 2007: 38). Elibol, mala karşı suç işleyen gençlerin çoğunluğunun erkeklerden oluştuğunu, kalabalık ailelerden geldiklerini ve eğitim seviyelerinin düşük olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu suçları işleyen gençlerin genellikle arkadaşlarıyla birlikte bu suçu işledikleri gözlenmiş ve suç tekrarına rastlanılmıştır (Elibol, 1998: 55-61). Kentucky'de mala karşı işlenen suçlarla ilgili araştırma yapan Howsen ve Jarrell suçun nedenlerinin ekonomik bir modele dayandığını ancak bazı sosyolojik

değişkenlerinde suçun gerçekleşmesinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Araştırma sonuçları; polisin varlığı, yoksulluk düzeyi ve işsizlik gibi faktörlerin mala karşı suç işleme oranlarını etkilediğini göstermiştir. Yine aynı araştırmada endüstrileşme düzeyi, hükümlülük süresi, ülkedeki genç nüfus oranı ve sosyal yardım ödemelerinin mala karşı işlenen suç oranları üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sonuçta ekonomik faktörlerin suç davranışını incelemede dâhil edilmesi gerektiği, ancak ekonomik faktörlerin tek başına suç davranışını açıklayamayacağı belirtilmiştir (İçli, 2004: 208-209). Tehrani'nin (1990) ABD' de yaptığı araştırmada ise işsizliğin suç işleme oranını arttırdığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde Lee (1993) yaptığı araştırmada işsizliğin özellikle mala karşı işlenen suçlarda artışa neden olduğunu iddia etmektedir. Carmichael ve Ward (2001) ise İngiltere'de yapmış oldukları araştırmada, işsizlik oranı ile mala karşı suçlar arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir (Akt. Öcal & Yıldırım, 2012: 121). Norland ve Shover'ın 1002 öğrenci ile gerçekleştirdikleri çalışmada, aile içi çatışmanın genç suçluluğu üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre içki içme, cinsel ilişkiye girme ve evden kaçma gibi statü suçlarının işlenmesinde aile içi çatışmanın kızlar üzerinde erkeklere göre daha fazla etkili olduğu tespit edilmiştir. Mala karşı işlenen suçlar açısından ise aile çatışmasının erkek çocukları üzerinde daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Norland & Shover, 1979: 230-233).

Dönmezer (1984) 1970'li yıllarda Türkiye' de yaşanan kentleşme sürecinin suç oranlarını olumsuz yönde etkilemediğini, hatta kentleşmenin suç oranının azalmasında önemli bir etken olduğunu belirtmiştir (Akt: Altay, 2007: 31). Ancak günümüzde kentlerdeki plansız büyüme, işsizlik, kültür değişmesi ve sosyal denetim mekanizmasının ortadan kalkması sonucunda hırsızlık ve dolandırıcılık suçlarının hızla arttığı görülmektedir (Centel, 2000: 67). Öte yandan 1975-1980 yılları arasında mala karşı işlenen suç oranının vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suç oranına göre daha düşük olduğu, ancak 1985'li yıllarda bu oranın birbirine yakın hale geldiği (%51,8 mala karşı, %48,2 vücut dokunulmazlığına karşı) görülmüştür (İçli, 1992: 148). Günümüzde ise 2012-2017 yılları arasında mala karşı işlenen suçların sürekli artış gösterdiği ve vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suçlara göre oranının daha yüksek olduğu görülmektedir (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1070, 2017).

Bu tez kapsamında üçüncü sırada yaralama suçu yer almaktadır. Yaralama suçundan denetime tabi tutulan katılımcıların; çoğunlukla erkek olduğu, yaşadıklarını çevrenin olumsuz koşullarından ötürü kendilerini savunma amaçlı bu suçu işledikleri, yoksul ve kalabalık ailelerden geldikleri, ebeveynlerinin ve kendilerinin düşük eğitim seviyesine sahip oldukları tespit edilmiştir. Benzer şekilde gençlerin vücut dokunulmazlığına karşı işledikleri suçları inceleyen çalışmalar; ekonomik şartların, yaşanılan çevrenin, eğitim durumunun ve aile yapısının bu suç türünün işlenmesinde etkili olduğunu destekler niteliktedir. Bu bağlamda Evcim'in 2011 yılında Afyonkarahisar ilinde öldürme ve yaralama suçlarına ilişkin yapmış olduğu çalışmasında, katılımcıların %96,3'ünün erkek ve çoğunlukla 25 ile 35 yaşlarında oldukları belirtilmiştir. Yine aynı çalışmada, araştırmaya katılanların %1,2'sinin çok eşli, %11,6'sının boşanmış %29,7'sinin bekâr, %32,2'sinin dul ve %54,4'ünün evli olduğu ve eğitim düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Evcim, 2011: 63-69). Aytaç vd.,'nin 2007 yılında suç türleri üzerine yaptıkları çalışmada, "Bursa Emniyet Müdürlüğü Olay Yeri Ekipler Amirliğine" getirilenlerle anket çalışması yapılmıştır. 807 kişi ile yapılan çalışmada, katılımcıların %92'si erkek, %8'inin ise kadın olduğu saptanmıştır. Yine aynı çalışmada babası vefat etmiş olan kişilerin yaralama suçunu daha fazla işledikleri tespit edilmiştir (Aytaç vd.,2007: 3-4). Benzer şekilde İçli vd.,'nin 2011 yılında yapmış oldukları,"Türkiye'nin Suçlu Profili: Cezaevinde Bulunan Hükümlülerin Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Özellikleri" adlı çalışmada, suç işlemeye neden olan ekonomik, sosyal ve kültürel faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada suç işleyen 2778 yetişkin ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda; vücut dokunulmazlığına karşı suç işleyenlerin çoğunlukla eğitim seviyelerinin çok düşük olduğu belirlenmiştir. Bu tür suçları işleyenlerin çoğunlukla; işçi, zanaatkâr, esnaf ve çiftçilerden oluştuğu tespit edilmiştir. Kalabalık ailelerden gelmeleri ve geçim sıkıntısı çekmeleri de bu suçu işleyenlerin diğer özellikleri olarak belirlenmiştir (İçli vd., 2011: 90-93, 253-271). Diğer yandan Oktik vd.'nin 2010 yılında yapmış oldukları "Mardin İlinin Yapısı, Sorunları Ve Sosyal Risk Faktörlerinin Belirlenmesine Yönelik Saha Araştırması" sonuçlarına göre, Mardin ilinde en fazla vücut dokunulmazlığına karşı suçların işlendiği (1804 kişi), bunu sırasıyla 811 kişi ile mala karşı işlenen suçların takip ettiği belirtilmiştir (Oktik

vd.,2010: 77). Yine aynı çalışmada, erkeklerin kadınlara göre daha fazla suç işledikleri ve bölgedeki genç nüfusun eğitim seviyesinin düşük olduğu tespit edilmiştir (Oktik vd.,2010: 97).

Tez kapsamında incelenen bir başka konu ise denetimli serbestliğe tabi tutulan gençlerin suç işledikten sonra yaşadıklarının neler olduğudur. Katılımcılar suç işledikten sonra ailelerine karşı mahcup olduklarını, işledikleri suç nedeniyle toplum tarafından her an yeniden suç işleyecekmiş gibi algılandıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca cezaevinde kalan katılımcılar cezaevi ortamının psikolojilerini olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılanlar arasında suç işlemediğini ya da iftiraya uğradığını ve boş yere denetimli serbestliğe tabi tutulduğunu düşünenler de mevcuttur. Bunun yanı sıra ailesiyle görüşmediği ya da ailesinden çekindiği için işlediği suçtan ailesinin haberi olmadığını ifade edenlerde görülmektedir. Ailesinden destek gördüğünü belirten katılımcılar oldukça azdır. Evli olan katılımcılar arasında cezaevine girdikten sonra eşi tarafından terk edildiğini belirtenlerde mevcuttur. Literatürde, suç işleyen bireylerin bu dönemde yaşadıkları sorunların benzer şekilde olduğunu destekleyen çalışmalar yer almaktadır. Bu bağlamda Bilgiç'in 32 cezaevinden 3555 mahkûmla yaptığı anket çalışmasında, katılımcılara tahliye sonrası yaşanılan ve yaşanılacağı düşünülen sıkıntı ve kaygılarının neler olduğu sorulmuştur. Ankete katılanların %65,8'i işsiz kalma, %24,8'i yeniden suç işleme, %31,2'si topluma uyum sağlayamama, %31,2'si psikolojik sorunlar yaşama, %30,5'i toplumdan dışlanma, %13,0'ı can güvenliği ve %2,2'si diğer seçeneğini işaretlemiştir (Bilgiç, 2014: 13). Benzer şekilde Saruç'un 2013 yılında yapmış olduğu "Kadın Hükümlüler: Cezaevi Yaşantısı Ve Tahliye Sonrası Gereksinimler" başlıklı tezinde, cezaevinde bulunan kadın mahkûmların cezaevi koşulları ve tahliye sonrası duydukları gereksinimlerin neler olduğu araştırılmıştır. Katılımcılara tahliye sonrası yaşanılacağı düşünülen güçlüklerin neler olduğu sorulmuştur. Katılımcıların %41,3'ü geçim sıkıntısı yaşama, %31,5'i topluma uyum sağlayamama, %14,2'si işsiz kalma ve %13'ü ailevi sorunlar seçeneğini işaretlemiştir (Saruç, 2013: 160).

Öte yandan görüşmeye katılanlar, denetimli serbestliği "cezaevinde olmamak", "suçunu dışarıda çekmek" şeklinde tanımlamışlardır. Katılımcılar sistem hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ve sistemi sadece cezaevinden kurtuluş olarak

gördüklerini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Aslan'ın "Tedavi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri Altında Bulunan Bireylerin Aile Yapıları Ve Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki" başlıklı tezinde, hükümlülerin denetimli serbestlik algısı ile aile yapıları arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcılara sistemden ne anladıkları ve uygulama ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. 340 katılımcının 80'i (%24) uygulama ile ilgili görüş sunmamıştır. Yine aynı çalışmada, katılımcıların sistemi hapis cezası yerine verilen başka bir ceza türü olarak gördükleri tespit edilmiştir (Aslan, 2012: 91). Diğer yandan Kahraman'ın 2015 yılında yapmış olduğu "Madde Kullanım Suçlarında Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulamasının Etkinliğinin Değerlendirilmesi" adlı çalışmada, katılımcılara sistem hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların %38,3'ü denetimli serbestliği bir cezalandırma yöntemi olarak gördüklerini ve yasal zorunluluk nedeniyle programa katıldıklarını belirtmişlerdir. Yine aynı çalışmada hükümlülerin yasal zorunluluk olmadan programa devam etmeyecekleri, sistemi sadece bir ceza çeşidi olarak gördükleri ve sistemin işleyişinden memnun olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Kahraman, 2015: 52). Fidan'ın 2016 yılında yapmış olduğu "Denetimli Serbestlik Sisteminin Toplumsal Uyum Sürecine Etkisi: Bolu Örneği" başlıklı çalışmasında ise denetimli serbestliğin işleyip işlemediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada, denetimli serbestlik nedir sorusuna katılımcıların %25,4'ü faydalı bir şey, %21,1'i özgürlük, %11,4'ü kontrol, %9,6'sı zorunluluk, %6,1'i suçtan uzaklaşma, %2,1'i saçma bir şey cevabını vermiştir (Fidan, 2016: 89). Yine Dağdelen'in 2017 yılında denetimli serbestliğe tabi tutulan kişilerle yapmış olduğu çalışmada, 53 katılımcının 49'unun erkek olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte araştırmaya katılanların %65'inin ortaokul veya lise mezunu oldukları, %29'unun esnaf ve işçi oldukları ve araştırmaya katılanların %55'inin göç deneyimi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların çoğunluğu bireysel görüşmelere mecburiyetten geldiklerini ve sistemden memnuniyet duymadıklarını belirtmişlerdir (Dağdelen, 2017: 143).

Bu tez kapsamında katılımcılar, rehberlik hizmetinin yetersiz olduğunu, psikolojik destek alamadıklarını, görüşme yaptıkları uzmandan memnun olmadıklarını ve iletişim kuramadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca imza yükümlülüğü nedeniyle işlerinden izin almakta güçlük çektiklerini, denetimli serbestlik bürosuna ulaşımın güç olduğunu, yol masraflarının bütçelerini aştığını, imzalarını herhangi bir sebeple

atamama korkusu yaşadıklarını ve bu durumun psikolojik olarak kendilerini olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Öte yandan "kamuda ücretsiz çalışma" cezası alan katılımcılar ise çalışmaları karşılığında kendilerine ödeme yapılmadığını, bu uygulama nedeniyle geçim sıkıntısı çektiklerini ifade etmişlerdir. Bu uygulamadan memnun olan katılımcılar ise uygulamanın kendilerine sorumluluk kazandırdığını belirtmişlerdir. Literatürde "denetimli serbestlik sistemi" ile ilgili yapılmış olan diğer çalışmalar incelendiğinde bireylerin benzer görüşlere sahip oldukları görülmektedir. Bu bağlamda Kahraman'ın denetimli serbestliğe tabi tutulan bireylerle yaptığı araştırmada, katılımcıların %13,9'u denetimli serbestlik nedeniyle işini kaybettiğini, %39,8'i denetimli serbestliğin zaman olarak fazlasıyla uzun sürdüğünü, %8,3'ü denetimli serbestliğin kendisine uyuşturucu maddeyi hatırlattığını, %12'si eğitimlerin kendilerine bir faydası olmadığını, %2,8'i uyuşturucu bağımlılarıyla beraber aynı kurumda bulunmak istemediğini, %1,9'u denetimli serbestlik uzmanlarının davranışlarından memnun olmadıklarını, %1,9'u kurumda uyuşturucu maddeye ulaşımın kolay olduğunu, %21,3'ü uygulamanın gereksiz olduğunu ifade etmiştir (Kahraman, 2015: 55). Fidan'ın Bolu ilinde denetimli serbestliğe tabi tutulan 124 kişiyle yaptığı anket çalışmasında ise katılımcıların yarısı (%50) imza yükümlülüğünün gerekli olduğunu düşünürken, %25,3'ü imza atmanın hiçbir yararı olmadığını, %24,1'i ise az yararlı olduğunu belirtmiştir. İmza yükümlülüğünü destekleyenler imza saatlerinin kendilerine sorumluluk kazandırdığını, halen cezalarının sürdüğünü hatırlattığını ve bu sebeple daha kontrollü yaşadıklarını belirtmişlerdir. İmza yükümlülüğünü gereksiz bulanlar ise imza saatlerinin düzensiz olması nedeniyle sürekli gerginlik yaşadıklarını ifade etmişlerdir (Fidan, 2016: 98).

Öte yandan bu tez çalışmasında katılımcıların bazıları kurumdaki bazı kişilerin uyuşturucu madde kullanmaya devam ettiğini ve sistemin daha sıkı hala getirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Benzer şekilde İrtiş'in 2012 yılında toplam 14 ilde 25 yargıçla yaptığı çalışmada, uyuşturucu bağımlılığı tedavisinin "denetimli serbestlik sisteminin" en önemli parçası olduğu belirtilirken, uygulamanın yetersiz kaldığı, sistemin daha etkili hale getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir (İrtiş, 2012: 71). Yine Aslan'ın (2012) yaptığı çalışmada, denetimli serbestlikten memnun olmayan bireylerin %55,9'u yapılan tahliller dışında hiçbir yardım almadıklarını, ilaç tedavisi uygulanmadığını, uyuşturucu

bağımlılarına yatak tedavisi uygulanması gerektiğini, hastanelerin ve doktorların yetersiz olduğunu, personel tarafından kötü muameleye maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir (Aslan, 2012: 87). Duman'ın, 2009 yılında yapmış olduğu "Madde Bağlantılı Suçlar, Madde Bağlantılı Suçları Önleme ve Cezaevleri" başlıklı çalışmasında da, uyuşturucu bağımlılarını topluma yeniden kazandırma sürecinde, sosyal yardım desteğinin önemine vurgu yapılmıştır. Araştırmaya katılanlardan elde edilen bulgulara göre, katılımcıların hiç birinin destek almadığı (maddi destek, barınma desteği, iş olanakları, eğitim vb.) tespit edilmiştir. Destek aldığını belirten katılımcılar ise sadece rehberlik hizmetinden faydalandıklarını belirtmişlerdir (Duman, 2009: 88). Broome ve diğerleri tarafından, denetimli serbestliğe tabi tutulan 250 birey ile yapılan araştırmada, uygulanan tedavi programlarının bireyler üzerindeki etkinliği ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre bireylerin uyuşturucu madde kullanan kişilerle arkadaşlık etmeleri ve aile yapılarındaki bozuklukların, bireyin tedavi sürecindeki motivasyonu üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir (Broome & vd., 1997: 387). Diğer yandan Leukefeld (1990) özellikle adli sistem içinde zorunlu olarak tedaviye yönlendirilen kişilerde, tedavinin etkisinin kalıcı olmadığını belirtmiştir (Akt. Broome vd.,1997: 388). Bu bağlamda Broome ve diğerlerinin yapmış olduğu araştırmada, tedavi ekibinde görevli olan personel ve uyuşturucu madde kullanıcısı arasındaki ilişkinin önemi vurgulanmaktadır. Yine aynı araştırmada, arkadaş özelliklerinin ve aile yapısının kişilerin uyuşturucu maddeye başlamalarında etkisi olduğu gibi, madde bağımlılığının tedavisinde de olumlu etkisi olduğu tespit edilmiştir (Broome vd., 1997: 396).

Son olarak bu tez kapsamındaki katılımcıların gelecekten beklentilerine bakıldığında, bekâr katılımcılar bir iş bulmak, evlenmek ve çocuk sahibi olmak istedikleri tespit edilmiştir. Evli ve çocuk sahibi olan katılımcılar ise geleceklerini çocuklarına göre planladıklarını, onlara güzel bir gelecek sağlamak için çalışacaklarını ifade etmişlerdir. Literatürde, suç işleyen kişilerin gelecek planları ile ilgili düşüncelerinin bu çalışma bulguları ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu bağlamda Çifci'nin 2008 yılında yapmış olduğu "Kapkaç Suçundan Hüküm Giyenlerin, Sosyo-Demografik Özellikleri, Sosyal Dışlanma Süreçleri, Suç Ve Diğer Sapma Davranışlar Açısından Değerlendirilmesi" başlıklı tezinde, katılımcılara gelecekle ilgili

planlarının ne olduğu sorulmuştur. Bekârların çoğu illegal işler yerine kendilerine ait bir iş kurmak ve evlenmek istediklerini belirtmişlerdir (Çifci, 2008: 190). Yine Görgülü ve Öntaş'ın 2012 yılında "Ankara Ceza İnfaz Kurumların" da bulunan 60 kişiyle yaptıkları çalışmada, katılımcılara gelecekle ilgili düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların çoğunluğu iş ve evlilik ile ilgili planları olduğunu ifade etmişlerdir (Görgülü & Öntaş 2012: 71-72). Benzer şekilde Dinç'in 2013 yılında yapmış olduğu "Çocuk Suçluluğunda Ailenin Rolü" başlıklı çalışmasında, katılımcılara gelecekle ilgili planlarının neler olduğu sorulmuştur. Katılımcıların bazıları yarım kalan eğitimlerine devam etmek istediklerini, bazıları ise askerliklerini yaptıktan sonra evlenip bir iş sahibi olmak istediklerini belirtmişlerdir (Dinç, 2013: 100).

6. BÖLÜM: SONUÇ

Bu bölümde, araştırmanın kimliği, süreci ve elde edilen sonuçların özetlendiği bir özet, elde edilen bulguların yorumlandıktan sonra araştırma ile varılan nokta anlamında bir yargı ile araştırılan problemin çözümü için neler yapılması gerektiğine ilişkin bir öneriler altbölümleri yer almaktadır.

6.1. Özet

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde, çoğunluğunun erkek ve bekâr olduğu, özellikle eğitim seviyelerinin oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışan katılımcıların yükseköğrenim gerektirmeyen, geçici işlerde çalıştıkları ve katılımcıların sürekli iş değişikliği yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Gençlerin doğum yerleri incelediğinde, "Marmara Bölgesi" doğumlu olanların sayıca fazla olduğu ancak ebeveynlerinin çoğunlukla "Doğu Anadolu Bölgesi" doğumlu oldukları ve göç ederek büyük şehirlere geldikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların genellikle yoksul ve eğitim seviyesi düşük ailelerden geldikleri tespit edilmiştir. Gençler açısından ebeveynlerin önemli bir yere sahip olduğu düşünülürse eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlerin çocuklarının eğitmeleri konusunda yetersiz kalacakları, topluma faydalı bir birey olarak yetişmelerinde rehberlik görevini yerine getiremeyecekleri düşünülebilir. Sosyo-ekonomik düzeyin düşüklüğü ise gençlerin mala karşı suçları işlemelerinde etkili olabilmektedir.

Öte yandan yoksulluk nedeniyle okula gitmeyi vakit kaybı olarak gören katılımcıların bazıları çocukken işçilik yaptıklarını; su satarak ya da oto tamirhanede çalışarak ailelerine maddi yönden destek olduklarını ifade etmişlerdir. Eğitim hayatındaki başarı yoksul aileler için önemli olmamaktadır. Katılımcılar eğitimlerine devam etmeleri konusunda ailelerinden destek almadıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla gençlerin okuldan erken ayrılmaları boş zamanlarının artmasına, yetişkin dünyasına erkenden atılmalarına ve suçlu arkadaş çevresi edinmelerine yol açmıştır.

"Sosyal Kontrol Teorisi", kişilerin çocukluk dönemlerinde ailesi, arkadaşları ve okulunun; yetişkinlik dönemlerinde ise çocukları, evliliği ve iş yaşamının kişilerin suç işleme olasılıklarını azalttığını öne sürmektedir. Örneğin, iyi bir eğitim alan ve sonrası

iş sahibi olan kişi, kaybedecekleri fazla olduğundan suç işlemeyecektir. Sosyo-kültürel seviyesi düşük, iş sahibi olmayan bir birey ise kaybedecek fazla bir şeyi olmadığı için suç işleyebilecektir. Katılımcılar arasında evli ve çocuk sahibi olanların sayıca az olduğu görülmektedir. Meslek sahibi olan katılımcı sayısı fazladır ancak bu meslekler katılımcıların buldukları geçici ve günlük gelir sağlayan işlerdir. Bu çalışma kapsamında katılımcılardan elde edilen veriler sosyal kontrol teorisini destekler niteliktedir.

Katılımcılar arasında parçalanmış aile yapısına sahip olan kişilerin olduğu görülmektedir. Ölüm veya boşanma sonucunda yaşanan maddi sıkıntılar, bununla birlikte üvey anne veya babayla olan olumsuz ilişkiler gençlerin suç işlemelerine neden olan önemli bir etkendir. Bunun yanı sıra katılımcıların önemli bir bölümünün ebeveynleri arasında evlilik içi sorunların olduğu da tespit edilmiştir. Bu sorunlar maddi sebepler, babanın anneye karşı şiddet göstermesi, babanın aşırı alkol kullanması olarak tespit edilmiştir.

Katılımcıların birçoğu ailede şiddet gördüklerinden bahsetmişlerdir. "Sosyal Öğrenme Teorileri" kapsamında suçun nedenlerini açıklayan teorisyenlere göre, insanlar suça eğilimli olarak doğmazlar. Bu davranışları başkalarından görerek öğrenirler. İnsan hayatına önem vermeyen bir ailede büyümüş olmak gençleri rahatça suç işlemeye itebilmektedir. Bu çalışma kapsamında, katılımcılardan elde edilen veriler sosyal öğrenme teorisini destekler niteliktedir.

Öte yandan ailenin uyguladığı şiddet davranışı, gençlerin belli bir süre sonra evden uzaklaşmalarına neden olabilmektedir. Kadın katılımcılardan biri, evdeki baba şiddetinden kaçmak amacıyla evlilik yaptığından bahsetmiştir. Evliliği bir kurtuluş olarak gören katılımcı, evlendiği kişi tarafından da şiddet görmeye devam ettiğini belirtmiştir. Bu bağlamda baba şiddetinden kaçmak için evlenmek şiddeti sonuçlandırmamakta ancak bu kez de evlendiği kişiden şiddet görmeye neden olabilmektedir.

Bunun yanı sıra araştırmaya katılanların çoğunluğu kalabalık ailelerden geldiklerini belirtmişlerdir. Kalabalık aile yapısı gençler üzerindeki ilgi ve denetimin

azalmasına, ailenin sahip olduğu imkânlardan gençlerin eşit şekilde fayda sağlayamamalarına neden olabilmektedir.

Katılımcıların aile üyeleri arasında suç işleyen, cezaevi deneyimi olan, uyuşturucu ve ya alkol kullanan kişilerin olduğu görülmektedir. Ailede uyuşturucu madde kullanan ve ya alkol sorunu olan anne-babanın bulunması gencin olumsuz rol modelden etkilenmesine ve ebeveyn denetimden yoksun kalmasına neden olabilmektedir.

Gençler üzerinde aileden sonra etkili olan arkadaş ortamıdır. Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların arkadaşlarının çoğunlukla suç işlemiş sabıkalı kişiler oldukları ve madde kullandıkları tespit edilmiştir.

Aile ilişkileri zayıflayan gençler genellikle arkadaşlarıyla vakit geçirebilmektedirler. Bu tarz gençlerin yoksun oldukları sevgiyi bulmak, kendisine değer verildiğini hissetmek ve özgürlüğü tatmak amacıyla bu tür olumsuz arkadaş ortamına girdikleri ve suç davranışı gösterdikleri anlaşılmıştır. Ailedeki umutsuzluklar, doyumsuzluklar ve çaresizlik duyguları gençlerin aile ortamından uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Gençler her zaman eksikliklerini gidererek, ihtiyaçlarını karşılama çabası içerisindedirler. Bu nedenle aileden sağlanamayan bu eksiklikler ve giderilemeyen ihtiyaçlar, dışarıdan telafi edilerek karşılanmaya çalışılmaktadır.

Katılımcılar yaşadıkları bölgeleri ise suçun yoğun olarak yaşandığı, güvenli olmayan bölgeler olarak tanımlamışlardır. Eğitimlerini yarıda bırakarak sokağa yönelen gençler sokakta daha fazla vakit geçirmeye başlamış ve yaşadıkları bölgenin olumsuz etkilerine maruz kalmışlardır. Şiddetin yoğun olduğu ve saygı gördüğü bu ortamda ikamet eden kişilerin bu bölgelerde yaşayan olumsuz rol modellerden etkilenmemesi mümkün değildir. Ayrıca katılımcıların ikamet ettikleri çevre ortamında uyuşturucu kullanımının normal karşılandığını söylemeleri, Türkiye'de uyuşturucu madde kullanımının hoş karşılandığı semtlerin varlığı konusunda bizlere fikir vermektedir.

Aileden sonra gençler üzerinde etkili olan diğer bir faktöründe gencin sosyal çevresinin olduğu görülmektedir. Aynı şekilde akran grubunun da gençlerin suç işlemelerinde önemli bir etkiye sahip olduğu ve gençlerin kurdukları yanlış arkadaşlık ilişkilerinin bazen onları birer suçlu konumuna getirdiği tespit edilmiştir.

Özet olarak araştırmanın sonuçları Akers'in sosyal öğrenme ve Hirschi'nin sosyal kontrol teorisini destekler niteliktedir. Bu iki teori birbirinden ayrı olarak değil, birbirlerini tamamlayan tarzda bir özelliğe sahiptir. Her iki teori birlikte ele alındığında ikisinin de genç suçluluğunu açıklama gücü yüksektir. Genç suçluluğu ile ilgili yapılmış olan diğer çalışmalarda bu iki teorinin önemini açıkça belirtmişlerdir.

Öte yandan katılımcıların suç türleri incelendiğinde, uyuşturucu madde kullanma suçunun en fazla işlenen suç türü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Madde kullanan katılımcıların çoğunluğu tedavi desteğine ihtiyaçları olmadığını, yasa zoru olması nedeniyle denetimli serbestliğe devam ettiklerini belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda, denetimli serbestliğe tabi tutulan kişilere sistemin sadece bir ceza yaptırımı olmadığının ve sistemin tedavi sürecinin bir parçası olduğunun anlatılması gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Katılımcı bireylerin kullandıkları uyuşturucu madde türleri incelendiğinde, çoğunluğun esrar kullanımından denetime tabi tutulduğu, aile üyeleri, arkadaş çevreleri ve ikamet ettikleri olumsuz çevre koşulları nedeniyle uyuşturucu madde kullanmaya başladıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Esrardan sonra kullanılan en fazla uyuşturucu türünün bonzai olduğu tespit edilmiştir.

Diğer bir suç türü olan yaralama suçundan ötürü denetime tabi tutulan katılımcıların tamamı yaşadıkları bölgelerin tekin yerler olmadığını dolayısıyla kendilerini ve ailelerini korumak amaçlı bu suçu işlediklerini ve mağdurun bunu hak ettiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar arasında arkadaş grubu ile beraber kavgaya karıştığını ve birini yaralamak zorunda kaldığını ifade edenlerde görülmektedir.

Bu çalışma kapsamında diğer bir suç türü ise mala karşı işlenen suçlardan hırsızlık ve dolandırıcılık suçlarıdır. Bu suçları işleyen katılımcıların eğitim seviyeleri incelendiğinde, hırsızlık suçunu işleyenlerin dolandırıcılık suçunu işleyenlere göre eğitim seviyelerinin daha düşük olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, eğitimin mala karşı işlenen tüm suçlar açısından etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların gelir düzeylerine bakıldığında hırsızlık suçundan denetime tabi tutulan gençlerin geçimlerini güçlükle sağladıkları, ancak dolandırıcılık suçundan denetime tabi tutulan katılımcıların ise geçim sıkıntısı çekmedikleri ve suçlarını inkâr

ettikleri görülmüştür. Bu durum maddi problemlerin hırsızlık suçlarının işlenmesine neden olduğu düşüncesini güçlendirmektedir. Dolandırıcılık suçlarının ise maddi sorunlarla ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde hırsızlık suçundan denetime tabi tutulan katılımcıların yoksul ailelerden geldikleri görülürken, dolandırıcılık suçlarını işleyenlerin ise ailelerinde maddi sorunlar yaşamadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Uyuşturucu madde kullanımı ve suç türleri ilişkisi incelendiğinde, katılımcılar arasında uyuşturucu madde kullandıktan sonra arkadaşlarıyla birlikte hırsızlık yaptığını ifade eden kişilerin var olduğu görülmüştür. Dolandırıcılık suçlarında ise katılımcıların suç işlerlerken madde kullanmadıkları tespit edilmiştir. Sonuç olarak, uyuşturucu kullanımının hırsızlık suçlarına neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların suç geçmişi incelendiğinde, çoğunluğunun önceden suç işlediği, sabıkalı bireylerin özellikle daha önce uyuşturucu kullanma suçundan denetime tabi tutuldukları sonucu ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların suç işledikten sonra yaşadıklarına ilişkin bulgular incelendiğinde, genellikle iş bulma konusunda sıkıntı yaşadıkları görülmektedir. Katılımcılar suç işledikten sonra çevrelerindeki insanların kendilerine güven duymadıklarını belirtmişlerdir.

Denetimli serbestliğe tabi tutulan katılımcıların güven vermediği düşüncesiyle iş bulmakta zorlandıkları görülmektedir. Hem iş arayan hem de denetime tabi tutulan katılımcılar ailelerine ve kendilerine bakamayacak hale gelmektedir. Sonuç olarak zaten eğitim seviyesinin düşük olması nedeniyle içinde bulunduğu sorunları çözmekte güçlük çeken birey, yaşadığı bu sorunlar nedeniyle tekrar suç işleyebilecektir.

Bununla birlikte katılımcılar suç işledikten sonra yakın çevrelerinin, ebeveynlerinin, kardeşlerinin ve eşlerinin kendilerine karşı tutum ve davranışlarının değiştiğini de belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamında katılımcılar arasında aynı suç nedeniyle denetimli serbestliğe tabi tutulan kişilerin olduğu tespit edilmiştir. Bu durum aynı kişinin aynı suçtan ötürü birçok defa rehberlik faaliyetinden yararlandığını ve hastaneye sevk

edildiğini göstermektedir. Dolayısıyla bu durumu, denetim altında tutulan kişilere sağlanan tedavi ve rehberlik hizmetinin yeterli olmadığı şeklinde değerlendirmek mümkündür.

Katılımcılardan elde edilen bulgular doğrultusunda, sistemin yararlarının da olduğu görülmektedir. Katılımcıların bazıları seminer çalışmalarına ve bireysel görüşmelere gelirken daha dikkatli olmaları gerektiğini hatırladıklarını, sistemin kendilerine sorumluluk kazandırdığını belirtmişlerdir. Ayrıca aileleriyle ve çevreleriyle paylaşamadıkları sorunları görüşmelerde yadırganmadan, rahatlıkla konuşabildiklerini ifade etmişlerdir.

6.2. Yargı

Bu araştırma kapsamında, denetime tabi tutulan gençlerin suç işlemelerinde en önemli etkenin aile faktörü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra gençlerin denetimli serbestlik hakkındaki düşünceleri incelendiğinde, genellikle sistem hakkında bilgileri olmadığı ve denetimli serbestliği bir af gibi algıladıkları gözlemlenmiştir.

6.3. Öneriler

Denetimli serbestliğe uyuşturucu madde kullanımı nedeniyle gelenler arasında maddenin etkisiyle konuşmada güçlük çeken kişilerin olduğu görülmüştür. Katılımcılardan elde edilen bulgular doğrultusunda, "AMATEM'e" kontrole gitmeden önce madde kullanmadıkları, tahlilleri yapıldıktan sonra tekrar madde kullandıkları belirlenmiştir. Bu durumda bireylerin madde kullanımlarının önüne geçebilmek amacıyla "AMATEM" dışında müdürlükte de tahlillerinin yapılması sağlanmalıdır. Böylece ansızın tahlile girebileceğini bilen kişilerin madde kullanmadan görüşmelere gelmeleri sağlanabilecektir.

Öte yandan bonzai kullanımının tedavisinde, kişilere denetimli serbestlik cezası vermek uygun bir tedavi yöntemi değildir. Bonzai kullanımı sonu ölümle sonuçlanabilecek ciddi bir sorundur. Bu kişilerin denetimli serbestlik kapsamından çıkartılmaları ve rehabilitasyon merkezlerinde tedavi edilmeleri gerekmektedir.

Önlem alınması gereken bir başka konu ise binanın bulunduğu bölgede eğitim kurumlarının yer almasıdır. Bu durumda denetime tabi tutulan kişiler, öğrencilerle kolaylıkla tanışarak madde alışverişi yapabilirler. Bu konuda Adalet Bakanlığı okullarla iş birliği yaparak çözüm üretmelidir.

Denetime tabi tutulan kişilerin diğer bir sorunu ise iş ve görüşme saatlerinin aynı güne ve saatte denk gelmesidir. Bu durumda kişilerin iş yaşamının etkilenmemesi için görüşme saatlerinin mesai saatleri sonrası yapılabilecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Denetime tabi tutulan kişinin içinde bulunduğu durumdan ötürü güçlükle bulduğu işten mesai saati dolmadan görüşmeler için izin alıp gelmesi, onun işini kaybetmesine neden olabilmektedir.

Öte yandan çözüm yolu bulunması gereken diğer bir sorun ise, “kamuya yararlı bir işte ücretsiz çalışma” cezası alanlar arasında kuruma gelebilmek için yol parası olmayan kişilerin bulunmasıdır. Bu durumda kamu hizmeti yapan kişilere yol parası verilerek cezalarını ihlal etmemeleri sağlanabilir.

Katılımcılar arasında düşük eğitim seviyesi nedeniyle, grup çalışmaları ve rehberlik görüşmelerinden yarar sağlayamadığını belirtenler mevcuttur. Bu durumda eğitim seviyesi düşük olan kişilere farklı eğitim programları hazırlanmalı, seviyelerine uygun olan okuma metinleri sağlanmalıdır.

Araştırma sonuçlarından katılımcıların aile görüşmelerinden haberdar olmadıkları tespit edilmiştir. Oysa sistemin sosyal hizmet temelli bir uygulama olması, bireyin en önemli destek sistemlerinden biri olan aile üyelerinin de müdahale programına dâhil edilmesini gerektirmektedir. Bu sebeple denetime tabi tutulan kişi için önemli bir destek sistemi olan aileye, “denetimli serbestlik sistemi” ile ilgili bilgisel destek verilmeli, ailenin ekonomik durumu dikkate alınarak gerekirse maddi destek sağlanmalıdır.

Gençlerde görülen suçların birçoğu aile içi etkileşimin zayıf olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle denetimli serbestlik ailenin de katılımıyla bu suçların yaygınlaşmasını ve tekrarını önleyebilir.

EKLER

EK 1: Görüşme Formu

Merhaba,

Ben Maltepe Üniversitesi Soysal Bilimler Enstitüsü'nden Zeynep Şentürk. Herhangi bir suç isnadıyla İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde bulunan kişiler üzerine bir araştırma yapıyorum. Araştırmada adınız ve kimliğinizle ilgili kesinlikle hiçbir bilgi geçmeyecek, bu konuda rahat olabilirsiniz. Öncelikle beni kabul ettiğiniz için teşekkür ediyorum. Bu kapsamda size bazı sorular yönelteceğim. Bu soruların herhangi bir doğru cevabı yok. Asıl olan sizin cevaplarınızdır. En doğrusunu siz anlatacaksınız, dolayısıyla ben buraya sizden öğrenmek üzere geldim. Bir sorunuz yoksa başlayalım mı? Size nasıl hitap etmemi istersiniz?

KİŞİSEL VE AİLE HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Cinsiyeti:……..

Yaşı:…….

Doğum yeri (il ve köy/kasaba/kent mi olduğu) :……..

Şu an oturduğu/yaşadığı mahalle:…….

Eğitim düzeyi:……

(Varsa) Mesleği:……

Medeni durumu ve çocuk sahipliği……

GÖRÜŞME AKIŞI

1.Kısaca nasıl bir ailede yetiştiğinizi anlatır mısınız?

2. Ne işle meşgulsünüz? Ne tür işlerde çalıştınız?

3.Eğitim hayatınız nasıldı?

4.Çocukluk-ergenlik döneminizde yaşadığınız yer hakkında biraz bilgi verebilir misiniz?

5.Sosyal çevreniz nasıldı? Arkadaş ilişkilerinizden bahsedebilir misiniz? Mesela şuanda ne tür insanlarla arkadaşlık ediyorsunuz?

6.Babanız ve annenizin çalışma yaşamı konusunda kısa bir bilgi verebilir misiniz?

7.Evlimisiniz? Evliyseniz nasıl bir evlilik yaptınız?

8.Çocuklarınız var mı? Varsa eğitim durumları hakkında bilgi verebilir misiniz?

9. Kardeşleriniz var mı? Varsa eğer ne işle meşguller?

10.Kısaca size göre suç nedir?

11. Sizce sizi suça iten sebepler neydi?

12.Suç işledikten sonra yaşadıklarınız neler biraz bahsedebilir misiniz?

13.Denetimli serbestlikten ne anlıyorsunuz? Siz denetimli serbestliği nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu sistemin işleyişi konusunda kısa bir bilgi verip işleyip işlemediği hakkında bilgi verebilir misiniz?

14.Denetimli serbestliğe başladıktan sonra kendi yaşantınızda bir değişim oldu mu?

15.Peki son olarak gelecekle ilgili beklentileriniz neler?

EK 2: Nitel Görüşme Yapılan Kişilere Ait Bilgiler

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

DENETİMLİ SERBESTLİK ALTINDAKİ GENÇLERİN AİLE YAPILARI VE SUÇA YÖNELİMLERİ KONUSUNDA NİTEL BİR ARAŞTIRMA: "İSTANBUL HASANPAŞA ÖRNEĞİ"

DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME YAPILAN KATILIMCI LİSTESİ

Kodu	**Cinsiyeti**	**Yaşı**	**Doğum Yeri (il ve köy/ kasaba/ kent mi olduğu)**	**Şuan oturduğu/ yaşadığı mahalle**	**Eğitim düzeyi**	**Mesleği**	**Medeni Durumu**	**Çocuk sahipliği**	**Suç türleri**
1	Erkek	27	Zonguldak/ Köy	İstanbul Çekmeköy	İlkokul terk	Temizlik	Evli	2	Hırsızlık
2	Erkek	21	Gaziantep/ İlçe	İstanbul Kartal	İlkokul terk	Kağıtçı	Evli	1	Hırsızlık
3	Erkek	25	İstanbul/ İlçe	İstanbul Ataşehir	Ortaokul terk	Şoför	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
4	Erkek	22	İstanbul/ İlçe	İstanbul Kartal	Ortaokul mezunu	Yok	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
5	Erkek	29	Tokat/ Köy	İstanbul Kartal	Ortaokul mezunu	Fırıncı	Boşanmış	2	Dolandırıcılık
6	Erkek	22	Ağrı/ Köy	İstanbul Sancaktepe	Ortaokul mezunu	Tekstil	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
7	Erkek	24	Bitlis/ İlçe	İstanbul Tuzla	İlkokul mezunu	Fırıncı	Bekâr	Yok	Yaralama
8	Erkek	26	Tokat/ İlçe	İstanbul Tuzla	Lise mezunu	Asansör montaj	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
9	Erkek	28	İstanbul/ İlçe	İstanbul Tuzla	Lise terk	Yok	Bekâr	Yok	Uyuşturucu

10	Erkek	25	İstanbul/ İlçe	İstanbul Kartal	Üniversite öğrencisi	Öğrenci	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
11	Erkek	29	Mardin/ İlçe	Ankara Keçiören	Üniversite terk	Oyuncu	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
12	Erkek	26	İstanbul/ İlçe	İstanbul Pendik	Lise terk	Temizlik personeli	Evli	1	Uyuşturucu
13	Erkek	22	İstanbul/ İlçe	İstanbul Beykoz	Lise mezunu	Yok	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
14	Erkek	27	Bingöl/ İlçe	İstanbul Sancaktepe	Ortaokul terk	Serbest meslek	Evli	1	Uyuşturucu
15	Erkek	27	İstanbul/ İlçe	İstanbul Sancaktepe	Lise terk	Motor kurye	Bekâr	Yok	Yaralama
16	Erkek	24	İstanbul/ İlçe	İstanbul Kartal	İlkokul mezunu	Servis şoförü	Evli	1	Uyuşturucu
17	Erkek	22	Gümüşhane/ İlçe	İstanbul Ümraniye	Lise öğrencisi	Öğrenci	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
18	Erkek	22	İstanbul/ İlçe	İstanbul Maltepe	Lise mezunu	İlaçlama	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
19	Erkek	29	İstanbul/ İlçe	İstanbul Ataşehir	Üniversite terk	Turizm rehberlik	Boşanmış	2	Uyuşturucu
20	Erkek	22	Kars/ İlçe	İstanbul Ataşehir	İlkokul mezunu	Yok	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
21	Erkek	20	İstanbul/ İlçe	İstanbul İçerenköy	Lise terk	Tesisat	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
22	Erkek	21	İstanbul / İlçe	İstanbul Erenköy	Ortaokul mezunu	Aşçı	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
23	Erkek	29	Ordu/ Köy	İstanbul Tuzla	Lise mezunu	İş makinesi operatörü	Evli	2	Hırsızlık
24	Erkek	24	Osmaniye/ İlçe	İstanbul Kartal	Lise terk	Telefon işi	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
25	Erkek	30	Trabzon/	İstanbul	Yok	Kaportacı	Evli	2	Dolandırıcılık

			Köy	Maltepe					
26	Erkek	21	İstanbul/ İlçe	İstanbul Üsküdar	Lise terk	Serbest meslek	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
27	Erkek	27	Muş/ İlçe	İstanbul Şile	Lise terk	Serbest meslek	Bekâr	Yok	Yaralama
28	Erkek	30	Yozgat/ İlçe	İstanbul Ataşehir	Yok	Oto tamiri	Evli	2	Yaralama
29	Erkek	25	İstanbul/ İlçe	İstanbul Ataşehir	İlkokul terk	Şoför	Bekâr	Yok	Yaralama
30	Erkek	27	İstanbul/ İlçe	İstanbul Kadıköy	İlkokul terk	Telefon tamiri	Bekâr	Yok	Yaralama
31	Erkek	20	İstanbul/ İlçe	İstanbul Ataşehir	Lise öğrencisi	Öğrenci	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
32	Erkek	27	İzmir/ İlçe	İstanbul Çekmeköy	Yok	Yok	Boşanmış	1	Hırsızlık
33	Erkek	26	Van/ İlçe	İstanbul Ataşehir	İlkokul mezunu	Yok	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
34	Erkek	21	İstanbul/ İlçe	İstanbul Kartal	Lise öğrencisi	Öğrenci	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
35	Erkek	29	Erzurum/ İlçe	İstanbul Sancaktepe	Üniversite terk	Esnaf	Bekâr	Yok	Dolandırıcılık
36	Erkek	20	İstanbul/ İlçe	İstanbul Ümraniye	Yok	Yok	Bekâr	Yok	Hırsızlık
37	Erkek	22	İstanbul/ İlçe	İstanbul İçerenköy	Lise terk	Araba kiralama	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
38	Erkek	29	Erzurum/ Köy	İstanbul Pendik	İlkokul mezunu	Kebapçı	Evli	4	Dolandırıcılık
39	Erkek	27	İstanbul/ İlçe	İstanbul Ataşehir	Yok	Çiçekçilik	Bekâr	Yok	Hırsızlık
40	Erkek	24	İstanbul/ İlçe	İstanbul Ataşehir	Ortaokul mezunu	Serbest meslek	Evli	2	Hırsızlık

41	Erkek	29	İstanbul/ İlçe	İstanbul Ümraniye	İlkokul mezunu	Oto tamiri	Boşanmış	3	Yaralama
42	Erkek	27	Samsun/ İlçe	İstanbul Kartal	Lise mezunu	Bilgisayar op.	Evli	1	Yaralama
43	Erkek	22	İstanbul/ İlçe	İstanbul Sultanbeyli	Lise terk	Minibüs şoförü	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
44	Erkek	29	İstanbul/ İlçe	İstanbul Sultanbeyli	Lise terk	Elektrik üzerine	Evli	3	Hırsızlık
45	Kadın	20	İstanbul/ İlçe	İstanbul Tuzla	Lise terk	Kuaför	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
46	Kadın	28	Diyarbakır/ Köy	İstanbul Kartal	İlkokul mezunu	Temizlik	Boşanmış	2	Hırsızlık
47	Kadın	19	Antalya/ İlçe	İstanbul Maltepe	Lise mezunu	Yönetici asistanı	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
48	Kadın	29	Afyon/ İlçe	İstanbul Kadıköy	Ortaokul mezunu	Tezgâhtar	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
49	Erkek	26	İstanbul/ İlçe	İstanbul Pendik	Lise terk	Şoför	Bekâr	Yok	Yaralama
50	Erkek	22	İstanbul/ İlçe	İstanbul Tuzla	Ortaokul mezunu	Yok	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
51	Erkek	30	Şanlıurfa/ Köy	İstanbul Ümraniye	İlkokul mezunu	Yok	Boşanmış	1	Hırsızlık
52	Kadın	22	Ardahan/ Köy	İstanbul Kartal	Üniversite öğrencisi	Öğrenci	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
53	Erkek	27	Erzurum/ İlçe	İstanbul Pendik	Lise mezunu	Tornacı	Bekâr	Yok	Dolandırıcılık
54	Erkek	25	Ankara/ İlçe	İstanbul Kadıköy	Ortaokul mezunu	Garson	Bekâr	Yok	Yaralama
55	Erkek	29	Rize/ Köy	İstanbul Tuzla	Lise terk	İnşaat	Evli	2	Yaralama
56	Erkek	19	İstanbul/	İstanbul	Lise terk	Temizlik	Bekâr	Yok	Uyuşturucu

			İlçe	Ümraniye					
57	Erkek	20	İstanbul/ İlçe	İstanbul Sancaktepe	Ortaokul mezunu	Şoför	Bekâr	Yok	Yaralama
58	Erkek	23	Lüleburgaz/ İlçe	İstanbul Sultangazi	Lise terk	Benzinlik çalışanı	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
59	Erkek	28	Adana/ İlçe	İstanbul Tuzla	İlkokul mezunu	Otomotiv	Bekâr	Yok	Uyuşturucu
60	Erkek	21	İstanbul/ İlçe	İstanbul Maltepe	Ortaokul mezunu	Oto tamir	Bekâr	Yok	Uyuşturucu

EK 3: Denetimli Serbestlik Sistemi'ne Ait Mahkeme Kararı Örnekleri

Örnek 1.

SUÇ: Hakaret
TÜRK MİLLETİ ADINA **GEREKÇELİ KARAR**
İddia; Olay tarihinde görevli memurca tebliğ ve tebellüğ için saat 15.40 _____ Ceza İnfaz Kurumu'nda tutuklu/ hükümlü olarak kalmakta olan şüpheli A' nın odasına gidildiği, şüphelinin imza atmayacağını beyan etmesi üzerine koridordan çıkıldığı, saat 15.50 sıralarında butona basması ve kapıya şiddetli bir şekilde vurması üzerine kalmakta olduğu görevli memurlarca odaya gidildiği, oda mazgalı açıldığında, şüphelinin "*bana ne tutanağı tutmuşlar bunun dışarısı yok mu? Bundan sonra her gelen memura küfür edeceğim"* görevli memurlarında kendilerinin bu konuda bilgilerinin olmadığını beyan etmeleri üzerine, _____ diyerek hakaret ettiği anlaşılan olayda; Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma neticesinde, şüpheli alınan savunmasında, 4 ay önce cezaevinden nakil geldiğini, tutanak içeriğinde yer alan iddiaları kabul etmediğini, kimseye hakaret etmediğini, tehdit içerikli cümleler kullanmadığını, bu tutanak sonrasında 3 gün hücre cezasının tarafına tebliğ edildiğini, bu durumun zoruna gittiğini, suçlamaları kabul etmediğini beyan ettiği, şüpheli her ne kadar alınan ifadesinde, üzerine atılı suçlamayı kabul etmemiş ise de, tüm dosya kapsamı ve görevli memurlarca tanzim edilen _____ tarihli tutanaktan anlaşılacağı üzere, şüphelinin olay tarihinde müştekilere karşı üzerine atılı Kamu Görevlisine Görevinden Dolayı Hakaret suçunu işlediği anlaşılmakta; şüphelinin sevk maddeleri uyarınca cezalandırılmasına karar verilmesi talep olunmuştur. Sanık savunmasında; *"7 günlük süre talebim yoktur. İddianameyi anladım. Cezaevinde acil çağrı butonuna her bastığımızda tutanak tutuyorlar. Olaydan önce öğlen saat 12'de kantin açılacaktı. Görevli memura kantin memurunun erken gelmesini söyledim. O da yapamayacağını söyledi. Ondan sonra tutanak tutuldu. Tutulan tutanağı bana getirdiler. Bende bunu imzalamayacağım dedim. Gelen memurlara küfretmedim. Etsem ettim derdim. Eski savunmalarımı tekrar ederim. Diyecek herhangi bir şeyim yoktur. Küfür edene değil, ettirene bakacaksın. Ben küfür ettiysem ettim derim. Küfretmememe rağmen tutanak tutarsan bu sefer gelenlere küfrederim. Başta kantin yüzünden olay çıkmıştır. Sadece kantinin erken getirilmesini istedim. Bir daha zile basarsam hakkımda tutanak tutulacağını ve süngerli odaya atılacağımı söylemişlerdi"* dediği anlaşılmıştır.
<u>Sanık müdafi Av. F. Beyanında:</u> *"Önceki beyanlarımızı tekrar ediyoruz. Dosyada sanığın üzerine atılı suçu işlediğine dair kesin delil yoktur. Kamera kayıtlarının celbine ilişkin olarak talebimizi yineliyoruz. Sanığın beraatına karar verilmesini talep ediyoruz"* dediği anlaşılmıştır.

<u>Katılan B. Beyanında:</u> *"Daha önce sanık hakkında tutanak tanzim etmiştik. Tutanak içeriğini aynen tekrar ederim. Olay günü ben ve _____ koridora gitmiştik. Sanık sadece ikimizi görerek sinkaflı küfürlerde bulunmuştur. Diğer arkadaşlarım olaya sadece şahit olarak taraf olmuştur. Daha sonra odaya girdik. Odaya girdikten sonra sadece tehdit etmiştir. Diğer arkadaşlarımıza olay nedeni ile hakarette bulunmamıştır. Sanıktan şikâyetçiyim davaya katılmak istiyorum."*

<u>DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE GEREKÇE:</u> Tüm dosya kapsamı bir bütün halinde incelendiğinde; sanık A'nın suç tarihi olan _____ tarihinde _____ Ceza İnfaz Kurumu'nda hükümlü olarak kaldığı, ceza infaz kurumunda infaz koruma memuru olarak görev yapan kamu görevlileri katılan B. ve müşteki N.'nin sanığın odasına daha önce tutulan bir tutanağı imzalanması amacıyla gittikleri, sanığın imza atmayacağını beyan etmesi üzerine koridordan çıkıldığı, saat 15.50 sıralarında butona basması ve kapıya şiddetli bir şekilde vurması üzerine yine katılan B. ve müşteki N. ile diğer müştekilerin sanığın kalmakta olduğu odaya gittikleri, oda mazgalı açıldığında, sanığın *"bana ne tutanağı tutmuşlar bunun dışarısı yok mu? Bundan sonra her gelen memura küfür edeceğim"* görevli memurlarında kendilerinin bu konuda bilgilerinin olmadığını beyan etmeleri üzerine, müşteki N. ve katılan B.'yi hedef alarak hakaret ettiği anlaşılmıştır. Katılan B.'nin beyanından sanığın eyleminin muhatabının kendisi ve müşteki N. olduğunu beyan etmesi nedeniyle diğer müştekilere yönelik hakaret eylemi gerçekleşmediğinden dolayı o ithamlar hakkında beraat kararı verilmiştir. Sanık savunmasında öncelikle atılı suçlamayı reddetmiş, devamında huzurdaki katılana hakarette bulunmuş, son sözünün sorulması esnasında da suçlamayı ikrar etmiştir.

Bu şeklide sanığın üzerine atılı bulunan 5237 sayılı yasanın 125/1, 125/3-a, 43/2. maddeleri gereğince cezalandırması yoluna gidilmiş, sanığın duruşma sırasında dahi agresif tavrını devam ettirmesi nedeniyle sanık hakkında TCK'nın 62. maddesi tatbik edilmemiş, yine sanık hakkında hapis cezası dışındaki yaptırımların yetersiz kalacağı anlaşılmakla hükmolunan hapis cezası seçenek yaptırımlara da çevrilmeyerek aşağıdaki gibi hüküm kurulmuştur.

HÜKÜM: 1-Sanık A.'nın üzerine atılı müşteki N. ve katılan B.'ye yönelik olarak kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret etme suçunu işlediği sabit görülmekle eylemine uyan 5237 sayılı TCK'nın 125/1 ve 125/3-a maddeleri uyarınca 5237 sayılı TCK'nın 61. maddesinde ki suçun işleniş biçimi, suçun işlendiği zaman ve yer, suçun konusunun önem ve değeri, sanığın kastının yoğunluğu ve güttüğü amaç dikkate alınarak ve sanığın takdiren ve teşyiden **1 SENE 6 AY HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

Sanığın üzerine atılı bulunan fiili aleni olarak işlemiş olduğu anlaşılmakla 5237 sayılı yasanın 125/4. maddesi gereğince 1/6 oranında arttırım yapılarak sanığın **1 SENE 9 AY HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

Sanığın tek bir fiil ile birden fazla kamu görevlisine hakaret ettiği kabul olunarak hükmolunan hapis cezası üzerinden 5237 sayılı yasanın 43/1. maddesi gereğince 1/4

oranında arttırım yapılarak sanığın **1 SENE 14 AY 7 GÜN HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,** 5237 sayılı TCK'nın 62. maddesi gereğince sanığın almış olduğu cezanın geleceği üzerindeki olası etkisi, şahsi ve sosyal durumu göz önüne alınarak takdiri indirim uygulanmasına yer olmadığına,
Sanığa verilen cezada başkaca indirim yapılmasına yer olmadığına,
5237 sayılı TCK'nın 53/1-2-3. maddesi gereğince sanığın belirtilen yasal hakları kullanmaktan yoksun bırakılmasına,
Şartlı tahliye halinde sanığın alt soyları üzerindeki velayet, vesayet ve kayyımlık yetkilerine ilişkin konulan yasaklılığın 53/3. maddesi gereğince kaldırılmasına. Yasaklılığın cezanın infazı tamamlanıncaya kadar sürdürülmesine,
Sanığa verilen hapis cezasının infazı halinde sanığın adli sicil kaydında yer alan _____ 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin _____esas, _____ karar sayılı ilamı gereğince 5237 sayılı yasanın 58/1-6. maddesi gereğince cezanın mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilmesine, ayrıca, sanık hakkında cezanın infazından sonra **"denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasına"**,
Yasal imkânsızlık nedeniyle hükmolunan hapis cezası hakkında 5271 sayılı yasanın 231/5. maddesinde belirtilen hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına, 5237 sayılı yasanın 50.maddesinde belirtilen seçenek yaptırımlara çevrilmesine, 5237 sayılı yasanın 51. maddesinde belirtilen ertelemeye yer olmadığına,
2-Sanık A. üzerine atılı bulunan M., M., E. ve Y.'ye yönelik TCK'nın 125/1 ve 125/3-a maddesinde düzenlenen kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret etme suçu yönünden sanığın CMK'nın 223/2-b maddesi gereğince **BERAATİNE,**
Dair sanık A. ve katılan B.'nin yüzüne karşı, müştekiler N., M., M., E. ve Y.' nin yokluğunda, kararın hazır olanlar yönünden tefhiminden, hazır olmayanlar yönünden tebliğinden itibaren bir hafta içerisinde mahkememize ve bulundukları yerdeki Asliye Ceza Mahkemesi'ne (yahut cezaevi yönetimine) verilecek dilekçe veya tutanağa geçirilmek suretiyle zabıt kâtibine beyanda bulunarak YARGITAY TEMYİZ yasa yoluna başvuruda bulunabilecekleri, herhangi bir masraf gerektirmediği ve ilgililerin karardan bir örnek alabilecekleri hususu ihtar edilmek suretiyle kararın ana çizgileri ile gerekçeleri okunup usulen anlatıldı.

Kaynak: Asliye Ceza Mahkemesi Kararı

Örnek 2.

SUÇ: Kilitlenmek Suretiyle Muhafaza Altına Alınan Eşya Hakkında Hırsızlık, İşyeri Dokunulmazlığını İhlal Etme, Nitelikli Olarak Konut Dokunulmazlığını İhlal Etme, Mala Zarar Verme
GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ
İddia; _____ Cumhuriyet Başsavcılığı'nın _____ sayılı iddianame ile şüphelilerin yanlarında yaşları nedeniyle soruşturmaları tefrik edilen çocuk şüpheliler F., B. ve M. olduğu halde suç tarihinde geceleyin saat 20.00 sıralarında müştekinin _____ Mahallesi _____ Kültür Merkezinin içerisinde bulunan büfenin yanına gelerek aynı kast ve eylem birliği içerisinde müştekiye ait büfenin arka tarafında bulunan demir kapının kilit göbeği ile muhafaza sacını kırarak içeriye girip iş yerinde bulunan 1 koli 24 adet eti tutku bisküvi, 1 koli 24 adet ülker biskrem, 1 koli 30 adet ülker peynirli çubuk kraker, 1 koli 30 adet ülker baharatlı çubuk kraker, 7 adet kutu cocacola, 3 adet kutu fanta, 10 adet ülker metro çikolata, 24 adet ülker albeni çikolata, 46 adet eti pop kek, 14 adet eti tutku bisküvi, 9 adet ülker biskrem, 4 adet ülker ikram bisküvi, 18 adet ülker acılı çubuk kraker, 65 adet ülker peki kek, 17 adet ülker halley, 30 adet ülker çokoprens, 20 adet rocco şeker, 50 adet falım çiklet, 18 adet ülker çizi kraker, 10 adet ülker çikolatalı gofret, 17 adet mendix cep mendilini hırsızladıktan sonra içinde suç eşyalarının bulunduğu sırtlarındaki bohçalarla birlikte _____ mahallesi önünde Emniyet Görevlilerince yakalandıkları iddiasıyla eylemlerine uyan TCK'nın 142/1-b, 143/1, 116/2-4, 151/1, 53/1-2-3 maddeleri uyarınca cezalandırılmaları iddia ve talep olunmuştur.
Suça sürüklenen çocuklar F. ve B.'nin aynı eylem nedeniyle TCK'nın 142/1–b, 143/1, 31/2, 116/2-4, 31/2, 151/1, 31/2 maddeleri uyarınca cezalandırılmaları istemiyle açılan kamu davası bağlantısı nedeniyle bu dava ile birleştirilmiştir.
SANIK Ş. SAVUNMASINDA: "*Suçlamayı kabul etmiyorum, ele geçirilen malzemenin benimle herhangi bir ilgisi yoktur, benim elimde çuval yoktu, suçlamayı kabul etmiyorum",* demiştir.
Sanık hakkında TCK 58 VE 119/1-c maddesinin uygulanma ihtimaline binaen ek savunma hakkı verilerek ek savunması tespit edilmiştir.
SANIK N. SAVUNMASINDA: "*Olay günü ben Ş. ile birlikte gidiyordum, arkamızda da çocuklar vardı, çuvallarda bizim elimizde değildi, çocukların çuvalları nereden bulduğunu bilmiyorum, ancak benim ele geçen çuvallarla herhangi bir ilgim yoktur"* dedi.
Sanığa soruşturma aşamasında vermiş olduğu ifadesinde çelişki bulunduğu ancak ifadenin müdafi bulunmaksızın kolluk huzurunda verildiği görüldüğünden okunmadı

demiştir.
Sanık hakkında TCK 119/1-c maddesinin uygulanma ihtimaline binaen ek savunma hakkı verilerek ek savunması tespit edilmiştir.
SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK B. SAVUNMA VE DELİLLERİNDE: "*7 günlük süre talebim yoktur, suçlamayı kabul etmiyorum, bu malzemeleri F.'nin yanında gördüm. Ben çalmadım",* demiş, savcılık ifadesinde ise; "*ben dün pazarda arkadaşım F. ile birlikte pazardan dönerken yerde keser bulduk. F. ile beraber düğün salonunun içindeki büfenin kapısını kırarak içeriden bisküvi, çikolata, kraker tarzı muhtelif gıdalar ile mendil falan aldık, çok olduğu için taşıyamadık, yolda Ş. ve N. 'ye rastladık, ben kendilerine bunları yerde buldum taşımaya yardım ederseniz yarısını veririm dedim, onlarda kabul etti, daha sonra yolda polisler bize rastladı, hırsızlığı F. ile birlikte yaptık, diğerleri yardım etmedi, suçlamayı bu şekilde kabul ediyorum"* demiştir.
TCK 119/1-c maddesinin uygulanması ihtimaline binaen ek savunması tespit edilmiştir.
SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK F. SAVUNMASINDA: "*Ben olay günü eve doğru gidiyordum. Yolda diğer sanıklarla karşılaştım. Bana bir işleri olduklarını söylediler. Hep birlikte olay yerine gittik. Yolda çöp kenarında bulduğumuz keser ile düğün salonu içerisindeki büfenin kapısını keser ve levye benzeri bir cisimle kapısını kırdık. Daha doğrusu diğer sanıklar kırdı. Ben onları seyrettim. Büfeye B. ile N. girdi. İçeriden bisküvi tarzı bir şeyler aldılar. Diğer sanıklar yanlarında getirdikleri bohçalara büfede ne buldularsa doldurdular. Bu esnada ben gözetçilik yapmadım. Sadece onları izliyordum. Daha sonra birlikte dükkândan çıktık ve evimize doğru giderken de polis tarafından yakalandık. Olay öncesinde ve sonrasında benim suçum yoktu. Tamamen diğer sanıkların zorlamasıyla olaya karıştım. Suçsuzum beraatimi talep ediyorum"* demiş,
Soruşturma aşamasındaki beyan okunup, çelişki nedeniyle sorulduğunda: "*Burada vermiş olduğum ifadem daha doğrudur",* demiş, savcılık ifadesinde, "*ben dün pazardan arkadaşım B. ile birlikte pazardan dönerken çöpün yanında keser bulduk, B. ile birlikte düğün salonunun yanındaki büfenin kapısını kırarak içeriden bisküvi, çikolata, kraker tarzı muhtelif gıdalar ile mendil falan aldık, biz kapıyı kırarken bayanlar bizi gördü, Ş. ve N. bizi bekledi, biz büfeden aldığımız malzemeleri Ş. ve N.'ye verdik, onlar bize gidin dedi, biz büfenin kapısından girerken Ş. ve N. etrafı gözetliyordu, yanlarında M.'de vardı, daha sonra polisler yolda bizi yakaladı ve karakola götürdüler, suçlamayı bu şekilde kabul ediyorum"* demiştir.
TCK 119/1-c maddesinin uygulanması ihtimaline binaen ek savunması tespit edilmiştir.

DELİLLER VE DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ MÜŞTEKİ

ŞİKÂYET VE DELİLLERİNDE: "*Olay günü bana teslim edilen eşyalar, benim işyerimden çalınan eşyalardır, hırsızlık gündüzleyin olmuştur, hırsızlıktan dolayı zarar gören işyerimi 15 ya da 20 TL'ye tamir ettirdim, giderilmesi gereken bir zararım kalmamıştır, sanıklar hakkında ki şikâyetimden vaz geçiyorum"* demiştir.

_____ tarihli olay yakalama tutanağında özetle saat 20.30'da devriye görevi esnasında camii önünde M. Ş. ve N. isimli şahısların beklediklerinin görüldüğü, yerde bulunan beze sarılı bohçalarının içerisinde ne olduğu şahıslara sorulduğunda şahısların kaçmaya çalıştıkları ancak durdurulduklarını, şahıslardan bohçalarını açmaları istendiğinde açtıklarında içerisinden bisküvi, kola vb. bakkaliye malzemelerinin çıktığı, şahıslara malzemeleri nereden buldukları sorulduğunda biz almadık onlar aldı diyerek B. ve F.'yi işaret ettikleri, B. ve F.' nin ise kendilerinin değil sanıkların aldıklarını, hırsızlığın düğün salonundan yapıldığını söyledikleri belirtilmiştir.

Aynı tarihli görgü tespit tutanağında özetle hırsızlık yapılan _____ spor salonunun kantininde yapılan tespitte kantinin kilitli kapısının kilidinin sert bir cisim ile kırılmış olduğu ve kapının önündeki parmaklıklardan sağ alt köşedekinin kaynak yerinden sert bir cisim ile vurulmak suretiyle kırıldığı, içerideki buzdolabının kapağının açık olduğu ve kantin giriş kapısının yan tarafındaki yemekhane kapısının üzerindeki camın sert bir cisim ile kırılmış olduğu ve camların yerde bulunduğu belirtilmiştir.

Değer tespit tutanağında sanıklardan ele geçirilen hırsızlığa konu bisküvi, kola, çikolata türü malzemelerin değerinin 258,55 TL. olduğu belirtilmiştir.

Soruşturma aşamasında alınan adli raporlarda suça sürüklenen çocukların hırsızlık suçunun hukuki anlam ve sonuçlarının farkında oldukları ve suç yönünden cezai ehliyetlerinin yeterince gelişmiş olduğu belirtilmiştir.

Suça sürüklenen çocuklar hakkında sosyal inceleme raporu tanzim edilmiş olup, raporda suça sürüklenen çocukların roman kültürünün hâkim, gelir seviyesinin düşük, suç oranının yüksek olduğu bir ortamda yaşadıkları ve haklarında eğitim tedbirine hükmedilmesinin faydalı olduğu belirtilmiştir.

Sanıkların nüfus ve sabıka kayıtları ile sanık Ş.'nin sabıka kaydına konu ilam dosya içerisinde bulunmaktadır.

GEREKÇE:

Sanık ve suça sürüklenen çocukların savunmaları, _____ tarihli tutanaklar ve tüm dosya kapsamı nazara alındığında suça sürüklenen çocukların suç tarihinde _____ Kültür Merkezindeki büfenin kilit göbeği ile muhafaza sacını kırarak

içeriye girerek içeride bulunan tutanakta belirtilen malzemeleri çalmak suretiyle üzerlerine atılı suç dâhilinden hırsızlık, birden fazla kişi ile birlikte konut dokunulmazlığını ihlal ve mala zarar verme suçlarını işledikleri sabit görüldüğünden atılı suçlardan ayrı ayrı cezalandırılmalarına ve kısa süreli hapis cezalarının seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar verilmiş olup, suça sürüklenen çocukların sosyal inceleme raporuna da yansıyan suç işleme yönündeki eğilimleri ve pişmanlıkları nedeniyle ileride yeniden suç işlemeyecekleri yönünde olumlu kanaatin oluşmaması nedeniyle haklarındaki hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmemiş olup,

Sanıklar ve suça sürüklenen çocukların beyanları da nazara alındığında olay günü üzerindeki bohçanın içerisinde hırsızlığa konu malzemeler bulunan Ş. ve N.' nin mala zarar verme ve konut dokunulmazlığını ihlal suçlarını işledikleri sabit görülmediğinden atılı suçlardan beraatlerine karar verilmekle beraber, hırsızlığa konu malzemeleri büfeden çalan B. ve F.'den alarak bohçalarına koyup uzaklaşmak şeklindeki sabit görülen fiilleri hırsızlık suçunu oluşturduğundan sanıklar Ş. ve N.'nin sabit görülen suç dâhilinden hırsızlık suçundan ayrı ayrı cezalandırılmalarına, pişmanlıkları görülmeyen sanıkların ileride yeniden suç işlemeyecekleri yönünde olumlu kanaat oluşmadığından haklarında TCK 51/1 ve CMK 231/5 maddeleri tatbik edilmesine yer olmadığına, sanık Ş.'nin cezasının mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilmesine ve gözaltında geçirdikleri sürenin cezalarından mahsubuna dair aşağıdaki şekilde hüküm vermek gerekmiştir.

HÜKÜM: Gerekçesi yukarıda açıklandığı üzere;

A)1- Sanıklar Ş. ve N.'nin üzerlerine atılı işyeri dokunulmazlığını ihlal ve mala zarar verme suçunu işledikleri sabit görülmediğinden CMK 223/2-e maddesi uyarınca ayrı ayrı **BERAATLERİNE,**

B)1- Sanıklar Ş. ve N.'nin üzerine atılı suç dâhilinden hırsızlık suçunu işledikleri sabit görüldüğünden eylemlerine uyan TCK 142/1-b maddesi uyarınca suçun işleniş şekli, suçtan doğan zarar ve tehlikenin ağırlığı dikkate alınarak takdiren **2 YIL HAPİS CEZASI İLE AYRI AYRI CEZALANDIRILMALARINA**

2- Sanıkların duruşmalardaki saygılı tutumu dikkate alınarak bu cezasından TCK 62/1 maddesi gereği 1/6 oranında indirim yapılarak sanıkların **1 YIL 8 AY HAPİS CEZASI İLE AYRI AYRI CEZALANDIRILMALARINA**

3- TCK 51/1 maddesi gereğince sanıkların geçmişi, kişiliği ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre cezalarının ertelenmesi halinde bir daha suç işlemeyeceklerine kanaat getirilmediğinden hapis cezasının ertelenmesine yer olmadığına,

4- 5271 S.Y.'nın 231. maddesi koşullarından olan sanıkların ileride yeniden suç işlemeyecekleri yönünde olumlu kanaat oluşması koşulu oluşmadığından hükmün

açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesine yer olmadığına,

5- Hürriyeti bağlayıcı cezanın yasal sonucu olarak sanıkların TCK 5371 maddesinde sayılan haklarından bizzat altsoyları üzerindeki velayet, vesayet ve kayyımlık yetkileri bakımından koşullu salıverme tarihine kadar,

Sanıkların TCK 53/1 maddesinde sayılan diğer hak ve yetkileri bakımından ise cezalarının infazı müddetince yoksun bırakılmalarına,

6- Sanıkların gözaltında geçirdiği sürelerin TCK 63. maddesi gereği cezalarından mahsubuna,

7- Sanık Ş.'nin cezasının TCK 58/6 ve 58/7 maddeleri uyarınca mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilmesine ve sanığın cezasının infazını müteakip **denetim altına alınmasına** (tekerrüre esas ilam: Mahkememizin _____ EK sayılı 1975 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına dair mahkûmiyet hükmü,

8- Kararın kesinleşmesini müteakip sanık hakkında mahkememizce verilen _____ EK sayılı karardaki ertelemenin kaldırılması için ilgili dosyanın ele alınmasına,

C)1-Suça sürüklenen çocuklar B. ve F.'nin üzerilerine atılı bina dâhilinden hırsızlık suçunu işledikleri sabit görüldüğünden eylemlerine uyan TCK 142/1-b maddesi uyarınca suçun işleniş biçimi, suçtan doğan zarar ve tehlikenin ağırlığı nazara alınarak takdiren **2 YIL HAPİS CEZASI İLE AYRI AYRI CEZALANDIRLMALARINA,**

2- Suça sürüklenen çocukların suç tarihinde 12-15 yaş aralığında oldukları anlaşıldığından cezalarından TCK 31/2 maddesi uyarınca 1/2 oranında indirim yapılarak **1 YIL HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMALARINA,**

3-Suça sürüklenen çocukların duruşmadaki iyi hali lehe indirim sebebi sayılarak cezasından TCK 62/1 maddesi uyarınca takdiren 1/6 oranında indirim yapılmak suretiyle **10 AY HAPİS CEZASI İLE AYRI AYRI CEZALANDIRILMALARINA,**

4- Suça sürüklenen çocuklar hakkında hükmedilen hürriyeti bağlayıcı cezanın süresi nazara alınarak suça sürüklenen çocuklar hakkında hükmolunan kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın TCK 50/1-c uyarınca seçenek yaptırıma çevrilerek **2 YIL SÜREYLE BİR MESLEK VEYA SANAT EDİNMEYİ SAĞLAMAK AMACIYLA, GEREKTİĞİNDE BARINMA İMKÂNI DA BULUNAN BİR EĞİTİM KURUMUNA DEVAM ETMEYE** çevrilmesine,

5- Suça sürüklenen çocukların ileride yeniden suç işlemeyecekleri yönünde olumlu kanaat oluşmadığından hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesine

yer olmadığına,

D)1- Suça sürüklenen çocuklar B. ve F.'nin üzerlerine atılı işyeri dokunulmazlığını ihlal suçunu işledikleri sabit görüldüğünden eylemlerine uyan TCK 116/2 maddesi uyarınca suçun işleniş biçimi, suçtan doğan zarar ve tehlikenin ağırlığı nazara alınarak takdiren **6 AY HAPİS CEZASI İLE AYRI AYRI CEZALANDIRILMALARINA,**

2- Suç birden fazla kişiyle birlikte işlendiğinden cezaları TCK 119/1-c maddesi uyarınca bir kat arttırılarak **12 AY HAPİS CEZASI İLE AYRI AYRI CEZALANDIRILMALARINA,**

3- Suça sürüklenen çocukların duruşmadaki iyi hali nedeniyle cezalarından TCK 62/1 maddesi uyarınca takdiren 1/5 oranında indirim yapılarak neticede **5 AY HAPİS CEZASI İLE AYRI AYRI CEZALANDIRILMALARINA,**

4- Suça sürüklenen çocuklar hakkında hükmedilen hürriyeti bağlayıcı cezanın süresi nazara alınarak suça sürüklenen çocuklar hakkında hükmolunan kısa süreli bağlayıcı cezalar TCK 50/1-a uyarınca seçenek yaptırıma çevrilerek **3000 TL. ADLİ PARA CEZASI İLE AYRI AYRI CEZALANDIRILMALARINA** (birim günün karşılığı TCK 52/2 maddesi uyarınca 20 TL. 'den takdir edilerek)

5- Müştekinin suçun gündüz vakti işlendiği şeklindeki beyanı uyarınca suça sürüklenen çocuklar hakkında TCK 116/4 maddesinin uygulanmasına yer olmadığına,

6- TCK 52/4 maddesi uyarınca para cezasının aylık 150 TL. tutarındaki 20 aylık eşit taksitler halinde suça sürüklenen çocuklardan da ayrı ayrı tahsiline, taksitlerden birinin ödenmemesi halinde kalan kısmın tamamının tahsil edileceğinin suça sürüklenen çocuklara ihtarına,

7- 5275 S.Y.'nın 106/4 maddesi uyarınca ödenmeyen para cezasının hapse çevrilmesine yer olmadığına,

8- Suça sürüklenen çocukların ileride yeniden suç işlemeyeceği yönünde olumlu kanaat oluşmayıp CMK 231/6. maddesindeki koşul gerçekleşmediğinden hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesine yer olmadığına,

E)1- Suça sürüklenen çocuklar B. ve F.'nin üzerlerine atılı mala zarar verme suçunu işledikleri sabit görüldüğünden eylemlerine uyan TCK 151/1 maddesi uyarınca suçun işleniş biçimi, suçtan doğan zarar ve tehlikenin ağırlığı nazara alınarak takdiren **120 GÜN ADLİ PARA CEZASI İLE AYRI AYRI CEZALANDIRILMALARINA,**

2- Suça sürüklenen çocukların suç tarihinde 12-15 yaş aralığında olduğu

anlaşıldığından cezalarında TCK 31/2 maddesi uyarınca 1/2 oranında indirim yapılarak **60 GÜN ADLİ PARA CEZASI İLE AYRI AYRI CEZALANDIRILMALARINA,**

3- Suça sürüklenen çocukların duruşmadaki iyi hali nedeniyle cezalarından TCK 62/1 maddesi uyarınca takdiren 1/6 oranında indirim yapılarak neticede **50 GÜN KARŞILIĞI 1000 TL ADLİ PARA CEZASI İLE AYRI AYRI CEZALANDIRILMALARINA,** (birim günün karşılığı TCK 52/2 maddesi uyarınca 20 TL'den takdir edilerek)

4- TCK 52/4 maddesi uyarınca para cezasının aylık 100 TL. tutarındaki 10 aylık eşit taksitler halinde suça sürüklenen çocuklardan tahsiline, taksitlerden birinin ödenmemesi halinde kalan kısmın tamamının tahsil edileceğinin suça sürüklenen çocuklara ihtarına,

5- 5275 S.Y.'nın 106/4 maddesi uyarınca ödenmeyen para cezasının hapse çevrilmesine yer olmadığına,

6- Suça sürüklenen çocukların ileride yeniden suç işlemeyeceği yönünde olumlu kanaat oluşmaması ve suçtan doğan zararın giderilmemesi nedeniyle CMK 231/6. maddesindeki koşullar gerçekleşmediğinden hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesine yer olmadığına,

F) Yargılama için yapılan 2 davetiye gideri 10,00 TL, sosyal inceleme raporu ücreti 40,00 TL, adli tıp rapor ücreti 30,00 TL, fotoğraf ücreti 9,80TL, ulaşım gideri 90,00 TL olmak üzere 179,80 TL'nin 3,70'şer TL'nin suça sürüklenen çocuklar ve B ve F'den tahsili ile hazineye irat olarak kaydına,

Dair, suça sürüklenen çocuklar müdafilerin yüzlerine karşı, sanıklar, suça sürüklenen çocuklar ve mağdurun yokluğunda, kararın tebliğinden itibaren 7 gün içinde olmak üzere mahkememize bir dilekçe vermek veya tutanağa geçirilip hâkime onaylattırmak şartıyla zabıt kâtibine beyanda bulunarak Yargıtay'a temyiz yasa yolu açık olmak üzere verilen karar açıkça okunup usulen anlatıldı.

TÜRK MİLLETİ ADINA

EK KARAR

SUÇ: Kilitlenmek Suretiyle Muhafaza Altına Alınan Eşya Hakkında Hırsızlık, İşyeri Dokunulmazlığını İhlal Etme, Nitelikli Olarak konut Dokunulmazlığını İhlal Etme, Mala Zarar Verme

_____ Cumhuriyet Başsavcılığı'nın _____ tarih ve _____DS sayılı yazıları ile mahkememizin _____ Esas, _____ Karar sayılı ilamı ile suça sürüklenen çocuk B. hakkında verilen **2 yıl eğitim kurumuna devam yükümlülüğü**

(TCK 50/1-C) denetimli serbestlik dosyası, _____ Cumhuriyet Başsavcılığı İlamat ve İnfaz Bürosu'nun _____ tarihli, _____ sayılı yazısına istinaden kayıtlarının kapatılarak bila infaz iade edildiği anlaşılmakla dosya ve evrak incelendi.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

_____ Cumhuriyet Başsavcılığı'nın _____ tarih ve _____DS sayılı yazıları ile mahkememizin _____ Esas, _____Karar sayılı ilamı ile suça sürüklenen çocuk B. hakkında verilen **2 yıl eğitim kurumuna devam yükümlülüğü (TCK 50/1-C) denetimli serbestlik dosyası,** _____Cumhuriyet Başsavcılığı İlamat ve İnfaz Bürosu'nun _____ tarihli, _____ sayılı yazısına istinaden kayıtlar kapatılarak bila infaz edilmiştir. UYAP sisteminden yapılan sorgulama ile suça sürüklenen çocuk B.'nin _____ Ceza İnfaz Kurumunda bulunduğu anlaşılmıştır. Mahkememizin dosyasından suça sürüklenen çocuk hakkında uygulanan tedbir TCK'nın 50/1-c maddesinde yazılı **2 yıl süreyle bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmeye dair seçenek tedbiridir.** Suça sürüklenen çocuğun cezaevinde olduğu müddetçe bu tedbirin yerine getirilmesinde imkânsızlık ve sakıncalar olacağı açıktır. "*Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinin Denetimli serbestlik kararlarının değiştirilmesi, durdurulması veya kaldırılması başlıklı 45. Maddesine göre (1) Denetimli serbestlik kararının; a) Yükümlünün elinde olmayan nedenlerle yerine getirilememesi, b) İnfazının mümkün olmaması, c) Yükümlünün tutuklanması, hapis cezasının infazına başlanması veya askere alınması nedeniyle infazının imkânsız hale gelmesi, ç) 5395 sayılı kanunun 40. maddesinin birinci fıkrası uyarınca tedbirden beklenen yararın elde edilmesi, d) Hapis cezasından daha ağır sonuçlar doğurması, durumunda kanunda aksine bir düzenleme yoksa vaka sorumlusunun önerisi üzerine komisyon tarafından ilgili mahkemeden denetimli serbestlik kararının değiştirilmesi, kaldırılması veya uygun olan başka karar verilmesi talep edilebilir"* hükmü gereğince suça sürüklenen çocuk hakkında uygulanan **2 yıl süreyle bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmeye dair seçenek tedbirinin TCK'nın 50/1-a maddesinde yazılı adli para cezası tedbiri** şeklinde değiştirişmiş ve hükümdeki diğer kısımlar aynen korunarak aşağıdaki şekilde yeniden hüküm kurulmuştur.

HÜKÜM: Gerekçesi yukarıda açıklandığı üzere;

1-Suça sürüklenen çocuk B.'nin üzerilerine atılı bina dâhilinden hırsızlık suçunu işlediği sabit görüldüğünden eylemine uyan TCK 142/1-b maddesi uyarınca suçun işleniş biçimi, suçtan doğan zarar ve tehlikenin ağırlığı nazara alınarak takdiren **2 YIL HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

2-Suça sürüklenen çocuğun suç tarihinde 12-15 yaş aralığında oldukları anlaşıldığından cezasından TCK 31/2 maddesi uyarınca 1/2 oranında indirim yapılarak **1 YIL HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

3-Suça sürüklenen çocuğun duruşmadaki iyi hali lehe indirim sebebi sayılarak cezasından TCK 62/1 maddesi uyarınca takdiren 1/6 oranında indirim yapılmak suretiyle **10 AY HAPİS CEZZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

4-Suça sürüklenen çocuk hakkında uygulanan TCK 50/1-c uyarınca seçenek yaptırıma çevrilerek **2 yıl süreyle bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmeye tedbirinin adli para cezası tedbiri** şeklinde değiştirilerek, 5237 sayılı TCK'nın 50/1-a ve 52/1,2,3 maddeleri uyarınca, suça sürüklenen çocuk hakkında hükmedilen kısa süreli hapis cezasının suça sürüklenen çocuğun sosyal ve ekonomik durumu ve diğer şahsi özellikleri nazara alınarak **adli para cezasına çevrilmesine**, **10 ay hapis cezasının 300 tam gün adli para cezası olarak tespitine,** bir gün karşılığı takdiren 20 TL den olmak üzere suça sürüklenen çocuğun **6.000,00 TL ADLİ PARA CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

5-Suça sürüklenen çocuğun sosyal ve ekonomik durumu ve diğer şahsi özellikleri nazara alınarak 5237 sayılı TCK'nın 52/4 maddesi hükmü uyarınca 6.000,00 TL adli para cezasının takdiren her ay ödenmek koşuluyla **24 EŞİT TAKSİT HALİNDE ÖDENMESİNE,**

6-Taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi halinde 5275 sayılı CGTİHK'un 106/4 ve

106/11 maddeleri hükümleri gereğince ödenmeyen adli para cezasının 6183 sayılı AATUHK hükümlerine göre tahsil edileceğinin suça sürüklenen çocuğa İHTARINA, (ihtar edilemedi)

7-Şartları oluşmadığından suça sürüklenen çocuk hakkında TCK'nın 51. maddesi ile CMK'nın 231/5. maddesi hükümlerinin uygulanmasına yer olmadığına,

Dair suça sürüklenen çocuk ve müdafi Av. C. 'nin yokluğunda kararın öğrenilmesinden itibaren yedi gün içinde" _____ Nöbetçi Ağır Ceza Mahkemesi" nezdinde itiraz yasa yolu açık olmak üzere karar verildi.

TÜRK MİLLETİ ADINA

EK KARAR

SUÇ: Kilitlenmek Suretiyle Muhafaza Altına Alınan Eşya Hakkında Hırsızlık, İşyeri Dokunulmazlığını İhlal Etme, Nitelikli Olarak konut Dokunulmazlığını İhlal Etme, Mala Zarar Verme

_____ Adalet Bakanlığı'nın _____ tarih ve _____ ÇDS sayılı yazıları ile hükümlü F. hakkında verilen kararın bulunduğu **Ceza İnfaz Kurumunda açılan meslek ve sanat edindirme kurslarına katılmak** sureti ile yerine getirip

getirilmeyeceği konusunda bilgi verilmesi istenilmekle evrak incelendi.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

_____ Denetimli Serbestlik Müdürlüğü' nün _____ tarihli yazısına göre suça sürüklenen çocuğun cezaevinde olduğu, bu sebeple mahkememiz dosyasından TCK'nın 50/1-c maddesinde yazılı **2 yıl süreyle bir meslek ve sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmeye dair seçenek tedbirinin** ceza infaz kurumunda açılan meslek ve sanat edindirme kurslarına katılmak sureti ile yerine getirilip getirilemeyeceği konusunda bilgi verilmesi istenilmiştir.

Mahkememizin dosyasından suça sürüklenen çocuk hakkında uygulanan tedbir TCK'nın 50/1-c maddesinde yazılı **2 yıl süreyle bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmeye dair seçenek tedbiridir.** Suça sürüklenen çocuğun cezaevinde olduğu müddetçe tedbirin yerine getirilmesine imkânsızlık ve sakıncalar olacağı açıktır.

"Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinin Denetimli serbestlik kararlarının değiştirilmesi, durdurulması veya kaldırılması başlıklı 45. Maddesine göre (1) Denetimli serbestlik kararının; a) Yükümlünün elinde olmayan nedenlerle yerine getirilememesi, b) İnfazının mümkün olmaması, c) Yükümlünün tutuklanması, hapis cezasının infazına başlanması veya askere alınması nedeniyle infazının imkansız hale gelmesi, ç) 5395 sayılı Kanunun 40. maddesinin birinci fıkrası uyarınca tedbirden beklenen yararın elde edilmesi, d) Hapis cezasından daha ağır sonuçlar doğurması, durumunda kanunda aksine bir düzenleme yoksa, vaka sorumlusunun önerisi üzerine komisyon tarafından ilgili mahkemeden denetimli serbestlik kararının değiştirilmesi, kaldırılması veya uygun olan başka karar verilmesi talep edilebilir" hükmü gereğince mahkememizden tedbir talebinin değiştirilmesi talep edilmiş olmakla suça sürüklenen çocuk hakkında uygulanan **2 yıl süreyle bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmeye dair seçenek tedbirinin TCK'nın 50/1-a maddesinde yazılı adli para cezası tedbiri** şeklinde değiştirilmiş ve hükümdeki diğer kısımlar aynen korunarak aşağıdaki şekilde yeniden hüküm kurulmuştur.

HÜKÜM: Gerekçesi yukarıda açıklandığı üzere;

Suça sürüklenen çocuk F.'nin üzerilerine atılı bina dâhilinden hırsızlık suçunu işlediği sabit görüldüğünden eylemine uyan TCK 142/1-b maddesi uyarınca suçun işleniş biçimi, suçtan doğan zarar ve tehlikenin ağırlığı nazara alınarak takdiren **2 YIL HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

Suça sürüklenen çocuğun suç tarihinde 12-15 yaş aralığında oldukları anlaşıldığından cezasından TCK 31/2 maddesi uyarınca 1/ 2 oranında indirim yapılarak **1 YIL**

HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,
Suça sürüklenen çocuğun duruşmadaki iyi hali lehe indirim sebebi sayılarak cezasından TCK 62/1 maddesi uyarınca takdiren 1/6 oranında indirim yapılmak suretiyle **10 AY HAPİS CEZASI İLE AYRI AYRI CEZALANDIRLMASINA,**
Suça sürüklenen çocuk hakkında uygulanan TCK 50/1-c uyarınca seçenek yaptırıma çevrilerek 2 yıl süreyle bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmeye tedbirinin adli para cezası tedbiri şeklinde değiştirilerek, 5237 sayılı TCK'nın 50/1-a ve 52/1,2,3 maddeleri uyarınca, suça sürüklenen çocuk hakkında hükmedilen kısa süreli hapis cezasının suça sürüklenen çocuğun sosyal ve ekonomik durumu ve diğer şahsi özellikleri nazara alınarak adli para cezasına çevrilmesine, **10 ay hapis cezasının 300 tam gün adli para cezası olarak tespitine**, bir gün karşılığı takdiren 20 TL den olmak üzere suça sürüklenen çocuğun **6.000,00 TL ADLİ PARA CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**
Suça sürüklenen çocuğun sosyal ve ekonomik durumu ve diğer şahsi özellikleri nazara alınarak 5237 sayılı TCK'nın 52/4 maddesi hükmü uyarınca 6.000,00 TL adli para cezasının takdiren her ay ödenmek koşuluyla **24 EŞİT TAKSİT HALİNDE ÖDENMESİNE,**
Taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi halinde 5275 saylı CGTİHK'un 106/4 ve 106/11 maddeleri hükümleri gereğince ödenmeyen adli para cezasının 6183 saylı AATUHK hükümlerine göre tahsil edileceğinin suça sürüklenen çocuğa İHTARINA (ihtar edilemedi)
Şartları oluşmadığından suça sürüklenen çocuk hakkında TCK'nın 51. maddesi ile CMK'nın 231/5. maddesi hükümlerinin uygulanmasına yer olmadığına,
Dair suça sürüklenen çocuk ve müdafi Av.F.'nin yokluğunda kararın öğrenilmesinden itibaren yedi gün içinde _____Nöbetçi Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde itiraz yasa yolu açık olmak üzere karar verildi.

Kaynak: Asliye Ceza Mahkemesi Kararı

Örnek 3.

TÜRK MİLLETİ ADINA **GEREKÇELİ KARAR**
SUÇ: Hırsızlık
<u>İDDİA:</u>
_____ Cumhuriyet Başsavcılığının _____tarih ve _____ sayılı iddianamesi ile şüphelilerin suç tarihinde müştekiye ait ____ Cafe isimli işyerinde bulunan dondurma dolabını açtıkları, içerisinde bir şey bulamamaları üzerine işyerinin önünde bulunan masa üzerindeki örtüleri alarak hırsızladıkları iddiası ile suça sürüklenen çocuklar M., S. ve S.'nin üzerilerine atılı hırsızlık suçundan eylemlerine uyan TCK 14/1 maddesi uyarınca ayrı ayrı cezalandırılmalarına karar verilmesi kamu adına talep ve iddia olunmuştur.
<u>SAVUNMA:</u>
<u>SANIK S., SAVUNMA VE DELİLLERİNDE:</u> "*İddianamede üzerime atılı suçlamaları anladım, Yargıtay bozma ilamını anladım, Yargıtay bozma ilamına uyulmasını kabul ediyorum, öncelikle beraatimi, mahkememin aksi kanaatte olması halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını ve lehime kanun maddelerinin uygulanmasını talep ederim"* şeklinde savunmada bulunmuştur.
Sanığa 6008 Sayılı Yasa İle Değişik CMK 231/6-son Maddesi Gereğince; Hagb'nın Hukuki Neticeleri Hatırlatılarak Kendisine Yüklenen Suçun Sübutu Ve CMK 231/5-6- Maddesinde Yazılı Koşulların Gerçekleşmesi Halinde Hagb'nı Kabul Edip Etmediği Hususunda Verilen Ek Savunmasında: "*HAGB uygulamasının ne olduğunu anladım. Uygulamayı kabul ederim"* şeklinde savunmada bulunduğu anlaşılmıştır.
Sanığa Suçun Subutu Halinde TCK 50/1-a,b,c,d,e, 51/7, 58 Maddelerinin Uygulanması İhtimaline Binaen CMK 226 Maddesi Uyarınca Verilen Ek Savunmasında: "*Süre talebim yoktur, savunmalarımı tekrar ederim"* şeklinde beyanda bulunmuştur.
Sanık S. Zorunlu Müdafi Av. T. Savunmasında: "*Yargıtay bozma ilamına uyulmasını talep ediyoruz, lehe olan yasal hükümlerin uygulanmasını talep ederiz"* şeklinde savunmada bulunmuştur.
<u>SANIK S. SAVUNMA VE DELİLLERİNDE:</u>

"İddianamede üzerime atılı suçlamaları anladım, Yargıtay bozma ilamını anladım, Yargıtay bozma ilamna uyulmasını kabul ediyorum, öncelikle beraatimi, mahkememin aksi kanaatte olması halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını ve lehime olan kanun maddelerinin uygulanmasını talep ederim" şeklinde savunmada bulunmuştur.

Sanığa 6008 Sayılı Yasa İle Değişik CMK 231/6-son Maddesi Gereğince; Hagb'nın Hukuki Neticeleri Hatırlatılarak Kendisine Yüklenen Suçun Sübutu Ve CMK 231/5-6-Maddesinde Yazılı Koşulların Gerçekleşmesi Halinde Hagb'nı Kabul Edip Etmediği Konusunda Verilen Ek Savunmasında: "*HAGB uygulamasının ne olduğunu anladım, uygulamayı kabul ederim"* şeklinde savunmada bulunduğu anlaşılmıştır.

Sanığa Suçun Subutu Halinde TCK 50/1-a,b,c,d,e, 51/7, 58 Maddelerinin Uygulanması İhtimaline Binaen Cmk 226 Maddesi Uyarınca Verilen Ek Savunmasında: "*Talebim yoktur, savunmalarımı tekrar ederim"* şeklinde beyanda bulunmuştur.

Sanık S., Zorunlu Müdafi Av. F. Savunmasında: "Y*argıtay bozma ilamına uyulmasını talep ederim"* şeklinde savunmada bulunmuştur.

<u>SANIK M., SAVUNMA VE DELİLLERİNDE:</u>

"İddianamede üzerime atılı suçlamaları anladım, Yargıtay bozma ilamını anladım, Yargıtay bozma ilamına uyulmasını kabul ediyorum, öncelikle beraatimi, mahkememin aksi kanaatte olması halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını ve lehime olan kanun maddelerinin uygulanmasını talep ederim" şeklinde savunmada bulunmuştur.

Sanığa 6008 Sayılı Yasa İle Değişik CMK 231/6-son Maddesi Gereğince, Hagb'nın Hukuki Neticeleri Hatırlatılarak Kendisine Yüklenen Suçun Sübutu Ve CMK 231/5-6. Maddesinde Yazılı Koşulların Gerçekleşmesi Halinde Hagb'nı Kabul Edip Etmediği Hususunda Verilen Ek Savunmasında: "*HAGB uygulamasının ne olduğunu anladım. Uygulamayı kabul ederim"* şeklinde savunmada bulunduğu anlaşılmıştır.

Sanığa Suçun Subutu Halinde TCK 50/1-a,b,c,d,e, 51/7, 58 Maddelerinin Uygulanması İhtimaline Binaen Cmk 226 Maddesi Uyarınca Verilen Ek Savunmasında*:* *"Süre talebim yoktur, savunmalarımı tekrar ederim"* şeklinde beyanda bulunmuştur.

Sanık S. Zorunlu Müdafi Av. F. Savunmasında: "*Yargıtay bozma ilamının uyulmasını talep ediyorum* şeklinde savunmada bulunmuştur.

<u>DELİLLER, DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE GEREKÇE:</u>

Müştekiye duruşma gün ve saatini bildirir meşruatlı davetiye tebliğ edildiği ancak dava ve duruşmalara katılmadığı anlaşılmıştır.
Tanık M.'nin Mahkememizin _____Esas, _____ Karar Sayılı Dosyasında Alınan Beyanında: "*Olay tarihinde 3 tane vatandaşın _____ Kafeden masanın üstündeki örtüleri çaldıklarını gördüm ve telefonla Emniyete bilgi verdim. Daha sonrada polis sanıkları yakalamış, beni çağırdı gittiğimde sanıkları bana gösterdiler. Bende şahısları teşhis ettim. ____ Kafede hırsızlığı yapan kişiler bana Emniyette gösterilen kişilerdir, olay hakkındaki görgüm ve bilgim bundan ibarettir"* demiştir.
_____ tarihli olay yeri görgü tespit tutanağında özetle _____ Kafede yapılan hırsızlık ile ilgili görgü tespit tutanağı ve ekindeki krokide özetle _____kafenin önündeki 3 masanın üzerinden örtülerin çalınmış olduğu belirtilmiştir.
Tanık M.'nin soruşturma aşamasında ve olay günü polise verdiği ifadesinde de _____ Kafenin bekçiliğini yaptığını, saat 05.00 sıralarında 3 bayanın _____ Kafenin buzdolabını karıştırdığını ve buzdolabında bir şey bulamayınca dükkânın önündeki masaların üzerinde bulunan örtüleri çaldıklarını gördüğünü, akabinde şahısların markete doğru uzaklaştıklarını, aynı gün saat 09.50 sıralarında da hırsızlığı yapan 3 şahsı gördüğünü ve durumu ____ Kafenin sahibi _____'e anlattığını, daha sonrasında polis merkezine gelerek bu 3 şahsı teşhis ettiğini ve hırsızlığı yapan şahısların bunlar olduğunu beyan ettiği görülmüştür.
Mahkememizin _____Esas, _____Karar Sayılı _____ Tarihli İlamnda: Suça sürüklenen çocukların müştekiye ait iş yerinin masalarının üzerinde bulunan örtüleri çalmak suretiyle atılı suçtan ayrı ayrı cezalandırılmalarına, **suça sürüklenen çocuklar hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına ve süreli hapis cezalarının ceza miktarı boyunca zorunluluk hali bulunmadıkça ____ genelindeki pazar yerlerine girmekten yasaklanması seçenek yaptırıma çevrilmesine** dair verildiği anlaşılmıştır.
Yargıtay ____ Ceza Dairesinin _____Esas ve _____Karar sayılı _____ tarihli bozma ilamında "*…….5237 sayılı TCK'.nun 50. Maddesinin 1. fıkrasının ekindeki düzenlemenin, ...belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan kaçınmayı öngördüğü, yasada geçen etkinlik kavramının ise, ...insanın, çevresindeki ilişkileri düzenleyen her türlü eylem-çalışma, iş yapma, işlerlik ve devinimi ifade ettiği, bu fıkraya göre belirli yerler ve etkinlikler, sanığın suç işlemesinde, suça yönelmesinde, yada zararlı alışkanlıklar edinmesinde veya bağımlılık yapan maddeler kullanmasında çevresel, psikolojik sosyal veya ekonomik etkisi bulunan yada sanığın yeniden suç işlemesine yol açan etkenleri tetikleyecek yerler veya etkinliklerdir. Bu bağlamda sanık hakkında hükmedilecek seçenek yaptırımın infazı ile ulaşılmak istenilen temel amacın, sanığın yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, sanığın sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmak niteliğinde olması, gerektiği gözetilmeden, sanık hakkında hükmedilen hapis cezasının,*

5237 sayılı TCK'nın 50/1-d maddesi uyarınca sanığın 6 ay 20 gün müddetle zorunluluk hali bulunmadıkça _____ genelindeki Pazar yerlerine girmekten yasaklanmasına yaptırımına çevrilmesi, sanıkların yaşları nedeni ile cezalarından indirim yapılırken uygulama maddesinin 5237 sayılı TCK'nın 31/2-3 yerine, 62/1 olarak gösterilmesi……" bozma nedeni olarak kabul edilmiş ve bozulan dosyanın mahkememize gönderilmesiyle yukarıdaki esas sırasında kaydedilerek yargılamaya devam edilmiştir.

Mahkememizce "Yargıtay ____ Ceza Dairesinin" _____Esas ve ____Karar sayılı ____ tarihli bozma ilamına usul ve yasaya uygun olduğu öngörülerek uyulmasına karar verilmiştir.

Tüm dosya kapsamında suça sürüklenen çocukların üzerine atılı hırsızlık suçunu işledikleri hususunda mahkememizce Yargıtay bozma ilamı öncesinde yapılan soruşturma ve kovuşturma da gözetilerek tam kanaate varılmış ve TCK'nın 141/1 fıkrası gereğince suça sürüklenen çocuklara ayrı ayrı hapis cezası verilmiştir. Suçun işleniş biçimi, suç konusunun önem ve değeri, suçun işlendiği zaman ve yer fiilin diğer özellikleri, meydana gelen zararın ağırlığı, kastın yoğunluğu, suç sebepleri ve saiki, suça sürüklenen çocukların güttüğü amaç ve saiki gözetilerek takdiren TCK'nın 61. Madde göz önünde bulundurup suça sürüklenen çocuklar hakkında M.'nin suç tarihinde 12 yaşını doldurmuş 15 yaşını doldurmamış olduğu anlaşıldığından lehine TCK 31/2 fıkrasının uygulanmasına ve suça sürüklenen çocuklardan S. ve S.'nin suç tarihinde 15 yaşını doldurmuş 18 yaşını doldurmamış olduğu anlaşıldığından lehlerine TCK 31/3 fıkrasının uygulanmasına karar verilmiştir. Suça sürüklenen çocukların duruşmadaki davranışları, cezanın SSÇ'lerin geleceği üzerindeki olası etkileri SSÇ'ler lehine takdiri indirim nedeni kabul edilerek TCK'nın 62. Maddesi gereğince ön görülen cezalarından ayrı ayrı 1/6 oranında indirim yapılmıştır.

Yargıtay bozma ilamı da gözetilerek SSÇ'lerin suç tarihinde yaşlarının küçüklüğü almış oldukları cezaların miktarı lehlerine değerlendirilerek ve SSÇ'lerin yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek ve işledikleri eylemleri kamu vicdanı yönünden yaptırıma bağlamak toplumu suça karşı korumak SSÇ'leri toplumsal kurallara saygılı sorumluluk taşıyan bireylere dönüştürmek yönünden ve gönüllü olarak kabul ettikleri de değerlendirilerek TCK 50/1-e fıkrası gereğince verilen **hapis cezaları gönüllü olarak kamuya yararlı bir işte çalıştırılmalarına çevrilmiş** ve aşağıdaki şekilde hüküm tesis edilmiştir.

HÜKÜM: Gerekçesi Yukarıda Açıklandığı Üzere

1-SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK S.'NİN üzerine atılı hırsızlık suçunu işlediği sabit görüldüğünden eylemine uyan TCK 141/1 maddesi uyarınca suçun işleniş biçimi, suçtan doğan zarar ve tehlikenin ağırlığı nazara alınarak takdiren **1 YIL HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

2-Suça sürüklenen çocuk eylem tarihinde 15-18 yaş aralığında olduğundan cezasının

TCK 62/1 maddesi uyarınca 1/3 oranında indirim yapılarak **8 AY HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

3-Suça sürüklenen çocuğun duruşmadaki iyi hali nedeniyle cezasında TCK 62/1 maddesi uyarınca takdiren 1/6 oranında indirim yapılarak **6 AY GÜN HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

4-Suça sürüklenen çocuğun yaşı nedeniyle kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırıma çevrilmesinde zorunluluk bulunduğundan cezası TCK 50/1'e maddesi uyarınca seçenek yaptırıma çevrilerek **6 AY 20 GÜN MÜDDETLE GÖNÜLLÜ OLARAK KAMUYA YARARLI BİR İŞTE ÇALIŞTIRILMASINA,**

5-Suça sürüklenen çocuk hakkında daha önce işlediği iddia olunan başka bir suç nedeniyle hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiş olduğundan ileride yeniden suç işlemeyeceğine dair olumlu kanaat oluşmamakla hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına hükmedilmesine yer olmadığına,

6-Karar kesinleştiğinde suça sürüklenen çocuk hakkında mahkememizce verilen ____karar sayılı hükmün açıklanması hususunda ilgili dosyaya ihbarda bulunulmasına,

<u>1-SUÇA ÜRÜKLENEN ÇOCUK S.'NİN</u> üzerine atılı hırsızlık suçunu işlediği sabit görüldüğünden eylemine uyan TCK 141/1 maddesi uyarınca suçun işleniş biçimi, suçtan doğan zarar ve tehlikenin ağırlığı nazara alınarak takdiren **1 YIL HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

2-Suça sürüklenen çocuk eylem tarihinde 15-18 yaş aralığında olduğundan cezasında TCK 62/1 maddesi uyarınca 1/3 oranında indirim yapılarak **8 AY HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

3-Suça sürüklenen çocuğun duruşmadaki iyi hali nedeniyle cezasında TCK 62/1 maddesi uyarınca takdiren 1/6 oranında indirim yapılarak **6 AY 20 GÜN HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

4-Suça sürüklenen çocuğun yaşı nedeniyle kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırıma çevrilmesinde zorunluluk bulunduğundan cezası TCK 50/1-e maddesi uyarınca seçenek yaptırıma çevrilerek **6 AY 20 GÜN MÜDDETLE GÖNÜLLÜ OLARAK KAMUYA YARARLI BİR İŞTE ÇALIŞTIRILMASINA,**

5-Suçtan doğan zarar giderilmediğinden CMK 231/5 maddesi uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına,

<u>1-SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK M.'NİN</u> üzerine atılı hırsızlık suçunu işlediği sabit görüldüğünden eylemine uyan TCK 141/1 maddesi uyarınca suçun işleniş biçimi, suçtan doğan zarar ve tehlikenin ağırlığı nazara alınarak takdiren **1 YIL HAPİS**

CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,
2-Suça sürüklenen çocuk eylem tarihinde 12-15 yaş aralığında olduğundan cezasının TCK 62/1 maddesi uyarınca 1/2 oranında indirim yapılarak **6 AY HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**
3-Suça sürüklenen çocuğun duruşmadaki iyi hali nedeniyle cezasında TCK'nın 62/1 maddesi uyarınca takdiren 1/6 oranında indirim yapılarak **5 AY 20 GÜN HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**
4-Suça sürüklenen çocuğun yaşı nedeniyle kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırıma çevrilmesinde zorunluluk bulunduğundan cezası TCK 50/1-e maddesi uyarınca seçenek yaptırıma çevrilerek **5 AY 20 GÜN MÜDDETLE GÖNÜLLÜ OLARAK KAMUYA YARARLI BİR İŞTE ÇALIŞTIRILMASINA,**
5-Suçtan doğan zarar giderilmediğinden CMK 231/5 maddesi uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına karar verilmiştir

Kaynak: Asliye Ceza Mahkemesi Kararı

EK 4: Adalet Bakanlığı İzin Belgeleri

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 46985942/237/30403 13/03/2017
Konu : Tez İçin İzin Talebi

İSTANBUL ANADOLU CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi :a)08.02.2017 tarihli ve BM.2017/2236-1-CTE sayılı yazı,
b)14.02.2017 tarihli ve 46985942/149/182217 sayılı yazımız,
b)03.03.2017 tarihli ve B.M.2017/2236-1-CTE sayılı yazı.

İlgi (a) yazı ile; Maltepe Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyoloji Bölümü doktora öğrencisi Zeynep ŞENTÜRK'ün Prof. Dr. Nurgün OKTİK'in danışmanlığında yürüttüğü "Aile Yapısının Suça Etkileri Nedeniyle İstanbul İlinde Denetimli Serbestlik Uygulanan Gençlerle Yapılacak Nitel Çalışma" konulu doktora tezi kapsamında, İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde cezaları infaz edilen 18-30 yaş aralığındaki 60 (altmış) genç yükümlü ile derinlemesine görüşmeler yapılabilmesi için izin talebinde bulunulmuş, ilgi (b) yazımız ile de; adı geçen öğrencinin tez önerisinde veri toplama aracı olarak kullanılacağı belirtilen "Derinlemesine Görüşme Formu (Rehber Form)" nun bir örneğinin tarafımıza gönderilmesi durumunda talebin Genel Müdürlüğümüz tarafından yeniden değerlendirileceği bildirilmişti.

Buna istinaden, Genel Müdürlüğümüz tarafından istenen bilgiler ise ilgi (c) yazı ile tarafımıza sunulmuş ve söz konusu görüşme formunun İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde cezaları infaz edilen 18-30 yaş aralığındaki 60 (altmış) genç yükümlüye 27 Mart-27 Eylül 2017 tarihleri arasında uygulanabilmesi için yeniden izin talebinde bulunulmuştur.

Bu kapsamda ilgi (c) yazı ve ekleri incelenmiş olup; Zeynep ŞENTÜRK'ün, ses ve görüntü kaydı alınmaması, yükümlülerin rızalarının alınması ve kimlik bilgilerinin gizli tutulması, bilgilerin basınla paylaşılmaması, çalışma esnasında müdürlüğün işlerinin aksatılmaması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne gönderilmesi ve Genel Müdürlük'ten onay alınmadan çalışmanın kullanılmaması ve yayınlanmaması koşullarıyla, denetimli serbestlik müdürlüğünün görevlileri nezaretinde ve müdürlüğün işleri aksatılmadan İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde cezaları infaz edilen yükümlülere belirtilen tarihler arasında "Görüşme Formu" uygulaması uygun bulunmuştur.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Cengiz ÖNER
Hâkim
Bakan a.
Genel MüdürYardımcısı

T.C.
İSTANBUL ANADOLU
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI
Bakanlık Muhabere Bürosu
(Ceza ve Tevkifevleri Masası)

Sayı : B.M. 2017/2236 22/03/2017
Konu : Tez İçin İzin Talebi

İSTANBUL ANADOLU
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI
DENETİMLİ SERBESTLİK MÜDÜRLÜĞÜNE

Maltepe Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyoloji Bölümü doktora öğrencisi Zeynep ŞENTÜRK'ün Prof. Dr. Nurgün OKTİK'in danışmanlığında yürüttüğü "Aile Yapısının Suça Etkileri Nedeniyle İstanbul İlinde Denetimli Serbestlik Uygulanan Gençlerle Yapılacak Nitel Çalışma" konulu doktora tezi kapsamında, İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde cezaları infaz edilen 18-30 yaş aralığındaki 60 (altmış) genç yükümlü ile derinlemesine görüşmeler yapılabilmesi hakkında Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 13/03/2017 tarih ve 46985942/237/30403 sayılı yazısı ekte gönderilmiştir.

Bilgi edinilmesi ve ilgiliye tebliğ rica olunur.

Uğur SEÇGİN - 35176
Cumhuriyet Başsavcı Vekili
e-imza

Ek: Evrak
M.T

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü

Sayı : 2017/2236 Muh. 28.03.2017
Konu :Tez Çalışması hk.

Sayın: Zeynep ŞENTÜRK
Maltepe üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyoloji Bölümü
Doktora Öğrencisi

06.02.2017 tarihli dilekçeniz ile "aile Yapısının Suça Etkileri Nedeniyle İstanbul İlinde Denetimli Serbestlik Uygulanan Gençlerle Yapılacak Nitel Çalışma" konulu tez çalışması kapsamında 27.03.2017 - 27.09.2017 tarih aralığında müdürlüğümüzde yükümlülere anket uygulaması yapmayı talep ettiğiniz gönülmüştür.

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 13.03.2017 tarih 30403 sayılı yazısı ile ***"ses kaydı ve görüntü kaydı alınmaması, yükümlülerin rızalarının alınması ve kimlik bilgilerinin gizli tutulması, bilgilerin basınla paylaşılmaması, çalışma esnasında müdürlüğün işlerinin aksatılmaması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD 'sinin Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne gönderilmesi ve Genel Müdürlük'ten onay alınmadan çalışmanın kullanılmaması ve yayınlanmaması koşullarıyla, denetimli serbestlik müdürlüğünün görevlileri nezaretinde ve müdürlüğün işleri aksatılmadan İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde cezaları infaz edilen yükümlülere belirtilen tarihler arasında Görüşme Formu uygulanması uygun bulunduğu"*** bildirilmiş ve bu hususlara riayet edilmesi gerektiği tebliğ edilmiş olup; bu hususta düzenlenen tebliğ ve tebellüğ belgesi imza altına alınmıştır.

Tebliğ Eden

Şennnur KİRAZ
İnfaz ve Koruma Memuru

Tebellüğ Eden

Zeynep ŞENTÜRK
Maltepe Üniversitesi Öğrencisi

KAYNAKÇA

Ackerman, J. M. (2003). *Delinquents and their friends: the role of peer effects and self selection* Doktora tezi. Pensilvanya Üniversitesi. Pensilvanya.

Ada, Ş. (2007). *Suçlu Çocukların Türkiye Profili, Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu.* 297-319, Editör: Âdem Solak, Hegem Yayınları, Ankara.

Adalet Bakanlığı Cezaevi Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı. *2012-2017 Yılları Arası Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı Tarafından İncelenen Toplam Dosya Sayısı.* www.cte-ds.adalet.gov.tr/, Erişim: 27.02.2018.

Adalet Bakanlığı Cezaevi Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, *Tutuklu ve Hükümlü Kişilere Ait İstatistiki Veriler.* http://www.cte.adalet.gov.tr/, Erişim: 17.08.2018.

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. (2007). *Madde Kullanımı Olan Hükümlülerle Çalışma Personel El Kitabı.* Ankara, Adalet Bakanlığı.

Akdeniz, S & Üzümcü A. (2013). *Suç ve Sosyo-Ekonomik Değişkenler Arasındaki Bağımlılık İlişkisi: Kars Cezaevi Üzerine Bir İnceleme,* KAU İİBF Dergisi, 4(6), 115-138. http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1.423.906.471.pdf, Erişim: 24.08.2017.

Aksoy, A & Ögel, K. (2007). *Tutuklu ve Hükümlü Ergenlerde Madde Kullanımı,* Bağımlılık Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 1, 11-17. http://www.ogelk.net/makale/tutuklu.pdf, Erişim: 12.08.2018.

Aldemir, A. (2010). *Çocuk Suçluluğu Profili* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. İstanbul.

Altay, A. (2007). *Türkiye'de Mala Karşı Suçlar ve Bu Suçları İşleyenlerin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Özellikleri* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Polis Akademisi. Ankara.

Altunbaş, U. (2014). *İstanbul'da Suça Sürüklenen Çocukların Yaşadığı Mahallelerde Arazi Değerleri,* 24 (3). 182-188. TMMOB şehir Plancıları Odası. http://planlamadergisi.org/jvi.aspx?pdir=planlama&plng=tur&un=PLAN219 9&look4= Erişim: 08.16.2018.

Anderson, A. L. (2002). *Individual and contextual influences on delinquency: the role of the single-parent family,* Journal of Criminal Justice, 30, 575–587. https://www.researchgate.net/journal/0047-2352_Journal_of_Criminal_Justice. Erişim: 08.12.2018.

Aslan, N. (2012). *Tedavi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri Altında Bulunan Bireylerin Aile Yapıları Ve Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Ataç, S. (2004). *Probasyon Müessesesi* Yayınlamamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi. Kocaeli.

Atalay, B; Kontaş, Y. M; Beyazıt, S. & Madenoğlu, K. (1992). *Türk Aile Yapısı Araştırması.* Ankara: DPT Yayınları.

Ataseven, C. (2006). *Suça Etki Eden Sosyal Faktörler* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi. Isparta.

Avcı, M. (2008). *Tutuklu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma: Çocukların Suça Yönelmesinde Etkili Olan Toplumsal Nedenler ve Çözüm Önerileri,* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 11(1), 50-73. http://edergi.atauni.edu.tr/ataunisosbil/article/view/1020000472/102000046. Erişim: 23.08.2018.

Avcı, M. (2011). *Yazgının Yokluğunda Suçun Varlığı Meselesi ya da Ailenin Parçalanmasının Suçla İlişkisi,* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 15(1). http://edergi.atauni.edu.tr/ataunisosbil/article/view/102000746. Erişim: 12.09.2018.

Avcı, R & Güçray, S., S. (2010). *Şiddet Davranışı Gösteren ve Göstermeyen Ergenlerin Ailelerinin Aile İşlevleri, Aile Bireylerine İlişkin Problemler, Öfke ve Öfke İfade Tarzları Açısından İncelenmesi.* Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 10(1), 45-76. http://genclikbirikimi.org/kunye-29788-siddet-davranisi-gosterengostermeyen-ergenlerin-ailelerinin-aile-islevleri-aile-bireylerine-iliskin problemle ofke-ofke-ifade-tarzlari-acisindan-incelenmesi-makale.Erişim: 21.01.2018

Aytaç, M., Aytaç, S & Bayram, N. (2007). *Suç Türlerini Etkileyen Faktörlerin İstatistiksel Analizi.* 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi, İnönü Üniversitesi, 24-25 Mayıs, Malatya. https://www.researchgate.net/profile/Serpil_Aytac/publication/237616998_SUC_TURLERINI_ETKILEYEN_FAKTORLERIN_ISTATISTIKSEL_ANALIZI/links/0a85e533580b54e38a000000/SUC-TUeRLERINIETKILEYEN-FAKTOeRLERIN ISTATISTIKSEL-ANALIZI.pdf. Erişim: 19.08.2018.

Bahar, İ & Seyhan, K. (2006). *Çocuk Suçluluğu,* İçinde: Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu -Çocuk ve Suç- (Editör: Ş. Şule Erçetin), Ankara: Hegem Yayınevi.

Bal, H. (2004). *Çocuk Suçluluğu,* Fakülte Kitabevi, 1. Baskı, Isparta.

Bal, H. (2014). *Hukuk Sosyolojisi* 4. Basım, Sentez Yayınları, Ankara.

Balcı, H. (2011). *Çocuk Suçluluğu Ve Toplumsal Nedenleri* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

Balcıoğlu, İ., vd. (2000). *Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açıdan Şiddet,* Yüce Reklam, Yayın Dağıtım, Sökmen Matbaacılık, İstanbul.

Bartollas, C & Schmalleger, C. (2017). *Çocuk Suçluluğu* (Çev. Yücel, D., Gönültaş, B). 9. Basımdan Çeviri. Ankara: Nobel.

Başpınar, T. (2008). *Türkiye'de Öldürme ve Yaralama Suçundan Hüküm Giyenlerin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Özellikleri* Yüksek Lisans Tezi. Polis Akademisi. Güvenlik Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Bayındır, N. (2010). *Aile İçinde Yaşanan Şiddete Karşı Çocuğun Gösterdiği Tepkiler,* Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(2),19. http://dergipark.ulakbim.gov.tr/makusobed/article/view/1098000153/1098000072. Erişim: 22.08.2017.

Berk, G. (2010). *Denetimli Serbestlik Tedbiri ve Tedavi Kararlarında Uygulanacak Bağımlılık Programının Etkililiğinin Değerlendirilmesi.* Tıpta Uzmanlık Tezi. Ege Üniversitesi. İzmir.

Bilen, Ö. (2015). *Kamu Algısı ve Memnuniyeti Araştırması*. İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Geliştirilmesi Projesi II. file:///C:/Users/DELL/Downloads/KADIKOY-ENG.pdf. Erişim: 08.07.2018.

Bilen, Ö., Ökten, A & Gökalp, F. (2012). *İstanbul'da Suçun Kentsel Sorun Algısındaki Yerin Birliktelik Kuralları ile İncelenmesi.* Megaron, 7 (1), 26-35. http://www.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON_7_1_26_35.pdf. Erişim: 11.09.2018.

Bilgiç, Ş. (2012). *Hapsedilme, İyileştirme ve Yeniden Suç İşleme.* Ankara: Vadi Yayınları.

Bilgiç, Ş. (2014). *Mahkûmların Suç Algısı,* KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 16 (Özel Sayı I), 8-17. http://dergipark.gov.tr/download/article-file/107193. Erişim: 05.08.2018.

Boğa, M. (2011). *Çocuk Suçluluğunun Sosyo-Ekonomik Sebepleri Ve Önlenmesi İçin Alınması Gereken Tedbirler* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi. Kütahya.

Bozkurt, O. (2015). *Madde Bağımlısı Bireylerin Bağımlılık Süreçlerinde Ailenin Etkisi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Broidy L. (2000). Age and Deviance, *Encyclopedia of Criminology and Deviant Behavior,* Volume I., (Ed.). Patrica A.Adler, Adler Peter, Corzine Jay, Brunner Routledge.

Broome, K.M.; Knight, D.K.; Knight, K.; Hiller, M.L.; Simpson, D.D. (1997). *Peer, Family, and Motivational Influences on Drug Treatment Process and Recidivism for Probationers,* Journal of Clinical Psychology, 53,4,387-397. https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-4679(199706)53:4%3C387::AID JCLP12%3E3.0.CO;2-C. Erişim: 21.11. 2018.

Burgess, E. and Locke, H. (1953). *The Family,* American Book Company.

Burkay, S. (2008). *Suç Teorileri Ve Suç Olgusu: Antalya Örneği* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi. Antalya.

Centel, N. (2000). *Mala Karşı Suçlarda Artışın Kriminolojik Bakımdan Açıklanması ve Nedenleri.* Mala Karşı İşlenen Suçlarla Mücadele Semineri (24 Mayıs 2000), EGM. Asayiş Dairesi Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 56-67.

Certel, E. (2010). *Gençlik Ve Sosyal Gelişim: Gençlik Örgütlerine Katılan Gençlerle Bir Araştırma* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Coştan, U. (2014). *Suç Ve Suç Önleme Stratejileri Doğrultusunda Ankara İli Örneğinde Suçu Önleyici Yaklaşımlar* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi. Kırıkkale.

Cote, S. (2002). *Criminological Theories: Bridging the Past to the Future.* United States of America: Sage Publications.

Cullen, F. T. & Agnew, R. (2003). *Criminological Theory: Past to Present: Essential Readings.* Second Edition. Los Angeles, California: Roxbury Publishing.

Currie, J & Tekin, E. (2012). *Understanding the cycle childhood maltreatment and future crime,* The Journal of Human Resources, 47 (2), 509-549. https://www.researchgate.net/publication/258350335_Understanding_the_Cycle_Childhood_Maltreatment_and_Future_Crime. Erişim: 28.06.2018.

Çakır, H. (2013). *Sosya-Kültürel ve Ekonomik Faktörler Çerçevesinde Erken Evlilikler: Ankara Pursaklar Örneği* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Ankara.

Çayboylu, İ. (2002). *2001 Yılı Aile Araştırma Raporu.* Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları. http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54293ea2369dc32358ee2b25/kutuphane_40_2001_yili_aile_raporu.pdf. Erişim: 21.09.2017.

Çelikten, B. (2017). *Suça Sürüklenmiş Çocukların Olumlu Sosyal İle Saldırgan Davranışlarının Ailesel Faktörler Bağlamında İncelenmesi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi. İstanbul.

Çetinkanat, C. (1997). *Gençlik Sorunları ve Rekreasyon,* Bilim ve Teknik Dergisi, Sayı: 352, 94-95. http://www.bilimteknik.tubitak.gov.tr/pdf/mart-1997. Erişim: 12.02.2018.

Çifci, G., E. (2008). *Kapkaç Suçundan Hüküm Giyenlerin, Sosyo-Demografik Özellikleri, Sosyal Dışlanma Süreçleri, Suç Ve Diğer Sapma Davranışlar Açısından Değerlendirilmesi* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Çoban, S. (2012). *Sosyal Çevrenin Etkilerinin Çocukların Suç Ve Problemli Davranışları İle İlişkileri* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Çolak, H. & Altun, U. (2008). *Tarihi ve Kronolojik Perspektifte Ceza İnfaz Kurumları,* Adalet Dergisi, sayı: 31. http://www. yayin. adalet. gov. tr/31_sayi%20içerik/Haluk%20Çolak%20-%20Uğurtan%20Altun. Erişim: 06.07.2018.

Çubuk, Y., Ç. (2011). *Madde kullanımı Deneyimi Yaşamış Kişilerde Benlik Saygısı ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.

Çuhadaroğlu, F. (2008). *Okullarda Şiddet, Şiddete Karşı Düşünce Ortamı Sempozyum Kitabı,* Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı, Yayın No:3-1, Ankara.

Dağdelen, G. (2017). *Ankara İlinde Denetimli Serbestlik Yükümlülerinde Suç Tekrarı* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Dannerbeck, A. (2005). *Differences in Parenting Attributes, Experiences, and Behaviors of Delinquent Youth with and without a parental History of Incarceration.* Sage Journals Vol. İssue. 3: 199-213. http:yvj.sagepub.com/content/3/3/199. Erişim: 09.09.2018.

Demez, G. Kart, E. Timurturkan, M. Ertan, C. Cankurtaran, S. Aktin, S. (2017). *Denetimli Serbestlikte Yeniden Sosyalleşme: Suç ve Dezavantajlılığın Sosyolojisi*. 1.Basım. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Demir, B. (2016). *Türkiye'de Suç Oranlarının İller Arası Etkileşiminin Mekânsal Ekonometri Yaklaşımına Göre İncelenmesi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi. Sivas.

Demir, Ö., N, Baran, G.A & Ulusoy, D. (2005). *Türkiye'de Ergenlerin Arkadaş-Akran Grupları İle İlişkileri ve Sapmış Davranışlar: Ankara Örneklemi.* http://dergipark.gov.tr/download/article-file/234411. Erişim: 05.09.2017.

Demirbaş, T. (2005). *Kriminoloji,* Seçkin Yayınları, Ankara.

Demirbaş, T. (2008). *İnfaz Hukuku,* 2. Basım. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Demirel, P. (2017). Yetişkin Suçluluğuna Neden Olan Sosyoekonomik Faktörler Yayınlanmamış Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Demuth, S., & Brown, S. L. (2004). *Family Structure, Family Processes, and Adolescent Delinquency: The Significance of Parental Absence versus Parental Gender,* Journal of Research in Crime and Delinquency, 41, 58-81. http://dx.doi.org/10.1177/0022427803256236. Erişim: 02.03.2018.

Dinç, A. (2013). *Çocuk Suçluluğunda Ailenin Rolü* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi. Kırıkkale.

Dinler, V & İçli, T. (2012). *Suç Yoksulluk Etkiselliği (Isparta Cezaevi Örneği),* Uluslararası Davraz Kongresi 24-27 Eylül 2009. http://veyseldinler.com/wp-content/uploads/2018/08/davraz-kongresi-bildiri.pdf. Erişim: 09.10.2017.

Doğan, K., F. (2012). *Kuzey Kıbrıs (KKTC) Merkezi Cezaevi Üzerinde Yapılan Alan Çalışmasından Elde Edilen Verilerin Suçla Mücadele Bağlamında Analizi,* TBB Dergisi (100). http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-100-1183. Erişim: 19.08.2017.

Dolu, O. (2010). *Suç Teorileri,* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Dolu, O. (2012). *Suç Teorileri: Teori Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji.* (Dördüncü Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.

Dollinger, B. & Raithel, J. (2006). *Theorien abweichenden Verhaltens*. Weinheim und Basel: Beltz Verlag.

Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji, (Gözden Geçirilmiş 8. Bası).* İstanbul: Beta Basım.

Duman, N. (2009). *Madde Bağlantılı Suçlar, Madde Bağlantılı Suçları Önleme ve Cezaevleri.* Türkiye Uyuşturucu Raporu. Ankara: Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM).

Dutton, G., D. (2007). *The Abusive Personality, Violence and Control in Intimate Relationships,* Second Edition, The Guilford Press, New York, USA.

Duyan, V. & Duyan, G. Ç. (2007). *Gençlerin Demografik Özellikleri, Aile İlişkileri ve Aile İşlevleri, Arkadaşlık İlişkileri,* Okul Yaşamı ve Yoksulluğun Suç Eylemine Etkisi Proje Sonuç Raporu (TÜBİTAK – SOBAG 106K097).

Eckardt, F. (2015). *Şehir Kültürü,* Sabah Ülkesi. (43), 19-21.

Eker, A. (2016). *Agnew'in Suç Ve Çocuk Suçluluğu Genel teorisinin temel unsurları, suç önleme politikaları ve limitleri,* International Journal of Human Sciences,13(1),19451968.https://www.jhumansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/viewFile/3735/1766. Erişim: 02.03.2018.

Eker, A. (2016). Kontrol Teorileri. Muş, E (Ed.), *Kriminoloji: Suç Teorileri ve Uygulamalar.* 99-141. Ankara: Karınca.

Ekşi, Z. (2016). *Türkiye'de Kentleşme Olgusunun Suç Kuramları Açısından Değerlendirilmesi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi. İstanbul.

Elibol, S., S. (1998*). 1-15 Yaş Grubundaki Mala Yönelik Suç İşlemiş Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü. İstanbul.

Ergündüz, Ş.,Z. (2010). *Çocuk Suçluluğunda Çocuk İstismarı Olgularının Değerlendirilmesi* Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi. İstanbul.

Erkan, R. & Erdoğdu. M.,Y. (2006). *Göç ve Çocuk Suçluluğu,* Aile ve Toplum Eğitim ve Kültür Araştırma Dergisi. 3 (9). (79-31). http://www.ailetoplum. gov. tr/tr/18532/Tanitim-Serisi. Erişim: 09.09.2018.

Ersanlı, E. (2007). Çocuğun Davranışının Biçimlendirilmesinde Rol model Davranışlarının Etkisi, Âdem Solak (der), *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu,* Ankara: Hegem Yayınları.

Ertan, C & Demez, G. (2018). *İçerideki Ses: Suça Yönelmiş Bireylerin Gözünden Denetimli Serbestlik Uygulamaları,* Sosyoloji Araştırma Dergisi, 21(1) 42-70. http://dergipark.gov.tr/download/article-file/464338. Erişim: 01.01.2019.

Evcim, H. (2011). *Sosyolojik Açıdan Afyonkarahisar İlinde Suç ve Suçluluk: Yaralama ve Cinayet Suçları* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi. Afyonkarahisar.

Farrington, D., P. (2010). Family influences on delinquency. Springer, D. W. and Roberts, A. R. (Ed.). *Juvenile Justice and Delinquency*, 203-222. Jones and Bartlett Publishers.

Fichter, J. H. (2012). *Sosyoloji Nedir?* (1. b.). (N. Çelebi, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.

Fidan, D.,N. (2016). *Denetimli Serbestlik Sisteminin Toplumsal Uyum Sürecine Etkisi: Bolu Örneği* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi. Bolu.

Foucault, M. (2011). *Büyük Kapatılma* (3. b.). (I. Ergüden, & F. Keskin, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.

Foucault, M. (2014). *Özne ve İktidar.* İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Fry, J. A. (2010). *Change in family structure and rates of violent juvenile delinquency* Yüksek lisans tezi. Virjinya Üniversitesi, Virjinya.

Gençlik ve Spor Bakanlığı, *Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi,* Ankara, 2013.

Giddens, A. (2008). *Sosyoloji.* İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Giddens, A. (2013). *Sosyoloji.* İstanbul. Kırmızı Yayınları.

Goffman, E. (2014). *Damga Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar.* Ankara: Heretik Yayıncılık.

Goody, J. (2004). *Avrupa'da Aile,* çev. Serpil Aksoy, İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Goodman, E, Huang, B, TJ Wade RJ, Kahn RS. (2003). *A multilevel analysis of the relation of socioeconomic status to adolescent depressive symptoms: does school context matter?* Journal of Pediatrics. 143, 451-456. https://www.jpeds.com/article/S0022-3476(03)00456-6/pdf. Erişim: 10.04.2018.

Göcek, G. (2009). *Suç Faili Olan Çocuklar Açısından Çocuk Suçluluğu Ve Çocuklara Uygulanan Ceza Ve Güvenlik Tedbirleri* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. İstanbul.

Gökçe, B. (2004). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar, (Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş İkinci Baskı).* Savaş Yayınevi, Ankara.

Göker, M. (2015). *Denetimli Serbestlik Tedbiri Altındaki Suça Sürüklenen Çocuk Ve Gençlerin Sosyal Destek Algısı: Ankara Denetimli Serbestlik Genel Müdürlüğü Örneği* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.

Gökpınar, M. (2007). *Sosyal ve Kriminal Boyutlarıyla Çocuk Suçluluğu,* TBB Dergisi, Sayı 72. http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-72-358. Erişim: 02.09.2017.

Gökulu, G. (2013). Onarıcı Adalet Kavramı Ve Uygulamaları. Önkal,G., Sarı., Ö (Ed.), *Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi* 1. Baskı. 79-98. Ankara: Nobel.

Gönen, Ç.,A. (2015). *Öldürme Suçu İşlemiş Kadın Ve Erkek Hükümlülerde Suç Motivasyonu Ve Suça Etki Eden Faktörler* Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi. Ankara.

Gönenç, M., Ayhan, N & Bakır, A. (2002). *Kız Çocuklarının Eğitiminin Engellenmesi Ve Ev İşlerinde Çalıştırılması,* Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri, DİE Yayın No. 2534, DİE Matbaası. 257-276.

Görgen, T., Taefi, A., & Kraus, B. (2013). Jugendkriminalitat und Jugendgewalt. *Aktuelle Befunde und Perspektiven für die Pravention*. http://www.youprev.eu/pdf/YouPrev_Summary+Recommendations_DE.pdf. Erişim: 04.08.2018.

Görgülü, T., Öntaş, C.,Ö. (2013). *Hükümlülerin Suç Davranışının Nedenlerine Ve Suç Davranışını Risk Faktörlerine İlişkin Düşünceleri.* Toplum ve Sosyal Hizmet. Cilt 24, Sayı2, 59-82. http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423931189.pdf. Erişim: 13.09.2017.

Güçer, M., S. (2012). Kent Güvenliği: İstanbul Örneği. S. Bozdemir & U. Argun (Ed.). *Suç Önleme Sempozyumu* 330-355. Bursa: Bursa Emniyet Müdürlüğü.

Güçlü, İ., Akbaş, H. (2016). *Suç Sosyolojisi.* 1. Baskı. Ankara: Seçkin.

Güçray, S. (2001). *Ergenlerde Karar Verme Davranışlarının Öz saygı ve Problem Çözme Becerileri Algısı İle İlişkisi,* Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:8, Sayı:8, 106-121. http://dergipark.gov.tr/download/article-file/50094. Erişim: 06.07.2018.

Gümüş, S.,Y. (2011). *Saldırganlık ile Aile İçi Şiddet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Arel Üniversitesi. İstanbul.

Güngör, M. (2008). *Evrensel Bir Sorun Olarak Çocuk Suçluluğu Ve Sokakta Çalışan Ve Yaşayan Çocuklar,* Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:1, Sayı: 1, Aralık, 25-43. http://dergipark.gov.tr/download/article-file/15351. Erişim: 11.08.2017.

Güngör, M. (2013). *Risk Altındaki Çocukların Aile Yapıları ve Suça Yönelimleri: Mersin İli Örneği,* Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (2) (424/434). http://dergipark.ulakbim.gov.tr/mersinefd/article/viewFile/1002000433/1002000317. Erişim: 07.08.2018.

Gür, B., S, Dalmış, İ., Kırmızıdağ, N., Çelik, Z., Boz, N. (2012). *Türkiye'nin Gençlik Profili.* Seta, İstanbul.

Gürsoy, F. (2006). *Farklı Sosyo Ekonomik Düzeydeki Ergenlerin Benlik Tasarım Düzeyleri ile Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi,* Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:15, Sayı:2, 183-190. http://dergipark.gov.tr/download/article-file/50300. Erişim: 21.08.2017.

Hablemitoğlu, Ş. & Yıldırım, F. (2011). *Risk Çağı ve Gençler.* (1.Baskı). Ankara: Eflatun Yayınevi.

Hamai, K & Ellis, T. (2008). *Japanese Criminal Justice: Was Reintegrative Shaming a Chimera?. Punishment and Society,* Sage Journals Vol. 10(1), 25-46. https://www.researchgate.net/publication/249716731/download. Erişim: 23.05.2018.

Hancı, İ.,H. (1999). *İç Göçler ve Çarpık Kentleşme.* İzmir: Hekim ve Yaşam. İzmir Tabip Odası Bülteni. S. (6). https://www.kriminoloji.com/Carpik_Kentlesme-Hamit_Hanci.htm. Erişim: 12.08.2018.

Hancı, İ., H, Aktaş, Ö., E & Akçiçek, E. (1996). *İç Göçlerin Çocuk Suçluluğuna Etkisi,* Eğitim Dergisi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, 173- 183. https://www.kriminoloji.com/İc_goclerin_cocuk_sucluluguna_etkisi-HH-EA-EA.htm. Erişim: 15.08.2017.

Hatipoğlu, F. (2008). *Kentleşmenin Çocuk Suçluluğuna Etkisi Ve Bir Çözüm Önerisi Denemesi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Ankara.

İçli, T. (1992). *Türkiye' de Suçlular Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Özellikleri.* Bizim Büro Basımevi, Ankara.

İçli, T. (2004). *Kriminoloji,* Martı Kitap ve Yayınevi, 1. Baskı, Ankara.

İçli, T. (2007). *Kriminoloji,* 7. Bası, Ankara: Seçkin Kitabevi.

İçli, T. (2007). *Çocuk Suç ve Sokak: Sokakta Yaşayan, Suç İşleyen ve Suça Maruz Kalan Çocuklar: Ankara ve İstanbul Örneği, Çözümler ve Öneriler.* TUBİTAK.

İçli, T. (2009). *Çocuk Suç ve Sokak: Sokakta Yaşayan Suç İşleyen ve Suça Maruz Kalan Çocuklar.* Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. Yayın no:142. Yayın Serisi: Araştırma Serisi. Ankara. http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54293ea2369dc32358ee2b25/kutuphane_58_cocuk_suc_ve_sokak.pdf. Erişim: 22.08.2017.

İçli, T., Altay, A., Başpınar, T & Bahtiyar, M. (2011). *Türkiye'de Hükümlü Profili: Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Özellikler,* Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

İçli, T. (2016). Sokakta Yaşayan, Suç İşleyen ve Suça Maruz Kalan Çocuklar: Ankara ve İstanbul Örnekleri, Oktik, N., G. Önkal, & Ö. Sarı (Ed.). *Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi* 2. Baskı 81-100. Ankara: Nobel.

İrtiş, V. (2016). Çocuk ve Yargı: Çocuk Mahkemeleri Yargıçlarının Deneyimleri Üzerinden Çocuk Ceza Adaletinin Bir Değerlendirilmesi, Oktik, N., G. Önkal, & Ö. Sarı (Ed.). *Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi*. 2. Baskı 59-79. Ankara: Nobel.

Juby, H., Farrington, D. P. (2001). *Disentangling the link between disrupted families and delinquency,* British Journal of Criminology, 41, 22-40. https://academic.oup.com/bjc/article-abstract/41/1/22/387905. Erişim: 02.05.2018.

Kahraman, U., Z. (2015). *Madde Kullanım Suçlarında Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulamasının Etkinliğinin Değerlendirilmesi* Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi. İstanbul Üniversitesi. İstanbul.

Kahya, Y. (2016). *İstanbul'un İki Farklı Bölgesinde Gençlerin Sosyal Sapma ve Şiddet Olguları Çerçevesinde Değerlendirilmesi* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Maltepe Üniversitesi. İstanbul.

Kale, M. (2009). *Türkiye'de Denetimli Serbestlik Sistemi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi. Sivas.

Kamanlıoğlu, M. (2007). *Üniversite Gençliğinin Sapmış Eylemlere Yönelik Etiketlemeleri: Ankara Örneği. 1 (6),* 127-153. http://hutad.hacettepe.edu.tr/index.php/hutad/article/view/217. Erişim: 03.01.2019.

Kamer, V., K. (2007). *Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı*, Ankara: Adalet Yayınevi.

Kaner, S. (2000). *Akran İlişkileri ve Akran Sapması Ölçeği Geliştirme Çalışması,* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 33 (1). http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/132/914.pdf. Erişim: 06.01.2019.

Karabulut, S. (2006). *Suçlu Çocukların Türkiye Profili* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi. Niğde.

Karadağ, İ. (2007). *İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Sosyal Destek Kaynakları Açısından İncelenmesi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi. Adana.

Karakaş, E. (2013). Suç Mekân İlişkisi Açısından Elazığ Şehrinde Hırsızlık Suçları (2001-2007), e-Journal of New World Sciences Academy NWSA, 8,(1),1-25. http://www.newwsa.com/download/gecici_makale_dosyalari /NWSA-1507-3121-6.pdf. Erişim: 03.12.2017.

Karataş, Z. (2016). *Çocuk Adalet Sistemi Kapsamında Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Uygulamaların Nitel Analizi* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi. Konya.

Kargın, V. (2016). Anomi ve Gerilim Teorileri. Muş. E (Ed.). *Kriminoloji: Suç Teorileri ve Uygulamalar.* 59-97. Ankara: Karınca.

Kentel, F. (2005). *Türkiye'de Genç Olmak: Konformizm ya da Siyasetin Yeniden İnşası,* Birikim Dergisi, Sayı:196, İstanbul.

Keskinkılıç, Ö., M. (2008). *Türkiye'de Kentleşme Ve Organize Suç İlişkisi,* Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi C.57 sa.4 255-281. http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/1499/16548.pdf. Erişim: 02.05.2017.

Kılıç, O. (2016). Öğrenme Teorileri. Muş. E (Ed.). 173-189. *Kriminoloji: Suç Teorileri ve Uygulamalar.* 59-97. Ankara: Karınca.

Kılıç, S.,Y. (2007). *Çocuk Suçluluğuna Sebep Olan Sosyo-Ekonomik Faktörler* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi. Malatya.

Kırca, D. (2009). *Geçmişte Kalan İnsan Hakları İhlalleri İle Yüzleşmek: Onarıcı Adalet Yaklaşımı Kapsamında Sivas Katliamı* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilgi Üniversitesi. İstanbul.

Kızmaz, Z. (2003). *Ekonomik Yapı Ve Suç: Bazı Araştırma Bulguları Üzerine Genel Bir Değerlendirme,* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(2), 279- 304. http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt13/sayi2/279-304.pdf. Erişim: 17.09.2017.

Kızmaz, Z. (2004). *Öğrenim Düzeyi ve Suç: Suç-Okul İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma,* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 14(2),291-319. http://www.cteds.adalet.gov.tr/makaleler/zahirkizmazmakaleleri/zahirkizmazsucokulilis kisi.pdf. Erişim: 03.03.2018.

Kızmaz, Z. (2005). *Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme,* Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 29 (2), 149-174. http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/1211.pdf. Erişim: 02.03.2018.

Kızmaz, Z. (2006). *Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım,* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:16, Sayı:2, Elazığ. http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt16/sayi2/247-267.pdf. Erişim: 09.06.2018.

Kızmaz, Z. (2013). Cezaevinden çıkan bazı suçlular niçin yeniden suç işlemektedir? Elazığ E tipi Cezaevi örneği. Çakar, E. (Ed.). *Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu,* 909-921.

Kocacık, F. (1985). *Toplumsal Bir Olgu Olarak Gençlik,* C.Ü. Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:4, 41-50.

Kocadal, H. (2004). *Kent ve Suç: Mersin'de Genç Suçluluğu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi. Mersin.

Korkmaz, M.,N & Erden, G. (2010). *Çocukları Suç Davranışına Yönelten Olası Risk Faktörleri* Türk Psikoloji Yazıları. 13(25), 76-87. http://www.turkpsikolojiyazilari.com/PDF/TPY/25/06.pdf. Erişim: 22.08.2017.

Köseoğlu, M. (2011). *Çocuk Suçluluğunda Arkadaş Çevresinin Rolü* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Kunt, V. (2003). *Suç ve Çocuk* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.

Kurtaran, Y., Nemutlu, G., & Yentürk, N. (2012). *Türkiye'de Gençlik Araştırması* (2.Baskı b.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kuş, E. (2009). *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri* (3. b.). Ankara: Anı.

Lüküslü, D. (2009). *Türkiye'de Gençlik Miti 1980 sonrası Türkiye Gençliği.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Mangır, M & Silleli, N. (1987). *Çocuk Suçluluğu,* Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 1027.

Mayzer, R., Gray, M.,K & Maxwell, S.,R. (2004). *Probation Absconders: A Unique Risk Group?* Journal of Criminal Justice, 32, 137-150. Science direct, 10.1016/jcrimjus 2003.12.004.
https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0047235203001314?via %3Dihub. Erişim: 17.09.2017.

McCord, J. (1991). *Family relationships, juvenile delinquency, and adult criminality,* Criminology Vol:29, Issue3, 397-417. https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1991.tb01072.x. Erişim: 21.04.2017.

Mcfall P.,T (1996). *Juvenile Probation: The Workhorse of the Juvenile Justice System.* Juvenile Justice Bulletin, Washington D.C: U.S Departmant of Justice, 1-5. https://www.ncjrs.gov/pdffiles/workhors.pdf. Erişim: 21.07.2018.

Minh, A. Matheson, F. Daoud, N. Hamilton-Wright, S. Pedersen, C. Borenstein, H. O'Campo, P. (2013). *Linking Childhood and Adult Criminality: Using a Life Course Framework to Examine Childhood Abuse and Neglect, Substance Use and Adult Partner Violence,* 10, 5470-5489, International Journal of Environmental Research and Public Health. https://www.mdpi.com/journal/ijerph. Erişim: 19.11.2018.

Nair, G. (2015). *Gençlik Şiddetinin Toplumsal Nedenleri: Sivas Merkez İlçe Örneği* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi. Sivas.

Nijhof, K. S., de Kemp, R. A. T., & Engels, R. C. M. E. (2009). *Frequency and seriousness of parental offending and their impact on juvenile offending,* Journal of Adolescence, 32(4), 893-908. http://dx.doi.org/10.1016/j.adolescence.2008.10.005. Erişim: 19.11.2018.

Norland, S. & Shover, N. (1979). *Intrafamily Conflict and Delinquency.* The Pacific Sociological Review, 22, 233- 240. http:// www.Jstor.org/stable/1388880. Erişim: 19.09.2018.

Nursal, N & Ataç, S. (2006). *Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation),* Ankara.

Nursal, N & Öztürkmen, D. (2005). *Uluslararası Denetimli Serbestlik ve Yardım Konferansı,* Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Dış İlişkilerden Sorumlu Daire Başkanlığı, İstanbul.

Oktik, N. (2010). *Sosyal Risk Analizi: Mardin Proje Raporu Örneği*.(1.Basım). Muğla: Muğla Üniversitesi Yayınları 108.

Oktik, Çukur &Ünal vd.,(2010). *Sosyal Risk Analizi: Mardin Proje Raporu Örneği,* Muğla: Muğla Üniversitesi Yayınları.

Oktik, N. (2013b). Sosyal Sapma ve Suçun Sosyolojisine Kuramsal Yaklaşımlar. Önkal,G., Sarı., Ö (Ed.). *Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi* 1. Baskı. 3-43. Ankara: Nobel.

Oktik, N. (2013a). *Sultangazi'de Genç Olmak. Gençliğin Yaşam Kalitesi Ve Yaşam Beklentisi.* Sultangazi Belediyesi. İstanbul: FSM İletişim.

Oktik, N. (2016). Gençlerde Suça Eğilim ve Bağımlılık. Oktik, N., G. Önkal, & Ö. Sarı (Ed.). *Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi* 2. Baskı. 1-18. Ankara: Nobel.

Oktik, N (2018). Aile ve Toplum: Sosyolojik Yaklaşımlar. Oktik, N., Reşitoğlu,.Ü.,H (Ed.). *Aileyi Anlamak: Disiplinler Arası Yaklaşım* 1. Baskı. 1-29. Ankara: Nobel.

Oktik, N & Değer, F. (2018). Türkiye'de Aile Yapısı ve Sorunlarına Kısa Bir Bakış. Oktik, N., Reşitoğlu,.Ü.,H (Ed.). *Aileyi Anlamak: Disiplinler Arası Yaklaşım* 1. Baskı. 53-72. Ankara: Nobel.

Okorodudu, G. N. (2010). *Influence of parenting styles on adolescent delinquency in delta central senatorial distinct,* Edo Journal of Counselling, 3 (1), 58-86.

Öcal, O., & Yıldırım, E. (2012). Kayseri İli Örneğinde Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Suça Etkisi. S. Bozdemir, & U. Argun (Ed.). *Suç Önleme Sempozyumu* (120-134). Bursa: Bursa Emniyet Müdürlüğü Yayınları.

Öter, A. (2005). *Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri (Antalya Örneği)* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi. Isparta.

Öter, G. & Akalın, N. (1993). *Paşakapısı Cezaevi'ndeki Tutuklu Çocukların Psikososyal, Sosyokültürel, Ekonomik Ve Kriminolojik Özellikleri.* İstanbul: M.Ü. Hukuk Fakültesi 10. Yılı Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu. http://katalog.marmara.edu.tr/muyayinevi/YN536.pdf. Erişim: 02.09.2017.

Özbay, Ö., & Özcan, Y. Z. (2006). *A Test of Hirschi's Social Bonding Theory: Juvenile Delinquency in the High Schools of Ankara, Turkey.* International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 50(6), 711-726. http://dx.doi.org/10.1177/0306624X05283525. Erişim: 04.02.2017.

Özdek, Y. (2001). Küreselleşme Sürecinde Ceza Politikalarındaki Dönüşümler, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 33, Sayı 4, 21-22. http://sendika62.org/arsiv/yozdek-2009-04-12.pdf. Erişim: 11.02.2018.

Polat, O. (2004). *Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar,* Seçkin Yayınları, Ankara.

Quane, J., M & Rankin, B., H. (2006). *Does it pay to participate? Neighborhoodbased organizations and the social development of urban adolescents,* Children and Youth Services Review, 28 (10), 1229-1250. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0190740906000259?via%3Dihu.Erişim: 08.02.2018.

Rakt, M. V., Nieuwbeerta, P., Apel, R. (2009), *Association of criminal convictions between family members: Effects of siblings, fathers and mothers.* Criminal Behaviour and Mental Health, 19, 94–108.

Rigel, N. (1995). *Haber, Çocuk Ve Şiddet.* İstanbul: Der Yayınevi.

Sağlam, Ö. (2009). *Orta Öğretim Kurumlarında Yaşanan Şiddet Olgusu; Ankara Sincan Örneğinde Öğrencilerin Eğitim Önceliklerinin Şiddet Eğilimleri Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.

Saltık, D. (2011). *Ankara Sincan Çocuk Eğitim Evinde Kalan Çocuk Hükümlülerin Aile İlişkileri, Aile Yapısı Ve Akran Etkisinin Suça Etkisi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Sarı, Ö. (2018). Boşanmanın Sosyolojisi: Toplumsal Boyutlar ve Bireysel Kesitler. Oktik, N., Reşitoğlu,.Ü.,H (Ed.). *Aileyi Anlamak: Disiplinler Arası Yaklaşım* 1. Baskı. 233-249. Ankara: Nobel.

Saruç, S. (2013). *Kadın Hükümlüler: Cezaevi Yaşantısı Ve Tahliye Sonrası Gereksinimler* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Scherr, A. (2009). *Jugendsoziologie.* GW Wiesbaden.

Schroeder, Ryan D., Osgood, Aurea K., Oghia, Michael J. (2010). *Family transitions and juvenile delinquency. Sociological Inquiry* 80 (4). 579-604. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1475-682X.2010.00351.x. Erişim: 22.04.2018.

Sevim, Y., Soyaslan, Y. (2009). *Hırsızlık Suçu Faillerinin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Özellikleri: Elâzığ Örneği,* Polis Bilimleri Dergisi, 11 (3), 23-41. http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423911061.pdf. Erişim: 18.09.2017.

Sevinçok, L. (2008). Çocuk, Ergen ve Genç Erişkinlerdeki Suçluluk: Bir Profil Araştırması. A. Solak (Ed.). *Suçla Mücadele Açısından Aile Eğitimi ve Denetimli Serbestlik Sempozyumu:* 22-24 Mayıs 2008 – Amasya (45-49). Amasya: Hegem Yayını, 21.

Seyhan, D & Zincir, H. (2009). *Tutuklu / Hükümlü Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Aile Özelliklerinin İncelenmesi ve Aralarındaki Korelasyonun Belirlenmesi,* Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi 5(19):7-24. http://uvt.ulakbim.gov.tr/uvt/index.php?cwid=9&vtadi=TPRJ%2CTTAR%2CTTIP%2CTMUH%2CTSOS%2CTHUK&c=google&ano=114340_6e2049da04f1bd3921ed6945b93b695b. Erişim: 23.08.2017.

Silverman, J.R.& Caldwell, R.M. (2008). *Peer Relationships and Violence among Female Juvenile Offenders.*Criminal Justice and Behaviour, 35 (3), 333-343. http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0093854807311114. Erişim: 11.02.2018.

Solak, A. (2007). *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu.* Anı Yayıncılık, Ankara, 3-6.

Soyaslan, D. (2003), *Kriminoloji (Suç ve Ceza Bilimleri).* Yetkin Yayınları, 3.Baskı, Ankara.

Sözüçok, M. (2009). *Ankara'da Denetimli Serbestlik Uygulanan Kişilerin Sosyo-Kültürel Açıdan İncelenmesi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kara Harp Okulu. Ankara.

Sulan.,N.,Ö. (2013). *Sosyolojik Açıdan Suçlu Çocuklara Özel Yargılama Usulleri ve Çocuk Suçları: Gülşehir Örneği* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir Üniversitesi. Nevşehir.

Şahin, M., C. (2007). *Sanayi Toplumundan Sanayi Sonrası Topluma Farklılaşan Gençlik Hallerinin Sosyolojik Görünümü,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Sayı:2, 157-177. http://sbad.gop.edu.tr/Makaleler/1288746270_12.pdf. Erişim: 27.05.2018.

Şahiner, S., D. (2010). *Uyuşturucu Madde Kullanmak Suçu İle Denetimli Serbestlik Tedbiri Alan Kişilerin Sosyo-demografik Özelliklerinin Ve Rorschach Kişilik Testi Yanıtlarının Taranması* Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi. İstanbul.

Şahinli, K. (2012). *Çocuk Suçluluğuna Sebep Olan Ailesel Faktörler: Ankara Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan Tutuklu Ve Hükümlü Çocuklar Üzerine Bir Çalışma* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. T.C. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü. Ceza Adalet Anabilim Dalı, Ankara.

Şakiroğlu, M. (2012). *Öfke – Öfkeyi Olumlu Kullanmak.* 3. Baskı, Postiga Yayınevi, İstanbul.

Şavran, G. (2012). Nicel ve Nitel Araştırmalarda Kullanılan Araştırma Teknikleri. G. Şavran içinde, *Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri* (64-106). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Şen, B. (2012). *Metropol kent merkezlerinde çöküntüleşme eğilimleri: İstanbul Eminönü-Süleymaniye Bölgesi örneği,* Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17 (2), 293-323.

Şengül, A.,H. (2012). *Ankara 1. Çocuk Ağır Ceza Mahkemesinde Görülen Dava Dosyalarının İncelenmesi Ve Çocuk Suçluluğunun Değerlendirilmesi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.

Taşkent, A. (2010). *Alkol ve/veya Madde Bağımlıları İle Bağımlılığı Olmayan Bireylerin Savunma Mekanizmaları Açısından Karşılaştırılması, Çocukluk Çağı Travmaları, Disosiyatif Yaşantılar ve Bağımlılık Şiddetinin Savunma Mekanizmaları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi. İstanbul.

Taylor, B. (2006). *Poverty and Crime:* Fundamental Finance. http://economics.fundamentalfinance.com/povertycrime.php. Erişim: 22.02.2018.

Teker, K. (2010). *Suçlu Çocuklarda Sosyo- Demografik Özellikler ile Ebeveyn Tutum Algısının Çocuk Suçluluğuna Katkısı* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.

Tezcan, M. (1981). *Kuşaklar Çatışması Okuyan ve Çalışan Gençlik Üzerine Bir Araştırma.* Kadıoğlu Matbaası, Ankara.

Tezcan, M. (1991). *Gençlik Sosyolojisi Yazıları.* Gündoğan Yayınları, Ankara.

Tezcan, M. (2000). *Sosyo- Kültürel Değişim Sürecinde Türkiye'deki Gençlik, Türkiye ve Avrupa'da Gençlik,* Türk Demokrasi Vakfı ve Konrad Adenauer Vakfı Yayını, Ofset Fotomat Baskı, Ankara.

Tibbetts, S. G. and Gilbert, T. D. (2006). *The effects of family size on the development of delinquency.* American Society of Criminology (ASC) article presented at the annual meeting. Los Angeles Convention Center, Los Angeles. http://www.asc41.com/publications.htm. Erişim: 19.11.2018.

Tor, H. (2008). Çocuk Suçluğunda Ailenin Rolü. A. Solak (Ed.). *Suçla Mücadele Açısından Aile Eğitimi ve Denetimli Serbestlik Sempozyumu:* 22-24 Mayıs 2008 – Amasya (51-63). Amasya: Hegem Yayını, 21.

TUBİM. (2013). *Türkiye Uyuşturucu Raporu,* Ankara.

Türk Ceza Kanunu. (2004). *Kanun Numarası: 5237.* http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/5237.htm. Erişim: 04.07.2018.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması.* http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=24862. Erişim: 04.07.2018.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri.* http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27593. Erişim: 05.08.2018.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). *Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri 2009-2016.* http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1070. Erişim: 09.12.2017.

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu. (2017). *Açlık ve Yoksulluk Sınırı.* http://www.turkis.org.tr/Aclik-Yoksulluk-k91. Erişim: 06.07.2018.

United Nations Educational Scientific and Cultural Organization, *Youth Report.* (2013). http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/youth. Erişim: 09.12.2018.

Ünal, H., Çukur, Ş & Özbayrak, C. (2010). *Aile, Arkadaş Grupları Ve Okulun Gençlerin Şiddet Davranışlarına Etkisinin Boylamsal Olarak Çalışılması.* Türkiye Bilimler Akademisi, Proje No:106K310, Muğla.

Ünal, H.,& Çukur, C.,Ş.(2013). Arkadaşlık İlişkilerinin Gencin Sapma Onayı ve Sapkın Davranışlarına Etkisi. G. Önkal, & Ö. Sarı (Ed.). *Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi* (Birinci baskı. 159-183). Ankara: Nobel.

Vahip, İ. (2002). *Evdeki Şiddet ve Gelişimsel boyutu: Farklı bir açıdan bakış,* Türk Psikiyatri Dergisi, 13 (4): 312-319. www.turkpsikiyatri.com/C13S4/evdekiSiddet.pdf. Erişim: 21.08.2018.

Vahip, I, & Doğanavşargil, Ö. (2006). *Aile İçi Fiziksel Şiddet ve Kadın Hastalarımız,* Türk Psikiyatri Dergisi, 17(2): 107-114. http://www.turkpsikiyatri.com/c17s2/aileici.pdf. Erişim: 22.08.2017.

Vold, G., Bernard, T & Snipes, J. (2002). *Thoeretical Criminology,* 158, 5. Baskı, Oxford Üniversitesi Yayınları, New York.

Vural.,B,, N.(2016). Sultanbeyli'de Çocukların Bakış Açısıyla Suç Olgusu. Oktik, N., G. Önkal, & Ö. Sarı (Ed.). *Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi* 2. Baskı. 123-139. Ankara: Nobel.

Walsh, A & Ellis, L. (2007). *Criminology: An Interdisciplinary Approach.* United States of America: Sage Publications.

Yavuzer, H. (2009). *Çocuk ve Suç.* 9. Baskı, İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yavuz, H. (2011). *Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi. Ankara.

Yıldız, E., Ç & Sümer, H, Z. (2010). *Saldırgan Davranışlarını Yordamada Çevresel Risk, Çevresel Güvenlik ve Okul İklimi Algısı,* Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(34), 161-171. dergipark.gov.tr/download/article-file/200152. Erişim: 11.05.2018.

Yıldız, Z. (2004). *Eğitim Düzeyi İle Suç Türü Arasındaki İlişkinin Araştırılması,* Osmangazi Üniversitesi, S:38, 278-291. http://dergipark.gov.tr/download/article-file/108407. Erişim: 05.06.2018.

Zehr, H. (2002). *The Little Book Of Restorative Justice.* Good Books, Intercourse

Zülal, A. (2001). Çağımıza Özgü Bir Sorun mu? Şiddet, *Bilim ve Teknik Dergisi*, Şubat, Sayı:399, 34-39.